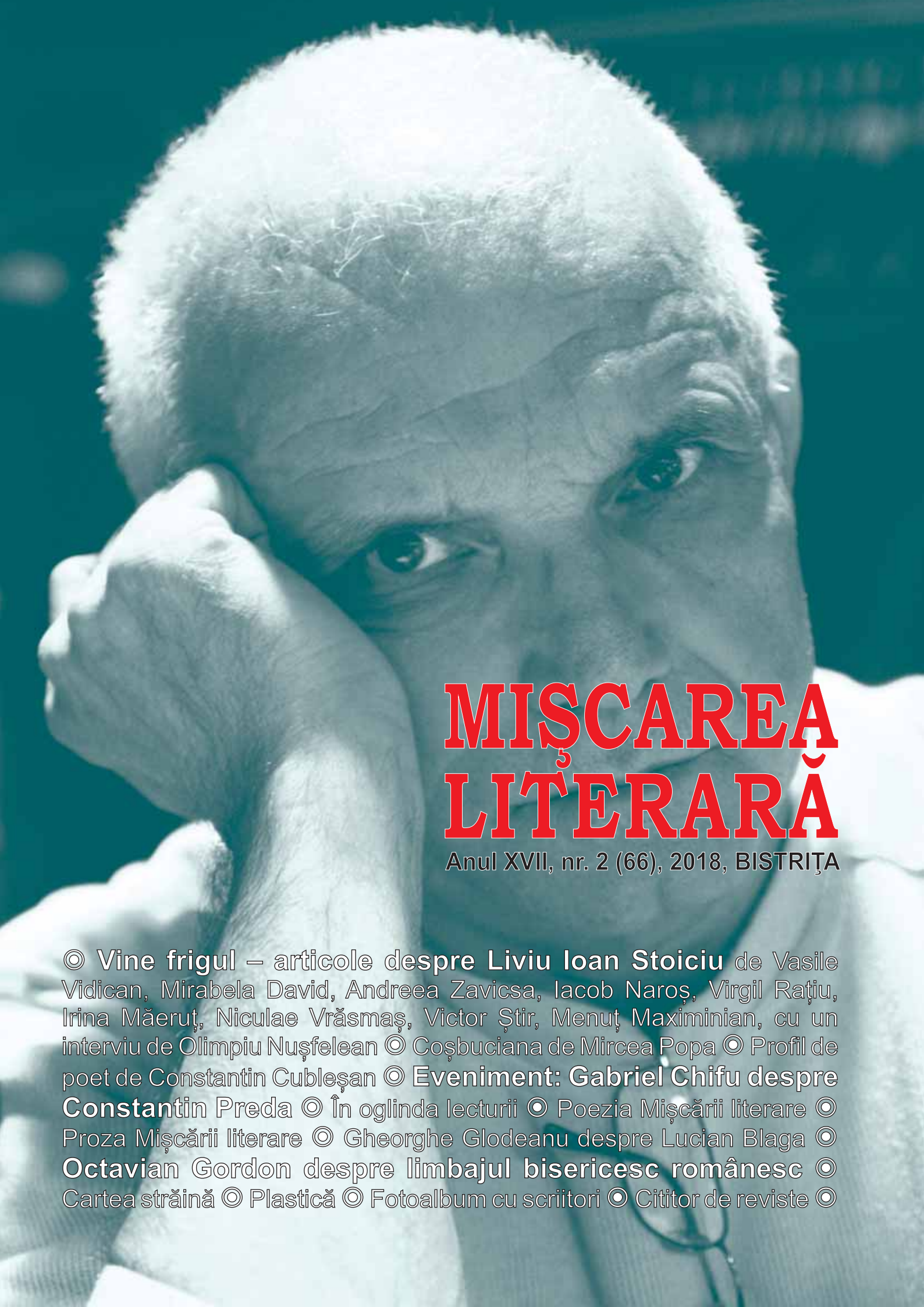

MIȘCAREA LITERARĂ

Anul XVII, nr. 2 (66), 2018, BISTRIȚA

© Vine frigul – articole despre Liviu Ioan Stoiciu de Vasile Vidican, Mirabela David, Andreea Zavicsa, Iacob Naroș, Virgil Rațiu, Irina Măeruț, Nicolae Vrăsmaș, Victor Știr, Menuț Maximinian, cu un interviu de Olimpiu Nușfelean © Coșbuciana de Mircea Popa © Profil de poet de Constantin Cubleşan © Eveniment: Gabriel Chifu despre Constantin Preda © În oglinda lecturii © Poezia Mișcării literare © Proza Mișcării literare © Gheorghe Glodeanu despre Lucian Blaga © Octavian Gordon despre limbajul bisericesc românesc © Cartea străină © Plastică © Fotoalbum cu scriitori © Cititor de reviste ©

Revistă de literatură, artă, cultură
Serie nouă
Anul XVII, nr. 2 (66), 2018, Bistrița

Apare trimestrial
sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Editor: Consiliul Județean Bistrița-Năsăud
prin Centrul Județean pentru Cultură
Bistrița-Năsăud

Director fondator: Liviu Reboreanu (1924)

Redacția:

Olimpiu NUȘFELEAN - director
Ioan PINTEA - redactor-șef
Virgil RAȚIU - redactor-șef adjunct

Vasile VIDICAN - redactor asociat

Coperta: Marcel LUPȘE

(În imagine - Liviu Ioan Stoiciu)

Număr ilustrat cu lucrări
de Dacian ANDONI

Tehnoredactare: Adrian NĂSTASE

Secretariat de redacție, corectură: Ionela-Silvia
NUȘFELEAN

Adresa redacției: Bistrița,

str. Arțarilor, nr. 46/A/16, 420069

Telefon/fax: 0749.248708, 0263.233345

E-mail: olimpiu49@yahoo.com

ioanpintea2002@yahoo.com

Web: www.miscarealiterara.ro

Marketing: Alexandru CÂȚCĂUAN,

Casa de Cultură a Sindicatelor, Bistrița.

Aparițiile inițiale ale revistei au fost sprijinite
de Casa de Cultură a Sindicatelor
și S.C. Aletheia, Bistrița.

Revista apare cu sprijinul Asociației Culturale
Liviu Reboreanu – Mișcarea literară.

Revista Mișcarea literară este membră A.R.I.E.L.

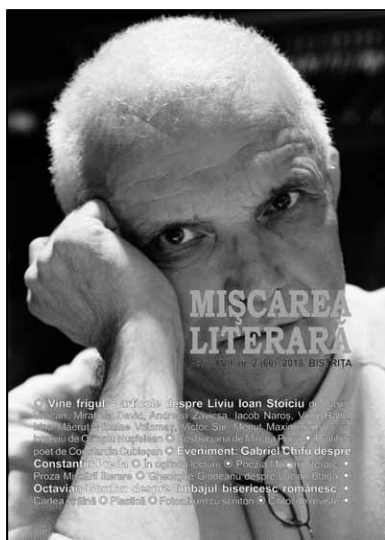
Tiparul: SC Revox International Prod SRL Bistrița

ISSN 1583-1957

Redacția respectă grafia autorilor.

CUPRINS

Olimpiu NUȘFELEAN: Unde ne sînt fabuliștii?/ 1	
Vasile VIDICAN: Fața sumbră a postmodernismului/ 3	
Mirabela DAVID: Liviu Ioan Stoiciu, <i>pam-param-pam</i> (<i>adjudu-vechi</i>)/ 5	
Andreea ZAVICSA: Trafic cu „substanțe interzise”/ 9	
Iacob NAROȘ: Despre moarte, cosmos și, mai ales, iubire/ 11	
Virgil RAȚIU: <i>Transfer</i> , roman contemporan de Liviu Ioan Stoiciu. Fragmentarium la un Jurnal de război/ 14	
Irina MĂERUȚ: Mecanismele construcției unei lumi în romanul <i>Transfer</i> de Liviu Ioan Stoiciu/ 18	
Niculae VRĂSMAȘ: Stoicul „Vrăjmaș” al lui Liviu Ioan Stoiciu/ 22	
Victor ȘTIR: <i>Sud-Est</i> – o lume fabuloasă și înspăimântătoare/ 25	
Menuț MAXIMINIAN: Liviu Ioan Stoiciu, un imprevizibil/ 28	
Liviu Ioan STOICIU: „Pentru cel ce scrie, poezia e și o formă de supraviețuire, te salvează și te consolează.”/ 32	
Liviu Ioan STOICIU – Referințe critice/ 43	
Liviu Ioan STOICIU: Poezii/ 47	
Liviu Ioan STOICIU: Jurnal cu pagini din „Pilda împărăției”/ 50	
Liviu Ioan STOICIU (Note biobibliografice)/ 52	
Foto-album Liviu Ioan STOICIU/ 56	
Mircea POPA: Cel dintâi manual școlar al lui George Coșbuc (1899)/ 57	
Constantin CUBLEȘAN: Poetul unei noi generații (Emil Giurgiuca)/ 59	
Gabriel CHIFU: Un poet de vocație/ 62	
Virgil RAȚIU: <i>Ex-temporale</i> , opinii și atitudini de Niculae Gheran/ 64	
Olimpiu NUȘFELEAN: Poetul care intră în viață desculț/ 68	
Ion Radu ZĂGREANU: A vedea istorie/ 70	
Ileana URCAN: Locul cu Grâu/ 72	
Icu CRĂCIUN: Amintirile din copilărie ale prozatorului Leon-Iosif Grapini/ 75	
Alice Valeria MICU: Clipa de sinceritate/ 77	
Menuț MAXIMINIAN: Interviuurile, o altfel de oglindă literară?/ 79	
Victor ȘTIR: „Nostalgia lecturilor” și critica lui David Dorian/ 82	
Rodica LĂZĂRESCU: Genius loci/ 84	
Flavia ADAM: Poezii/ 86	
Ovidiu POJAR: Poezii/ 90	
Atila RACZ: Poezii/ 92	
Gheorghe VIDICAN: Poezii/ 95	
Ștefan Doru DĂNCUȘ: Croancele/ 98	
Dorel LAZĂR: Săracul Vasile/ 102	
Mircea POPA: Marea Unire/ 105	
LŐRINCZI Francisc-Mihai: Iris germanica sau dorul de absolut (Marginalii subiective)/ 107	
Gheorghe GLODEANU: Ultima muză a lui Lucian Blaga/ 110	
Cornel COTUȚIU: O evocare, din nevoia unei exorcizări/ 119	
Octavian GORDON: Limbajul bisericesc românesc – între vechi și nou/ 121	
Adrian ȚION: Constantin Rîpă – portret în oglinda vremurilor/ 126	
Mihai ANTONESCU: Menirea țarmului/ 129	
Virgil RAȚIU: Lupta mea. Cartea a cincea: Mai sunt și zile cu ploaie de Karl Ove Knausgård/ 130	
Dacian Andoni/ 132	
Dan HĂULICĂ: Pămînt + construcție/ 133	
Alexandru JURCAN: Păpușarul și sentimentul dublului/ 136	
Vasile LARCO: Poezii cu țîlc/ 143	
Foto-album cu scriitori/ 137	
Aurel PODARU: CITITOR DE REVISTE/ 145	
Comunicat USR: Ședința Comitetului Director al Uniunii Scriitorilor din România din data de 19 iunie 2018/ 150	

Unde ne sînt fabuliștii?

În primăvara aceasta am avut impresia că numărul greierilor a crescut. În serile calde, cu lună de basm, cîntecul lor devenea fabulos. Țîrîitul pătrunzător dat de frecarea picioarelor posterioare de elitre te împresura de peste tot și ridica miracolul serii mai sus, tot mai sus. Nu știu ce fenomen determina sporirea numărului lor. Poate ploile, pămîntul mai afinat, în care își puteau face lăcașuri mai ușor, prezența mai generoasă a hranei. Deși descopereai mulți pe lîngă casă, cred că era (și mai este) vorba de greierii de cîmp decît de cei denumiți acheta domestica. Prezența lor a devenit marcantă în grădina de legume, pe care aș zice că au invadat-o, deși erau de întîlnit și prin casă, strecurați pe nu mai știu unde. Entomologii ar putea spune mai multe despre aceste obiceiuri ale greierilor. Grădina le facilita, desigur, o rezolvare a hranei. Aici erau feriți de șoareci sau de șobolani. Aici găseau frunze și semințe. Și mai ales semințe. Devenind o pacoste pentru... grădinar. Semeni legumele în perioada adecvată acestei îndeletniciri și nu-ți răsar decît pe sărite. Și asta din cauza greierilor cîntăreți!... Admirați, ajung să te enerveze. Paradoxală situație. Te enervează pe tine, omul cultivator de legume și iubitorul de cîntec, și nu neapărat pe vecina furnica, deoarece faptul că greierele e leneș și nu-și adună roade pentru iarnă nu te (mai) deranjează. Situația de viață e alta. În ce fabulă să o așezi?

Formulînd o asemenea întrebare, precum cea de mai sus, lucrurile iau o altă întorsătură. Pentru că te bate gîndul să pui în operă o rezolvare literară. Fabula cu greierele și furnica nu mai ține. Ar fi nevoie de o altă fabulă. Dar cine mai apelează la fabule ca să rezolve problemele lumii? Literatura, nu.

După cum scrie la dicționar, fabula este o specie a genului epic, în versuri sau în proză, în care personajele sunt animale, plante sau obiecte puse în situații omenști prin intermediul cărora autorul satirizează vicii și defecte cu scopul de a le îndrepta. Specia cuprinde o narațiune, se folosește de alegorie și se încheie cu o morală. Dialogul face acțiunea mai dinamică și aproape o obligă să fie mai concisă. Cînd morala este implicită, mintea cititorului este pusă mai mult la încercare. Epică deci, în aparență mai puțin pretențioasă, implică însă multă artă literară ilustrată într-un discurs în care elementele imagine nu se disting de cele reale. În literatura lumii, specia s-a împus din vechime. De-a lungul timpului, literatura română a cunoscut și ea încercări remarcabile, de la Alecu Donici sau Anton Pann, la Grigore Alexandrescu, George Topârceanu sau Tudor Arghezi. Privind spre literatura de azi, vom observa – fără mare îngrijorare, pentru că azi nu ne mai îngrijorează nimic!... – că fabula nu mai stîrnește interesul

Editorial

Olimpiu NUȘFELEAN

scriitorilor. Vom observa încercări sporadice în zona literaturii pretins umoristice, dominată de epigramă sau cronică rimată, cu autori care nu prea beneficiază de recenzii și, se pare, nici nu prea găsesc argumente să intre în breasla scriitorilor. Într-o asemenea situație, ne putem întreba: unde ne sunt fabuliștii? Am putea găsi motive care afectează evoluția speciei? Ce am putea afla încercând o vagă aproximare a condiției ei de azi? Procedînd oarecum holistic, desigur că nu am putea obține decît alte și alte întrebări. Pornind de la definiția fabulei, am putea spune, mai întîi, că scriitorul de azi nu mai ține neapărat să aibă ca personaje animale, plante sau obiecte. Scriitorul este interesat de „chipul” omului, pe care nu-l mai transpune în alte prezențe/ personaje literare. Folosește, desigur, simboluri luate din lumea animalelor, plantelor sau obiectelor, dar asta este altceva. Chipul omului îl copleșește. Chipul omului care este, adică el însuși. El, care, cîndva, se credea geniu. Apoi, rîzînd de o asemenea imagine, a coborît „prin rîpi și gropi adînci”, dar fără o mare mulțumire literară. Tentațiile evadării din condiția lumească/ trupească în condiția literară nu încetează. Omul de azi, potrivit și teoriei istoricului Yuval Noah Harari, aspiră să devină „Homo Deus”. Scriitorul de azi, care din vremea biblică rivalizează, ca mînuitor de cuvinte, cu Instanța Supremă, nu se lasă mai prejos. Dimpotrivă, asumîndu-și rolul de reprezentant al omului pe Pămînt, așa cum regele sau preotul sunt reprezentanți aici ai Celui de Sus, își va promova propriul chip. Madame Bovary, c'est... lui! Nu-i el doar greier sau furnică, stejar sau floare de colț, piatră sau scrumieră, ci mult mai mult, un „eu” atotcuprinzător. În fiecare scriitor își roade mustața un zeu, mai mare sau mai mic. Categoria filozofică și estetică a obiectivării este destul de slab reprezentată în literatura noastră de azi. Avem poezie bună, se înțelege, proză demnă de atenție – predomină în toate prezența eului (poetic). Într-un fel, eul se exprimă în toate, exacerbat și desigur total subiectiv. Nu degeaba a spus Alecsandri că românul e născut poet.

„Zeul” creator, aflat în expansiune, în zbor continuu, uită de rolul moralei. N-are

răgazul privirii din exterior, obiective, a lucrurilor, răgaz pe care Dumnezeu și-l ia, totuși. Zborul său e impetuos, deci deplin, mai presus de smerenie sau obidă. Nu poate fi contestat, ca atare nici satirizat și îndreptat. Ce să facă etica într-o asemenea traiectorie? Scriitorul se livrează unei subiectivități descătușate, desigur estetice. Estetica este, în subsidiar, etică, justă în căutarea „frumosului”, oricum ar fi acesta definit. Numai că scriitorul ambiționează să spargă mereu canoanele estetice. Ca atare, uită de etică sau, prins de avînt, sparge și canoanele acesteia. Acțiune firească într-un fel. Se întîmplă însă că temeliile lumii sunt cariate. Lumea se clatină, se clatină mereu. Aș îndrăzni să zic: și din motive estetice!... Cu ce rost?

Scriitorul de azi nu scrie fabule, dar fabulează. Ia de la fabulă o figură retorică, fabulația, pe care o dezvoltă la dimensiunea zborului său scriitoricesc subiectiv. Afabulația cuprinde totul, rezultat al unei imaginații nestăvilite. Ansamblul întîmplărilor care constituie intriga unei opere literare epice sau dramatice e cuprins de o fabulație „totală”, neostenită, care nu mai ține seama de concizie. Estetica nu mai pune limite sau norme, neglijîndu-și etica implicită. Avem opere scrise pe nerăsuflăte, într-un imaginar dezlănțuit, de care lumea în sinea ei, realitatea „obiectivă” se agață cu greu. O asemenea literatură se „individualizează” într-o „lume proprie”, care, fără să vrea, sau fără să-și dea seama, taie punțile spre lumea reală. Cu ce preț? Ca să revenim la întrebarea din titlu, am putea spune că fabula este înlocuită cu o fabulație care nu mai este ținută în frîu.

Revenind la greierii... noștri, ne-am putea întreba cu ce se hrănesc cîntăreții? Cîntăreții literaturii, adică mînuitorii (mînuitorii?) de cuvinte... Din ce izvoare se adapă? Întrebare recurentă. Întemeindu-și cîntecul, care te poate fura la un moment dat, oare au ei dreptul să amenințe semințele altor culturi, grădinile unor gospodari harnici? Întrebarea rămîne retorică. Nu ne grăbim să răspundem la ea. Poate că nu alternativele contează, ci subminările necondiționate. Și comportamentul autist.

Fața sumbră a postmodernismului

Vasile VIDICAN

Parcurgând volumul *Nous* al lui Liviu Ioan Stoiciu (Editura Limes, Cluj-Napoca, 2015) vom fi în permanență însoțiți de senzația vagă a transgresării. Frontierele cumva limpezi dintre poezie și proză sunt abandonate printr-un soi de amestecare alchimică, rezultând o formulă poetică cel puțin surprinzătoare. Vorbim aici de o poezie cu ferestrele larg deschise, un demers liric ce pare construit pe un tipar permisiv, în care pot intra și viața și moartea de-a valma, introspecția și schemele narrative, scrierea și vorbirea, arta și știința, liricul și narativul deopotrivă.

Suntem atenționați din capul locului că nu la pronumele francez face referire titlul volumului, ci la „organul cunoașterii și contemplației, principiul inteligibil al sufletului, unde se produce extazul; substanță de sine stătătoare, generatoare a mișcării, vieții, ordinii din lumea materială.” (p. 4)

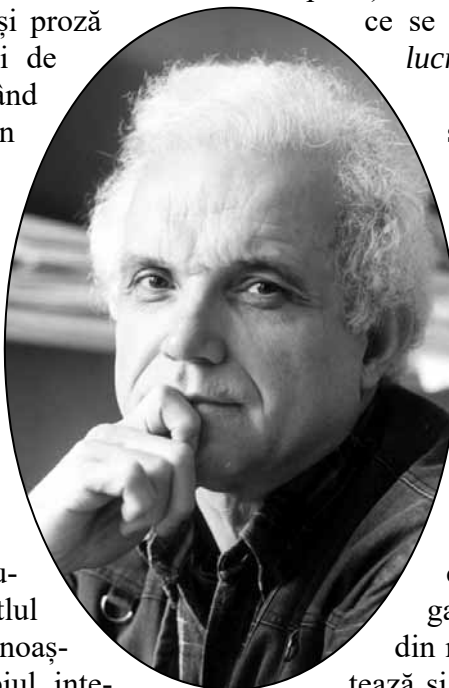
În fond, după felul în care este structurat conținutul volumului, el constituie un amplu exercițiu de căutare febrilă a unei (posibile) rânduiri a lumii. Denumirile celor trei părți ale cărții revelă tot atâtea paliere esențiale în identificarea unei viziuni a poetului. Primul grupaj de poeme, cel care conține numărul cel mai mare de poezii, poartă numele *O mers când dincoace, când dincolo*, referire făcându-se aici tocmai la tranzitivitate, la *trecere*, la traversare a limitelor de orice fel. Cea de-a doua parte este intitulată, de asemenea în mod sugestiv, *Jurnal nous*; spectacolul introspecției și al biografismului (utilizat în chip derizoriu, postmodern) constituie un aspect

semnificativ al poeziei din acest volum. Iar cea de-a treia parte face referire tocmai la ordinea universală căutată (nu și găsită neapărat), la așezarea lucrurilor într-o matcă ce se lasă îndelung căutată: *Fiecare lucru are rânduiala sa*.

Dar viziunea asupra lumii și a vieții este mai degrabă sumbră. O apăsare de neînlaturat însoțește poemele de la un capăt la celălalt al volumului, o permanentă stare de uzură și deteriorare a lumii, a sinelui sau chiar a trupului. Prima parte a cărții face trimitere cumva la rural, dar un rural degradat, echivoc. Memoria este privată de orice formă de melancolie: „Răscăcănăt, bunicul, în uniformă regală de gală, rupe/ o nouă halcă din mămăliga mucegăită, o/ fărâmițează și o împarte numai el vede cui –

pe prispa/ casei, întors de pe lumea cealaltă pentru o/ oră, maximum...” (p. 7) Observăm, încă din acest prim poem, o altă formă a *transgresării* la care făceam referire: traversarea limitelor dintre viață și moarte, elementul acesta fiind în mod repetat întâlnit în volumul de față.

Din punct de vedere poetic, Liviu Ioan Stoiciu insuflă poeziei o libertate a formei ce nu exclude narativul, după cum spuneam. Nu puține sunt poemele în care lirismul grav, apăsător este „contaminat” cu pasaje ce aparțin mai degrabă epicului. Însă, ceea ce face ca atmosfera apăsătoare să fie cu atât mai obscură, este faptul că intruziunile narativului nu constituie prilej de detensionare. Nu există aproape nimic șagalic în fragmentele în care liricul

Vine frigul

face loc epicului. Acest lucru se petrece, bunăoară, în *La liliaci*, volum cu care *Nous* a fost comparat în repetate rânduri. În același poem, cel cu care debutează volumul lui Liviu Ioan Stoiciu, interacțiunea bunicului revenit

din morți are loc cu nebuna satului. Ternul și apăsarea poemului sunt cu atât mai proeminente, cu cât ambele personaje sunt cumva suspendate într-o acută formă de izolare: bunicul este mort și uitat de rude, în vreme ce nebunei nu are cine să-i amelioreze *răul*: „Iaca, împart în stânga și în dreapta,/ dau de

pomană, că ai mei m-au uitat. Lasă că-ți aprind/ eu o lumânare, dacă o fi biserica deschisă/ la ora asta... Tu ce mai faci, Mărie? Mă doare capul. Nu-mi/ tai matale sub limbă, moș Ioane, să-mi treacă/ răul?” (p. 7).

De cele mai multe ori, răul ubicuu, în versurile acestui volum, atinge atât sufletul și mintea, cât și trupescul. „Mi se atrofiază

organul presimțirii./ Nu-mi mai spun nimic nici apartamentul în care locuiesc,/ la bloc, nici strada pe care merg, nici orașul —/ pe care îl detest. (...) Mi se împuținează cărnurile. Degeaba mai consemnez/ toate acestea, sunt conștient...” (p. 24) Chiar și melancolia este contaminată și deturnată de distrugere și corporalitate: „Tristeți neînțelese, toamna îi cântă în strună, este/ o luptă pentru a putea distruge. Vine/ frigul. Accentul cade pe corporalitate, pe masarea/ polarităților. Pe urâciune.” (p. 40)

Alteori, (auto)reflexivitatea și introspecția sunt ele însele minate cu „ieșiri din sine” de tip narativ. „Aici tăcu, ducându-și/ din reflex mâna la gură: de ce-mi bat eu, în/ definitiv, atâta capul? Aceste/ necazuri ar putea să-mi fie spre mângâiere, să-mi fie/ pădării, furnici, aluviuni uscate, încărcări/ electrice, apă tulbure la picioare, salcie ruptă, sudoare,/ petale roșii, percepții extrasenzoriale (...)” (p. 52)

Astfel că, respectând în linii largi tendințele postmodernismului, Liviu Ioan Stoiciu ilustrează, prin acest volum, tendințele curentului, exceptând-o pe aceea a detensionării, a șăgălnicieii. Mai mult, poetul așază lirismul sub o aură a deprimării, a psihozei, a izolării neconsolate a individului.

Stare de icoană

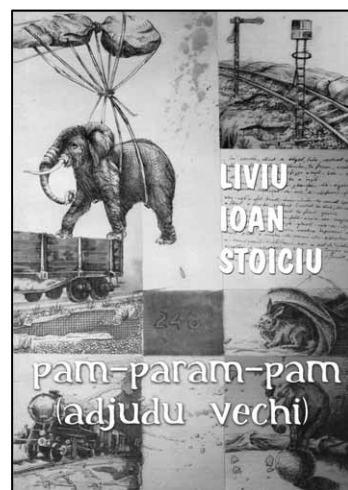
Liviu Ioan Stoiciu, *pam-param-pam (adjudu-vechi)*

Mirabela DAVID

Pornind de la ideea că titlul este (cel mai adesea) o cheie de lectură și o primă formulă de captare a cititorilor în universul creației, putem intui că titlul volumului din 2006 al lui Liviu Ioan Stoiciu [*pam-param-pam (adjudu-vechi)*], apărut la Ed. Muzeul Literaturii Române, București, 2006, 152 de pagini] provoacă lectorul la interpretări dintre cele mai inedite. Astfel, „pam-param-pam”, expresie specifică a oralității, marchează, cu o anumită dimensiune ludică, poate ironică, satisfacția emițătorului care reușește să punteze un mesaj de o importanță ori nouitate considerate de el notabile. „Pam-param-pam” devine astfel un artificiu poetic rostit cu intenția de a-i atrage atenția lectorului asupra unor idei poetice peste care nu poate trece oricum – fără un minim răgaz de a cântări, a savura, a medita asupra celor lecturate. Lectura volumului va confirma sau infirma intuiția inițială.

Cuprinzând poeme redactate între anii 1976-1980, volumul-antologie, *pam-param-pam (adjudu vechi)*, vede lumina tiparului ca urmare a două întâlniri, fără de care cele șapte microvolume, care alcătuiesc ciclul, ar fi rămas în sertar, asemenea celorlalte patru pe care le menționează poetul în mărturisirea sa, o postfață care s-a dovedit utilă cititorului aflat în fața unor (auto-)poeme referențiale care scot la iveală un univers îndepărtat, cu rădăcini până în copilăria și adolescența poetului trăite într-un context social-politic, ce lasă urme adânci în conștiința tânărului de mai târziu – perioada comunistă: „Eu sunt un produs al comunismului, născut în 1950, o tot repet.” Astfel, o primă întâlnire este cea cu graficianul Vasile Anghelache „consătean deal meu cu care am copilărit la Adjudu-Vechi (...) Adjudu-Vechi fiind buricul pământului pentru amândoi.” Așa se face că fiecare microvolum este însoțit de câte două creații

grafice ce converg înspre același univers autentic: pe alocuri derizoriu, factual, pe alocuri încărcat mitologic, biblic, împrumutând din imaginarul basmic popular românesc, până la o atingere suavă a absurdului. Imaginea oferă o cheie de lectură, ghidează cititorul, însă de regulă îngrădește o diversitate valorică a interpretărilor. Nu de această dată, căci, pictorul fiind mulat din același material poetic, respiră aerul poemelor înseși.

Cele șapte volume care alcătuiesc antologia *pam-param-pam (adjudu-vechi)* sunt ordonate în volum în sensul invers al „plăsmuirii” lor, după cum urmează: *atenție la tren* – august 1980, *cu ochiul liber* – august 1979, *autopoeme* – februarie 1979, *cantonul 248* – februarie 1978, *așa un vis* – august 1977, *hai la om* – februarie 1977 și, în sfârșit, *pam-param-pam* – august 1976. Din mărturisirea poetul aflăm că aceste poeme nu au fost „aruncate” în volume în forma lor inițială, ci în urma lecturii survenite după mai bine de trei decenii, „experiență înnebunitoare, energică până la insuportabil”. Liviu Ioan Stoiciu a purces la o modificare, la o aducere-la-zi: „a trebuit să mă dau cu capul de pereți să le recorectez și redefinitez, să le aduc la zi, culese pe computer, să improvizez înduioșat de sensibilitatea lor din prima mea tinerețe...” Până în ce punct și-a modificat/ transformat Liviu Ioan Stoiciu poemele nu putem ști. O întrebare de bun simț ar fi în ce măsură își mai păstrează acestea capacitatea de a reflecta o anumită sensibilitate transfigurată poetic

specifică perioadei de creație mărturisită. E o întrebare la care nu putem răspunde, însă putem observa pe alocuri o tușă prea evidentă, o marcă a „aducerii-la-zi” neverosimilă, în esența poemului. Astfel: „la ferestruică, în sicriu, în memoria colectivă, de unde privești tu în viitor, storcând în pumn zece petale la o roză, vrăjitoare, cine bate cu inima ta? (...) un zmeu care sare de pe un cal de bronz jos, după ce-i ies eu înainte și zice să-mi distragă atenția: „se dau cartele numai ceferiștilor din mediul rural care nu posedă pământ” și continuă imediat: cum vrei să ne batem, în luptă dreaptă sau... bă, te șterg de pe fața pământului – tu reprezinți trecutul... nu apuc însă să-l ameninț până la capăt că (...) el fugea și striga, întorcând capul: pui-pui” (vol. *Atenție la tren*).

La nivelul discursului poetic, se observă o puternică narativizare a poemelor. Acestea au în spatele lor o poveste care trebuie spusă. Însemnele oralității, precum abundența interjecțiilor, a limbajului popular, a imprecăției creează un univers autentic, inconfundabil, o lume care respiră prin porii copilului, a cărui identitate se construiește în jurul Cantonului 248 de la Adjudu-Vechi. Expresia este aparent directă, permițând relatarea evenimentului frust trăit, imaginat sau visat. Impresia este de privire fotografică impregnată de dorința de a nu lăsa nimic nepovestit în urmă. Cu toate acestea, referentul nu se află în prezent, ci undeva în trecut, fiind reconstituit din emoții, frânturi ale memoriei ce păstrează laolaltă evenimente factuale și vise, reverii, jocuri ale imaginației marcate de o ruptură în planul realului, al logicului, al raționalului. Cantonul 248 din Adjudu-Vechi se concentrează într-un topos al copilăriei, un stimulator ideal al retragerii în sine, al înclinației spre poveste, un axis mundi spre care poetul se va întoarce mereu cu melancolie, îmbogățindu-i în permanență sensurile: „plesnind de trei ori făcu halta o nucă și o băgă în sân și plecă”. Halta devine un spațiu paradisiac pierdut și conștientizat abia în anii de mai târziu, când poetul se va fi regăsit în vâltoarele vieții fără puncte de reper stabile: „la canton: acolo îmi e mie bine... dar de unde: e așa o negură prin creier și un polei al invidiei, în focșani, în

noiembrie 1978, am încurcat iar borcanele... în ce an suntem?”.

Situat în descendența onirismului, a literaturii suprarealiste sau avangardiste, universul care ia naștere sub ochii noștri se compune dintr-o suprapunere permanentă a visului și a realității, sau poate mai degrabă este vorba aici despre o îngurgitare a evenimentului factual în vis. Nimic nu este palpabil, concret, coerent. Estetica fragmentarului își găsește un partizan conștiincios. Relevant este pentru acest aspect poemul care deschide volumul *Așa un vis*, în care privirea poetului se îndreaptă inițial, în vis, spre luna antropomorfizată care cade din pat. Imaginea lunii asemănată cu „o zână în straie de fată mare” și devenită, în logica visului, obiect sexual („fugi, mă de-i ridică fusta, dă-i ceva de băut”), este abandonată pentru a rememora apoi o anumită senzație olfactivă: „îi trece pe sub nas o mireasmă a oamenilor adulți, împreunați (pam-pam), în parcul din copilăria mea, la adjud cu chioșc înverzit (pam)”, senzație care-i permite o digresiune asupra persoanelor care scriu bilețele de amor, trăgând astfel „mâța de coadă”. Trezia se produce cu întrebarea retorică „dar cum am ajuns până aici”, care însă nu-i inhibă spiritul creator, continuând cu „apoi am ieșit pe câmp cu icoanele bisericii”.

Există o pendulare permanentă între imaginarul specific al copilului, înclinat spre vis și poveste, și imaginarul adultului, marcat subiectiv, critic. Idilismul remarcat de critică (vezi Tudor Cîicu în *Ezitănd între taină și nimic*) este spulberat de inserțiile agresiv-realiste ale individului condamnat să trăiască într-o societate în care libertățile de orice gen sunt abolite: „eu sunt canarul în colivie mizeră”. Pe măsură ce oamenii se pierd pe sine, („muzicanții (...) puși să croncăne”) se automatizează, („pietrele crăpate, o grămadă, stăteau ieri pe frig, pe la patru noaptea, în față la magazinul de carne, la coadă, la adjud „), obiectele, plantele și animalele îmbrățișează attribute omenești, se antropomorfizează: locomotiva merge la școală și ia note mari, „ceapa înflorită a trecut înot caii de aur”, vaca vorbește, poartă discuții profetice, iar „peștele

duce în cârcă un arbore”, primind pentru aceasta recompensa: „bine, meriți notă mare”.

Viziunea celor șapte volume este unitară, nu există schimbări nete de poziție. Persistă în subsidiar dorința sau necesitatea eului poetic de a se retrage din lume într-un univers alternativ, paralel, magic, în care vraja, magia nu și-au pierdut forța. Astfel, poemele în care poetul face intertex cu elemente preluate din imaginarul basmic din primul volum – *Atenție la tren*, în care întâlnim „case făcute două mere”, sau vizualizăm scene în care buzduganul este trimis înainte și așezat în cui – sunt urmate de poeme în care se resimte imixtiunea fantastică, coborâtă în cotidian. Există o dimensiune magică, sacră, păgână a satului care prinde viață prin apelul la superstiție („toate visele visate sâmbăta noaptea spre duminică se izbândesc”) și descânt („aruncă nouă cărbuni stinși în foc”) peste care, însă, planează încă de la început imaginarul biblic, „strâns, ca o piele azvârlită în foc, sufletul meu, la 9 seara iese la boi, afară și-l caută (...) pe cel ascuns (în numele tatălui, al fiului, al sfântului duh)”. Căutarea divinității nu ocupă un spațiu semnificativ, în schimb semnul crucii revine cu insistență ca practică salvatoare în fața puterilor necurate. De fapt, întreaga dimensiune fantastică, fie ea de orice natură, are ca scop unic scoaterea eului liric/biografic din universul prea real sau poate avea chiar o funcție curativă așa cum reiese din versurile: „ești o apariție unică în oraș, ciudată (...) ești o iscoadă a lui Dumnezeu care pui preț pe ceea ce nu se vede, ești o boală nervoasă care negi ideile fixe (...) spurcăciuni judecate sentimental (atenție, scapi de spurcăciuni numai cu descânțete: făcute la adjudu vechi)”

Poezia se transformă în cele din urmă în ceea ce se numește textistență sau autoficțiune, devine un *modus vivendi*: „pe cuvânt, și azi îmi e egal dacă trăiesc sau nu, lumea nu e decât o poezie, dacă mi-ar da Dumnezeu mai multă intuiție, aș scrie-o și aș fi cineva, nu m-aș mai surprinde bodogănind degeaba”. Scriitura este „la întâmplare”, condusă în spiritul psihanalizei freudiene, eul liric-biografic fiind exacerbat în toate poemele: „am 22 de

ani și mă gândesc la sinucidere, la droguri și la cozi de portocale”.

„Am înțeles, în timp, că volumele mele publicate pot fi o reconstituire a celor 39 de ani din istoria României de o rară frustrare”, mărturisește în postfață Liviu Ioan Stoiciu. Nimic mai evident și totuși atât de puțin sesizat de textele critice care insistă asupra universului paradisiac al copilăriei. Mai mult decât o carte a copilăriei, *pam-param-pam (adjudu vechi)* este o carte a defulării, o necesitate, o încercare de evadare dintr-un spațiu nepriam, agresiv din fața căruia adultul nu se poate eschiva decât prin apelul la copilărie: „La ce bun să ieși din casa visului direct în stradă (...) am la dispoziție un loc liber în somn, în copilărie, în care îmi e mie, unul, cald permanent”. Evadarea va fi însă parțială. Poemele relevă o sensibilitate angoasată, alienată, în descendență expresionistă, de care se apropie și poemele Mariane Marin. Teme precum: insomnia, frica, singurătatea, amenințarea morții stabilesc un traseu existențial al poetului care surprinde și resimte acut în propria-i sensibilitate realitățile anilor '70-'80, din care nu lipsesc cozile la pâine „împreună, la coadă la pâine caldă, dată pe cartelă, cu noaptea în cap, dormind pe picioare, ce calvar”, frigul „aici servim frig”, foamea („fata picherului (...) decupează din abecedar (turta dulce), litere de tipar, să trimită o anonimă astăzi, în formă de inimă, dar flămânzește și se răzgândește, n-o mai trimite, gata: priviți, o mănâncă, hap-hap (vai)”). Cerul care devine „o gogoasă în ochii bunicii” amintește de raiul lui Parpangel, personajul memorabil al *Țiganiadei* lui Ioan Budai Deleanu. Străpunse inițial de un dureros strigăt mut, care provoacă retragerea în sine precum în versurile: „până la urmă, ce cauți tu acolo, suspendat,

golit, umflat cu aer, lipsit de gură la microfon”, sau de conștientizarea incapacității de respingere a răului care „cioc, cioc în tâmplă”, poemele ajung să respire suflul contestatar al poetului care invită la o luare de poziție vizavi de realismul-socialist aberant al epocii: „ia treci și trezește la realitate lumea: prea trăim obișnuit”.

Liviu Ioan Stoiciu mărturisea în *Dependența de a scrie* a lui Marin Mincu că „am devenit demult dependent clinic de scris, de scris poezie (care e un drog); dacă nu o scriu, „cad la pat, intru în reclusiune.” Nimic mai adevărat! Liviu Ioan Stoiciu a demonstrat că scrisul este pentru el un capitol deschis ca urmare a celor 10 volume publicate până în 2003. Abia în anii următori, 2005-2006, pare că *obsesia de a scrie poezie* lasă loc unei noi

obsesii și anume aceea *de a publica poezie*. Astfel, în 2005, poetul alcătuiește și scoate pe piață un volum-antologie ce cuprinde poeme selectate din cele 10 volume publicate între anii 1980 – 2003, reunite sub umbrela „Cantonul 248”. Volum a fost receptat ca „o panoplie” a operei stoiciene. Un an mai târziu, îi apare un nou volum-antologie, însă de această dată poemele publicate sunt creații poetice realizate între 1976 – 1980. Așadar, poeme care premerg celor anexate antologiei discutate. Volumul este interesant și trebuie citit tocmai fiindcă invită la o relectură a operei stoiciene. Găsim aici, în *pam-param-pam (adjudu-vechi)*, un Liviu Ioan Stoiciu înainte de Liviu Ioan Stoiciu, și totuși aceeași sensibilitate poetică traversează paginile cărții.

Chirpici+Construcție

Trafic cu „substanțe interzise”

Andreea ZAVICSA

Despre opera lui Liviu Ioan Stoiciu, Nicolae Manolescu era de părere că „a venit timpul ca prozaismele sale, scriitura elocventă și celelalte să nu mai fie considerate nepoetice”, întrucât „este un poet original, unul din cei mai înzestrați ai perioadei sale, care trebuie citit fără prejudecățile puriste de care continuă să fie grevată receptarea poeziei tinere într-o anumită perioadă.” Într-adevăr, fondul epic (asociat pe nedrept cu o platitudine implicită sau cu o lipsă de poeticitate) este cel pe care a mizat Stoiciu ca reprezentant al direcției optzeciste. Asemenea colegilor de generație, Liviu Ioan Stoiciu nu caută poezia în rime sau măsuri, ci se lasă purtat pe firul lirico-narativ al propriei creații fără constrângeri de ordin prozodic.

Volumul de versuri din 2012, intitulat sugestiv *Substanțe interzise*, este produsul aceleiași „formule” artistice, însă tonul poemelor, în esență-neschimbat, reușește să surprindă la fiecare pagină prin inflexiunile vocii poetice. Divizat în trei teme poetice, al căror ton crește în cercuri concentrice, volumul se află sub spectrul speranței în care individul vrea să creadă cu încăpățânarea celui care, făcând același lucru la nesfârșit, se iluzionează de fiecare dată că mai merită să încerce din nou și din nou. Citez din *Stricarea frumuseții*, poemul care deschide volumul: „o ia de la capăt, revizitează aceleași locuri, frecventează/ aceiași oameni și aceeași epocă, nimic/ nou – numai lucruri/ și sentimente vechi. (...) A pierdut și ultima bătălie,/ înainte să se culce. Dimineața o ia de la/ capăt, suferă ca prostul.” Stoiciu reușește să concretizeze abstractul: frumusețea nu mai este ceva relativ, ci e perisabilă, se „strică”, așa cum și ființa își pierde contururile, unicitatea, ca urmare a cunoașterii destinului ce îl așteaptă: „vezi ce s-a întâmplat cu cei dinaintea ta!”. De altfel, toate poemele din prima parte a

volumului, reunite sub titlul *Cu mâna pe inimă*, accentuează condiția omului resemnat, nici măcar pesimist, care, prins în cercul existențial din care nu poate evada, ajunge să își imagineze un alt mod de a fi: „poate după moarte o să-mi revină avântul”. Dar totul este doar amăgire – vizita la ți-gănci nu ajută la resurecția stărilor psihice, nu aduce nici măcar un plus de divertisment în viață: „N-am noroc să mă mai bucur de nimic”. Oamenii

sunt morți pe dinăuntru, „viitorul se deteriorează”, iar destinul este unul nimicitor: „mă distruge destinul”. Individul este conștient de non-valoarea sa: „nu sunt nimic în plus sau în minus, totul merge în linie dreaptă”, destinul individual nu influențează cursul firesc al lumii. Stoiciu marchează o dată în plus sentimentul neputinței în fața unui destin implacabil, printr-un accent biografic: „vreau să uit că am trecut pe aici, începând din 19 februarie 1950!”, „îmi vine să mă omor (...) mi-am pierdut și ultimul gram de candoare”. Iluzia unei iubiri, „măreția unei alte puteri”, se spulberă imediat: „Nu mă auzi și nici nu mă vezi: păcat!”. În fond, persistă „aceeași senzație, că nu”: „Este și el un nebun care radiază/ și care se socotește normal, ce e rău în asta?”

Partea a doua a volumului, subintitulată *Din parcela K*, propune o ipostază de pură contemplare: prins în capcana unei realități neîndurătoare, insul nu face decât să constate că: „M-am înstrăinat de mine, Mărie”, că „nimic nu mai e cum a fost, a pierdut și ce n-a

avut”. Ajunge chiar să se întrebe care mai este sensul existenței sale dacă nici măcar trecutul nu mai există, iar viitorul este oricum relativ: „Ți-ai dat foc amintirilor?”. Teroarea baco-viană a tăcerii, a neputinței de a comunica îl aduce în pragul nebuniei, astfel încât „vorbește singur. Sau vorbește cu cineva nevăzut”: „din biserică/ mortul se răsucesce în sicriu când e scos, visează urât”. *Parcela K*, de altfel, trimite la decorul funebru al cimitirului, însă atmosfera nu este atât de apăsătoare. De fapt, se întrezărește un strop de speranță odată cu prezența elementului infantil: „fetița lui fuge de la un/ capăt la celălalt al casei ei părintești/ părăsite.” Într-un final, totul este purificat prin foc: „Mii de oale,/ ulcele, străchini și cănuțe, așezate/ în cuptorul de ars”.

Ultimele poeme care închid volumul constituie și chintesența acestuia. *Substanțele interzise* trebuie „să le vezi și să le guști, să le tragi pe/ nas sau să ți le injectezi, prin fumul vetrei strămoșești și prin licărirea flăcărilor, care le/ luminează chipurile înflorite”. Substanțele interzise sunt amintirile, singurele rădăcini pe care individul le are în realitatea

imediată și care sunt anihilate de rutină: „Zilele trec monotone și nu mai așteptam nimic. Moartea/ mai presară puțină pudră magică...”, „nu mai prind nici o idee care să merite să fie reținută”. Chinul existențial este sporit de inadaptarea la prezent; sentimentul de înstrăinare persistă până la final, cu accente biblice: „eu vă recunosc, voi de ce nu mă recunoașteți?”, „Maica Domnului i-a apărut atunci numai/ lui, însă: i-a spus că/ lumea trebuie să se pregătească”. Îndemnul la evadare are același ton resemnat ca și până acum: „Hai cu tata, focule. (...) Cum/ să înduri atâta fără să crâcnești?”.

Consumul de „substanțe interzise” pe care îl recomandă Liviu Ioan Stoiciu bulversează organismul. La început ai impresia că totul durează la nesfârșit, că viața este un construct abstract prin care omul nu trece decât pasiv, dar spre final are conștiința unei răzvrătiri și încearcă, în ultima clipă, să se sustragă existenței cu aceeași descurajare de pe tot parcursul drumului: „crezi că mai am eu vreo speranță?”

Muntele Athos

Despre moarte, cosmos și, mai ales, iubire

Iacob NAROȘ

Poet, prozator, autor dramatic, eseist și publicist, Liviu Ioan Stoiciu (LIS) a debutat publicistic în 1967, ca poet, în 1974, în revista orădeană *Familia*, iar editorial, în 1977, cu ciclul de versuri *Balans* în *Caietul debutantului*. Dintre multele volume de poezii începând cu *La fanion* din 1980 și până la *Opera poetică*, volumul I și II, (Editura Paralela 45, 2016, prefață de Răzvan Voncu), mai mult de jumătate au fost premiate, nominalizate la premii și distincții sau prezentate în antologii românești sau străine. Cunoscut ca romancier (cinci romane), memorialist și dramaturg, LIS este prezent în atenția noastră cu volumul de versuri intitulat *Substanțe interzise*, apărut la Editura Tracus Arte, Colecția „Neo”, București, 2012. Cartea de față a luat Premiul pentru Cartea de poezie a anului 2012 (acordat pe 15 ianuarie 2013, la ICR, Gala Scriitorilor Tineri, ediția a III-a, președinte Eugen Simion); Premiul pentru poezie al revistei *Mișcarea literară* (Bistrița, 27 februarie 2013, președinte de juriu Alex Goldiș), și a fost nominalizată la Premiile USR și Premiul național de poezie „Mircea Ivănescu”, Sibiu, 13 iulie 2013, președinte de juriu Al. Cistelean, premiu recuzat de autor. Alte premii: Premiul național de poezie (Târgu Jiu, în cadrul Atelierului național de poezie „Serile de la Brădiceni”, 8 septembrie 2013, președinte de juriu Gh. Grigurcu) și Premiul de excelență al Festivalului de poezie „Emil Bota” (Adjud, 15 septembrie 2013).

Volumul în cauză, intitulat oarecum ostentativ, dar și incitant, *Substanțe interzise*, este structurat pe trei mari secțiuni. Prima se numește *Cu mâna pe inimă* și cuprinde 22 de poeme, fiecare pe câte-o filă, înafară de *Sunt în exces*, întinsă pe două file. După o primă lectură, impresiile se conturează mai greu, la reluare, poem cu poem, încep să ni se dezvăluie câteva teme și motive dominante.

Prima dintre ele cuprinde ipostaze poetice în fața morții. Dezorientare și neputință în fața unui viitor incert, seninătate și împăcare cu cele lumești și cu cele spirituale sub semnul luminii; sub aceste stări, poetul încearcă să-și „încetinească” conștiința în fața Apropiatei Treceri. În poemul *Stricarea frumuseții*, trecutul îl atrage, meditația în singurătate îl ispitește să se întrebe retoric: „Ce e mai presus de el și de toate?”, răspunsul e dezarmant: „Vezi ce s-a întâmplat cu cei de dinaintea ta!” Implacabil în fața destinului, poetul așteaptă senin prorocirea fatidică: „Cum e scris, așa va fi”, graba plecării e subtil schițată: „Îmi deschizi odată cartea aia deasupra capului?” (*Cum e scris, așa va fi*). Lamentându-se înaintea stației finale, pentru poet nimic nu mai e motiv de bucurie, doar amintiri care trec și ele; momentul decisiv al Trecerii așteaptă aprobare. O țigancă îi dezleagă de iubire, motiv să lanseze următoarea meditație poetică: „Iubirea are un caracter ondulatoriu” (*Aștept aprobare*). Întrebări filozofice îl frământă înaintea îmbătrânirii: dacă după moarte o să-i revină sau nu avântul pierdut și iluziile iubirii? (*Până când să te cauți*). În poemul *O lăcustă*, într-un imaginar bacovian, femeia începe să putrezească, iar lăcusta se plimbă pe firele de păr ale pubisului, plutesc în aer gânduri negre și păgâne de singurătate. Dorința de a muri prin întreruperea respirației, alături de o lumină divină și chipul reflectat pe fundul unei prăpăstii: „Îți întrerupi respirația până/ cazi de

pe picioare, desfigurată” în *Ajunsă la margine*. Sfârșitul are o dată de început, în 4 a 4-a, de comun acord a început sfârșitul, „bătut în cuie nu mai poate merge nicăieri, doar izvorul de apă pentru cel mort pare a fi o alegere bună” (*Bătut în cuie*). Asemănarea cu o nucă tare e năucitoare: „Nuca asta e ca tine, ascunsă”, dincolo unde ești chemat, va fi liniște, „morții se plimbă cu săniile” (*Spune o rugăciune*). Așteptarea morții aduce dezamăgire, poetul simte că i-a sosit timpul, intervine parabola cu pelicanii care se năpustesc, când li se face foame: „Fac un zgomot înfiorător când se năpustesc...” (*Nu mai contează*). În *Azi, mâine* – iubirea este văzută în culori sumbre: el și ea, ca doi stâlpi electrici de-o vârstă incertă, capabili de înduioșare, dar mâine? Răspunsul sună astfel: „Vom fi năpădiți de buruieni, unul va rămâne singur” („Tu, te-ai ascuns în pământ”) – așadar, rămâne doar cu o promisiune de tandrețe, o amânare de azi pe mâine. Semnele morții sunt tot mai vizibile („elementele chimice sunt din ce în ce mai grele în mine”, marea călătorie începe „de-a lungul a nenumărate albi.” (*Pe dinafară*). De la gânduri negre la iubire e doar un pas, o dragoste de pomină („Doamne, ce e dragostea asta, le-a stat mintea, e posibil orice...”), pentru nebunii din azil, femeie și moșnegi lăsați „să pună mâna pe ceva mai tânăr...” (*Se încarcă reciproc*). Uneori el și ea sunt speriați de „câinele galben” care nu se sperie de cruce (*Nu vrea tradiția*). În *De unde nu poți scăpa*, iarba netunsă și fluturii albi din vară sunt semne ale aventurilor amoroase dintre îndrăgostiți. Ființa iubită e portretizată, ea tânjește înainte de a intra în apa izvorului de lumină sfințit de Arhanghelul Mihail spre a se tămădui: „Tu ești măreția unei alte puteri, goală, tremurând în apa izvorului până la gât” (*Tânjești*). Ca un liant printre versurile primei părți, dar și în celelalte două, se amintește despre îmbătrânire, singurătate, nimicnicie și somn de moarte sau elemente cosmice: conștiința unei furtuni magnetice, orbita steroidală Sg 344 care va lovi pământul, forțe gravitaționale care acționează asupra cartilagiilor, energii ale celor șapte Arhangheli, amantul cosmic, surse de lumină, al nouălea cer, cicluri din galaxie, câmp magnetic emo-

țional, radiații, lumea particulelor elementare, izvor al ritmului cosmic. O autodefinire poetică încheie prima parte a volumului: „Sunt o bucată de fier spongios, fierbinte” ce se poate transforma în vârf negru de săgeată (*Ultimul dram de candoare*).

Partea a doua a plachetei se intitulează *Din parcela K* și cuprinde 19 poeme. Schimbare de opțiune, ființa poetică n-ar trebui să dispară, blestemul ar trebui să înceteze (*Aceeași senzație că nu*). Bărbatul care nu mai are mult de trăit dă vina pe particulele elementare din atmosferă (*Pătruns de importanța sa*) sau în *Ce i-a mai rămas*, dă foc amintirilor pentru că: „Nimic nu mai e cum a fost, a pierdut și ce avea.” Iubirea revine: reproșuri dintre cei doi, „diferența de vârstă e între iubiți de ani-lumină” (*Îi pune cuțitul la gât*). Iubita, de data aceasta, se destăinuie: „Am iubit ca o nebună, am citit numai cărți de inspirație îngerească.” Din nou, elemente galactice, bolnava de cancer a fost atinsă de „rămășițe ale unor galaxii de masă inegală” și fata în fața morții este văzută „ca un vechi aparat de zbor sublunar.” (*Am iubit ca o nebună*). Poemul *Din parcela K* dă titlul părții a doua, mortul reîncarnat e luat la rost, ce caută în cimitir, răspunsul e că vrea să bea la cârciumă cu nebunul cimitirului. O definiție a scrisului atrage atenția: „Scrisul, o linie în zigzag ce-i amintea de ața morților.” Motivul ploii – plouă cu sămburi de cireș, cu nevoi și griji, mireasa își privește mirele cu compătimire: „Săracul. E un fenomen astral întâmplător”, ea emite radiații, atrage atenția bărbatilor. Iată ce gândește bărbatul despre femeie: „Când a luat-o lângă el/ n-avea gura așa mare, era o arătare îmbrăcată într-o rochie albă”; ea e văzută „într-un spectru luminos de pe linia orizontului” (*Singur*). Iubirea are loc în profunzimile lor fizico-chimice” (*Lasă, o să-ți treacă*).

Hai cu tata – este titlul celei de-a treia părți, aceleași teme, despre droguri și paranoia (în *M-am stricat*); îndrăgostirea de-o fetișcană (*Zice, bând dintr-un pahar de plastic*), din nou moartea (*Prins*), sinucideri (*Vrea să se arunce din tren*). Reține atenția poemul *Substanțe interzise*, care dă și titlul plachetei, trimișii substanțelor interzise vin din adâncuri

în luna mai și tentează. Un alt poem interesant e *Rămâne numai truda*, unde „bărbați scăpați din închisoarea invizibilă a lui Dumnezeu” participă la o clacă, de despănușat, ei sunt de fapt morții satului, care repetă ceea ce au moștenit de la înaintașii lor de la facerea lumii, în urma acestora rămâne doar truda .

Referințe critice pertinente vin din partea lui Ion Bogdan Lefter („viziuni coșmărești”), Marin Mincu, Florin Mugur, Romul Muntean, Nicolae Manolescu („autentic în poezie, original ca poet”), Gh. Grigurcu, E. Simion („creator de tablouri fantastice”), Marian Papahagi, Virgil Ierunca, Mircea

Zaciu („orientare cu tentă neorealistă”), Rodica Drăghicescu, Al. Cistelean („aplecare spre cosmos și metafizică”), Andrei Bodiu, G. T. Kirileanu („probă de virtuozitate poetică” în acest volum). Așadar, caracteristici ale poemelor din acest volum sunt dintre cele mai felurite, de la ludic la tragic, de la o lehamite lucidă se trece la ironie și autoironie, de la revoltat la persiflant și fatalist și, peste toate, un umor, de cele mai multe ori morbid, cum e ieșitul morților la aer prin mită, băutul cu ciorile la cârciumă, pielea de drac aruncată peste umăr...

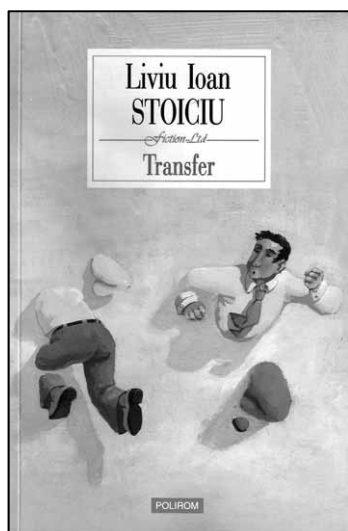
Time avalanche

Transfer, roman contemporan de Liviu Ioan Stoiciu.

Fragmentarium la un *Jurnal* de război

Virgil RAȚIU

În *Transfer* (Editura Polirom, Iași, 2017) autorul, Liviu Ioan Stoiciu, se bizuie pe un fapt temporar, anterior, imprimat în carte intenționat. Întreaga, amănunțita descriere a „aventurii” familiei State (Olimpiu și Dida), deși se desfășoară în anul marelui cutremur de pământ din 1977, pare că se derulează în anul 2017. Familia, școala, liceele, internatele șco-

lilor, orașul, orașele, târgurile, Bucureștiul, concediile, Focșanii, Adjudul, sărbătorile mari, creștine sunt neschimbate de atâta amar de vreme. Diferența o face faptul că în anii regimului comunist alimentele erau restricționate. Curentul electric și gazul metan, furnizate cu țârâita.

Astăzi magazinele „suferă de abundență din plin”, dar asta nu înseamnă că populația „dă afară” de multa fericire. Între viața de dinaintea evenimentelor din decembrie 1989 și viața de după, în cazul majorității românilor, nu există mari decalaje. Societatea românească nu a realizat altceva la cumpăna lui decembrie 1989 decât a trecut într-un mod bizar de la un regim de constrângere și presiune/represiune asupra vieții, la un regim relaxat economic, democratic, însă aflat sub alte forme tensionate, sub presiuni morale, de conștiință, legislative, juridice, bancare. Anul 2017 apare ca fiind actual evenimentelor descrise în carte, pentru că, intenționat sau nu, Liviu Ioan Stoiciu citează abundant aproape din cinci în cinci pagini dintr-un *Jurnal* de front, scris de

plutonierul Marian K, aflat pe aliniamentul de luptă din Moldova Carpaților de Curbură, în plin război mondial, front desfășurat de armata română în anul 1917. Nu, să nu-și închipuie cineva că *Jurnalul* plutonierului este o relatare eroică, în fragmentele căruia evocă bravurile săvârșite de ostașii români în iureșul bătăliei pentru țară, în confruntările de atunci. Dimpotrivă, paginile *Jurnalului*, fragmentele citate de autor descriu starea disperată în care se afla armata română, Guvernul, în frunte cu regele Ferdinand și regina Maria, refugiați din calea dușmanilor, a cotropitorilor, la Iași. Evocarea evenimentelor de pe front, militare și civile, împletite cu romanțul vieții cetățenești al unei familii din a doua jumătate a secolului trecut, lasă impresia că romanul *Transfer* a fost scris ca documentar de amară aducerea aminte a participării românilor la Primul Război Mondial, justificându-se încheierea unui omagiu târziu, gest recuperator față de miile de eroi pieriți în bătăliile cu germanii, ungurii, bulgarii și rușii. În acele momente, România, câtă a mai rămas în Moldova de Nord într-un triumphi al morții, era înconjurată numai de țări ostile, mânate numai de spirite revanșarde.

Protagoniștii romanului sunt Olimpiu și Dida State cu fiul lor, Mihai. Ada, Veronica și Mircea sunt surorile și fratele lui Olimpiu. Oli mai are o soră la Târgoviște. Radu e fratele Didei, cumnatul lui Oli, diagnosticat cu schizofrenie, ia pastile cu pumnul, este pensionat de boală. Pe alt frate al Didei îl cheamă Vasile. Părinții lui Olimpiu locuiesc în Adjud. Părinții soției, socrii, locuiesc când la bloc, „cu copii”, când în Ciușlea, la țară. Olimpiu și Dida dețin un apartament afurisit situat într-un bloc la fel de urât, ca toate blocurile din România. Viața la oraș e searbădă și arată după cum ți-o clădești. După cum ai posibi-

lități să o înfrunți. Olimpiu e pedagog la o școală vecină cu liceele de Construcții și Agricol, dar în internat sunt cazați elevi proveniți de la mai multe școli, băieții la etajele doi/trei, fetele la parter (cu gratii la ferestre) și etajul întâi. Oli are un coleg pedagog, Cornel Voicu. Beneficiază de un birou de pedagog, unde Oli și Cornel uneori dorm peste noapte, când sunt de serviciu, 24 cu 24 de ore libere. Cei doi țin un caiet intitulat „Strict confidențial” în care își notează obligațiile de peste zi, ce au îndeplinit și ce urmează să facă a doua zi. Plus ordinele primite de la direcțiune. Plus altele chestii. Scrie Olimpiu: „31 octombrie 1976. Sunt sub influența sinuciderii vecinului meu. S-a spânzurat în baie, de țeava de calorifer... I-a fugit soția cu cei doi copii la țară, la părinții ei, după ce a amenințat-o că o omoară”... Cornel către Olimpiu, după un majorat serbat la internat: „Am ținut dansul, a fost foarte frumos, a plăcut la toată lumea... Am grațiat plantoanele la fete în această noapte, erau obosite... Am făcut inimioare și numere și fiecare și-a căutat perechea... Sper să nu fiu acuzat de imoralitate!” Adevărul este că pedagogul Voicu cam calcă în străchini încurcându-se cu eleve, spre deosebire de Olimpiu care, deși bărbat bine, de un metru șaptezeci, se poartă cu elevii sobru, la fel cu colegii/profesorii. Nu face politică de nici un fel. În internat, la gazeta de perete a interzis să fie afișate „articole” despre PCR și UTC, ca nu cumva să se strecoare vreo „greșală” intenționată. În internat e harababură permanentă. Elevii joacă cărți, poker, beau pe ascuns, se îmbată noaptea, sparg WC-urile, elevele înfundă bideurile, produc inundații. În jurul clădirii internatului e permanent mizerie, hârtii, ambalaje, cutii de conserve (pe care le primesc la sfârșit de săptămână, hrană rece), sticle, borcane. Elevii și elevele interniști sunt siliți să facă, în lipsa îngrijitoarelor, curățenie, să spele coridoarele, WC-urile. Sunt programați să facă de planton ziua și noaptea, la fiecare etaj. În sezonul culesului în agricultură participă la munci patriotice. Din internat se fură permanent yale, becuri, robineți. Curentul electric se întrerupe, parcă, programat, apa caldă e doar dezmoțită, iarna căldura se

furnizează seara și dimineața câte două ore. Interniștii dorm înfolfoliți. Geamuri sparte se găsesc mai ales la parter, unde vin băieții de la școlile din vecini ca să „fileze” fetele. Se masturbează în fața ferestrelor de la camerele fetelor. Câteva fete au fost găsite făcând „sex” oral pe bani. La fel, la băieți. Homosexualitatea nu le pare o „activitate” rușinoasă. Iar de furat, în incinta internatului, se fură orice, alimente, încălțăminte, bani, uneori chiar cu concursul plantoanelor. De aceea, nu de puține ori Olimpiu își exprimă scârba față de multe „situații” pe care le întâlnește și scrie note informative către directorul adjunct, Ion Stan, propunând evacuări din internat. Directorul adjunct e mai blând, directorul plin, Stoenescu, este unul foarte dur. Nu discută.

În atmosfera de coșmar de la internat, Olimpiu se străduiește să reziste, cu atât mai mult cu cât umblă vorba prin școală că urmează în rândul personalului didactic restructurări. Dacă rămâne fără serviciu, familia lui Olimpiu nu se știe ce va face. Dida nu lucrează, nu-și găsește loc de muncă. Cheltuielile sunt mari, trăiesc împrumutându-se de la neamuri. De sărbători, de Crăciun, de Paști, toate rudele, socri, părinți, frați, surori, cumnați, cumnate, vin în vizită la Focșani, că e oraș mai cu moț.

În locuința soților State stă și fratele Didei, Radu. Din cauza comportamentului ciudat al cumnatului, Oli a început să-l urmărească și să-l bănuiască de „făcături”. Odată, Radu a afirmat că intenționează să ridice în curtea casei părintești din Ciușlea, o clădire în formă de cupolă, clădire capabilă să prelungească viața, să producă antigravitație și să facă posibile călătoriile în timp, în acest sens Radu primind instrucțiuni de la o *întrupare*. De asemenea, Radu și-a confecționat o piramidă, cu baza pătratului și laturile conului de 28 de cm., cu ajutorul căreia, dacă o fixezi pe cap un anumit timp, poți capta puteri energetice superioare, paranormale, magice. În familia State, și nu numai, mulți cred în puterea magiilor, în destinul uman „descriș” de astrologi, de numerologi, în viziunile mistice de tip Petrache Lupu din Maglav și în puterea călugărilor înainte-văzători. Cu toate acestea, invocând puterea

numerelor, deși joacă frecvent – prin „mâna” fiului Mihai, în vârstă de 6 ani –, Olimpiu nu a câștigat niciodată la Loto.

Olimpiu își umple timpul citind. Îi place să citească poezii (cumpără sau împrumută cărți de la bibliotecă), dar mai cu seamă pagini de istorie. Citește istorie. Vrea să încerce și la facultate. Împreună cu Dida învață limba franceză. Liniștea sufletească i s-a sfârșit, însă, în ziua când a descoperit, sub salteaua pe care doarme uneori Radu, un *Jurnal*. Un fel de jurnal. Jurnalul e scris de Radu, la persoana I, Olimpiu îi cunoaște grafia, însă evenimentele și faptele de front relatate se petrec în anul 1917, în anul dezastrului, când România se afla în plin război mondial. În Jurnalul ținut de Radu, care, de fapt, este Jurnalul plutonierului Marian K, se dau date exacte, cu informații de pe front, de pe linia Nămolosa, Focșani, Mărășești, cu întâmplări, bombardamente, pagube produse de nemți, dar pe care Radu nu are cum să le cunoască. De unde se inspiră? De aici, bănuiala lui Oli asupra lui că cumnatu-so se dedublează, că scrie Jurnalul cu mâna plutonierului Marian K, luptător în Primul Război Mondial, realitate față de care Olimpiu își manifestă invidia, dorind și el să se afle în pielea lui Radu, ori în pielea plutonierului, să comunice cu terțe persoane trăitoare cu zeci de ani în urmă. Să atingă și el punctele energetice și magnetice spirituale, de subtilă comunicare telepatică. Să sufere un „transfer” de conștiință. Culmea este că Radu i-a furnizat odată o explicație pentru preluarea jurnalului plutonierului Marian K, fiindcă „după ce mori nu faci decât să treci dintr-o realitate în alta”. Ca atare, *Jurnalul* e comunicat lui Radu de un mort, un elev pregătit să intre în luptă în linia întâi, pe front.

Olimpiu s-a informat la rândul lui, din alte surse, aflând că pe atunci armatele germano-austro-ungare ocupaseră sudul țării și Bucureștiul (de unde Guvernul I. I. C. Brătianu și Regele Ferdinand se retrăseseră la Iași) și Ploieștiul, iar armata română pierduse poziții după poziții, tragice momente, inclusiv la Râmnicu Sărat și Focșani. Singura armată aliată a României a fost misiunea militară franceză, sub conducerea generalului H. M.

Berthelot. Armata rusească, aflată pe frontul românesc, a început să se dezorganizeze, soldații ruși dezertând ori ocupându-se doar de jafuri (localități și păduri) și violuri. În Basarabia, crimele săvârșite de soldații ruși împotriva populației românești erau la ordinea zilei. Din aceste perspective, Regatul României, cât a mai rămas în Nordul Moldovei, putea să dispară dacă armata ar fi pierdut bătăliile de la Mărăști și Mărășești. Prizonierii români luați de nemți și de bulgari au trăit atunci cele mai groaznice clipe din viața lor: „Prizonierii români din Bulgaria (decembrie, 1916), desculți (cu încălțăminte furată de bulgari) și goi, puși să traverseze ape înghețate, flămânzi. Cei netălhariți își vânduseră și verighetele ca să poată să-și ducă zilele. Crăciunul l-au improvizat cu o cracă (...), pe care au arborat un fel de tricolor românesc, agățând o zdreanță roșie, un prosop galben și o cămașă albastră. Ofițerii români erau scuipați în gură de ofițerii bulgari”.

Scrie Radu cu mâna plutonierului Marian K: „10 iunie 1917. Duș. Vizită îndelungată a aeroplanelor inamice. (...) Germanii au bombardat Tudor Vladimirescu, producând stricăciuni de aeroplan. Ofensiva noastră n-a putut începe, infanteria nu e gata încă. Germanii au dat atacuri la sectorul Putna și au fost respinși... 11 iunie. Două aeroplan germane apar iarăși. Aud că au vrut să atace balonul rusesc captiv, însă au fost alungați de un disperat bombardament antiaerian. După amiază, bridge...” Citind această însemnare, Olimpiu se întreabă dacă nu cumva Radu e nebun, nicidecum plutonierul Marian K! Radu scrie ce i se „șoptește”, însă, sigur, nu întotdeauna înțelege ce i se șoptește. Să intri în memoria unui soldat din 1917: „E ziua când trebuie să mă prezint la regiment. Plec la 6 dimineața din Huși. Drum oribil, șosea complet desfundată... Am ajuns la Curteni la 11... Repartizat la Divizionul 5, comandat de maiorul Breazu”... Olimpiu simte că a început să intuiască paranormalul, îl ajută apropierea de Marian K, poate se va trezi și el, Oli, „dedublat”. E invidios pe Radu. În definitiv, se gândește Olimpiu, el se poate dedubla și în înger. Radu trăiește într-o altă lume, „ca într-un vis”. Există o predestinare.

Olimpiu citește, stă la televizor, se culcă în camera pedagogului după miezul nopții. Îi lasă scris colegului: „Tu de ce nu pui să se adune hârtiile de afară? Trebuie făcută treaba asta în fiecare zi”... Pe de altă parte, pedagoga Hulea e însărcinată, va intra în concediu de maternitate și va trebui să îndeplinească și sarcinile ei.

Liviu Ioan Stoiciu scrie cursiv, sacadat, cu propoziții scurte, fraze scurte, telegrafice. De aceea timpul pare comprimat, iar desfășurarea evenimentelor are loc fulgerător, asemeni unor însemnări fugare, fie că este vorba de realitatea de zi cu zi a neamului State, fie de refugiul în trecut, în anii războiului. Data marelui cutremur din martie 1977 și dezastrul sunt alese și descrise ca un semnal de alarmă adresat societății românești. Românii nu meritau o asemenea pedeapsă cerească. Prăpădul produs în sudul țării, cu replici simțite în Transilvania și în Nordul Moldovei, a fost greu depășit. Toți românii au fost marcați de spaime și au rămas panicați nu se știe câtă vreme. Evenimentele descrise în *Jurnal* și preluate din alte cărți pe care Olimpiu le-a consultat – *Prizonier în Bulgaria* sau *Istoria Războiului pentru întregirea României* de Cont. Kirilescu –, se desfășoară în ritm cadențat.

Fragment din caietul *Strict confidențial*: „Oli are o stare de rău, e încordat, întoarcerea soției acasă îl îngrijorează; a observat că nu-l mai atrage fizic. Dar o iubește, ce naiba? Îi cere iertare lui Dumnezeu într-o lungă rugăciune – și promite să nu mai calce strâmb...

Dimineată merge la cantină, va aduce acasă cașcavalul și napolitana ce i s-au dat. Femeile de serviciu din liceu, câte sunt, s-au apucat să văruiască parterul internatului. Administratorul i se plânge că nu mai poate și lichidează, nu mai face față... Ba nu merge lumina la băi, pe scări, pe hol la fete, ba instalația sanitară inundă locul, ba WC-urile se înfundă și nu curge apa la robinete. Întors acasă, înlocuit de colegul Cornel, Olimpiu coase papucii Didei”. Întreaga atmosferă din roman este gri, gri-pestriță, personajele nu au nici o culoare. Par fantomatice. Viața e searbădă. Fie vorba despre orice loc, despre orice faptă, oriunde, nici măcar nimicul nu mișcă. Comparația cu lumea contemporană, de astăzi, este la îndemână. În România, după 28 de ani de zvârcoliri în gol, nu s-a petrecut nici o schimbare în viața a milioane de suflete. Romanul *Transfer* este de-o actualitate crudă, care poate declanșa alerte sociale. În viața a milioane de români nu s-a schimbat nimic semnificativ, după cum nici în învățământ, nici în sănătate, doar cât au fost lustruite niște suprafețe tranzitate. *Transfer* este o carte demnă. Olimpiu, deși se declară apolitic, face politică involuntar. *Transfer* este un roman politic devorator. O frescă a zilelor noastre în care personajele își caută eroii adevărați în trecut, în mituri, în eresuri. În paginile cărții nu întâlnești bucurie, lumină, exuberanță. Eroii romanului trăiesc o viață mecanică, supravegheată, în pliurile unei libertăți mimate. Le mai lipsește supravegherea prin telefonul mobil!...

Cărămidă

Mecanismele construcției unei lumi în romanul *Transfer* de Liviu Ioan Stoiciu

Irina MĂERUȚ

Autor al generației optzeci, format în atmosfera tulburărilor istorice ale unei epoci care a favorizat *transferul* conștiinței și al valorilor, Liviu Ioan Stoiciu realizează un inedit și amplu exercițiu scriitoricesc al conectărilor și al conexiunilor între trecut, prezent și viitor, într-un text *fluid*, în proză, care ar putea prefigura sau completa profilul unui scriitor gata format, dar pe care ni-l închipuiam mai degrabă în ipostaza poetului înălțat din prozaismul discursului liric, decât în ipostaza romancierului, profilat din lirismul prozei.

Prezentul articol își propune un demers critic de inventariere a mecanismelor scriitoricești, prin care prozatorul Liviu Ioan Stoiciu construiește lumea textului literar, în care planurile temporale interferează și în care radiografia comunismului se suprapune peste imaginea dezumanizării lumii războiului, amândouă aruncând scânteii din viitorul societății românești postdecembriste, având ca pretext narativ *fenomenul psihologic al dedublării*, al circulării spiritului în și prin timpul istoriei, pentru a-și găsi lăcașul. Construcția unei lumi care acoperă întreaga paradigmă a evenimentelor istorice ale unui secol surprinde zbuciumul existențial al individului, în cele mai negre momente ale istoriei secolului XX, *prima conflagrație mondială și absurdul și haosul socialist*. Astfel, prezenta analiză urmărește să evidențieze atât aspectele de cotidian românesc, cât și jocul narativ prin care aceste mecanisme sunt expuse cititorului, și care proiectează profilul unui scriitor format în sumbrul decor al generației '80, dar care se remodelează în contextul anarhic al societății postrevoluționare.

Romanul *Transfer* (publicat la Editura Polirom, în 2017) este un text a cărui com-

plexitate atrage atenția, promițându-ne, încă de la primele pagini, o incursiune într-un *doblu regim al trecutului istoric*. Prin povestea pedagogului Olimpiu, instanța căreia autorul îi atribuie o multitudine de roluri narative, de la cel al unui simplu personaj-narator, la cel de observator sau martor-reflector, până la cel de conștiință dedublantă, sunt reactualizate aspectele care articulează și radiografiază o lume în care ființa se dislocă, încercând o conectare la un trecut evident al traumelor istorice și psihologice, fie ele individuale sau colective. Fleșurile comunismului, care irump în cotidianul personajului, se împletesc cu cele ale existenței din Primul Război Mondial, prin destinul personajului Radu, cumnatul schizoid al lui Olimpiu, care, locuind în apartamentul modest al pedagogului, își împarte existența monotona între tratamente și spitalizări, protecția excesivă a familiei și exercițiul scriitoricesc, al jurnalului de front a lui Marian K, a cărui voce de altfel o împrumută.

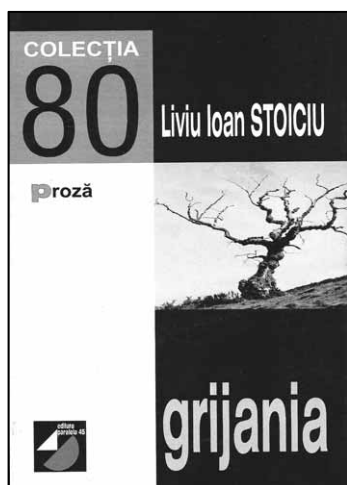
Olimpiu, personajul central, pedagogul căruia îi place *să fie om serios*, își poartă povara unei existențe *limitate și limitrofe în marea arhitectură socială și socialistă*. Susținând și executând în fiecare zi principiul exercitării responsabile a propriei meserii, cunoscând aberanta realitate a unei lumi în care absența libertății de exprimare stigmatizează ființa subsumând-o unui context al realității cotidiene și biografice, schilodant, personajul își asumă, fără drept de apel, o existență fără nicio perspectivă de avansare sau afirmare profesională, ținând cu dinții de postul de pedagog, dar și de iubirea pentru soția Dida. Pe măsură ce avansăm în lumea romanului, observăm că personajul trăiește tot mai frecvent experiențe la limita dintre vis și realitate, momente de amnezie ușoară sau forme tot mai concludente prin care se

dedublează, cum ar fi idilele adulterine cu elevele Nicol și Ina, prin care își recompune astfel ființa, surescitându-și alături de acestea virilitatea, stinsă sub impactul sordidei sale existențe, proiectând totodată și o existență eliberată de automatisme, într-un context liberalizat al viitorului, de după Revoluție. Complăcându-se într-o iubire „mecanicizată”, care îi măsoară trecerea prin viața, repunându-și în funcțiune biologicul – laitmotivul discuțiilor amoroase ale cuplului fiind ceasul biologic al Didei, după care cei doi par să își trăiască fiecare zi a poveștii lor de dragoste, limitată la sumbra cameră a unui bloc comunist, în care viețuiesc mai multe generații: cuplul tânăr care își caută identitatea, fiul Mihai, socrii lui Olimpiu, cumnatul Radu, personaj în conștiința căruia trecutul migrează puternic înspre prezent și viitor, Olimpiu visează inconștient la o *evadare*. Se afundă în lecturarea pasajelor din jurnalul scris de cumnatul care își pierde conștiința, pentru care dezvoltă și un comportament obsesiv, căci se delectează ore și zile în șir, citind jurnalul lui Marian K, ofițer în Primul Război Mondial, încercând să înțeleagă astfel fenomenul dedublării, pentru ca la finalul romanului el însuși să se vadă dedublat, proiectat într-un fantasmatic viitor al anului 2015, divorțat, iar Dida dedublată în personajul Anca, diagnosticată de o prietenă medic, cu dublă personalitate, retrasă undeva lângă Brașov, pentru a-și găsi echilibrul și armonia sufletească: „Oli e uimit, a divorțat până la urma de Dida.” „De ce? Nu contează” (p. 328).

Fenomenul dedublării devine astfel metafora cheie a romanului, în jurul căreia se cristalizează existențele anoste ale personajelor și care se proiectează în semnificația titlului romanului *Transfer*. „Există momente pe care mintea mea, subconștient, le percepe ca unirea dintre trecut, prezent și viitor... îmi observ jocul minții și caut liniștea! Oamenii se plictisesc de ei înșiși, acesta fiind unul dintre motivele pentru care caută o companie: o dublură o dedublare. Trebuie să reușești să te adâncești în tine. Să nu ai noțiunea timpului... și odată ce reușești să liniștești mintea, să poți crea, proiecta sau vizualiza cu succes ceea ce dorești să obții... Să ai chemare din interior.”

(p. 106) – pornind de la această definiție a fenomenului dedublării, citat de Olimpiu în jurnalul lui Radu, înțelegem și ne raportăm la dedublare în accepțiunea freudiană a cuvântului, ce marchează unele dorințe pe care subconștientul le asumă și care răspund uneori nevoii și căutării personale ale individului. Romanul nu mizează, din această perspectivă, pe semnificația cazurilor patologice de dedublare, ci în cel mai poetic mod, credem că autorul insistă asupra unui aspect prin care dedublarea ca fenomen psihologic, prin care ființa limitată și mutilată, redusă la un mecanism anihilat de marele mecanism social, încearcă să se reconecteze nevoii autentice de a trai, de a se elibera. Acest fenomen al dedublării, care joacă fetele destinului personajelor, este calea pe care acestea o găsesc, în goana lor nebună de a se elibera din corsetul unei existențe. Aproape toate personajele care se intersectează cu Olimpiu suferă de mania dedublării, de la elevii din internat care trăiesc între regulile aspre ale vieții în colectivitate și descătușarea de acestea prin orgiile sexuale, furtul și bătaia care le compun după ore universul cotidian, colegul și prietenul Cornel care se dedublează în apărătorul elevilor din internat, Olimpiu însuși se dedublează în bărbatul fericit care se recuperează prin relațiile cu mai tinerele sale alumne Nicol și Ina, Radu, cumnatul care se dedublează în Marian K, ofițerul care hrănește nevoia marginalului schizofren de a deveni erou etc. Fiecare personaj trăiește derizoriul existenței pentru ca la un moment dat să devină altcineva, acel cineva la care subconștientul visează, dar conștientul scindează prin obligația de a trăi în concretul vieții. Personajele suferă de mania de a retrăi existențe tulburătoare, tocmai pentru că realitatea anostă în care își duc existența nu le oferă supape de evadare, acest rol revenindu-i astfel minții. Paralel cu lumea conștiinței, care simte nevoia să țâșnească, să se descătușeze în concretul vieții, prozatorul propune și un inventar de indici spațiali ai derulării acțiunii care în plan simbolic converg către aceeași idee a *cadrelor carapace*, în care ființa trebuie să se dezvolte nu mai mult decât îi este permis. Prozatorul asociază anostului din destinele personajelor, spații ale captivității, *orașul de provincie*, *trenul*, *internatul*, *apartamentul*, care accentuează ideea dedublării ca o cale de recon-

strucție ontică, acestea fiind totodată și singurele spații în care se plasează acțiunea. Dedublarea lui Olimpiu, la finalul romanului, în bărbatul eliberat de propria existență limitantă înlocuiește spațiul provincial cu

visul capitalei: „Sau au mutat la București, după Revoluție?”. Acest fenomen al dedublării este punctul de convergență al axelor temporale cu care prozatorul se joacă și care recompun universuri ale trecutului care anticipă viitorul. Războiul mutilează ființa, prefigurând carcera

regimului comunist, iar eliberarea freudiană a personajelor, în frunte cu Olimpiu și viziunile sale despre București, cutremur, schimbare de regim politic, sexualitate fără inhibiții, societatea postrevoluționară a maximei liberalizări și libertăți ale ființei.

Romanul grefează astfel, prin povestea unui simplu pedagog, ideea unei existențe dezvoltate între limitele impuse ale lumii decăzute a internatului, responsabilitatea chinuită a meseriei, existența ceasornicită a mariajului cu Dida, responsabilitatea rolului de tată, de gazdă bună a socrilor care îi acaparează spațiul infinitesimal al existenței, responsabilitatea de prieten bun al colegului Cornel, de conștiința

reflectoare a lui Radu, fratele schizofren al Didei, de consilier al existenței eșuate a Adei sau a propriilor părinți.

Tematica naufragiului existențial al ființei, supratema literaturii optzecismului românesc, subsumată anilor traiului în comunism, în deceniile 7-8 – acțiunea romanului este plasată în acest context, prin detaliile ce alcătuiesc tabloul epocii, singura trimitere

certă la anul derulării acțiunii românești fiind intuiția cutremurului din 1977, la care face referire Olimpiu „era zi neagră de vineri. Ce calvar cutremur de-adevăratelea!... Realmente apartamentul se apleca și într-o parte și în alta – și cutremurul nu se mai termină” – în care se plasează acțiunea romanului, devine aproape un clișeu, în raport cu textul și nu numai, aspect care definește de altfel toate spiritele formate în trista perioadă a comunismului.

Romanul poate fi lecturat, pornind de la ceea ce profesorul brașovean Andrei Bodiș discuta în lucrarea *Direcția optzeci în poezia română*, ca fiind poezia banalului cotidian și noul antropomorfism. Decupate din sfera liricului, ele devin importante și reprezentative în egală măsură și pentru discursul narativ. *Aspectele de cotidian*, precum pregătirea și petrecerea Crăciunului, derizoriul decorului și al existenței timpului, „oamenii sunt săraci, periculos de neajutorați, cei care au peste un copil au casa goală. Prostul-gust dăinuie pretutindeni (în mobila ieftină, descleiată, carpete pe pereți și covoare de iută) cu excepția casei intelectualilor – și e o mizerie crunta și miroase a nespălat” (p. 44) alcătuiesc o amplă coordonată tematică a romanului, aspecte care își vădesc rolul în economia epică a textului, grefându-se pe jocul axelor temporale. *Lumea internatului* este una a controlului absolut, aspect desprins din mecanismele construcției lumii românești, pedagogii îi controlează pe elevi, elevii pe aceștia, direcțiunea pe toți. Ceea ce atrage atenția este motivul narativ al eliberării prin scris, care apare sub forma unei *declarații*, prin care personajele din roman, inclusiv Olimpiu, declară, trăiesc din declarații și își anulează existența prin *actul declarării*. Declarația este laitmotivul narativ al romanului, liantul între lumea acestuia și construcția narativă a textului epic, între *poezia cotidianului și noul antropomorfism*. Scrisul este un alt aspect important, care întărește fenomenul psihologic al dedublării, căci personajele își construiesc existențe și biografii ipotetice, prin scris. Desigur că toate elementele ce compun viața elevilor și a profesorilor, a pedagogilor din internat este subsumată declarației.

În acest punct al acestei prezentări, este important să se discute miza acestui roman. Mai mult decât descrierea unor aspecte de

context socio-istoric, mai mult decât galeria unor motive literare care susțin planul tematic al scurtcircuitării existenței, *absența libertății*, *mediocritatea*, romanul își validează originalitatea în jocul perspectivelor temporale. Aspect extrem de important, în structura narativă a romanului planul temporal este miza acestei scriituri. Planul temporal al realității *biografiei mediocrului personaj*, subsumat prezentului, se împletește cu cel al schizofreniei lui Radu, fratele Didei care, locuind cu aceștia, îl intrigă pe Olimpiu, *prin jurnalul* pe care acesta îl ține și în care consemnează evenimente dintr-un trecut istoric, al Primului Război Mondial, prin vocea lui Marian K. Punctul de intersecție al celor două planuri temporale și istorice îl constituie metafora *războiului*, căci în timp ce evenimentele din 1917 aduc în prim plan viața omului într-un conflict armat, celălalt vizează planul unei lupte duse de individ pentru a-și recăpăta demnitatea și statutul de erou confirmat prin lupta colectivă. Unul vorbește despre drama colectivă, celălalt despre drama individuală a omului pus în fața confruntării cu istoria.

Aspectul care atrage atenția încă din debutul romanului este uriașa capacitate a prozatorului, de formație lirică, de a împleti discursurile narative și planurile temporale, dosarele de existență, într-un amalgam menit să creeze haos în mintea cititorului. *Haosul* și *încrângătura* narativă, temelia tehnicii romanești, sunt în fond rezultatul amestecului vocilor narative, al perspectivelor și al tehnicilor epice utilizate și nicidecum al firului narativ care vizează existența eroului, de altfel extrem de banală. Sub raportul *dosarului de existențe* al personajului, se poate observa că în fond viața lui Olimpiu înregistrează zilnic un raport al celor mai banale evenimente, Olimpiu este un personaj al cărui inedit derivă în finalul romanului, prin aplecarea și capacitatea acestuia de a înțelege *fenomenul dedublării*.

Jurnalul personal al eroului se împletește cu reflecțiile acestuia sau cu niște

consemnări din internat care atrag atenția. Alte motive narative prezente în roman, care se circumscriu sferei scrisului, sunt *scrisoarea* („Dragă Oli, am să încep să scriu aceste rânduri”), *procesul verbal*, *jurnalul*. Aspectul romanului trimite prin construcția sintactică cu *un proces verbal*, care este menit să înlocuiască *procesul de conștiință*, principalul motor al relatării, la generația marilor prozaatori interbelici. *Romanul fluxului conștiinței* este înlocuit de *romanul fluviului existențial*, iar banalul cotidian se înalță printr-o aglutinare de evenimente și pseudo evenimente care curg ca un tăvălug, dar care constituie schema narativă a romanului. Aceasta încrângătură a vocilor narative este accentuată odată cu intriga romanului, venirea lui Radu, fratele Didei, și stabilirea acestuia în casa lor. Tot din încrângătură narativă se evidențiază *motivul narativ al jurnalului*, care are un echivalent în consemnările pentru colegul Cornel.

Aspectele care prefigurează inserția unei lumii uitate, cu care comunică personajele prin laitmotivul dedublării, sunt evidente încă din primele pagini ale romanului, unde viața din cotidianul sumbru al internatului pare să comunice cu o altă lume, *prin somnambuli*, sau *fenomenul fantasmelor și fantomelor* care bântuie lumea căminului, sau, de ce nu, prin premoniții. Lumea căminului este un conector cu viitorul, căci modul în care este descrisă se dezvoltă la intersecția depravării cu dezumanizarea. Urmărirea și falsa declarație alcătuiesc un tablou complex al acestei lumi în care alcoolul, sexul, furtul, bătaia, dedublarea conștiinței creionează un tablou al unei lumi din viitor.

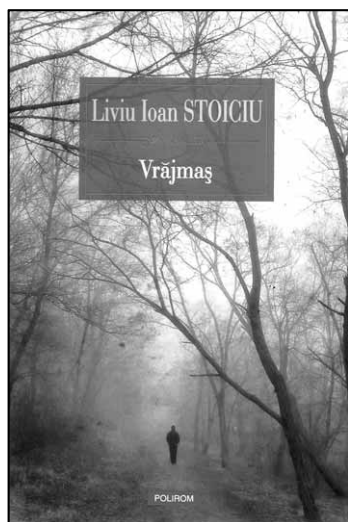
Concluzionând, romanul *Transfer* al prozatorului Liviu Ioan Stoiciu este un amestec interesant între obsesiile prozatorilor anilor 80 și spiritual de anvergură al prozatorilor de după anii ‘90, fiind o scriitură a unei lumi care, devenind prizonieră, gustă din nevoia libertății, prin fenomene parapsihologie și karmice, explorând formule narative transferate din proza conștiinței.

Stoicul „Vrăjmaș” al lui Liviu Ioan Stoiciu

Niculae VRĂSMAȘ

„Vrăjmaș” nu înseamnă Diavol, Satan, Drac sau Necuratul, deci nu poate fi încadrat în această categorie, el poate fi credincios (creștin, catolic, budist sau musulman), în esență el este o ființă (om sau animal), bun, viclean sau rău, ușor de convertit de Diavol, dar nu poate fi confundat cu acesta, pentru care Vrăjmaș este doar un eufemism.

Eroii romanului *Vrăjmaș* al lui Liviu Ioan Stoiciu (apărut la Editura Polirom, Iași, 2014, premiat ca „Cel mai bun roman” în

cadrul Colocviului Național al Romanului Românesc de la Alba-Iulia, ediția 2015) sunt mai mult sau mai puțin „vrăjmași”, situați la frontiera dintre bine și rău, unii plasați în extremele acestor direcții, în esență sunt însă oameni care au credință în Dumnezeu și se luptă cu Diavolul

care are de multe ori succes în atragerea lor în păcat, nefiind o axă sau o graniță între cele două lumi.

De fapt, eroii lui Liviu Ioan Stoiciu sunt și stoici și „vrăjmași”...

Un călugăr, deși este un slujitor al lui Dumnezeu, sau un copil nevinovat cu priviri și gânduri vrăjmașe pot fi, sau deveni, ca oricare alți semeni, homosexuali, hoți, curvari, sinucigași, criminali în serie sau ucigași înăscuți, dar și cu dracul intrat în ei, ca diavol și nu ca vrăjmaș, vrăjmășia fiind doar o însușire a fiecăruia, mai mult sau mai puțin dezvoltată, care poate favoriza tentațiile și păcatele accesate dintr-un fișier al fiecăruia de către diavol, care poate folosi drept armă de

constrângere parola „Vrăjmaș”, vrăjmașul nefiind diavolul ci victima cea mai accesibilă a acestuia, astfel vrăjmășia în adevăratul sens al cuvântului trebuie considerată ca un semnal de avertizare a răului ce poate fi, de cele mai multe ori, evitat.

Romanul *Vrăjmaș* are o construcție ce ar putea fi asemănată cu *Dracula* lui Bram Stoker, în care narațiunea se bazează pe jurnalele lui Jonathan Harker, Mina Murray, Lucy Westenra, dr. Steward, a scrisorilor semnate de Mina și Cuky, Mina Harker etc., dar și cu tetralogia lui Lawrence Durrell, *Cvartetul din Alexandria*, compus din romanele: *Justine*, *Balthazar*, *Mountolive* și *Clea*, comparativ cu care personajele Iordache, Oana, Ivan și Fără Nume, la care s-ar putea adăuga, în perspectivă, un nou personaj, noul născut al lui Oana și Iordache, în chip de Înger sau Vrăjmaș, personaje cu mare viitor, ce pot fi exploatate de autor în vederea continuării romanului.

Principalul personaj al cărții este Iordache, absolvent de geografie, fost profesor prin Oltenia, care devine călugăr pe Ceahlău, locuind într-un bordei și hrănindu-se cu rădăcini de schinduc, găsite doar aici unde au fost aduse de pe muntele Athos, macerate în țuică tare; aveau efect aphrodisiac, după care lui îi lăsa impresia că i-ar fi luat mințile dracul. Urcă la stația meteorologică unde are o aventură amoroasă cu o frumoasă necunoscută, alături de care petrece o noapte bând schinduc și făcând dragoste, apoi intră într-o amnezie totală, fără să vorbească nimănui despre această întâmplare a destinului, căindu-se și rugându-se în tăcere pentru iertarea păcatului. După un an și jumătate, din curiozitate, trece pe la stația meteo, află că femeia în cauză a stat doar o noapte acolo, rătăcită fiind prin viscol, după un Revelion la Cabana Dochia, femeie pe care simțea că a

lăsat-o însărcinată, toate acestea frământându-l timp de patru ani și determinându-l la plecarea lui definitivă, ca o evadare, de la schit, fără a se întoarce acasă. Hoinărește cerșind în straie de călugăr, câștigă la loto și cunoaște o tânără văduvă bogată, în casa căreia este primit, și trăiește fericit în noua situație, un an și trei luni, Oana având o stare materială bună și un post sigur la o bancă din oraș. Femeia îi recomandă să citească și să încerce să scrie o carte, oferindu-i de toate și mulțumindu-se doar să facă sex, călugărul însă visează că și-a vândut sufletul Vrăjmașului și începe să creadă că acest lucru este adevărat.

Oana nu vrea să-l piardă pe Iordache, rămas în sinea lui un călugăr, deși acesta a părăsit mănăstirea și învață internetul, în sat obișnuiește să meargă la cimitir unde simte că este activat de niște „ochi ai minții care-l trimit într-o meditație ciudată și care i se stinge imediat ce iese din cimitir”, făcându-l să creadă că intră în legătură cu morții care îi vorbesc, întâlnește o pisică târcată care vine mereu la mormânt, aducând o floare, o frunză sau o hârtie, semn că intră în legătură telepatic, alteori stând pe o bancă aude un banc la care râde cu hohote deși nu e nimeni pe acolo, dar la ieșire îl întâlnește pe nea Ghiță, un vecin care se miră, dar în mintea lui apare „ca prin vis” un bărbat frumos, necunoscut, de 62 de ani, din București, care „vrea să intre în legătură cu o entitate dintr-o lume paralelă”, dar nu-i acordă atenție presupunând că e o intervenție a diavolului sau o atingere telepatică, prin care străinul îi comandă viața de la mare distanță, de astădată prin vecinul întâlnit care îi spune că „mai e o lume, în afară de asta a noastră, o lume invizibilă.”

Deși Oana îi împlinește toate dorințele, între care și o excursie la Cernica, unde voia să se roage pentru „păcatul părăsirii schitului”, la cimitirul mănăstirii îl aude, „ca prin vis”, pe străinul din București, acum mult mai aproape, dar se ferește să nu intre în el „duhul necurat”. Iordache o părăsește discret, având un gând de sinucidere, prin aruncare în fața trenului, însă renunță la apariția unui „înger căzut”, se gândește la Muntele Athos, unde un

vis anterior îl vestea că acolo va muri, apoi doarme prin gări și urcă nerăbdător spre Ceahlău, unde rămâne într-un bordei de la schit.

Fiind bântuit tot mai intens de Ivan, ziaristul bucureștean, față de care se crede „în telepatie cu diavolul său păzitor”, cu toate că știe că budiștii susțin că „diavolii sunt înlăuntrul individului”, de unde provin și ispitele, Iordache se întreabă „dacă nu cumva și-a vândut sufletul în vis sau când s-a hipnotizat singur, de curiozitate, la schit”, când călugării au apreciat că are epilepsie, dar el s-a crezut „mort”, ajuns

Liviu Ioan Stoiciu și Niculae Vrășmaș

într-o altă lume total necunoscută, întâmplare care l-a determinat să părăsească Ceahlăul, fiind apoi dat dispărut. Ajuns în București, se simțea urmărit, făcând legătura cu Ivan, jurnalistul, dar el totuși speră să-l ajute Dumnezeu. Ajunge apoi ca turist la mănăstirea Căldărușani, unde starețul îi acordă cazare, vizitează împrejurimile, se sperie de siluete translucide, apariții fantomatice și spirite rele, se impresionează de povestirile unei femei și apoi ale unui domn, care-l abordează, relatându-i despre diavolul care pune totul la cale. Își cere plecarea la mănăstirea Balamuci-Sitaru, „cunoscută și ca pușcărie a preoților”, unde este primit ca vizitator, în ideea că la plecare își va achita nota de plată pentru găzduire, participă voluntar la unele munci, frecventează des biblioteca, face plimbări numeroase în pădurea din vecinătate și ține o vreme canonul tăcerii, simțind că „Demonul din el s-a mai liniștit” și privește la pădurea din spatele mănăstirii, dar are parte de un nou incident, mult mai grav, când un călugăr bolnav îi strigă în față „că-l vede pe diavol când îl privește”, sfidare la care nu se aștepta și care îl va face a înțelege că trebuie să plece și din această mănăstire. Urmând un drum de

căruțe, spre pădure, încercând să-și limpezească mintea, are parte de o altă imagine, care i-a oprit inima: „Nu departe de bluza roșie era întins pe pământ un călugăr, cu un cuțit înfipt în spate, între omoplați. Visa? Numai în filme a mai văzut un asemenea cuțit înfipt între omoplați. A vrut să o ia la fugă dar nu s-a putut mișca din loc, călugărul îi era cunoscut, îi fusese tăiat gâtul? Era numai sânge la gât, i s-a tăiat carotida? În loc să fugă, s-a apropiat, omul era întins pe o parte, i se vedea jumătate de față, era... Era călugărul care urlase că văzuse în el diavolul! Nu putea să creadă, s-a aplecat și a pus mâna pe mâna călugărului, era rece, i-a atins fruntea, era rece. Ar fi vrut să-l ajute... A auzit ceva foșnind, care s-a smuls, s-a speriat groaznic, a fost la un pas să leșine, s-a lăsat pe un genunchi, un animal sălbatic fugise, poate a lins sângele mortului, i s-a părut că vede doi ochi aprinși nu departe, în penumbră, o fi fost o pisică sălbătică. Brusc s-a trezit la realitate, ce căuta el acolo? Dumnezeuule, ar putea fi acuzat că el l-a ucis. Era paralizat, nu mai putea să plece din loc, a făcut un efort supraomnesc să se îndepărteze.”

Fugarul Iordache ajunge în Grecia, hotărât să se ascundă și să nu se mai întoarcă în țară, unde nu mai are nimic și pe nimeni. În vederea iertării de păcate și ocrotirii sale, găsindu-și pe litoralul Mării Egee un loc de muncă onorabil, își programează o vizită la Muntele Athos pentru a se mărturisi părintelui duhovnic Iulian Lazăr, dar îl apucă o slăbiciune trupească și o stare de amețală, cade lângă un perete crezându-se bolnav... Oana întreprinde numeroase cercetări în scopul de a-l găsi pe Iordache, reușind să reconstituie traseul urmat de acesta pe la mănăstiri, apelând discret și la poliție, află că tatăl viitorului său copil a fost o perioadă căutat pentru o crimă petrecută la mănăstirea Balamuci, dar criminalul s-a predat singur după două săptămâni. Iordache fiind scos de sub urmărire, ar putea acum să apară, dar ea simte că nu se va întâmpla așa ceva, convinsă că „iubirea telepatică” dintre ea și acesta va continua, gândindu-se însă dacă copilul ei, care a început deja să miște, va fi un sfânt sau un diavol, îngrozindu-se de ultima variantă.

În întreg romanul e o încrângătură de situații, reprezentare a lumii noastre, greu de deslușit, dar incitând la meditație.

Contemplation

Sud-Est – o lume fabuloasă și înspăimântătoare

Victor ȘTIR

În fruntea cărții *Undeva, la Sud-Est (Într-unu-s doi)* de Liviu Ioan Stoiciu stă un *Avertisment* din care cităm: „Gheorghe Ispas, Ghe, zis și Petru Sandu, a făcut niște consemnări în 1988, în luna august, când și-a amintit, câteva zile la rând, intens, de o iubire la prima vedere, pe care o uitase. Așa, tamesam. Era amărât, abia aflate că un fost coleg al lui de facultate, profesor și poet, Ioan, s-a sinucis, la nici 40 de ani, la Focșani, din dragoste.” Aceasta ar fi temelia, nucleul generativ-narativ al romanului apărut la Editura Cronica, din Iași, în anul 2001, romanul ce are povestea sa, un scenariu al autorului care, plecând de la însemnările lui Petru, dorește să construiască edificiul narativ, derulând o veritabilă regie a construcției prozastice.

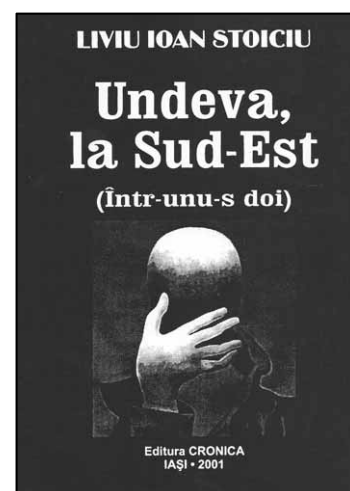
Cartea nu este pentru scriitor un act neutru, gratuit; undeva la începutul textului se găsește o mărturisire din care se înțelege că autorul era într-o stare limită, care îl obliga existențial să purceadă la scris, mai mult, de foarte departe, din lumea noastră sau din una paralelă, o entitate „metafizică” forța nașterea textului: „Cu atât mai mult simțeam nevoia stringentă să mă eliberez, cu cât, lăuntric, descoperisem în mine (după o nouă noapte de insomnie) că și Diavolul vrea să se exprime. Pur și simplu. Un Diavol al trăirii intuitive „prin proză scrisă...”

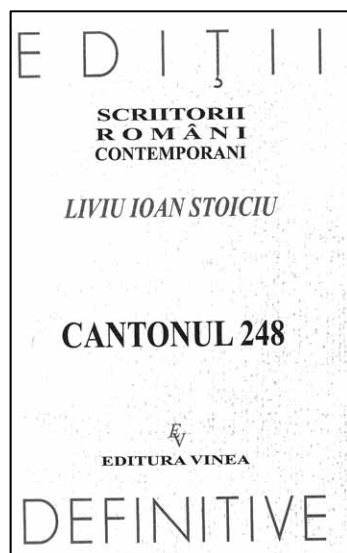
Vom urmări mai jos cele mai semnificative episoade, „notații” ale jurnalului, incluse în roman, având convingerea că unitatea este dată de inteligența narativă a autorului care a topit însemnările într-un text reprezentativ pentru scriitorul optzecist.

Pista de mare utilitate în urmărirea personajelor este cea a personalității multiple din ființa umană care se reflectă în diversele secțiuni ale conștiinței ca în oglinzi, cu posibilitatea de reflectare infinită, creând un

joc amețitor în care omul nu mai are autonomia actelor sale, ci se găsește sub influența sugestiilor interioare, percepute ca voci, adesea determinante în propensiunea opțiunilor voliționale. Cititorul este luat prin surprindere de comportamentul personajelor marcate de „complexitate” și intrate în mediu normal, într-un peisaj frumos, cum cel din miticul, fabulosul sud-est al României, zona Vrancea. Autorul romanului este atent la însemnările lui Petru despre vampiri și valorifică cu dexteritate motivul frecvent întâlnit între credințele populare din sudul țării. „Gheorghită, care a intrat pe geamul deschis, oferindu-se să-i scoată sângele rău, a crestat-o un pic și i-a supt sângele rău; uite, aici, dar n-am făcut dragoste, când suga sângele gemeam de plăcere, nimic altceva. De altfel, Țiganka mi-a spus că și ție trebuie cineva să-ți sugă sângele rău... ți s-au urcat filmele cu vampiri la cap, nevastă! Gheorghită ți-a propus să-ți sugă sângele rău, sau tu, desfrânat? Ei, lasă, că-ți arăt eu...” Episodul introduce pe lângă înspăimântătorul obicei al moroilor, atât de frecvent în sud, și dimensiunea erotico-umană, sugerea sângelui fiind asociată mental de soț și cu posibilitatea adulterului, a plăcerii sexuale, vehement negată de soția vizitată noaptea, pe geam, de vampir.

Unul dintre persoanele cele mai șocante ale cărții este profesorul cercetător în biologie, dislocat psihic, suferind de zoofilie. Animalul folosit de profesor în experiment a fost vaca

proprie și, venindu-i acesteia vremea de fătat, proprietarul „savant” i-a angajat pe Gheorghe și Vasile să o păzească. Bărbații și-au luat băutură și jucau table, în grajd, în apropierea blândului animal aflat în suferință. Vaca a fătat un vițel-monstru cu cap de om. „Profe-

sorul avea și o nișă în zidul casei, în spatele bibliotecii, în care să ascundă cadavrul micului lui monstru, pus în spirt și formol – acesta era rezultatul palpabil al experiențelor lui nebunești! Că însămânțase artificial vaca pur și simplu cu sperma lui. Spermă adunată după o lună de onanie. O făcuse

științific... Era fiul lui, deci, monstrul! Fiul lui natural, făcut din flori – dar n-avea parte de el, viu. Că Dumnezeu stă împotriva celor prea mândri, avea dreptate mama lui.”

Deloc „confortabil” pentru cititor, episodul bombardamentelor din Iugoslavia, din 1999, care l-au incitat la crimă pe Ghe, autorul însemnărilor și labil psihic: „NATO ucide, eu de ce n-aș avea voie să ucid? Și eu sunt un soldat!” A ucis și „...degeaba... n-a simțit nici o plăcere să ucidă, din contră. Poate la a doua crimă o să se concentreze asupra plăcerii de a ucide...” Se observă, ce „greu” se trece de la o crimă la o serie de crime în care și suprimarea unui semen devine ceva normal pentru mintea bolnavă!

Trimis oficial la spitalul de nebuni pentru o evaluare psihică, Ghe a recunoscut „că el este un pic extravertit”. Evaluarea a durat luni de zile și, cu comportamentul lui, Ghe nu a arătat devieri extraordinare, ca atare, a fost „trimis la plimbare”, externat: „I se spunea deja scriitorul, fiindcă i se publicase, în revista Vatra, lucrarea lui, trimisă prin poștă, *Micul Monstru*”.

În continuare, „Ghe, zis Petru, a reintrat în lumea boemă a scriitorilor profesioniști, abandonată din studenție”, s-a apucat să scrie

Jurnalul unui roman, în care introduce două povestiri cu diavolul inspirate dintr-un sejur petrecut cu prieteni, scriitori profesioniști, la Cabana de lemn din Durău.

Partea cea mai pregnantă a volumului este o relație de iubire devastatoare care se consumă între Ghe, la cincizeci de ani, și tânăra Marta, studentă din Sibiu, care învață în capitală. Între ei are loc un schimb de scrisori de o mare pasiune și sensibilitate, de o frumusețe stilistică, întâlnită între aparițiile editoriale din ultimii ani doar în volumul *Scrisorile lui Tristan* al lui David Dorian. Redăm un fragment din scrisoarea lui Petru: „Am fost fericit că ți-am auzit vocea, că ai avut atâta răbdare cu mine... Sunt rănit, am răni urâte lăsate de această din urmă săptămână a noastră. Monstrul animal din noi e de vină (și acuta senzație de singurătate, da, cum spui tu), nu simplul orgoliu și nu știu ce criză de personalitate sexuală (cum tot tu spui). E un monstru ascuns, vorace, pe care dacă nu-l cunoști, te distruge încet-încet. În acest sens am făcut atâta caz că trebuie să-ți cunosc trecutul (nu să ți-l judec, să-l uit și să te iert) și intimitatea. «A cunoaște înseamnă a sugera că monstrul din tine poate fi domesticit și închis în cuștile minunate ale ordinii, în care, o dată închis, poate fi gândit și regândit fără riscul de a cădea pradă haoticei sale voracități. A cunoaște înseamnă a pune stavile și a trasa granițe, pentru a împiedica sinele să se risipească aidoma unui fir de fum în eterul nesfârșit» (am citat dintr-o carte nou apărută, pe care o citesc întâmplător). Pricepi, Marta? Avem nevoie de ordine în dragostea noastră, de reguli autoimpuse, de ambele părți acceptate, să nu ne lăsăm monstrul interior să ne distrugă... Crede-mă, am simțit puterea monstrului (maladiv, cum îi spui tu) și voracitatea lui în această din urmă săptămână (și cred că și tu ai simțit-o, fie și prin telepatia transmisă de mine) – dacă nu-l domesticim împreună, în curățenie, n-avem nici o șansă să ne salvăm de la nebunie.”

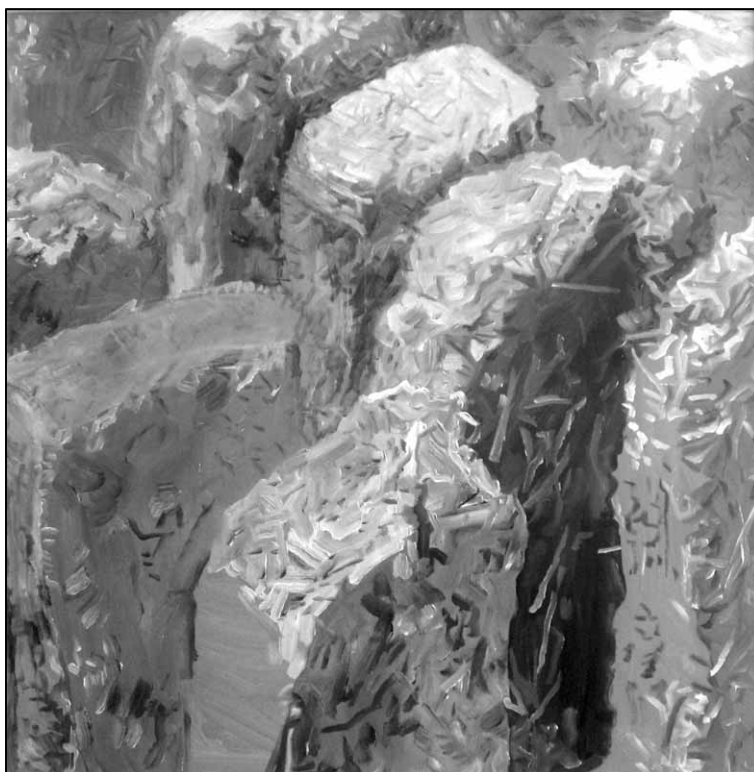
Amplul fragment este relevant atât pentru ardoarea pasiunii, cât și pentru angrenarea plenară, existențială a bărbatului la cincizeci de ani, care descoperă firele unei indenegabile

complexități a relației care joacă, aparent, o *ruletă* pe viață și moarte a celor doi actanți.

Complicatul Ghe, adică Petru, „...pune punct aici textelor acestea ale lui, ale negării, intitulate *Jurnalul unui roman*” și, întors la București, „...a înghițit doi pumni de pastile de diazepam cu vodcă (golind două cutii mari de diazepam, special cumpărate de Ghe”. Neștiind dacă o să se mai trezească, a lăsat proza *O palmă de pământ*, „...cu o mare rugămintă, să fie publicată – așa, de-al dracului! Să se creadă că sunt viu”. Avem de a face cu înscenarea unei morți de artist care dorește și speră supraviețuirea sa în povestirea pe care o lasă spre publicare. O năzuință

autentică a oricărui creator, și de aceea aureolată de credibilitate, ca demers personal.

Romanul *Undeva în Sud-Est* facem implicite trimiteri la dezbateri asupra teoriei freudiene a vieții interioare, în aceeași măsură, la psihiatrie, însă frumusețea literaturii vine din privirea personajului literar ca un tot, prefăcându-ne, convențional, că nu avem cunoștință, de aceste științe, și gustăm doar viața din literatură, prospețimea debordantă, ritmată, de o stilistică particulară autorului, a lumii fabuloase a „sud-estului”, așa cum l-a descris Liviu Ioan Stoiciu într-o carte care nu numai că rezistă, ci fascinează și sperie.

Construcție

Liviu Ioan Stoiciu, un imprevizibil

Menuț MAXIMINIAN

Pentru cine nu îl cunoaște cu adevărat Liviu Ioan Stoiciu este un imprevizibil, fiind un adevărat personaj prin comportamentul lui, reușind să șocheze prin modul de relaționare cu confrății și cu publicul. Acesta este și farmecul lui, de care nu se dezice nici în jurnalul *Ajuns din urmă*, apărut la Editura Junimea în 2017.

De altfel, în *Prefață*, Ioan Holban descrie destul de clar starea lui Liviu Ioan Stoiciu: „Relația autorului cu propriul text este una tensionată, un raport de adversitate, o luptă cu ceva/cineva care nu vine, jurnalul poem fiind și un spațiu de manevră, un poligon de tragere unde se refac reglajele fine ale versurilor și ochiului autocritic” (p. 6).

Ajuns din urmă este un fragment din vastul jurnal pe care Liviu Ioan Stoiciu îl publică, în reviste, de mai mulți ani; segmentul acesta cuprinde perioada tulbură, problematică a anilor 1987-1988, vremuri „infecate”, când, față cu agresiunea sistemului ideologic, social și economic al vechiului regim ce trece peste cotele de avarie, unde a funcționat o jumătate de secol, poetul se repliază între poemele de care se lasă scris și în notațiile unui jurnal care provoacă textul liric, într-o geneză reciprocă, ivind ceea ce autorul însuși numește jurnalul-poem” adaugă Holban (p. 6).

Dar înainte de a vorbi de jurnal, să-l cunoaștem pe autorul acestuia. Liviu Ioan Stoiciu are o poveste de viață interesantă. S-a născut în comuna Dumbrava Roșie – Piatra

Neamț. Și-a petrecut copilăria la Cantonul 248 – Halta CFR Adjdu Vechi (la 4 kilometri de orașul Adjdu). Avea doar un an când i-a murit mama, după recăsătoria tatălui, va fi crescut de mama adoptivă și va avea un frate și trei surori. Viața a mers mai departe și a absolvit Liceul Teoretic Adjdu (în anul 2000 i-a fost acordată diploma de „Cetățean de Onoare al orașului Adjdu”). Studiile superioare – filologie și filozofie sunt anual întrerupte, scriitorul însuși considerându-se o „fire inadaptabilă”. Scriitorul ne spune că a avut „locuri de muncă și „meserii”, boemă și „tentative de sinucidere” în întreaga țară: profesor suplinitor, miner și vagonetar în subteran (la Bălan-Harghita și Dâlja-Petroșani), calculator-contabil, corector și ziarist (la Miercurea Ciuc, la „Informația Harghitei”), arhivar, expeditor CFR import-export, magaziner, normator transporturi auto, zilier (nu numai pe Litoral), primitor-distribuitor, șantierist, „muncitor necalificat” (inclusiv la o fabrică de coniac), încărcător de vagoane de marfă, controlor de calitate în siderurgie (la București). În 1975 se căsătorește la Focșani (cu prozatoarea Doina Popa), an în care i se naște un fiu, Laurențiu (azi, absolvent Drept). La Focșani va avea domiciliu stabil până în 1990 – în această perioadă va fi pedagog școlar (la două licee) și mânăitor de carte și bibliotecar la Biblioteca Județeană Vrancea. Nemembru de partid, „rezistent/ opozant” recunoscut – contestatar al dictaturii. La Revoluție, din 22 decembrie 1989 și până la 5 martie 1990 (când se va retrage) va fi înscăunat în fruntea județului, președinte al CFSN/ CPUN Vrancea, membru al Parlamentului Provizoriu. În ianuarie 1990 fondează la Focșani revista literară bilunară *Revista V*, pe care o va conduce trei sferturi de an. Din 5 martie 1990 își va aduce cartea de muncă la București (trei sferturi de an va face naveta la Focșani), la

Uniunea Scriitorilor, la redacția noului săptămânal literar *Contrapunct*, ales fiind din februarie 1990 redactor-șef – pentru ca în anul următor să demisioneze din funcție și să se transfere, ca redactor principal (și redactor-șef adjunct), la revista *Viața Românească*, unde lucrează/colaborează și azi. Din 1991 până în noiembrie 2004 este și redactor-colaborator permanent (publicist-comentator și consilier) la ziarul *Cotidianul* (fondat de Ion Rațiu).

Debutază editorial cu versuri (*La fanion*, Premiul Uniunii Scriitorilor). Urmează alte volume de versuri, de publicistică, de teatru, precum și cinci romane cu care a câștigat Premiul Uniunii Scriitorilor (de mai multe ori), Premiul „Mihai Eminescu” al Academiei Române și Premiul Uniunii Scriitorilor din Moldova. Alte premii importante stau în palmaresul scriitorului: ale unor „festivaluri internaționale de poezie” (Cluj, Oradea, Deva, Iași, Bacău, Galați) și ale unor reviste literare, pentru poezie (*Observator cultural*, *Poesis*, *Cuvântul*, *Ateneu*, *Antares*, *Argeș*, *Mișcarea literară*, *Viața Românească*) sau pentru publicistică (*Convorbiri literare*). I s-a decernat marele premiu al Congresului Național de Poezie, Marele Premiu „Virgil Mazilescu”, Premiul Balcanica pentru poezie, Marele Premiu și Trofeul Festivalului Internațional „Primăvara Europeană a Poeților”, la Chișinău, Premiul Național „Tudor Arghezi” pentru Opera Omnia (la Tg. Cărbunești, devenind și Cetățean de Onoare al municipiului Tg. Cărbunești).

La fix 30 de ani, Liviu Ioan Stoiciu primește premiul Festivalului Național de Literatură FestLit, care se adaugă altor premii primite de-a lungul timpului. *Efecte 2.0* (Editura Tracus Arte, 2017) este volumul care a primit Marele Premiu al Festivalului Național de Literatură din Cluj-Napoca, ex-aequo (3 iunie 2018, președintele juriului fiind Irina Petraș). Volumul este nominalizat la Premiile Uniunii Scriitorilor și la Premiile Scriitorul Lunii martie 2018 / Scriitorul Anului.

A fost selectat cu poeme în mai multe antologii reprezentative, în țară. După Revoluție, susține numeroase rubrici originale în presa scrisă, publică eseuri și texte de frontieră, dramaturgie, publicistică, pe lângă

poezie și proză. Tradus în engleză, franceză, germană, spaniolă, rusă, sârbă, chineză, ucraineană, maghiară, turcă, apărut în cărți (antologii) de poezie și în reviste din străinătate.

Jurnalul de față este, până la urmă, o imagine aproape unu la unu a scriitorului, dar și o frescă a anilor 1987-1988, perioada dinaintea Revoluției care a dat jos dictatura ceaușistă. Societatea este văzută prin ochii tânărului scriitor „furat de aparențe”, așa cum el însuși se intitulează. Un scriitor, până la urmă, descoperit de noi în ipostaza omului de zi cu zi, cu o familie în care soția, Doina Popa, este, la rândul ei, o cunoscută prozatoare. Viața se împarte între plimbări cu fiul Laurențiu, timpul petrecut ca angajat al Bibliotecii Județene Vrancea și cel al bucuriilor mici de zi cu zi, cum ar fi citirea presei sau cufundarea în lumina biroului de acasă, acolo unde scrie la jurnal, dar și poezii, multe dintre ele prezente pentru prima dată sub lumina tiparului în acest jurnal.

Ne întâlnim cu viața unei perioade mai puțin frumoase a românilor, o frescă a unei societăți care parcă nu-și mai găsea libertatea, însă salvarea pentru poet era în versuri, Stoiciu spunând metaforic „primăvara vine întâi din creier” (p. 13).

Somnul este ca un lait motiv și este prezent aproape în fiecare zi de consemnare a jurnalului, începând cu sâmbătă, 7 martie 1987, până duminică, 24 iulie 1988: „Dormitez nervos după ora 8, când Doina începe dactilografierea... Adevărul e că m-am sensibilizat la culme, la cel mai mic zgomot tresar, nu mai știu ce să fac” (p. 14).

Este greu ca doi scriitori să trăiască sub același acoperiș, însă de aici vine și frumusețea cuplului Liviu Ioan Stoiciu – Doina Popa, pe care îi întâlnim și la 30 de ani de la scrierea acestui jurnal împreună la evenimentele literare.

„Mă scoate din minți Doina, odată venită acasă... E indignată că se întârzie publicarea romanului ei și că ne face mie și copilului de mâncare (din acest motiv se simte menajeră în casă, Doamne ferește; dar eu fac curățenie în apartament, fac și piața, îi răspund, aș face și mâncare dar nu mă pricep;

oricum n-o obligă nimeni să gătească; dacă n-a găsit un echilibru interior nici după 12 ani de căsătorie, nu mai e nimic de făcut)! De la 15.45 la 16.30, pe fondul supărării mele, nesperat, scriu un poem. Îl scriu tot pe furiș, mare minune că i-am găsit un sens, sau e o iluzie că i-am găsit” (p. 23), spune, în 14 martie 1987, Liviu Ioan Stoiciu.

Iată cum scriitorii devin personaje ale cărții, povestea lor, din realitate, fiind transpusă în acest jurnal ce pare a fi o oglindă a echilibrului poetului. Concludent este un vers din poezia scrisă atunci: „Culcată în vârful unui cireș, îndrăgostită misterioasă”.

Scriitorul își împarte viața între literatură și îndatoririle de zi cu zi, astfel aflând și noi care era atmosfera acelor vremi, de la ascultarea la 12 noaptea, pe ascuns, a postului Europa Liberă, până la cumpărarea pâinii de 4,75 lei, luată pe cartelă sau până la ritualul aceluiași mic dejun (un gem zaharisit și ceai neîndulcit), la serviciu.

Apoi, modul în care cenzura își făcea treaba, mai ales că Liviu Ioan Stoiciu de multe ori a luat atitudine împotriva regimului comu-

nist: „Sunt natural profund afectat de scrisoarea de la Editura Eminescu, care-mi îngroapă romanul-basm chiar dacă nu vreau să recunosc, subconștientul e dat peste cap” (p. 36). Pe acest fond, scriind și poezia 7 *păcate*:

„Hibernează, ia teuită: mândria, invidia, mânia/ lenea,

avaritia, lăcomia/ desfrânarea. Le numeri: șapte. Plus/ ziua bună, care va veni. Va veni ziua bună și/ pentru tine dacă nu se va sinucide/ fii plin de speranță/ ziua bună hibernează și ea. Deocamdată e înămolită” (p. 37).

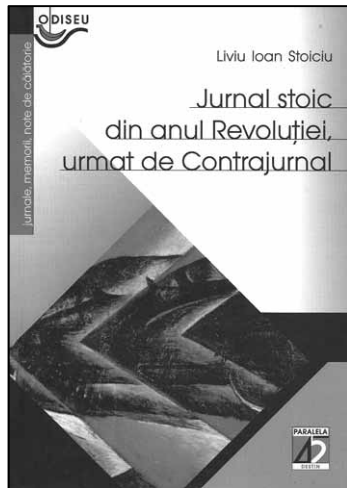
Deși cenzura a dispărut și libertatea de exprimare o are fiecare dintre noi, poetul declară de multe ori că nu se regăsește în

această societate în care valorile sunt puse la zid, dar asta este o altă poveste.

„Cartea lui Liviu Ioan Stoiciu este deopotrivă jurnal, un poem discontinuu, o confesiune care pare să nu se sfârșească, dar și o poveste. Autorul este probabil singurul din literatura noastră care a recurs la această cale de scris, anume a consemnat absolut tot ce a trăit, zi de zi (somm, sculatul în zori, un ceai cu pâine unsă cu margarină, făcut piața, televizor, discuții fel și fel cu fel și fel de inși, cea mai mare parte dintre acțiuni complet anoste, lipsite total de poezie și de farmec, dar LIS se încăpățânează să le găsească o valoare de întrebuintare, pentru că, altfel, ajunge «nemulțumit că nu mai știu pentru ce trăiesc, de fapt».) Rememorează absolut totul, chiar și eșecurile: «M-am zbatut, să înnebunesc, degeaba: la ora 24 când îl transcriu, poemul e de o idioțenie jenantă...» Uneori gândurile și notațiile sale se transformă în poeme bune: totală indiferență a gândului: pe/ acoperiș, ramuri rupte trosnind, tropăituri, foșnete... Și/ nici o tresărire înlăuntru./ Cineva umblă pe acoperiș, treaba/lui. O fi fierul de călcat. O fi îngerul morții. Umbrarele// sunt pline de țânțari și de nimicuri./ Afară, praful stelelor, din trecutul lor îndepărtat, se/ așază, se așază: particulă cu particulă, pretutindeni, caii/ sălbatici îl calcă în galop, îl/ ridică la cer, îl reasează sub greutatea unui fier de călcat...”. Lucrul cel mai important pe care îl putem spune ar fi că LIS face o demonstrație – nu numai în acest fragment, ci în întreg jurnalul său – despre cum se poate transforma realitatea anodină în poezie. O poetică personală, care uneori îi reușește” scrie Stelian Țurlea (amosnews.ro).

Nu putem să nu ne raportăm, la poetul Stoiciu, un precursor impozant al optzeciștilor, ce aduce în reliefurile scriiturii sale o sinteză originală a câtorva moduri lirice, care-l diferențiază de numita grupare.

„Citadinismul său, de contemporan al lui Virgil Mazilescu sau Mircea Cărtărescu, se completează cu o simțire veche, rustică și elegiacă, al cărei fir poate fi urmărit până la depeizarea unor Șt. O. Iosif sau Octavian Goga. Dincolo de limbajul modern-goliardic, de rezervație metropolitană, al colegilor săi de

generație, se percep în versurile sale rupturile tectonice nu numai ale unor vârste, ci și ale unor epoci, invocările recurente ale *strămoșilor*. Rostirea e gravă ori sugubăț răsucită înspre perspectiva organică a ruralului. Grijile înghețate de mâine țâșnesc ca izvoarele în văi, sufletul are un urcuș, caii soarelui bat din picioare iar autorul se duce să-i deshame, un bilețel este legat cu o ață roșie împotriva deochiului ș.a.m.d. Duritățile reprezentării specifică o mentalitate străbună, o manieră circumspectă, retractilă, *economică* de-a măsura existența. Inadaptată prin sine, ființa se arată inadaptată și prin mecanismul ancestral ce-l cuprinde. Însoțindu-și versurile cu o campanie publicistică acerbă, total neconvențională, ce vizează asanarea moravurilor vieții

literare, Liviu Stoiciu e una din cele mai importante personalități ale poeziei noastre contemporane” spune Gheorghe Grigurcu (*jurnalul.ro*).

Jurnalul oscilează între proză și poezie, fiind unul atipic, în care versurile sunt așezate exact cu povestea zilei în care au fost create. Vorbim de o carte scrisă parcă între două sărbători, între două mic dejunuri, între două reprize de somn. Personalitatea marcantă a lui Liviu Ioan Stoiciu se vedea și acum 30 de ani.

Nu știu dacă autorul a intervenit pe text cu limpezimea creatorului matur de acum, însă avem un jurnal care va rămâne în memoria clepsidrei literaturii ca unul care vorbește despre o perioadă din viața unui scriitor autentic – Liviu Ioan Stoiciu.

Cărămidă+Construcție

Liviu Ioan STOICIU

„Pentru cel ce scrie, poezia e și o formă de supraviețuire, te salvează și te consolează.”

– *Stimate Liviu Ioan Stoiciu, cum s-a produs întâlnirea cu literatura: literatura, prin multiplele ei voci, caută un autor, în care să se întrupeze, sau autorul pleacă în căutarea unui spațiu în care să-și facă vocea auzită? Literatura vine peste tine, cu toată încărcătura ei de propuneri, sau tu pleci în căutarea unui „loc literar”, dintr-o, poate, tot mai bine deslușită nevoie interioară? Literatura care s-a scris „te produce” și te modelează, sau tu produci literatură pentru, eventual, a umple un anumit loc literar? Adică: ai avut mai multe posibilități profesionale, dar ai optat pentru literatură, sau te-ai simțit la un moment dat prins de literatură, captivul acesteia, fără posibilități de evadare?*

– Sunt captiv, dependent de literatură, intoxicat de substanțe interzise pe care le produce natural organismul (nu m-am drogat ilegal niciodată; începând cu 1976, la 26 de ani, după ce s-a născut fiul meu, am renunțat definitiv și la tutun și la alcool, două produse care influențează comportamentul uman, fără să fie considerate drog). Posibilități de evadare, fiind prizonier în pușcăria

Dialogurile Mișcării literare

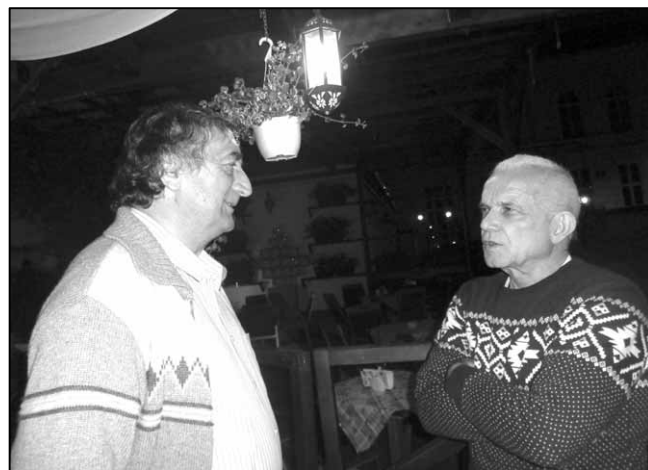
literaturii? Am încercat, prin sinucidere, tentative eșuate (Doamne-Doamne m-a dat cu capul de pereți, nu m-a lăsat să-mi iau câmpii), și la 23 de ani și 53 de ani, obsedat fiind tot timpul de ratare, neavând încredere în ceea ce scriu. Începând cu acest an am anunțat că nu mai public nici o carte (deși am în sertare poezie, proză, eseuri, texte de frontieră

care ar fi putut deveni cărți de calitate, originale), adică încerc să evaderez, să ies din lumea literară. Sper să mă țin de cuvânt și să nu se mai audă de mine din 2019... E adevărat, mi-am lăsat o porțiță, spunând că 2018 e an de tranziție, având anul trecut publicate patru cărți (romanul *Transfer*, la Polirom, jurnalul-poem *Ajuns din urmă* la Junimea, volumul de versuri *Efecte 2.0*, la Tracus Arte, și *Opera Poetică* volumul 3 la Cartea Românească; am scos anume patru cărți, cu complicitatea editorilor prieteni, să pun punct), imaginându-mi că se vor scrie totuși cronici și voi fi prezent indirect... În 2018 mi-am continuat colaborările la revistele la care am rubrici sau la cele ce mi-au solicitat, generoase, o colaborare. Moral, mă simt deja suspendat, făcând caz de retragere. Rămâne să văd ce voi face cu mine din 2019, depresiv cum sunt. Anul acesta am deja mari probleme de adaptare la noua postură de autoizolare publică, efectiv nu mă pot desprinde de viața literară de la noi (caut pe mai departe informații pe internet despre Uniunea Scriitorilor și revistele ei), lectura zilnică de carte beletristică nu-mi ajunge, motiv să rămân la masa de scris să încropesc „exerciții de creație” pentru sertar, care nu vor vedea niciodată lumina tiparului. Sincer, sunt tot mai contrariat de mine (inclusiv pentru motivul că am hotărât să mă rup de lumea literară, să încep să mă liniștesc sufletește, iluzoriu; mai am puțini ani de trăit și mă tem, senin, că nu mai merită zbaterea zadarnică pe frontul literar de la noi, tot mai delicat, dominat de competiții de recompensare a

orgoliilor exacerbate de autor, nu de competiții de recompensare a cărții de valoare; lasă că eu n-am reușit să am cititori care să mă caute în librării și că mă consider depășit de bătăliile pentru putere).

În privința „întâlnirii” cu literatura. Mi-am ocupat timpul liber cu literatura, am trăit numai din „profesii” ocupate prin concurs după 1975, când mi-am încheiat perioada de șapte ani de boemă literară dusă la extrem, căsătorindu-mă, stabilit cu domiciliul la Focșani. Boem, am schimbat în întreaga țară tot felul de „meserii”, de la miner în subteran la controlor tehnic în siderurgie, muncitor necalificat pe șantier sau calculator-contabil, sau corector și șef de secție scrisori la un ziar din Miercurea Ciuc, de la mânuitor de carte la bibliotecar, și, după Revoluție, redactor la reviste ale Uniunii Scriitorilor (și redactor-șef la *Contrapunct* și redactor-șef adjunct la *Viața Românească*) sau la ziarul lui Ion Rațiu, *Cotidianul*. E curios, dacă mă uit de la vârsta mea la începuturi, văd că am fost predestinat să intru în lumea scriitorilor – scriind spontan, intuitiv (la fel scriu și azi) poezie, proză, teatru, eseuri, critică, publicistică: de la 14 ani. Din 1964, intrat la liceul teoretic (secția umană) la Adjud, scoteam reviste ale mele literare, după ce am descoperit literatura originală din librării (puteți pune în ghilimele „reviste”; aveam șapte titluri de reviste, săptămânale sau lunare), scrise de mână pe file A3, înjumătățite, dublate, paginate cu desene ale mele sau cu tăieturi de lucrări plastice din ziare și reviste lipite, „reviste” ale mele care mi-au regularizat scrisul, trebuind să le „umplu”. Totodată, în liceu, am forțat apariția unei reviste literare de perete (până să apară ea, am fost eliminat trei zile și obligat să locuiesc la internat, nu acasă, dat pe mâna... Securității, supravegheat strict la internat jumătate de an, după ce s-a descoperit că eu puneam poezii infamante la gazeta roșie de perete a liceului). Cu adevărat „întâlnirea” cu literatura a avut loc atunci când am descoperit în librării cartea originală de literatură (la Cantonul 248 n-am avut bibliotecă, dar eram un cititor al bibliotecii din comuna Adjuda Vechi; nu reușeam să văd însă mai departe de

autorii din manualele școlare, scriam precum Coșbuc, inițial; după ce am descoperit poezia originală, scriam ca Bacovia, de care am reușit să mă desprind după ce am plecat din Adjud, în 1967, cu diploma de bacalaureat în buzunar). La București am condus un cenaclu studentesc (în timp, cenacul a impus scriitori noi) la o casă de cultură la care membrii lui citeau la fiecare ședință texte originale, să se profesionalizeze din mers.

Olimpiu Nușfelean și Liviu Ioan Stoiciu la Arad

– Cum și în ce împrejurări ai început să scrii?

– Dacă n-aș avea probă scrisă, habar n-aș avea că am scris poezie la 11 ani (n-am memorie). Să nu uit: am fost dat la școală la șase ani. Am păstrat poeme din 1961, au valoare simbolică. În ce împrejurări le-am scris? Mi-am dat cu presupusul cu altă ocazie, răspunzând la această întrebare: ori eram îndrăgostit (la 11 ani am fost dezvirginat de o tânără cu zece ani mai mare decât mine, care își păzea via din prepeleac; Cantonul 248 era ca o insulă înconjurată de vii). Ori eram ambiționat de muncitorii de la întreținerea de cale ferată, cazați la o cazarmă în cadrul insulei Cantonului 248, țărani veniți să câștige un ban cinstit, care, nu o dată, cu un pahar de vin sau de țuică în față, recitau poezii (tata le era șef; de la ei am învățat istorie adevărată, că România fusese regat cu nu mulți ani în urmă, de exemplu, și că ofițeri ai regatului sau preoți și intelectuali care urau comunismul erau în pușcării; la cazarmă erau puși curpeni de câneapă și semințe de câneapă să fumege, pe

pietre înroșite în foc, pe atunci nu știam că ele provoacă halucinații; poate acel fum, care mie îmi făcea rău, a deschis o fereastră către poezie). Ori o adolescentă care era îndrăgostită de tata, fiică de cantonier, care m-a crescut de mic (după ce mama mea a murit când aveam un an și patru luni, trăsniță în bucătăria de vară la Cantonul 248), mi-a cultivat sensibilitatea lirică... Eu am o problemă, nu țin minte: după ce scriu un poem, îl uit. Nu știu pe de rost nici un poem. Cu adevărat însă am început să scriu după ce am fost mutat în clasa a VII-a la oraș, de la școala din Adjudu Vechi la Adjud, îmi e azi clar, după ce am pus la cale „revistele” mele scrise de mână trei ani la rând, periodicitatea lor mă obliga să scriu regulat în toate genurile. În volumul *Cartea zădărniceii*, apărut în 2008, dau de gol „inspirații” ale mele de început, „producții” ale anilor 60 și 70 (din păcate acest volum a avut o circulație redusă).

– Când ai conștientizat că ești scriitor?

– Că sunt scriitor? În 1981, la 31 de ani, când am primit premiul de debut al Uniunii Scriitorilor cu volumul de versuri *La fanion* (apărut la începutul anului 1980, scris cu trei ani înainte, premiat în 1979 la concursul de debut al Editurii Albatros, în juriu cu Laurențiu Ulici, Ștefan Aug. Doinaș, Constanța Buzea, Gabriela Negreanu, Mircea Sîntimbreanu; premiat alături de volume de versuri ale lui Aurel Pantea și Matei Vișniec). Am conștientizat atunci că sunt recunoscut în lumea literară, acceptat de critici și poeți de valoare, o amăgire (lasă că n-am fost primit în Uniunea Scriitorilor decât după Revoluție, la grămadă, în 1990). Locuiam la Focșani din 1975 (căsătorit cu prozatoarea Doina Popa), din 1990 m-am mutat la București (ales redactor-șef la noul săptămânal al Uniunii Scriitorilor, *Contrapunct*). Veneam dintr-un oraș neuniversitar, optzeciștii care contau erau titulari în cenacluri universitare celebre, gen Cenaclul de Luni sau Echinox, intrarea mea în arena literară era mai mult o curiozitate (inclusiv prin vârstă, fiind un veteran... optzecist, debutat editorial în *Caietul debutanților* — 1977 la Editura Albatros cu ciclul *Balans*; criticul și poetul Gh. Grigurecu scrie că sunt un precursor al optzeciștilor;

reamintesc, mi-au trebuit șase ani să fiu acceptat cu poezia mea de către juriile concursurilor de debut, am apărut în două *Caiete ale debutanților* înainte de a fi premiat).

„Mi-ar fi plăcut să transform totul în poezie”

– Având în vedere că te exprimi în genuri diferite, ai o singură sursă, un singur canal de inspirație, care își diversifică virtuțile în atelierul de creație, sau surse diferite, pentru fiecare gen?

– Simbolic, pot să reafirm că scriu cu o emisferă cerebrală poezie (scriu și azi poezie de mână) și cu alta proză și teatru, eseu și publicistică (scriu direct pe laptop/ computer, ieri la mașina de scris). Dacă aș reuși să scriu cu amândouă emisferile cerebrale odată, probabil aș fi favorizat de soartă, aș rupe gura târgului. Glumesc... Mă exprim în genuri diferite din adolescență, cum spuneam, pentru „revistele” mele (mai apoi pentru poșta redacției la revistele literare, care nu m-au încurajat, m-au ținut cu capul la cutie; abia la 24 de ani Ștefan Aug. Doinaș m-a prezentat pe o pagină la Poșta Redacției în revista *Familia*, în 1974). Primul premiu primit a fost pentru proză (la un concurs al revistei *Vatra* în 1971, aveam 21 de ani). Cu poezia am bâjbăit, scriind constant numai pentru sertar, mi-am schimbat mereu „stilul”, de la început, într-atât, că după debutul editorial am reușit să dau personalitate stilistică aparte fiecărei cărți de versuri (intrigând critica literară). Fiecare schimbare a venit de la sine la masa de scris, la un moment dat, după ani de tatonare într-o „formulă”. Un singur canal de inspirație? Odată ce scriu spontan, intuitiv... Proza o scriu și pe ea tot spontan, intuitiv (e adevărat, nu se compară cu poezia, la *Romanul-basm* m-am documentat la Arhivele Statului; dar și pentru poezia mitologică a trebuit să reiau lecturile de specialitate). N-am nici rețete, nici virtuți sau servituți, nici surse diferite la masa de scris. Las lucrurile să curgă de la sine; la poezie, cel mai greu e să găsec un vocabular adecvat, care să evite repetarea. Greu îmi e și când scriu poezie la fel și se repetă, când o

formulă (recunoscutibilă) nu se lasă bătută și trebuie să insist, să scriu până scap de ea.

– *De ce ai simțit nevoia ca, pe lângă poezie, să scrii și proză? Datorită „presiunii” realității sau a nevoii de diversificare a discursului literar, a „incapacității” poeziei de a exprima totul, întreaga încărcătură a eului tău literar?*

– Frumoase întrebări, îmi pare rău că răspunsurile mele nu au cum să fie pe măsura lor. Am intercalat poezia cu proza, creația în sine merge în paralel, nu se amestecă nicăieri poezia cu proza (poate, doar la nivelul jurnalului, regăsit și în poezie și în proză, dar cu diferențe de esență). Înainte de 1989 am publicat patru cărți de poezie și am scris două romane (nepublicate, respinse de cenzură; scrise în 1984 și 1986, au fost publicate după 15 ani, fără să schimb ceva, total dezinteresat de soarta lor). După Revoluție, am scris și publicat alte patru romane. N-am deasupra capului când scriu proză decât personajele, pe care dacă nu le cultiv (dacă nu scriu regulat), le uit. Cu siguranță, nu mi-e destul să scriu poezie, motiv să mă completez cu proză (poezia și proza la mine fiind cumva complementare „profesional”) și invers, e cu adevărat o incapacitate a mea de a mă exprima complet. Nu mai pun la socoteală faptul că fragmentarismul (probă de postmodernism?) e la mine o probă de stil natural în poezie, care îmi scoate în evidență neputința de a fi plăcut de cititori, care „pierd firul” lecturii. Am verificat în familie (cu cititori de ocazie), doar proza îmi e agreată, fiind „omenește” mai pe înțeles.

– *Atât poezia cât și jurnalul sunt expresii ale unei anumite intimități, ale unui „eu”, fie el poetic sau biografic... De ce eul tău poetic are nevoie de o autoreferențialitate strictă? E o diferență sau o suprapunere între „domesticitatea” din multe pagini de jurnal (ce faci acasă...) și trăirea în sferele poeziei? În ce constă autonomia aparte a jurnalului-poem? E o tendință de contopire a genurilor – generată de o geneză reciprocă – sau de delimitare a lor și apoi de o reîntâlnire?*

– Admirabilă întrebare iar, nu pot să mă abțin să nu o laud... Mi-ar fi plăcut să transform totul în poezie, inclusiv jurnalul (nu

și proza). Sau să fie transformată de cititor. În prima mea tinerețe, realitatea, în tot ce o cuprindea, avea o poezie a ei. La maturitate am luat seama că realitatea trebuie nuanțată subtil, că frumusețea și binele (atribute ale poeziei) nu sunt repartizate pretutindeni și că urâtul și răul (atribute ale prozei), de fapt, domină scena lumii, oricât mi-aș dori eu să nu țin cont. Nu întâmplător m-am trezit cu eticheta că scriu o poezie „prozastică” (un amestec de lirism și epic), valabilă și în jurnal. Percepția mea, cu cât înaintez în vârstă, e că poezia are greutate dacă nu e doar abstractă, ci e real-„autoreferențială”, legată de sentimentele general-umane (recunoscându-se prin mine ceilalți; eu sunt un martor „concret” al acestor vremuri care poate fi înțeles și de generațiile care vin). La masa de scris nu țin cont de genuri literare, de granițele lor, scriu liber de orice conjunctură, nu mă interesează impresia celor din jur, dacă va fi receptat ceea ce scriu, păstrat sau aruncat la coș.

La Colocviile de la Târgu-Neamț – 1985

– *Folosindu-mă de observațiile lui Ioan Holban prilejuite de o recentă carte a ta, se poate spune că, „scriindu-te”, poemul te-a salvat într-o anumită perioadă tulbură, antedecembristă, a istoriei noastre recente?*

– Fără discuție, poezia m-a salvat – fără ea, demult aș fi fost plecat într-o lume cât de cât mai suportabilă; obsesia sinuciderii nu m-a părăsit niciodată, ea s-a atenuat datorită scrisului. Scrisul m-a mai echilibrat. Și nu numai fiindcă sunt depresiv și fiindcă amestecurile chimice în mine, organic, se amestecă tot timpul greșit (pastile pentru depresie probabil că m-ar ține pe picioare).

Sunt sigur că am o boală a sufletului, pe care n-o pot ține sub control decât scriind (și citind), cuvintele au această putere de tămăduire inexplicabilă, intră în rezonanță cu partea spirituală a realității, *a fizicii cuantice*.

Alexandru Pugna, Ioan Pinte, Gavril Țarmure, Mircea Popa, Liviu Ioan Stoiciu la Colocviul revistei *Mișcarea literară*, 2013

– În continuarea întrebării precedente, vreau să rețin o mărturisire a ta de jurnal (Ajuns din urmă, 2017): „Pe manuscrisul poemului am adăugat la ziua și orele (22.40 – 23.15), locul Focșani în care a fost scris: «După o zi infernală de teren la Corbița...» Mă culc după 12 noaptea. Tocmai inspirat, că fix la 12 noaptea se întrerupe curentul electric! E nenorocire cum se «economisește» curentul ăsta”. (s.n.) Să înțeleg, din cele spuse de tine, că poetul are și o altă inspirație decât cea legată de creație, o inspirație socială? Cum se poate manifesta aceasta?

– Autoreferențială fiind, poezia concretă n-are cum să nu cuprindă și aspecte din viața de zi cu zi, conjuncturale, dar care fac parte din viața socială a celui ce scrie. Aspecte ce vin la pachet. Nu știu ce e inspirația, dacă ea trebuie canalizată spre partea spirituală-inefabilă-metafizică, sau spre lumea reală, sau spre amândouă odată. O tot repet, scriu „așa cum îmi vine” la un moment dat, din senin, și nu exclud din versuri nici un aspect, n-am nici un fel de prejudecăți la masa de scris pentru sertar (până la Revoluție, și mulți ani după Revoluție, am cuprins în versuri tot ce mă „ardea”, ce mă afecta pe mine cotidian, și social, și politic; azi mi-am pierdut cu totul interesul pentru partea socială și politică a

vremurilor, mi se par întru-totul minore, fără vreo semnificație sau relevanță artistică, motiv să mă exprim ca atare, făcând caz mai mult de eșecul vieții mele personale, decât a lumii din jur).

– *Ce... ultragiază, în această lume sau existență, eul tău și ce îl poate vindeca?*

– Sărăcia materială (am trăit o viață din salarii minime) și de duh (n-am reușit să-mi satisfac pofta de citit și de studiu, n-am destulă aplecare spirituală pură, nu mi s-a deschis nici o fereastră clarvăzătoare) m-au ținut tot timpul în șah, m-au întristat, supărat, nemulțumit. M-am obișnuit cu puținul dat natural și m-am exploatat la masa de scris, până să uit de mine. Ce poate vindeca eul meu „creator”? Până azi a avut un rol terapeutic scrisul și publicarea de cărți, pot să repet liniștit asta, m-am amăgit că merită efortul, chiar dacă n-am ajuns la un maximum (sunt conștient de statutul meu de *outsider*; alții sunt cățarați pe crengile de sus ale pomului vieții, mă refer la cei ajunși în manuale și care primesc premii internaționale pe bandă, traduși și recunoscuți ca mari scriitori români; m-am resemnat cu actuala situație, de a fi mai puțin decât mi-ar fi plăcut să fiu; atâta mi-a fost scris, nu?). Sunt îngrijorat de ceea ce urmează, după ce am anunțat că mă retrag din lumea literară, ce mă va mai putea vindeca dacă nu mai scriu și nu mai public o carte? Probabil că mi-am semnat sentința de final.

„N-am nici o soluție să mă regăsesc în alt domeniu decât cel literar.”

– *Ce face poezia azi, salvează sau consolează? Sau e un „joc” gratuit, de relaxare, pe care oamenii îl practică din ce în ce mai puțin?*

– Pentru cel ce scrie, poezia e și o formă de supraviețuire, te salvează și te consolează (eu n-o văd niciodată ca un joc gratuit, de relaxare; e adevărat, după ce scriu mă eliberez de un rău din mine, dar n-are legătură cu nici o relaxare, din contră, am senzația că mă conectez când scriu la o sursă esențială, care mă „îmbunătățește”; sursa îndepărtată e cel mai adesea confuză). Pentru cel ce citește,

avizat, poezia e o formă de îmbogățire a caratelor sufletului. Pentru „marea masă” (care nu citește și nu dă doi bani pe creația literară), poezia de azi e o pierdere de timp, din care nu faci bani și care „te strică la cap”. Când scriu (pentru sertar, fie și prost), mă amănesc iar că... „azi n-am trăit degeaba”.

– *Ce face discursul cultural, se mai insinuează în discursul social în general (politic, școlar...) ca să-l mai vindece și să-l amelioreze, să-l întremeze, să-i ofere modele? Se mai iau oamenii după cărțile de literatură, sau se lasă în seama sfaturilor și modelelor promovate în spațiul public de TV? Și nu mă gândesc doar la comportamentul etic...*

– Trebuie pornit de la bază – educația (școala) e principala vinovată de refluxul cultural de la noi. Se contestă deja manualele, se așteaptă să fie scoasă limba și literatura română de la bacalaureat, scriitorii nu mai sunt modele. Ne tot punem speranțe în copii că ne citesc, dar internetul a schimbat lumea într-atât, că o carte originală nu mai contează prin nimic, e o marfă care nu se vinde. Degeaba declară președintele Uniunii Scriitorilor, Nicolae Manolescu, că „Scriitorul este un bun de patrimoniu al unei națiuni”, noile generații nu cred în posteritatea culturală. Totul e relativizat, mai ales valoarea și criteriul estetic de evaluare a unei opere. Nu întâmplător inclusiv televiziunea națională a renunțat la emisiunile literare. Scriitorul nu are vizibilitate nici când moare (deși a fost considerat viu scriitor mare sau de succes), nu e pomenit la știrile audio-vizuale. Mă bucur că Ministerul Culturii (statul) mai finanțează manifestări literare, cărți și reviste literare (prin AFCN), conștient că la un popor cu o limbă regională numai cultura rămâne, dar marele public e indiferent. Literatura e o îndeletnicire de nișă, mai sublinia cu amărăciune Nicolae Manolescu acum. Cărți (traduceri, în principal) mai citesc intelectualii de modă veche. Noii veniți stau pe Facebook, admiră poze și jocuri, nu citesc „texte”...

– *La un moment dat spunei ceva de genul că te lași de scris, sau de publicat? Ce*

se întâmplă în forul tău interior, un for desigur literar?

– Am ajuns la o limită. Am realizat în sfârșit că nu sunt luat în serios ca scriitor, în tot ce scriu, de cititorul profesionist (critic), nu sunt crezut pe cuvânt. Pe de o parte. Pe de altă parte, singuratic, retras, nu mai fac față la pretențiile pieței literare de la noi (în care primesc recompense cei ce au putere literară, care au influență și poziții dominante). Totodată, atmosfera toxică promovată de douămiști (culmea, pe mulți i-am debutat editorial și i-am premiat) și ruptura din sânul literaturii române (apărută și după clonarea Uniunii Scriitorilor de către Cristian Teodorescu-Florin Iaru-D. M. Cipariu), susținută de săptămânalul *Observator cultural* și de PEN România, mă descurajează. Se poartă excluderile în toate taberele. Am înțeles bine că pentru unul ca mine a venit sfârșitul (acum sunt antipatizat de toate taberele) – și prefer să mă izolez, să mă dau deoparte definitiv. De scris nu știu când o să mă las, e o chestiune care mă privește personal, am anunțat că nu mai public nici o carte. Nu mai public fiindcă nu am cititori care să aștepte să mai scot o carte (criticii de azi se vaietă, *iar publică Stoiciu?*). N-am atins un vârf și ar fi trebuit să mai insist, dar nu în atmosfera nefericită de azi, când numai descurcăreții (cei care pun la cale aranjamente) sunt premiați, adică li se recunoaște „valoarea”. Prefer să ies din „competiție”. N-am nici o soluție să mă regăsesc în alt domeniu decât cel literar. Dacă aș avea posibilitatea, aș pleca într-o călătorie fără sfârșit, să descopăr „lumea cea mare”. Nu-mi dau seama ce voi face cu mine de aici înainte, o dată abandonând viața literară. Un critic (care a confundat personajul din ultimul meu roman cu autorul, descalificant), auzind că nu mai scot cărți, mi-a spus că mă sinucid – m-aș bucura să se întâmple asta, brusc, să dispar și fizic, să scap de toate, să nu mai stau la cheremul nimănui. Sunt foarte dezamăgit de mine însumi, din păcate.

**„Care e secretul „optzeciștilor”
Haruki Murakami sau Orhan
Pamuk că au publicat milioane de
exemplare din cărțile lor în
Occident? Originalitatea.”**

– *Scriitorul trebuie să aibă o anumită conștiință și, dacă da, cum trebuie să se manifeste aceasta, cu ce rost? Are scriitorul un anumit rol în societate sau grija lui este să se exprime strict pe sine, indiferent la tumultul lumii?*

– Fiecare scriitor e altfel. Și înainte și după Revoluție unii au avut atitudine publică activă (scoțând la iveală o anumită conștiință civică sau politică, respectându-se ca oameni cu principii), alții nu s-au angajat public în nimic (având o conștiință pasivă, neparticipativă; nimic de condamnat dacă așa le e în fire, „să nu se amestece”). Tumultul lumii? Toți scriitorii se exprimă pe sine, „așa cum sunt”, atenți sau nu la tumultul lumii. Contează coloana vertebrală a autorului la aprecierea operei, sau contează numai valoarea operei în sine? Depinde de epocă, dacă e sub dictatură sau sub ocupație, scriitorul curajos poate fi o conștiință a națiunii, o voce a libertății și opera lui e receptată ca o lumină. Dar asta nu înseamnă că trebuie blamat scriitorul care s-a salvat în tăcere, fără să facă nici un fel de compromis, opera lui având *valoare umană*. Altfel, e de blamat scriitorul colaboraționist al regimurilor opresive (al ocupantului german sau sovietic sau al partidului unic, al Securității), opera lui

are de suferit în posteritate. Sigur, fiecare scriitor are steaua lui, e de ajuns să fie cinstit cu el însuși. Să aibă un rol în societate, de tribun? De ce nu: care să denunțe derapajele publice, să facă și publicistică. N-am avut însă scriitori care, implicați în viața politică, să se fi dovedit clarvăzători...

– *Scriitorul trebuie să aștepte tăcut să fie recunoscut sau trebuie „să-și provoace” propria recunoaștere? El se află în așteptarea cititorului sau în căutarea acestuia? Și cine și cum trebuie să-i deschidă calea spre cititor? Cine sau ce contribuie la afirmarea unui scriitor, critica literară, premiile literare, întâlnirile cu cititorii? Ar avea nevoie scriitorii actuali de agenți literari, de turnee de lansare a cărților?*

– Numai manualele școlare și cursurile studențești, dacă ești inclus în sumarul lor, au eficiență. Inclusiv celebritatea lui Mircea Cărtărescu se datorează prezenței lui în manuale școlare și cursuri studențești, elevii și studenții țin minte numele studiate și la o adică le exploatează comercial... În plus, în cazul optzecistului pomenit, perceput ca o mare valoare de azi, funcționează și agentul literar numit Editura Humanitas. Un alt secret de a fi cunoscut (o glorie trecătoare) – e să ieși la televizor, să fii atotprezent la emisiuni de impact, politice sau sportive. Câți mai au norocul ăsta? Nu sunt mulți scriitori de succes (succes dovedit totuși caduc la majoritatea celor expuși public astfel). În rest... Ce să faci? Să-ți provoci propria recunoaștere ieșind pe stradă sau la târg cu o trâmbiță și să ceri să ți se cumpere cartea? În lumea scriitoricească da, contează cronicile literare (dar revistele literare n-au cititori) și premiile literare (cele care contează sunt numărate pe degetele de la o mână și sunt extrem de rezervate), dar cititorilor „de pe stradă” nu le spun nimic. Întâlnirile cu cititorii, lansările de carte (cărți pe care nu le mai citesc nici prietenii sau rudele) sunt egale cu zero dacă nu ești o vedetă de la televizor și dacă nu-l înjuri pe N. Manolescu, azi. Până și la recitalurile de poezie nu se ascultă decât poeții invitați între ei. Tirajele cărților sunt jenante, ce așteptări să ai? Eu am fost învins de neputință.

Luare de cuvânt cu ocazia primirii Premiului de poezie al revistei *Mișcarea literară*, 2013. Alături, prozatoarea Doina Popa.

– *Ce-i împiedică să fie traduși mai mult în străinătate?*

– Traduși, promovați prin agenți literari (care la noi sunt supliniți de editurile care se respectă), dar câți autori români? Și cine să te citească în străinătate? Toți autorii români traduși și traducătorii sunt de acord deja că azi cele mai mari deservicii aduse literaturii române sunt cei ce traduc poezii și prozatorii români... Nu mai pun la socoteală că românii traduși apar în majoritate la edituri fără importanță (primesc bani de la ICR, o afacere de casă). Ce e greu de înțeles? Au plecat din țară și au scris și publicat cărți ale lor în limbi de circulație internațională scriitori români cu grămada, câți dintre ei s-au impus? Câți scriitori români, din toată istoria noastră literară, au intrat în nomenclatorul literaturii universale? S-a sperat că o dată cu intrarea României în Uniunea Europeană literatura română va exploda în librăriile occidentale; n-a avut loc nici un impact. Acum se speră să primească marele optzecist din Cenaclul de Luni Premiul Nobel și să se deschidă interesul pentru literatura română – altă naivitate. N-avem decât scriitori de succes de vitrină, promovați pe criterii estetice depășite, care nu interesează cititorul occidental. Care e secretul „optzeciștilor” Haruki Murakami sau Orhan Pamuk că au publicat milioane de exemplare din cărțile lor în Occident? Originalitatea. La noi nu e apreciată originalitatea, ci *formula estetică*. Și cred în continuare că de vină e critica literară pentru nivelul literaturii la noi, care premiază o poezie și o proză de laborator, de necitit în Occident.

**„Dihonia generaționistă
postcomunistă a început cu
contestarea marilor scriitori veniți de
dinainte de Revoluție, etichetați
drept expirați.”**

– *Ești, prin jurnalul publicat în revistele literare, prin cărțile de gen, un foarte bun observator și cronicar al vieții literare, nu doar proprii. Ce vede cronicarul de la nivelul acestei preocupări?*

– N-am idee cum se manifestă în străinătate un scriitor care nu depinde de o asociație sau o uniune de scriitori, se consideră

independent, neînregimentat? Scriitorul român trăiește cu ideea că Uniunea Scriitorilor îi recunoaște profesionalismul (prin a fi membru al ei), și valoarea, dacă e premiat de un juriu de critici ales de Uniunea Scriitorilor (dacă e remarcat prin cronici în revistele Uniunii Scriitorilor sau e invitat la recitaluri de poezie, să zicem, organizate de ea). Adică el poartă și de grija problemelor Uniunii, nu numai de a propriilor probleme. Motiv să se simtă frustrat atunci când Uniunea Scriitorilor nu-l bagă în seamă. Mă mir: scriitorului român nu-i e de ajuns singurătatea la masa de scris? N. Manolescu atrăgea atenția anul acesta că *Uniunea Scriitorilor din România e cea mai puternică asociație scriitoricească din Europa* (suplimentul de pensie și indemnizația de merit, acordate prin lege de stat, protejează laudabil membrii Uniunii Scriitorilor atunci când sunt mai vulnerabili). O Uniunea a Scriitorilor mai stabilă financiar ca niciodată (cu 9 reviste finanțate de stat, prin lege; e meritul lui N. Manolescu, reales președinte), cu venituri anuale de 2 milioane de euro, care își permite să se considere în principal un club select, de elită, și numai în secundar un sindicat. Când te referi la viața literară, te referi la Uniunea Scriitorilor și proiectele ei (cu acoperire națională, în organizarea filialelor Uniunii), devenite evenimente... De câțiva ani viața literară s-a deteriorat, au apărut „reformiștii” (care nu țin de voturile majoritare acordate lui N. Manolescu), cu o „clonă” a Uniunii Scriitorilor (condusă de Cristian Teodorescu, cu adunări generale anuale la care participă o mână de scriitori), contestatară. Care consideră că prin ea pune Uniunea Scriitorilor în legalitate, cu zeci de procese deschise. Acestei „clone” (cu liderii ei excluși din Uniunea Scriitorilor – Manolescu, considerându-se că ei aduc prejudicii breslei, reprezentând o altă entitate scriitoricească) li se adaugă douămiiști radicalizați, care au distrus solidaritatea scriitoricească (fiind adepții exclusivismului generaționist, literatura scrisă până la ei trebuie aruncată la gunoi, cu excepția operei unor scriitori-balamale, care confirmă regula; literatura română, promovată strălucit de criticii literari ai Uniunii Scriitorilor-Manolescu nu are nici un

viitor, lăsată pe mâna douămiiștilor). Așa se face că a apărut o „Ligă literară din România”, înscrisă zilele trecute la Tribunal, poziționată evident împotriva Uniunii Scriitorilor-Manolescu, inițiată de Claudiu Komartin, dacă am înțeles bine. Războiul scriitoricesc o fi având și partea lui bună, apariția unei alternative la Uniunea Scriitorilor poate da alt sens literaturii?

Liviu Ioan Stoiciu cu Nichita Danilov și Ioan Es. Pop

– *Se va calma vreodată viața scriitorilor din Uniune?*

– Se vede de mulți ani, de când douămiiștii au ocupat piața editorială și posturi cheie în administrația de stat (la AFCN, la ICR, la Radio România Cultural, la revistele *Observator cultural*, *Vatra*, *Tribuna*, *Euphorion*, *Dacia literară*, *Steaua*, ultima, culmea, e revistă a Uniunii Scriitorilor, la Muzeul Național al Literaturii din Iași și București, la PEN România, la universități la Brașov, la Sibiu, la Cluj, la filiale ale Academiei), că ruptura în rândurile scriitorilor români e fără întoarcere. Se merge în paralel, valorile douămiiștilor contra valorilor Uniunii Scriitorilor-Manolescu. E de ajuns să compari invitații la manifestările organizate de douămiiști (festivaluri) sau nominalizările la premiile acordate de revistele pomenite aici sau de Radio România Cultural, și te lămurești. Nu contează decât „valorile” (mai mult sau mai puțin stabilite pe criterii estetice) douămiiiste. Nu introduc în discuție Uniunea Scriitorilor-Manolescu, fiindcă premiile se

acordă membrilor US (plus debutanți, US a premiat mereu douămiiști). Dihonia generaționistă postcomunistă a început cu contestarea marilor scriitori veniți de dinainte de Revoluție, etichetați drept *expirați*. Pentru douămiiști opera scriitorilor ajunși la o vârstă nu le spune nimic. Ce scriu ei e „mare și tare”. Ce să faci? Eu m-am dat deoparte...

„La masa de scris am fost eu însumi și sub comunism, demn.”

– *De ce nu avem o publicistică literară polemică în presa literară de la noi? Este o părere exprimată și de criticul și istoricul literar Nicolae Manolescu. Nu e nevoie de o aproximare și forjare a ideilor din literatura actuală? Nu avem idei de dezbătut, de deslușit, dincolo de paginile cărților de beletristică?*

– E o lehamite între scriitori transmisă și de absența cititorilor (cititori fiind și scriitorii). E o zădărniciie la mijloc, nemainteresând pe nimeni mai nimic... Dacă scrii ce crezi despre acordarea premiilor (inclusiv cele naționale) în România, membrii juriului pervertind valorizarea, premiindu-i pe cei cu funcții, ți se răspunde că ești invidios pe cel premiat – și ți se taie avântul, te abții, ce rost are? Nu se schimbă oricum nimic. O dezbatere urgentă ar trebui deschisă pe seama afirmațiilor lui Mihai Zamfir în „Istoria scurtă” a literaturii române (reluată în interviuri ale sale), îl citez: „Oricât de importantă ar fi pentru noi perioada comunistă, cea cuprinsă între anii 1948 și 1989, la nivelul istoriei noastre ea nu va reprezenta decât o paranteză nefericită, o pată neagră, cum au existat atâtea în istoria umanității. Acestui interval de maladie a spiritului, viitoarele istorii îi vor consacra doar câteva rânduri”... Cum adică? Ștergem cu buretele literatura originală scrisă înainte de Revoluție? Cum să-i explic eu că e chestiune de destin să scrii sub o dictatură și că tocmai asta a dat specificitate poeziei (să rămân la exemplul ei) scrisă atunci, fie și ca „maladie a spiritului”; cum să arunci la gunoi poezia lui Mircea Ivănescu, Gellu Naum, Virgil Mazilescu, Nichita Stănescu, Marin Sorescu și toată pleiada de

poeți adevărați din generațiile 60 și 80, de mare expresivitate? Să mă ierte Mihai Zamfir, mă tem că viitoarele istorii literare îl vor trata pe el ca pe o curiozitate critică... Eu am republicat în *Opera Poetică* (la inițiativa generosului Călin Vlasie) cele patru cărți de versuri scoase până la Revoluție fără să schimb o virgulă; „ca fatalitate”, la masa de scris am fost eu însumi și sub comunism, demn.

– În perioada de formare, de desțelenire a personalității artistice, fiecare are modele, scriitori pe care îi citește cu o empatie aparte. Astăzi mai ai scriitori pe care îi citești din plăcere, din pură îndeletnicire de lectură, dincolo de provocările pe care ți le creează viața în actualitatea literară? Pe cine citești azi cu inocență de cititor, care, atunci când se apucă de citit, uită că e scriitor? Ai asemenea momente de lectură?

– Am simpatii și azi de cititor (în regim de roman japonez sau turc, de exemplu, atent la specificul sufletului oriental; poezia străină nu mă mai încântă), cum am avut și ieri (în regim de poezie anglo-americană și proză sud-americană). Între scriitorii români, le citesc prietenilor cu interes cărțile, fie poezie, fie proză. Pe autorii de succes români nu-i pot citi decât fragmentar (e o lipsă a mea de apetit). Fiind cititor regulat de reviste literare, de multe ori mă mulțumesc să rețin versurile citate într-o cronică sau pasaje din proză, acceptând judecățile estetice ale altora. Cu inocență îi citesc pe debutanți. Când citesc o carte bună, iau seama că eu n-aș putea niciodată să scriu o asemenea carte și mă bucur că am luat hotărârea să nu mai scot cărți, sunt prea mulți mult mai buni decât mine, care merită să continue... Să uit că sunt scriitor când citesc o carte a altuia? Uit degeaba.

– La evenimentele literare ești mereu însoțit de prozatoarea Doina Popa, soția ta. Cum trăiesc doi scriitori sub același acoperiș? Vă împrumutați creioanele, computerele, citiți aceleași cărți? Care cui face cafeaua de obicei?

– Doina Popa e o prozatoare pe care eu o admir (e valabil și reciproc, ea mă admiră – vorbim de ceea ce scriem). De o viață ne-am

Liviu Ioan Stoiciu cu Doina Popa și Olimpiu Nușfelean la Colocviul Național al Revistelor de Cultură, Arad, mai 2016

tot completat, la început (am cunoscut-o în 1974, conduceam un cenaclu studentesc la București și recrutam noi membri de la alte cenacluri) am avut *cenaclu familial*, nu ne menajam critic, eram conștienți că așa ne profesionalizăm, scriind... Am scris de când ne știm, stând împreună, fiecare pe palierul lui (eu, de exemplu, nu pot să scriu dacă e cineva de față). Azi avem laptopuri fiecare, nu numai biroul și camera lui, era o problemă când aveam o singură mașină de scris și aveam nevoie urgentă să dactilografiem la ea (scriam de mână; pe mine mă deranja zgomotul mașinii de scris)... Doina citește cărți în prostie, cărți de proză în principal, ea îmi pune deoparte cărțile care-i plac, să le citesc și eu (are un gust estetic imbatabil). Eu scriu „la secret”, fiind superstițios (dacă-l dau de gol, se deoache textul). Eu îi corectez Doinei manuscrisele. Doina face și cafeaua (și mâncarea, în general; eu nu știu să gătesc)... Suntem două săbii într-o teacă, din când în când mai răbufnim (nemulțumiți de sărăcie, până la 65 de ani am trăit la limită; ne-a despărțit fiul nu o dată, fiul nu s-a armonizat nici o clipă cu noi doi, câțiva ani am stat departe unii de alții; a încercat și Securitatea să ne despartă, n-a reușit), ne-au ținut împreună „literatura”, „creația”, bunul augur reciproc, înțelegerea de pe poziții diferite (eu sunt zbuciumat, prăpăstios, ea e liniștită, optimistă).

– De ce ați părăsit Bucureștiul pentru Brașov?

– Domiciliul stabil îl avem încă la București (eu cu Doina, la marginea Bucureștiului), dar stăm în majoritatea timpului la marginea Brașovului, într-un ansamblu de locuințe, la picioarele masivului Postăvarul. Am suferit enorm, un coșmar, acolo unde am locuit la București, la etajul 1, într-un bloc (în Str. Bibescu Vodă, Piața Unirii practic, „La fântâni”), dedesubtul apartamentului meu, la parter și la mezanin, deschizându-se o cârciumă cu program non-stop, cu muzică dată la maximum, urlete de bețivi și mirosuri infecte de la bucătărie (nu puteam să deschidem geamurile), 17 ani. Repet, 17 ani! Îi mulțumim și azi lui Dumnezeu că n-am intrat atunci în spitalul de nebuni. La pensionare, în 2015, am vândut apartamentul unui străin care a deschis acolo birouri, a contribuit și Doina cu vânzarea casei ei părintești din Focșani, i-am cumpărat fiului nostru un apartament unde și-a dorit și mașină, în București, Doina și-a cumpărat un apartament la capătul Căii Giulești (fugind de centru), iar eu mi-am cumpărat o locuință în Brașov (într-un duplex; perete în perete cu altcineva), cu gard la pădure. Natural, ne-am refugiat, eu și Doina, la Brașov – refuzăm să avem de a face cu viața literară a Brașovului, ne e de ajuns viața literară a Bucureștiului. Eu mai am o colaborare (cu contract de muncă la distanță, pe internet) la revista *Viața Românească*, fac naveta Brașov-București de câte ori e nevoie (dacă aș avea bani, aș renunța la mașina veche de zece ani, depășită de vremuri, cu Euro 4; dar nu reușesc să adun un ban-grămadă nicicum, așa că mai degrabă cred că am să pun carnetul de conducere în cui, se apropie 70 de ani și e cazul să nu mă mai omor cu firea la volan). Stăm izolați la Brașov (centrul Brașovului e departe, nu ne interesează; marile mall-uri ne sunt apropiate), Doina preferă să stea aici, bolnavă cum e cu inima, e

aer curat, ascultăm păsările cum cântă, vedem cum se schimbă anotimpurile în pădure, ne trec pe la gard ursul și căprioara sau porcii mistreți, cumpărăm lapte și ouă direct de la localnici... Nici eu, nici Doina nu ne-am omorât după București, pentru noi provincia are o mult mai mare valoare energetică (lasă că și eu și Doina suntem născuți la munte).

– *Ce (mai) scrii? Nu neapărat ce mai publici, că asta se poate afla mai ușor...*

– Scriu de plăcere, dacă pot să spun așa. În afara obligațiilor față de revistele literare (la care mai am rubrici; sau la care răspund la o anchetă sau la o colaborare cu versuri sau proză), cu eseuri și publicistică literară (pe cea politică n-o mai suport, am abandonat-o definitiv), pe care de anul viitor sper să le răresc sau să le pun punct, voi vedea din mers. Sunt intoxicat de literatură, observ, nu mă pot lăsa de „creație” brusc (așa cum m-am lăsat de fumat sau de alcool), sângele „îmi cere” *nu știu ce* (organismul produce *toxine literare?*), să nu se strice. Scriu versuri „când îmi vine”, la fel scriu proză scurtă pentru sufletul meu (odată ce am anunțat că nu mai public nici o carte)... Azi, când vorbim, a murit un mare prozator american, Philip Roth, la 85 de ani – și citeam că: „Nu mai scria de doi ani, de când și-a anunțat decizia de a lăsa stiloul jos și de a-și trăi viața, cu ce are ea dincolo și dincoace de scris”. Mă întreb dacă nu cumva a murit fiindcă n-a mai scris, depresiv și izolat cum era (ca mine). Există și această posibilitate, să mă prăbușesc în interior dacă mă stigmatizez și părăsesc viața literară cu totul, după cum mi-am propus, nu numai dacă nu mai scriu... Poate voi găsi alt ideal de exploatat.

Mulțumesc, dragă prietene poet și prozator Olimpiu Nușfelean, pentru dialog, a fost încă o ocazie să mă eliberez de cel rău din mine. Mulțumesc revistei *Mișcarea literară* pentru bunăvoință.

(23 mai 2018. BV)

Interviu realizat de Olimpiu NUȘFELEAN

Referințe critice

„Deși nu caută o dezlegare de sens a poeziei, așa cum încearcă alți poeți ai generației 80, valorificând dimpotrivă, până la epuizare, sursele lirice ale experienței biografice, Liviu Ioan Stoiciu își află originalitatea, dar și maniera, într-o versificație singulară, foarte sugestivă”.

(**Gheorghe PERIAN**, *Vatra*, Anul XV, Nr. 177 / 20 decembrie 1985)

„Debuturile în poezie – se vede cu fiecare carte tipărită sub nume nou – sunt din ce în ce mai mature. Autorii cei mai recenti, cu un acces aproape nelimitat la biblioteca majoră a liricii moderne, deci cu o experiență mereu înnoită a unor limbaje de mare diversitate, fac primii pași cu o siguranță de sine greu de închipuit altădată. Capcanele mimetismului sunt și ele mai numeroase, dar nu sunt puțini nici poeții care, dotați cu un spirit critic pe măsura talentului lor, reușesc să se afirme de la început ca voci distincte, dezvoltând în mod crescător achizițiile modernității. Primele cărți ale unor Emil Hurezeanu, Train T. Coșovei, Eugen Suciu, Nichita Danilov – ca să notăm doar câteva dintre numele apărute în ultimul timp – atestă o asemenea realitate. Li se adaugă acum, sub egida editurii „Albatros”, alte două prezențe remarcabile: Liviu Ioan Stoiciu și Matei Vișniec. (...) Liviu Ioan Stoiciu este servit de o mare mobilitate a imaginației („Maniacule... ești în stare să faci poezie și din buletinul meu de analize” – admonestează o voce scufundată într-un poem), ca și de suficient spirit critic în stare să echilibreze eventualele excese. Poezia sa, fascinată pentru moment mai ales de plăcerea provocării realului la metamorfoză (până și dezvăluirea „critică” a culiselor acestui spectacol este pentru autor un prilej de bucurie a dominației asupra limbajului), nu e lipsită însă nici de tonalități mai grave, de o anume tensiune; în mijlocul spectacolului euforic se ivesc, din când în când, neliniștitoare himere (ar fi de citat aici în întregime poemul

Rugina semnal, dar și altele). Sunt date ce nuanțează portretul unui poet de remarcabilă originalitate”.

(**Ion POP**, *Steaua*, Anul XXXI, Nr. 12 / 403, decembrie 1980, p. 24)

„Autorul pornește de la realitatea înconjurătoare, transfigurând obiectele cu ajutorul imaginației, fără ca mistificația să fie desăvârșită. Întotdeauna trează, simțul realității erodează cu mijloacele comicului și ale limbajului familiar, închipuirile mitice. Bine primită de către critica literară, cartea lui LIS a fost unul din evenimentele editoriale de la începutul anilor '80, înscriindu-se totodată în durată mai lungă a poeziei fanteziste românești și contribuind la afirmarea postmodernismului contemporan”.

(**Gheorghe PERIAN**, *Dicționarul analitic de opere literare românești*, E-L, Coordonare și revizie științifică: Ion Pop, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 1999, p. 239-331)

„Exultantă sau ternă, euforică sau dramatică, candid-halucinantă sau grotescă, instituind o sensibilitate și o stare mitică sau destrămându-le, poezia lui Liviu Ioan Stoiciu rămâne inconfundabilă, ceea ce, firește, nu-i un bagatel lucru. (...)”.

(**Al. CISTELECAN**, *Familia*, Anul 18, Nr. 7 / 203, iulie 1982, p. 3)

„Patetismul atitudinii acuzatoare a poetului e echilibrat, în asemenea momente, de luciditatea poziției ex-centrice, a poetului care își manipulează, ca un păpușar, propria poezie. Original prin formula pe care o propune la nivelul tehnicii poetice, spectacolul pus în scenă în *Inima de raze* ni-l înfățișează pe Liviu Ioan Stoiciu – cu o analogie des folosită pentru poezia modernă – drept un remarcabil „regizor” al viziunilor coșmarești, lucrate în culori tari, puternice”.

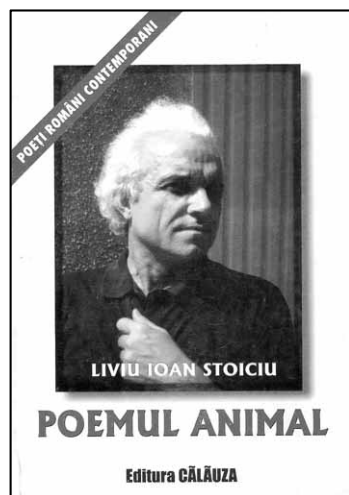
(**Ion Bogdan LEFTER**, *Astra*, Anul XVII, Nr. 9 / 134, noiembrie 1982, p. 6)

„Totul în acest volum amintește de un nesfârșit „bal al vampirilor”: animale monstuoase, clovni rași în cap, femei de moravuri ușoare și violente, duhuri, ba chiar și amintiri din „obsedantul deceniu” sunt zvârlite în cuptorul paginii de poetul-fochist, îngrozit că mașina infernală s-ar putea opri, spre a fi „căsăpite” de imaginația poetului, el însuși o variantă a lui heautontimorumenos.

Poet incontestabil talentat, copil teribil ce se răsfătă în jocuri periculoase cu imaginația, Liviu Ioan Stoiciu ne-a dat, prin *Inima de raze*, cel mai complet „manual de demonologie” publicat la noi de la război încoace. Brrr!”.

(**Mircea MIHĂIEȘ**, *Orizont*, Anul XXXIII, Nr. 31 / 753, 6 august 1982, p. 2)

„Îmi încheiam cronica dedicată cărții de debut a lui Liviu Ioan Stoiciu prin constatarea că acel volum impunea poetului un pariu cu el

însuși. Pariu câștigat prin *Inima de raze* (expresive și titlurile celor două cicluri: *Cimitirul terfelogelor* și *Copacul care face miei*), carte ce confirmă totodată buna intuiție a juriului ce a premiat Fanionul. Și, încă o dată, la capătul acestei încercări de analiză: *Inima de raze*,

carte de un lirism puternic și insolit, impune autorului un (nou) pariu cu el însuși. Căci, de la ironie la sarcasm nu era decât un singur pas, pe care tânărul autor l-a făcut cu superbia caracteristică talentelor sigure. Sunt însă extrem de curios încotro va evolua de aici încolo poezia acestui autor atât de interesant și surprinzător”.

(**Liviu ANTONESCU**, *Convorbiri literare*, Anul LXXXVIII, Nr. 3 / 1127, martie 1982, p. 6)

„Liviu Ioan Stoiciu, aflat la a treia carte de versuri, este un reper în poezia tânără de azi. În efortul ei de a se elibera de stilul

generației ‘80, autorul focșănean aduce nuanța unei poezii onirice și sarcastice, cu punctul de plecare în prozaismul vieții cotidiene. Câteva notații care-i definesc stilul: „libertatea mea, un nud”; „Bună ziua: a înflorit și anul acesta mai devreme copacul deznădejdi”; „Glăsuită, în gura mare la colț, rugina anilor picură”; „Draga mea, legată la ochi de păcatele tale”; „Slăbiciunile îți aleargă înainte, iepe suite pe două picioare”...; „Nădejde, tu nu mă mai iubești”; „Dracul e: mucegăit la subsuori, dat în boala copiilor”».

(**Eugen SIMION**, *România literară*, Anul XVIII, Nr. 25, joi 20 iunie 1985)

„Poetul tânăr din România de astăzi, chiar dacă lirismul său nu poartă stigma creștină, atât de frapantă la un Nichita Danilov de pildă, poate ajunge la straturile religioase ale sensibilității prin însăși trăirea și conștiința infernului, care îi este oferit ca spectacol de fiecare zi și de fiecare ceas.”

(**Ion NEGOIȚESCU**, *Scritori contemporani*, ediție îngrijită de Dan Damaschin, Editura Dacia, 1994, p. 425-428)

„Ne-idilic. Netrandafiriu. Neînmirezmat. Hăd. Topește. Dar pe cine crede poetul că înșală? Pe cine-și închipuie că duce cu vorba, cu zăhărelul – pardon, în sensul al doilea al cuvântului – cu vraja? Toate aceste vorbiri pe șleau, toate aceste golănești reluări din „La Fanion” și strâmbături stilistice nu izbutesc – avem doar ochi de văzut și urechi de auzit și nu suntem total nepricepuți – nu izbutesc a-i tăinui aspirația spre puritate, dragostea (grijuliu „cifrată”) de ideal, sufletul de nu candid oricum plin de bunăvoință, mateină dorința de noblete și... nu îndrăznesc a merge mai departe... Da, volumul merită a se numi „Inima de raze”, raze de lumină, blândețe și duh, în travesti suburban.

Liviu Ioan Stoiciu se cuvine să nu uite că e poet (poet adevărat) și că în această dificilă și „responsabilă” situație i se îngăduie a-și necăji ori deruta cititorii dar are și îndatoriri și i se pretinde a fi necruțător, strașnic de necruțător cu sine”.

(**N. STEINHARDT**, *Steaua*, Anul XXXIII, Nr. 8 / 423, august 1982)

„Există în La fanion un elan, o exaltare a tuturor senzațiilor, care înving ariditatea eliptică. Discursul naiv infantil mi-a amintit, prin prospețimea lui epidermică, de acel faulknerian personaj Benjy, din Zgomotul și furia; fără intervențiile ironice, desigur, care la poetul nostru marchează și o continuă atitudine autopersiflatoare...”

(**Dinu FLĂMÂND**, *Amfiteatru*, Anul XVI, Nr. 2 / 182, februarie 1981, p. 2)

„Nu știu dacă greșesc dar poezia lui Liviu Ioan Stoiciu are ceva din universul sublim-trivial al filmelor lui Fellini: aceeași reprezentare neo-realistă a lumii, aceeași agonie lentă a sensibilității ultragiutate și, nu în ultimul rând, aceeași iluminare secretă a speranței. Prin aceasta, lirica acestui autor capătă și o valoare parabolică, de refuz obstinat al degradării simbolizat prin alunecări discrete dintr-un regim într-altul al imaginației, ca în aceste versuri de o iritare mahnită: „auzim, lălăind, «căsuța noastră, / cuibșor...»: păstrați întru suferință... înstrăinați / .../ ce folos ați / ajuns la capătul / cărții, / sleiți” (și noul de tămâie oprit). Prin Inima de raze, Liviu Ioan Stoiciu confirmă o dată mai mult că e un poet personal și profund care reprezintă, la cel mai înalt nivel, poezia noastră tânără”».

(**Radu G. TEPOSU**, *Viața Românească*, Anul LXXVII, Nr. 6, iunie 1982, p. 73)

„Liviu Ioan Stoiciu este un poet original, unul din cei mai înzestrați ai generației sale. El trebuie citit fără prejudecățile puriste de care continuă să fie grevată receptarea poeziei tinere într-o anumită critică. A venit timpul ca „prozaismele” sale (mai ales la debut), scriitura elocventă și celelalte să nu mai fie considerate nepoetice. Literatura se schimbă după cum vrea ea, nu după cum ne închipuim noi».

(**Nicolae MANOLESCU**, *România literară*, Anul XXII, Nr. 18, joi 4 mai 1989)

„Tânărul poet e un antitraditionalist, un spirit dizolvant în raport cu convențiile de simțire și de limbaj, exact la antipodul

impresiei ciudate a lui Al. Piru, care-l socoate „fără îndrăzneli, cuminte, practicând un tradiționalism abia camuflat”. Abia camuflată e atitudinea contrară! Vizând de la bun început a șarja suprastructura vizionară, perspectiva mitică a „trecutului”, pornește de la structura existențial consacrată, de la codul percepțiilor și semnificațiilor naturiste asupra cărora își exercită acțiunea stilistic deformatoare. Participant la un crez al pozitivismului, posesor al unor reflexe lexicale scientizante (vorbește, fără vizibilă ironie, despre „sarcina electrică a norilor”, despre locuri „cu semnul periodic schimbat”, despre „rolul zincului în reproducere” și despre „scara biologică a aleii”) el pregătește terenul unor negații de anvergură prin mici „înțepături”, prin notații aparentperate, ce creează însă o atmosferă. Înclinația gravă, poza extatică sunt scurtcircuitate.”

(**Gheorghe GRIGURCU**, *Viața Românească*, Anul LXXXIV, Nr. 9, septembrie 1989, p.88)

„Precursor impozant al optzeciștilor, Liviu Ioan Stoiciu aduce, în reliefurile decise, deseori aspre ale scriiturii sale o sinteză originală a câtorva moduri lirice, care-l diferențiază de numita grupare. Astfel, spre deosebire de optzeciști, poetul nu se pliază doar pe prezent având o perspectivă temporală mai largă, o rotire calm-ironică (uneori compensat-patetică) a privirii, așa cum face un om de la țară, ajuns pe o culme de deal. Citadinismul său, de contemporan al lui Virgil Mazilescu sau Mircea Cărtărescu, se completează cu o simțire veche, rustică și elegiacă, al cărei fir poate fi urmărit până la depeizarea unor Șt. O. Iosif sau Octavian Goga. Dincolo de limbajul modern-goliardic, de rezervație metropolitană, al colegilor săi de generație, se percepe în versurile sale rupturile tectonice nu

numai ale unor vârste, ci și ale unor epoci, invocările recurente ale „strămoșilor”. (...) Inadaptată prin sine, ființa se arată inadaptată și prin mecanismul ancestral ce-l cuprinde. În centrul producției lui Liviu Ioan Stoiciu se află, cu toate acestea, prezentul refuzat.

(Gheorghe GRIGURCU, în ziarul *Jurnalul Național* / 6 februarie 2008)

Acum, când Liviu Ioan Stoiciu a hotărât să editeze o antologie de poezie, poate că ar trebui să-l recitească mai atent și criticii literari, poate că de data asta nu se vor mai speria și nu se vor mai face că plouă, poate că noua generație de critici despre care se tot vorbește are privire mai ageră și mai limpede, dar, până la urmă, contează cititorii. Sper ca lectorii de acum ai lui Liviu Ioan Stoiciu să fie mai pricepuți decât cei dinainte. Și mai mulți, că se poate. Lectură plăcută!

(Mihail VAKULOVSKI, *Despre cultul personalității semnelor lui Liviu Ioan Stoiciu sau Limbajul propriu ca autodenunțare*)

„Prin Ruinele poemului (Ed. Pontica, 1997), Liviu Ioan Stoiciu pătrunde adânc în ontologic, ciclurile din volum reprezentând cu siguranță cea mai pregnantă deschidere spre primordial practică de autor până acum. Cel care-l caută aici pe acel Stoiciu pe care l-au consacrat volumele de la început, prin intermediul cărora el a intrat în conștiința publi-

cului și în sertarul pe etichete tipologice ale confrăților, se înșală: tonul e altul, genetic, cosmic, morfologia poemelor trimițând mai degrabă spre lumea de moloz a lui T.S. Eliot din *The Waste Land* decât înspre o altă direcție.”

(Ștefan BORBÉLY, Postfață la volumul *Post-ospicii* de Liviu Ioan Stoiciu, Editura Axa, 1997)

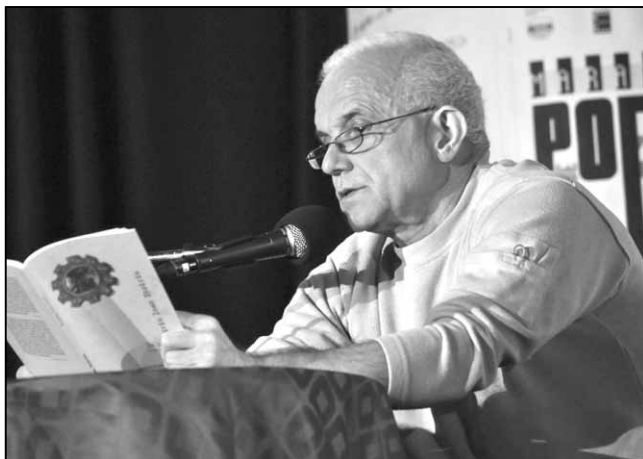
„Volumul *La plecare* se impune prin noutatea temei, pe cât de sumbră, pe atât de tonică. În fond, scenariul morții lui Liviu Ioan Stoiciu este un ceremonial de trecere într-o ordine în care spiritul continuă să re trăiască și să făurească faptele postume. În acest sens experiența se dezvoltă pe temelii ontice și justifică motoul cărții: „Aceasta-i ora morții mele,/ bucurându-mă de avantajele ei ... ” Încredințat că omul înseamnă în primul rând gândire, Liviu Ioan Stoiciu declară că moartea nu constituie decât încheierea unui ciclu și trecere prin dedublare, într-o altă condiție de creator. Tonul calm și reconstituirea metodică imprimă un sentiment tonic, de încredere în moarte. Chiar dacă există o amărăciune generală, ea vine mai mult din dezamăgirile pe care le aduce destinul de ființă efemeră, decât din teroarea sfârșitului.”

(Doina RUȘTI, *Cartea trecerii*: Liviu Ioan Stoiciu – *La plecare*.)

Piatra Torcello

Liviu Ioan STOICIU

Ce tăcut și cât necuprins

Aruncă țărână din pumn peste cearșaf, apoi
toarnă vin:
înainte de a pune capacul sicriului, îl
îngroapă pentru a treia oară, dacă și de această
dată... Dar

ce, a înviat iar? Ce

tăcut și cât necuprins: „e singur și nu
cunoaște
prefacerea, merge și nu se irosește”.
Doamne, îl

primești în ultimul lui costum, făcut din mici
pene
și oglinzi cusute? Pradă
unei adânci neliniști... Fie! Să încetăm cu
văicărelile
și cu lamentațiile: ați adus statuile?
Statui de animale: i le vor pune la căpătâi, de
pază!

Flămânzi de miracole, căutând în
tot locul însemne și prevestiri. Îi auziți vocea?
A
jurat că: „Eu nu știu

lucrurile ascunse și nici înger nu sunt”.

Martori ai unei ceremonii milenare

Cuiburi în copaci dezgoliți, cuiburi în cămăși
verzi, la încheietura crengilor din
care cad rămurele uscate pe trotuar și găinaț
de ciori, e

plin trotuarul de găinaț... Uite, sunt
cuiburi părăsite în marea lor majoritate. Sunt
rezultatul
acțiunii simultane a două tendințe
opuse... Surâzi, îți mângâi colierele de
grăunțe care
ți se încrucișează pe sâni, sunt
grăunțe pentru ciori? Nu, cum să fie pentru
ciori, râde

cu gura mare. Sunt grăunțe care pocnesc
și înfloresc pe plita fierbinte
a sânilor ei, o excită, grăunțe de flori: nu mă
săruți? Să

te sărut... Ne oprim, te sărut iar, culeg
o florică de pe plită: auzim fluierături
admirative și
ironice. Ne gândim amândoi, în
același timp, că suntem martori ai unei
ceremonii
milenare.

Din manuscrise

Bântuit de ruină

Nu te întorci niciodată același: ajuns în pragul
istovirii, te scufunzi în tine însuși și
ieși la suprafață, te sperii. Tu ești? Bântuit de
ruină: e
vorba într-adevăr de propria
mea ruină? Că
„vine, totuși, o vreme când te duci de te
usuci” –

și atunci... Nu te întorci niciodată
 același: pleci, te resorbi. E ceva între ispită și
 refuz. În
 virtutea continuității ce leagă toate
 lucrurile. Te întorci
 în pustiul interior: lânchești, ești în
 dezechilibru,
 revii cu o relatare de tipul: nu
 mâncam decât pâine, nu beam decât apă în
 Grădina
 lui Epicur și nu discutam cu mine însumi
 decât despre fericire... Ce
 fals – tu, cel ce te risipești în patru zări și nu te
 mai
 readuni același, de îndată
 ce ți se restabilește liniștea în suflet.

Milogii

Cu pantalonii suflecați, milogii goi până la
 brâu, spală
 butoiul în gărlă. Butoiul șef. Spală fostul
 butoi plin cu elemente care
 au condus vremurile! Acum e golit. „Cât a
 fost el
 lele, plin cu elemente egoiste, devoratoare,
 oarbe și necugetate” – până
 a fost cu totul golit, băut până la fund: butoiul
 șef.
 Acum e spălat în gărlă, în fața tuturor,
 să se vadă la lumina zilei ce înseamnă viața,
 că până
 aici i-a fost. Și că totul e trecător.
 Fiecare doagă a lui e frecată cu pucioasă de
 milogii care
 miros a băutură:
 mai urma ca mănăstirile să fie transformate în
 cabarete, zice unul din ei,
 făcându-și cruce. Că tot ce e ascuns în acest
 fel, va
 redeveni vizibil. După care
 continuă:
 natural, la toamnă, butoiul ăsta, șef, va fi iar
 umplut.

Uită de el

Duminica, la cules de porumb, să
 strămute certitudinea. Cu căruța cu cai intrat
 pe arătură,
 după ploaie, amărât, oprit exact în locul unde
 s-a sinucis bunica lui, la moșie,
 între cei doi salcâmi sfințiți, după
 colectivizare, în
 1956 – de ce
 n-ar face și el asta acum, în definitiv? Că
 între timp
 contrariul bunicii lui sinucise a câștigat
 teren! Teren? Teren arabil, zece hectare,
 enorm, teren
 moștenit după Revoluție. Îi
 vine să se spânzure în fiecare an când are de
 cules
 porumbul. Întotdeauna vine
 duminica de la oraș, pus la cazne, să facă
 păcate aici –
 să-și încerce puterea, pregătit să
 o termine. „Demon al abisului”, își spune.
 Piază rea! Dar
 Dumnezeu nu-l lasă. Dumnezeu
 îl pune la treabă, la arat, la semănat, la cules
 și uită de el, încet-încet.

Navigator în ape tulburi

Ce e legat pe pământ, e legat și în ceruri, nu-și
 face
 iluzii. Tatăl lui e în ceruri din 2007,
 n-a dat nici un semn, îl mai visează, dar se
 poartă cu
 el de parcă nu l-ar cunoaște, probabil
 din cauza relațiilor speciale dintre uscat, apă și
 atmosferă, rezultat al diferențelor de încălzire
 și răcire
 dintre ei doi. N-are nici o idee supraevaluată.
 Din ce calitate vorbește? Din
 cauza spiritului său aventuros și îndrăzneț,
 mai mult face cale întoarsă, o sută de ani...
 Debarcând
 greșit, acum, pe țarm
 african, îl găsi pustiu, dar nicidecum

ca fiind porțile iadului. Zău, prea multe
gânduri negre.
Pe aici se filtrează lumina „care vine de la
creația originală”! Nu vrea să se trezească la
realitate,
totuși? E în dezacord cu ceea ce el, ca și
alții, se aștepta să fie. Face o plecăciune.
Soacra mare o
ia în brațe pe mireasă la coborârea din
brișcă, la oraș. Până la intrarea în casă e
așternut
un val de pânză albă, pe

care calcă mirii. Tată, nu mă binecuvântezi?
Că s-a aflat
tot mai aproape de punctul de a se scufunda.
M-am însurat cu fata de la barieră.

Era vorba de o barieră a minții. Cineva dintre
cei prezenți
se simți dator să-l felicite și să-i spună la
ureche:
să nu vorbești când popa iese din altar,
că-ți ia Dumnezeu graiul.

Materie

Liviu Ioan STOICIU

Jurnal cu pagini din „Pilda împărăției”

La Focșani: aveam 34 de ani (eram bibliotecar la Biblioteca Județeană Vrancea – „Duiliu Zamfirescu”), soția, Doina Popa, avea 30 de ani (funcționar la Liceul 1), fiul avea 9 ani. Am găsit în registrul-jurnal pe care e scris mare „1984” (o coincidență de titlu cu „1984”, romanul politic al lui G. Orwell!) două episoade inedite din „Pilda împărăției” (care are cinci episoade; primele trei, mi-am notat, au apărut în publicația postcomunistă Lucifer, editată de Uniunea Scriitorilor prin revista Luceafărul, săptămânală pe atunci, la București; Lucifer, coordonată de Ștefan Agopian, a dispărut).

Duminică, 15 iulie 1984

Culcat în pielea goală (numai cu chilot pe mine), dorm până înainte de ora 11, supărat pe ceea ce am visat (eram în vizită în... Spania și eram tot antipatizat, cum sunt în România; antipatizat de... activiști; până și în vis sunt activiști de partid, între altele). Mănânc și dactilografiez, cu televizorul deschis. Termin

azi și „Pilda împărăției” și „Pilda neghinelor”, adică opt episoade a câte două file fiecare... Doina face mâncare: varză, orez și fasole verde. Plus o prăjitură de casă cu vișine. Doina citește la nesfârșit (cărți de proză, mai ales traduceri). În apartament, caniculă. Mă simt excelent în pielea goală continuu, în casă. Peste zi se înnoarează la

maximum, la ora 18 era beznă aproape, se răzbună căldura, plouă cu piatră cât nuca! Mă și sperii: iau seama că iar se ratează recolta de vie a lui tata, la Adjud, e un ghinionist până la moarte (din păcate, înțeleg bine că-i urmează soarta). „Dc”. Mă culc la ora 3: după ce corectez ce am dactilografiat până azi, cele două pilde. Doina nu a mers azi la cenaclul de la Biblioteca Județeană (condus de un activist de la județeană de cultură): nici eu, firește.

Am terminat azi, deci, de dactilografiat *Pilda împărăției*. Sub titlurile mari: *Sub semnul lui nenea Iancu sau I. L. Caragiale și urmașii și Pildele lui Origen...* O experiență extraordinară... *Pilda împărăției* e consacrată exclusiv Uniunii Scriitorilor („Cooperativei” – *Comparativei* scriitorilor, îi voi zice eu) și președintelui ei, șarjând în prostie. Scris miercuri, 11 iulie 1984, între orele 17 – 2 și joi, 12 iulie, între orele 13 – 16 cu aproximație, pamfletul îmi dă de gol starea de spirit în care mă aflu acum. Fiind copie fidelă a întâmplărilor mele cu neprimirea în Uniunea Scriitorilor.

Pilda împărăției

Episodul 4

„Fiindcă, dacă unul ca dumneata stă indiferent și nu se interesează, atunci să-mi dai voie să-ți spui...”

– Nene, zic eu...

– Ce, nene?... Aoleu! vai de biată țara asta! O s-ajungă rău, domnule!! fiindcă nu mai este patriotism și totul se vinde, și sunt oameni, mă-nțelegi, cari ar merita...

Și omul meu ridică tonul așa de tare, încât toată lumea dimprejur își întoarce privirile către masa noastră... Eu plec ochii și cu tonul foarte blajin:

– Să mă crezi că și pe mine...

El, ridicând tonul și mai sus:

– Ce, și pe dumneata?” (I. L. Caragiale). Înghit în sec.

O paranteză: îmi permiteți, „dacă nu era domnul așa de amabil ca să conversăm, ce mă

făceam eu atâtea ceasuri de urât?... Ce dobie-
tocie! Închipuiește-ți, Lache, la caracterul meu,
trei ceasuri... Fir-ar ai dracului!!”. Mă gândesc
eu: acum, când scriu. Zău. Dar mai bine să
continui. Atunci, deodată...

Mă aud strigat pe nume. Da... prezent!
Inima mea, gata să iasă din piept: mă cheamă
secretara. Acu’ e acu’. „A căruia este slava și
puterea”... Fac în gură cu limba trei cruci.
Sărut-mâna. Deschid ușa aurită, intru: în
împărăția cerească, ați reținut, nu? Suntem pe
lumea cealaltă... Tovarășul președinte vorbește
la telefon: „Trebuie economii, domnule Man-
dache. Sunteți în biurou trei șefi de biurou, și-
nțelegi bine, dumneata ca netitrat”... Că hâr! Că
mâr! Nu se poate și nu se poate! Observ că
tovarășul președinte al *Comparativei* scriitorilor
„titrați” are un pulover exact ca al meu, gri
„encoeur”: ce modest trebuie că... Pe fundal, în
spatele tovarășului președinte, e o placardă: „A
se tăcea! A se asculta”. O fi o glumă. „Iar eu
parcă trăiesc pe subț pământ – parc-aș fi sigur
că-nainte de ziua de poimăine se-ntâmplă
sfârșitul lumii”... Că voi cunoaște nu cuvântul
celor ce s-au semețit, ci puterea lor, „căci
împărăția lui Dumnezeu nu stă în cuvânt, ci în
putere”. Stau la pândă...

– Da?, mi se adresează încruntat, răstit,
Președintele, imediat după ce trăneste recep-
torul în furcă.

– Păi...

Episodul 5

Păi, știți, în legătură cu... Am făcut cerere
să mă primiți și pe mine în colectiv, la
dumneavoastră la *Comparativă*, tovarășe preșe-
dinte, am două cărți apărute, pe una mi-ați
premiat-o, și, conform statutului, trebuia să fiu
primit automat, am...

– Ai două cărți, dar n-ai dosar! Adică ai...

Aveam dosar, eram urmărit. La secret.
Iaca alta. Tocmai, e o neînțelegere... Mă caut în
buzunare. Scot un maldăr: îi arăt. Documente.
Uitați, 1) pentru socrul meu, a făcut pușcărie
politică, legionar, e reabilitat... 2) Că nu am
violat nici o minoră, Doamne ferește... ce
aberație, aș fi acum legat... 3) Vărul, prozator...
că a fugit din țară..., și? Din contră. 4) Eu,
nemembru de partid, e grav? Ce... Intrați în

partid! Nu... Gesticulez, răgușesc: asta e
pentru... Degeaba: cunoaște domnia sa că...
Sau că... Plus că am scris o... Dar e absurd,
tovarășe președinte, ce rost ar... Vom cerceta,
vom mai cerceta... În zădar! Nu e el un suflet să
te înțeleagă... „Măști pe obrazuri, în inimi,
perfidie! fard și minciună! chloroză și parfum!
putrigai în poleială!” (I. L. Caragiale). Preșe-
dintele... „Apoi, când e vorba de laudă sau de
osândă”...

– Aceasta e râvna împărăției mele!
Alteceva? Pentru atâta lucru să fiu deranjat...

– Vă mulțumesc, oricum, sper... „Că așa
se cuvine: ăl mai mic la ăl mai mare”...

– Altul!

După cum zice Eclesiastul: „Cuvintele
celor înțelepți sunt ca boldurile de îmboldit
dobitoacele”. Amărății noștri de înțelepți.

Că am și eu orgoliul meu. „Puțină timidi-
tate nu șade rău unui tânăr când face în lume cei
dintâi pași”... Nu șade rău, dar ți-ai găsit cu
cine. Că întrevederea asta, cu Președintele
Comparativei scriitorilor, nu a fost chiar așa, că
eu nu prea sunt dus la biserică. Nu am prea stat
eu, „ca o oaie fără
glas înaintea celui ce
o tunde”, de ce să
mint. Nu a fost chiar
așa, de fapt: că e la
mijloc o îndoială,
îndoiala aceea carte-
ziană – aud? Nu a
fost chiar așa, dar nu
am vrut să stric, până
aici, nimic din naivi-
tatea ce se potrivește
pildei: de față, a
vechilor ei învăță-
minte, mai ales că, la
urma urmelor, eram
pe lumea cealaltă, ați reținut, nu? În împărăția
tuturor păcatelor... Că e o regulă: tot ce „se
aseamănă întru slăbiciune, înviază întru putere”.
Parcă... Vorba ceea:

„– Nene Iancule, toate mulțumirile în
lumea asta trebuiesc plătite. Dacă le plătești cu
anticipație, ți se par mai ieftine; dacă le plătești
după, ți se par prea scumpe”. Vorba ceea. Dar
eu am început iar să vorbesc de unul singur...

Liviu Ioan STOICIU

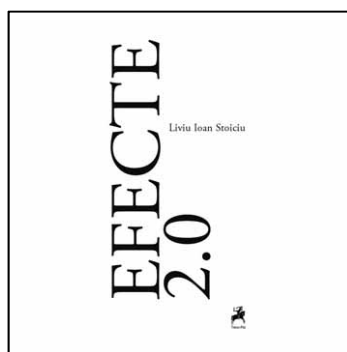
(Note biobibliografice)

S-a născut la 19 februarie 1950, în comuna Dumbrava Roșie (Canton CFR) – Piatra Neamț. Prenumele tatălui: Ioan. Copilărie la Cantonul 248 – Halta CFR Adjdu Vechi (la 2 kilometri de comuna Adjdu Vechi și la 4 kilometri de orașul Adjdu), mutat cu părinții aici din 1951 (în acest an, pe 21 iunie, îi va muri mama, Ioana Sandu; după recăsătoria tatălui, va fi crescut de mama adoptivă,

Elena Berescu și va avea un frate și trei surori). Școala primară și elementară (până în clasa a VI-a), în comuna Adjdu Vechi. Adolescență (începând cu clasa a VII-a) la Adjdu, regiunea Bacău/ județul Vrancea. Absolvent Liceu Teoretic (diplomă bacalaureat umanistică) Adjdu, promoția 1967 (în anul 2000 i-a fost acordată diploma de „Cetățean de Onoare al orașului Adjdu”). Studii superioare – filologie și filozofie (anual întrerupte; 1967/1968 – Baia Mare și între anii 1971 și 1975, cu absențe – București, și cu un an de studiu pierdut – Cluj, inclusiv la „fără frecvență”, fire inadaptabilă; a condus un ceneclu studențesc, intitulat „3,14” la București acum). Stagiul militar, octombrie 1968 (plecat voluntar, la 18 ani, după „ocuparea Cehoslovaciei de către trupele Tratatului de la Varșovia”) – februarie 1970. Locuri de muncă și „meserii”, boemă și „tentative de sinucidere” în întreaga țară, până în 1975: profesor suplinitor, miner și vagonetar în subteran (la Bălan-Harghita și Dâlja-Petroșani), calculator-contabil, corector și ziarist (la Miercurea Ciuc, la *Informația Harghitei*), arhivar, expeditor CFR import-export, magaziner, normator transporturi

auto, zilier (nu numai pe Litoral), primitor-distribuitor, șantierist, „muncitor necalificat” (inclusiv la o fabrică de coniac), încărcător de vagoane de marfă, controlor de calitate în siderurgie (la București). În 1975 se căsătorește la Focșani (cu prozatoarea Doina Popa), an în care i se naște un fiu, Laurențiu (azi, absolvent de Drept). La Focșani va avea domiciliu stabil până în 1990 – în această perioadă va fi pedagog școlar (la două licee) și mânăuitor de carte și bibliotecar la Biblioteca Județeană Vrancea.

Nemembru de partid, „rezistent/ opozant” recunoscut – contestatar al dictaturii. La Revoluție, din 22 decembrie 1989 și până la 5 martie 1990 (când se va retrage) va fi înscăunat în fruntea județului, președinte al CFSN/CPUN Vrancea, membru al Parlamentului Provizoriu. În ianuarie 1990 fondează la Focșani revista literară bilunară *Revista V*, pe care o va conduce trei sferturi de an. Din 5 martie 1990 își va aduce cartea de muncă la București (trei sferturi de an va face naveta la Focșani), la Uniunea Scriitorilor, la redacția noului săptămânal literar *Contrapunct*, ales fiind din februarie 1990 redactor-șef – pentru ca în anul următor să demisioneze din funcție și să se transfere, ca redactor principal (și redactor-șef adjunct), la revista *Viața Românească*, unde lucrează/ colaborează și azi. Din 1991

până în noiembrie 2004 este și redactor-colaborator permanent (publicist-comentator și consilier) la ziarul *Cotidianul* (fondat de Ion Rațiu). De la sfârșitul anului 1990 are domiciliu stabil la București. În 1995, cofondator al publicației literare *Caietele de la Durău*.

Debut publicistic – 1967, cu versuri în pagina literară a ziarului regiunii Bacău, *Steagul Roșu* (în 1974 este prezentat ca poet în revista *Familia* de Ștefan Augustin Doinaș: „Liviu Ioan Stoiciu – Realul, ca plasmă poetică”).

După Revoluție, susține numeroase rubrici originale în presa scrisă, publică eseuri și texte de frontieră, dramaturgie, publicistică, pe lângă poezie și proză. Tradus în engleză, franceză, germană, spaniolă, rusă, sârbă, chineză, ucraineană, maghiară, turcă, apărut în cărți (antologii) de poezie și în reviste din străinătate.

Debut editorial – Ciclurile de versuri *Balans* în *Caietul debutanților*, 1977 (Editura Albatros, 1978) și *Cantonul 248* în *Caietul debutanților*, 1978 (Editura Albatros, 1979).

La 30 de ani, în 1980, îi apare prin concurs volumul de debut *La fanion*, care primește Premiul Uniunii Scriitorilor (dar a fost primit în Uniunea Scriitorilor după Revoluție, având „dosar de urmărire operativă informativă la Securitate” din 1981). A primit premii ale unor „festivaluri internaționale de poezie” (Cluj, Oradea, Deva, Iași, Bacău, Galați) și ale unor reviste literare, pentru poezie (*Observator cultural*, *Poesis*, *Cuvântul*, *Ateneu*, *Antares*, *Argeș*, *Mișcarea literară*, *Viața Românească*) sau pentru publicistică (*Convorbiri literare*). I s-a decernat marele premiu al Congresului Național de Poezie (la prima lui ediție, în 2004, la Botoșani; președintele juriului Marin Mincu). A primit Marele Premiu „Virgil Mazilescu” (în 31 mai 2013, pentru întreaga operă poetică, la Corabia-Olt; președintele juriului Gh. Grigurcu). A primit „Premiul Balcanica pentru poezie” la Festivalul Poeților din Balcani (ediția a VIII-a, România - Slovenia, Brăila, 26 septembrie 2014; președintele juriului: Daniel Cristea-Enache). A primit Marele Premiu și Trofeul Festivalului Internațional „Primăvara Europeană a Poeților”, la Chișinău (pentru „Opera Omnia”, în 8 mai 2015, acordat de Uniunea Scriitorilor din Moldova, președinte Arcadie Suceveanu). A primit Premiul Național „Tudor Arghezi” pentru Opera Omnia (la Tg. Cărbunești, devenind și Cetățean de Onoare al municipiului Tg. Cărbunești, în 22 mai 2016, premiu acordat de USR, președintele juriului Nicolae Manolescu).

A fost selectat cu poeme în mai multe antologii reprezentative (în volume), în țară.

Membru al Uniunii Scriitorilor din România din 1990 (la Asociația Scriitorilor din București – Secția Poezie, azi Filiala USR București Poezie), membru în Consiliul USR (până în octombrie 2013). A fost scriptic și membru al Asociației Scriitorilor Profesioniști din România (ASPRO). A primit Ordinul Meritul Cultural în grad de Ofițer, categoria A „Literatură”. A fost nominalizat la Premiul Național de Poezie „Mihai Eminescu” – Opera Omnia la 15 ianuarie 2014, 2015, 2016, 2017, 2018 (președinte de juriu Nicolae Manolescu).

A publicat volumele de versuri (pentru care a primit premii literare, selectiv):

La fanion (Editura Albatros, 1980) – Premiul de Debut al Uniunii Scriitorilor din România. (În 2015 a apărut ediția a doua a volumului „La fanion”, la Editura Rafet, cu adăugarea ciclurilor poemelor apărute la Editura Albatros în „Caietul debutanților – 1977” și „Caietul debutanților – 1978”)

Inima de raze (Albatros, 1982).

Când memoria va reveni (Editura Cartea Românească, 1985).

O lume paralelă (Cartea Românească, 1989).

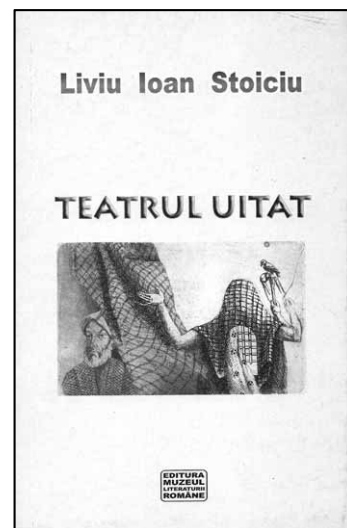
Poeme aristocrate (Editura Pontica, 1991) – Premiul pentru Poezie al Uniunii Scriitorilor.

Singurătatea colectivă (Editura Eminescu, 1996) – Premiul „Mihai Eminescu” al Academiei României; Premiul pentru Poezie al Asociației Scriitorilor Profesioniști din România (ASPRO); Premiul „Poesis” („Cea mai bună carte a anului 1996”); Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova.

Ruinele Poemului (Editura Pontica, 1997) – Marele Premiu al ASPRO; Marele Premiu al Festivalului Internațional de Poezie, Ediția I, Oradea; Premiul pentru Poezie pe anul 1997 – Superlativele Revistei *Cuvântul*.

Post-ospicii (Editura Axa, Seria „La Steaua – Poeți optzeciști”, 1997) – Premiul pentru Poezie al Asociației Scriitorilor din București; Premiul Festivalului Internațional de Literatură Româno-Canadian, Ediția a III-a, Iași, 1999.

Poemul animal (Editura Călăuza, 2000, colecția „Poeți români contemporani”) – Premiul pentru Poezie al Asociației Scriitorilor din București (volum nominalizat la Premiile Uniunii Scriitorilor și ASPRO); Premiul pentru Poezie al Festivalului Internațional de Poezie „Lucian Blaga”

(Cluj); Premiul „Poesis” („Cea mai bună carte de poezie a anului 2000”); Premiul pentru poezie al Festivalului Internațional de Poezie (Ediția a II-a, 2001, Deva).

La plecare (Editura Vinea, 2003).

Cantonul 248, antologie de versuri de autor (Editura Vinea, colecția „Scriitori Români Contemporani – Ediții Definitive”, 2005) – Premiul pentru Poezie al Revistei *Ateneu*.

pam-param-pam (adjudu vechi), Editura Muzeul Literaturii Române, 2006 – Premiul pentru Literatură al Revistei *Argeș*; Premiul Festivalului-concurs Internațional de Poezie „Avangarda XXII”, Bacău (Ediția a VII-a, 2007).

Craterul Platon (Editura Vinea, 2008) – Premiul pentru Poezie al Revistei *Observator cultural* (Ediția a III-a, 2009), volum nominalizat la Premiile Uniunii Scriitorilor. Volumul *Craterul Platon* a apărut într-o a doua ediție la Editura Vinea/ Editura Integral, în 2016. A apărut, totodată, în 2016, și în franceză – *Le cratère Platon*, tradus de Sorin Barbul. Ambele volume au fost lansate la Paris, la Salon du livre, în 19 martie 2016.

Pe prag / Vale-Deal (Editura Cartea Românească, 2010), volum nominalizat la Premiile Radio România Cultural și la Premiile Revistei *Observator cultural*.

Lanțul, antologie de versuri de autor (Editura Tipo Moldova, Iași, 2012, colecția Opera Omnia. Poezie contemporană).

Substanțe interzise (Editura Tracus Arte, București, 2012, Colecția Neo), Premiul Cartea de Poezie a anului 2012 (acordat pe 15 ianuarie 2013 la ICR, la Gala Scriitorilor Tineri, ediția a III-a, președinte de juriu Eugen Simion); Premiul pentru Poezie al revistei *Mișcarea literară* (Bistrița, 27 februarie 2013, președinte de juriu Alex Goldiș); Volum nominalizat la Premiile USR; („Premiul Național pentru Poezie *Mircea Ivănescu*”, Sibiu, 13 iulie 2013, președinte de juriu Al. Cistelescan; premiu recuzat de Liviu Ioan Stoiciu); „Premiul Național pentru Poezie” (Târgu Jiu, în cadrul Atelierului Național de Poezie „Serile la Brădiceni”, 8 septembrie 2013, președinte de juriu Gh. Grigurcu); Premiul de excelență al Festivalului de poezie „Emil Botta” (Adjud, 15 septembrie 2013).

Nous (Editura Limes, Cluj, 2015, Colecția Magister), volum nominalizat la Premiul Cartea Anului 2015 acordat de revista *România literară*; volum nominalizat și la Premiile USR. A primit Premiul pentru Poezie al revistei *Viața Românească* (23 noiembrie 2016).

Opera Poetică, volumul 1 (1978-1989), prefață de Răzvan Voncu, Editura Paralela 45, 2016.

Opera Poetică, volumul 2 (1991-2000), Editura Paralela 45, 2016.

Opera Poetică, volumul 3 (2003-2008), Editura Cartea Românească, 2017.

Efecte 2.0 (Editura Tracus Arte, 2017), volum nominalizat la Premiile Uniunii Scriitorilor. Volum nominalizat la Premiile Scriitorul Lunii martie 2018/ Scriitorul Anului. Volum nominalizat la Marele Premiul al Festivalului Național de Literatură „FestLit” Cluj-Napoca (2-4 iunie 2018).

Născut în România / Born in Romania (Editura MTTLc.ro, București, 2014), antologie de poeme traduse în engleză de Leach Fritz și Ioana Bușe, colecția Contemporary Literature Press, Universitatea București (<http://editura.mttlc.ro/carti/Liviu%20Ioan%20Stoiciu.%20CLP.pdf>), 101 p.

Poems (Nous) by Liviu Ioan Stoiciu translated into English by MTTLc graduate Alexandra Velicu; Translation Café, Issue 174, Ianuarie 2017; eZine of Modern Texts in Translation (director Lidia Vianu), Contemporary Literature Press, <http://editura.mttlc.ro/>; Translation Café No 174: <http://revista.mttlc.ro/174/TC%20174.pdf>; 155 pagini.

A apărut într-o „antologie de grup” (cu 40 de poeme) alături de *Traian T. Coșovei*, *Nichita Danilov*, *Ion Mureșan* și *Ioan Es. Pop*, intitulată **Băutorii de absint** (Editura Paralela 45, 2007, Colecția „Biblioteca Românească”).

A publicat volumele de memorialistică / publicistică:

Jurnalul unui martor (13-15 iunie 1990, Piața Universității, București) – Editura Humanitas, 1992.

Jurnal stoic din anul Revoluției, urmat de Contrajurnal – Editura Paralela 45, 2002, volum nominalizat la Premiile Uniunii Scriitorilor și Premiile Asociației Scriitorilor din București.

Cartea zădărniceii (Convorbiri de sfârșit cu Al. Deșliu & „Inspirații” de început) – Editura Pallas, 2008.

Ajuns din urmă (poemul-jurnal/ jurnalul-poem) – Editura Junimea, colecția „Memoria Clepsidrei”, 2017.

A publicat romanele:

Femeia ascunsă (Asociația Scriitorilor din București și Editura Cartea Românească, 1997, Colecția „Biblioteca București”) – Marele Premiu „Alexandru Vlahuță” al Salonului literar Dragosloveni, Vrancea.

Grijania (Editura Paralela 45, 1999), volum nominalizat la Premiile Uniunii Scriitorilor, ASPRO și Asociației Scriitorilor din București – Premiul Național de Proză „Ion Creangă” (Humulești, Neamț).

Undeva, la Sud-Est (Într-unu-s doi), Editura Cronica, 2001.

Romanul-basm (Trup și Suflet), Editura Dacia, 2002.

Vrăjmaș, Editura Polirom (Colecția Fiction Ltd.), 2014 – Premiul pentru „Cel mai valoros roman” (în cadrul Colocviilor romanului românesc contemporan, Alba Iulia, 2015; juriu: Irina Petraș, președinte, Ioan Holban, Virgil Podoabă, Daniel Cristea Enache). Premiu ex-aequo (cu Nora Iuga).

Transfer, Editura Polirom (Colecția Fiction Ltd.), 2017.

A apărut în 2007, la Editura Paralela 45, în antologia intitulată **Basme și povești mistice românești repovestite de Horia Gârbea, Doina Ruști și Liviu Ioan Stoiciu**.

A publicat volumul de teatru:

Teatrul uitat, Editura Muzeul Literaturii Române, 2005 – Premiul pentru Dramaturgie al Uniunii Scriitorilor din România; Premiul pentru teatru al Zilelor Culturale „Poesis”, 2007.

La Teatrul Național Radiofonic (Radio România Cultural) regizorul Gavriil Pinte, în ianuarie 2007, a pus în scenă spectacolul intitulat **Ochii Arhanghelului din vis – o biografie poetică a lui Eminescu după un ciclu de poeme ale lui Liviu Ioan Stoiciu**.

Premii literare primite (selectiv):

Premiul pentru Debut-Poezie al Uniunii Scriitorilor din România (USR) pe anul 1980 (*La fanion*, Ed. Albatros); Premiul pentru Poezie al USR pe anul 1991 (*Poeme aristocrate*, Ed. Pontica); Premiul pentru Dramaturgie al USR pe anul 2005 (*Teatrul uitat*, Ed. Muzeul Literaturii Române).

Premiul „Mihai Eminescu” al Academiei Române pe anul 1996 (*Singurătatea colectivă*, Ed. Eminescu).

Premiile ASPRO (Asociația Scriitorilor Profesioniști din România) pe anii 1996 (Premiul pentru Poezie al ASPRO – *Singurătatea colectivă*) și 1997 (Marele Premiu al ASPRO – *Ruinele Poemului*, Ed. Pontica).

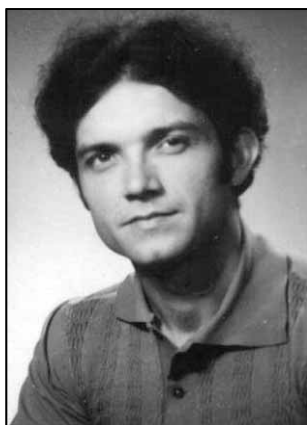
Premiul pentru Poezie al Uniunii Scriitorilor din „Republica Moldova” pe anul 1996 (*Singurătatea colectivă*).

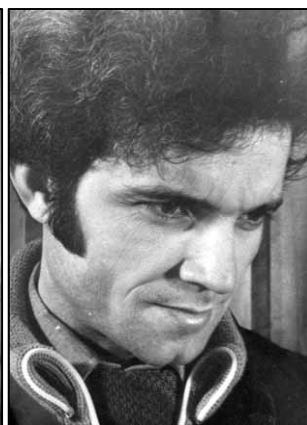
Liviu Ioan Stoiciu copil

Liviu Ioan Stoiciu la 19 ani, în armată

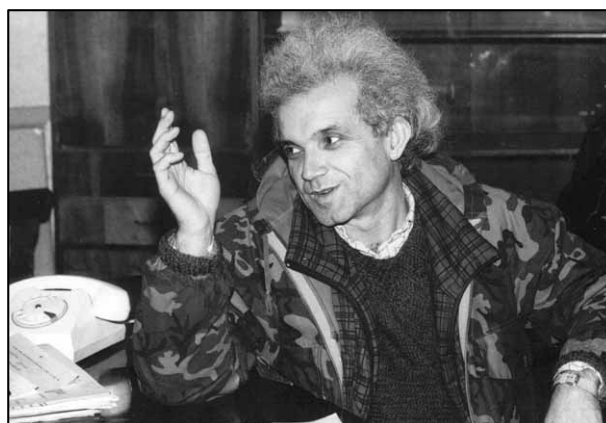
Liviu Ioan Stoiciu la 22 de ani în plină boemă

Liviu Ioan Stoiciu la 29 de ani la debutul editorial

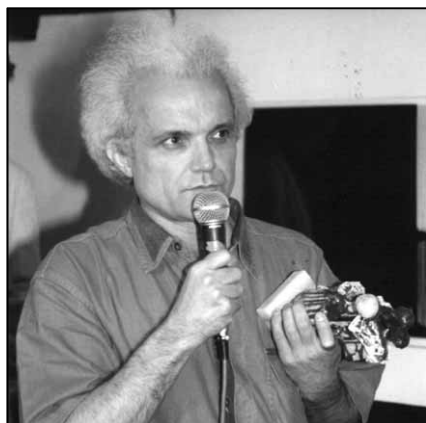

Liviu Ioan Stoiciu și Doina Popa, 1980

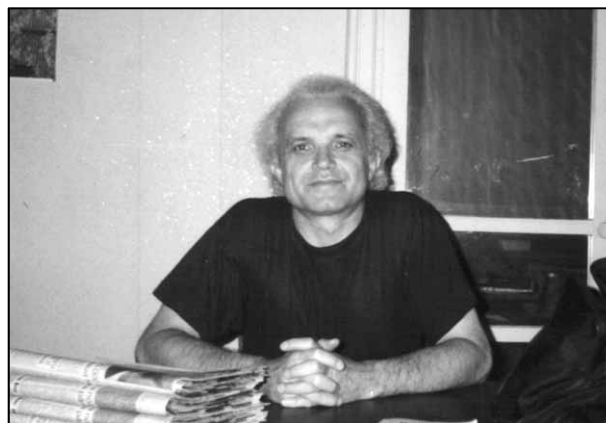

Președinte de județ din 22 decembrie 1989

Fotoalbum Liviu Ioan Stoiciu

Primirea Marelui Premiu al ASPRO în 1997

La redacția *Viața Românească* în 2005

Cel dintâi manual școlar al lui George Coșbuc (1899)

Mircea POPA

Învățământul școlar a constituit pentru George Coșbuc o preocupare de bază. Peste tot, în numeroasele sale luări de poziții a pledat pentru ridicarea poporului de la sate, prin școli, la un nivel de civilizație și cultură mai înalt, obiectiv care i se impusese ca o datorie de prim ordin. Numai așa se explică de ce în prezentările ținuturilor subjugate din manualul pe care îl redactase în 1891 în colaborare cu Barbu Constantinescu, el insista de fiecare dată asupra situației școlilor din aceste zone, făcând de fiecare dată referirile corespunzătoare. Astfel, atunci când vorbește despre Ardeal, el scrie: „Românii din Ardeal au multe școale rurale și primare: ei au și trei licee: la Brașov, Blaj și Năsăud și un gimnaziu la Brad (...) În Transilvania se află o universitate ungurească la Cluj”. Apoi: „Românii din Crișana au un liceu în Beins; școale primare însă n-au deloc.” Îi deplânge de asemenea și pe maramureșeni care sunt lăsați în voia lui Dumnezeu. Nu au școale, sunt săraci și asupriți de stăpânitorii țării”. În schimb, „bucoveninii români au școli bune, rurale și urbane; școli primare au puține, iar licee n-au”. Același lucru și când este vorba de faptele unor domni, lăudați pentru faptul de a fi deschis școli, universități, fapte de cultură. Trecând munții în România, Coșbuc a ajuns să fie numit de Spiru Haret ca funcționar la Casa Școalelor și să-i dea pe mână îndatorirea de a scoate manuale școlare. Așa se face că, după ce dobândise o oarecare experiență în acest domeniu, el se încumetă să redacteze în 1899 un manual propriu, cu mențiunea „*Carte de cetire pentru toți românii*”. Manualul său este intitulat *Fapte și vorbe românești*, și este unul dintre exemplele cele mai reușite de manuale școlare în domeniu. Să nu uităm că, în 1902 au luat ființă, la cererea lui Spiru Haret, cercurile culturale, el a fost numit șef al biroului administrativ, având menirea să le țină acestora conferințe și să-i informeze cu

noutățile din domeniu, așa cum de altfel și intenționa: „Eu am să-mi pregătesc lecțiile anume și să deschid ochii învățătorilor nu numai cum trebuie ci mai ales cum pot să dezvolte sentimente patriotice și să concentreze cunoștințele istorice pentru ca să ai folos din ele”. În calitatea pe care i-o atribuie Spiru Haret, el a și făcut numeroase vizite și inspecții școlare, în anumite orașe și zone din țară, începând cu Neamțu, Rîmnicu Sărat (școlile Slobozia-Ciorăești, Bogza, Caiata, Sihlea), apoi Buzău, Prahova, Tg. Jiu, Turnu Severin, Muscel, Valea Cerei, Muntele Retezat, Insula Șerpilor ș.a., din această muncă rezultând și publicarea volumului *Conferințe populare ținute de învățătorii rurali* (1903). Peste tot el a implementat ideea de muncă și de sprijin continuu al țăranilor, care trebuiau ajutați, îndrumați, luminați, deoarece în popor stă toată puterea neamului. Acest lucru îl subliniază și în programul revistei *Vatra* din 1894, care își propunea să țină seama în toate lucrările „de gustul poporului, de felul lui de a vedea și de a simți, de firea lui, care e pretutindeni aceeași.”

Dorind să se facă util acestora el își concepe prima sa carte de cetire ca un adevărat manual de patriotism, care făcea cunoscută țara și locuitorii ei în lumina faptelor celor mai importante din viața neamului, pe care le selectează în așa fel încât să contribuie în chip esențial la informarea cititorului cu privire la neamul din care face parte. În mod semnificativ el deschide cartea sa cu lectura textului lui Alecsandri intitulat *România, gura Raiului*. Vor fi alese apoi cele mai frumoase pagini din Bălcescu, Odobescu, Cantemir, Negruzzi, Gr. Alexandrescu, D. Bolintineanu, Kogălniceanu, Aron Pumnul, Pelimon, Vlahuță, C. Negri, B. P. Hasdeu, Aron Florian, Iosif Vulcan, Carmen Sylva, iar acolo

Coșbuciana

unde nu a avut texte revelatoare a apelat la propria sa strădanie. E de menționat preocuparea sa de a oferi lucruri definitorii pentru cei ce caută un „specific al locului”, putând fi trimiși la texte ca *Firea și făptura românului*, *Semnele mării românești*, *Moșii și răzvrătirea din 1848*, *Iubirea de țară*, *Libertatea*, *Cântecul lui Horia*, *Pentru unirea românilor*, *Puterea de viață a neamului român*, *Istoria patriei*, *Școalele din Iași*, *Vrednicia voievozilor noștri*, *Neamul nostru și istoria*. Toate acestea sunt mici dizertații care vorbesc pe înțelesul tuturor despre „mersul istoriei la români”, despre modul în care domnii au înțeles să guverneze în numele poporului, despre luptele pentru neatârarea țării și faptele de cultură cu care s-au înscris în răbojul eternității. Astfel sufletul românului e descifrat prin pana lui Alecsandri, care știe să scoată în evidență tot ceea ce e frumos și trainic în satul românesc, ascultând impresiile sale izvorâte dintr-o temeinică cunoaștere a oamenilor și urmărindu-i șirul întrebărilor cu inima tresărind de mândrie: „Cine a intrat la vorbă frățește cu locuitorul de la câmp și nu s-a mirat de ideile, de judecățile lui și nu a găsit o mare plăcere a asculta vorba lui împodobită cu figuri originale? De pildă: cine s-a amestecat printre flăcăi și fete de clacă sau la șezătoare și n-a petrecut ceasuri de mulțumire audiind glumele tinerilor, păcălirile lui Păcală și Tândală, poveștile lui Sfarmă Piatră, Strâmbă Lemne și ale lui Statu-Palmă Barbă Cot, istoria văcarului care s-a mâniat pe sat și mai ales cimiliturile. Cine a văzut o horă veselă, învărtindu-se pe iarbă, la umbra unui stejar sau danțul vestit al călușerilor sau munteneasca, sau voiniceasca și s-a putut opri cu sânge rece în fața acelor veselii ale poporului, atât de vii, atât de caracteristice? Și mai cu seamă, care român nu și-a dorit patria cu lacrimi, când s-a găsit în străinătate? Și care nu se simte pătruns de o jale tainică și nesfârșită când aude buciul și doinele de la munte?”.

Frumoase sunt cuvintele lui C. Negri care îl cinstește pe marele Ștefan și aduce aminte despre unirea care s-a înfăptuit sub Cuza, frumoase cuvintele lui Bălcescu despre libertate, pilduitoare faptele mitropolitului Veniamin despre prețuirea pe care o arată

oamenilor vrednici din popor, frumoase obiceiurile și tradițiile moștenite de la părinți, lăcașurile ce amintesc de gloria de odinioară. Cartea lui Coșbuc este o carte desprinsă din vitejiile neamului, cu pilde și icoane nenumărate de eroism, jertfă, strădanii pentru binele și folosul tuturor. Toate textele sunt alese cu grijă, astfel ca să asistăm la un fel de iconarium exemplar, în care portretele de domnitori, descrierile de cetăți și mănăstiri (Biserica Trei Ierarhi), de castele (Peleş), de lupte și confruntări armate să fie integrate într-o mare canava de natură geografică, impresionând prin imaginile lor mărețe, prin peisajele pline de locuri de biruință și jertfă, care amintesc cu toate de o istorie crâncenă, dar neînfricată. Textele sobre, științifice, multe dintre ele luate din cărți de istorie, conțin episoade dramatice, sau sunt dominate de un copleșitor sentiment de bună cuviință și de demnă aducere aminte, fiind întrerupte periodic de cântece populare sau de bucăți de proză semnificative. Toate poartă pecetea unei adevărate fresce de istorie națională, de o demnitate respectuoasă, de un patriotism penetrant. Acolo unde a crezut de cuviință, autorul și-a plasat și unele din textele sale, cum ar fi *Banatul Craiovei* (Mihai Viteazul), *Ofițerii și oștenii noștri la Plevna*, *O mare vrednicie a dorobanșilor*, *Castelul Peleş*, *Apărătorii steagurilor*, *Mama rănișilor* (Carmen Sylva), *Podul Carol I de peste Dunăre*, *Școalele din Iași*, toate în proză, și de poeziile *La Smârdan* și *La Călugăreni* ale aceluiași Coșbuc. Nu știm dacă toate acestea au fost recuperate și și-au găsit locul în suita sa de *Opere*. Ele ar merita a fi integrate și supuse unei analize mai temeinice din punct de vedere al subiectului, stilului, expresivității.

Cel dintâi manual de școală al lui G. Coșbuc ilustrează din plin sentimentul său de prețuire a istoriei, nevoia de a integra creațiile populare într-un ansamblu de opere subsumat necesităților educative, patriotice și morale, unui obiectiv mai îndepărtat din care să se întrevadă unitatea neamului, frumusețea limbii, eroismul poporului dăruit țării, slujirea idealului de dreptate socială și de liberate națională pe care îl are în vedere.

Poetul unei noi generații (Emil Giurgiuca)

Constantin CUBLEȘAN

După Marea Unire, o generație de tineri scriitori din Transilvania s-a impus în peisajul literar al țării, căutând a cupla misionarismul tradițional ardelenesc la formulele moderne cultivate în literatura de dincolo de Carpați. Între aceștia, luând inițiativa unui soi de port-drapel, „în grupul generației”, spune N. Ladmis-Andreescu în 1938, s-a situat Emil Giurgiuca, poet de o marcată sensibilitate față de ținutul natal, dar și cu o disponibilitate rafinată de a depăși formula sămănătoristă a edulcorării acestuia, deschizând o arcadă discretă, dar valoroasă și viabilă, în direcția acordării „elementelor din natură, un sens simbolic” (Paul Georgescu).

Emil Giurgiuca s-a născut la 27 decembrie 1906 în Diviciorii Mari, lângă Gherla, localitate bine cunoscută în spațiul transilvan ca un important centru de cultură și spiritualitate românească. Dar, tânărul ce nutrea ambiții literare netăgăduite, se orientează spre București pentru a-și desăvârși studiile, determinat fiind în această opțiune, nu doar de „prestigiul profesorilor” universitari de acolo, cât de „mirajul, explicabil pentru un tânăr din Ardealul de curând eliberat, de a-și face studiile superioare – după cum însuși mărturisește într-o *Autobiografie* de prin anii '60 – în capitala Țării Românești de care acum nu-l mai despărteau granițe”. După absolvire, în 1929, s-a întors pe meleagurile natale, funcționând ca profesor la liceele din Aiud, Uioara (Ocna Mureș), Cluj, Sighișoara, după care, începând din 1940, se stabilește definitiv la București, unde predă, de asemenea, în învățământul secundar, pentru ca în 1966 să înființeze revista *Colocvii* (*Despre școală, familie, societate*), sub patronajul Ministerului Învățământului. Nu era o experiență nouă. Peste tot pe unde activase, se comportase ca

un veritabil ferment cultural, înființând, bunăoară, la Brad, în 1933, împreună cu George Boldea, revista *Abecedar*, transferată mai apoi la Turda, sub genericul *Pagini literare*, condusă de Teodor Murășanu, iar în perioada șederii la Sighișoara (1936-1939) determinând înființarea editurii „Miron Neagu”, la care își vor tipări cărțile numeroși poeți tineri.

Debutul în volum, cu *Anotimpuri* (1938), este pe larg comentat în presa epocii, critica văzând în Emil Giurgiuca o personalitate formată, ce punea în lirica sa „sufletul unui rustic și aristocrat al pământului” (Ion Chinezu), cultivând „o exaltare panteistă, de bucurii, rugi, iluminări, cuprinderi emoționale, descătușări” (Constantin Fântâneru). Fără îndoială, poetul aducea cu acest volum o caldă admirație pentru natură, cultivând pastelul și punând în vers o profundă comuniune cu natura peisajului transilvănean, dar și „conștiința participării la un «tot», la un întreg, alcătuit din întregul cosmos”, în care „se rezolvă tot și credință și iubire și moarte și viață, panteism exprimat crud și concret” (Octav Șuluțiu). Poetul cântă „lumina pe cerul ardelean/ Larg și senin ca ochiul mândru” (*Îndemn*), simțindu-se ca ființând în însăși firea locului („Un tânăr Dumnezeu m-a risipit/ Învălmășit în lanuri ca un roi” – *Poartă*), mai mult chiar, făcând din aceasta o deviză existențială:

Profil

„Mă vreau acolo unde de toate ești
aproape
Și tuturor cuvântul se-mparte deopotrivă,
Unde scrâșnește-n pietre viața primitivă
Și zorile se varsă ca apa peste ape”
(*Dorință*).

Atât de profund legat de solul natal, Emil Giurgiuca este peste măsură mâhnit când prin Diktatul de la Viena, Ardealul de Nord și parte din Maramureșul păstrător de datini vor

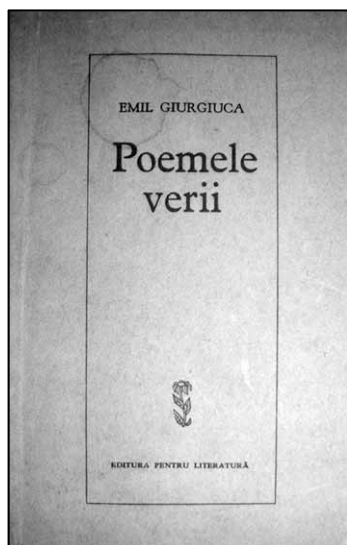

fi înstrăinate țării. El scrie acum o poezie cu „accente dârze și un ton aprig, clocoțitor de răzvrătire surdă” (Al. Philipide), versuri de un patriotism profund, fără nimic declamator, agitatoric, dar tocmai „în această vibrație dramatică înăbușită, de interior, se va vedea cât

de substanțial este trăită drama Ardealului” (Petru Comarnescu). Abia acum nostalgia după ținutul natal rezzonează cu îndârjirea angajamentului de militant național:

„Ci de nu vom pune focul mai curând
Care să ne ardă, care să nu piară,
Praful s-o alege de ce-am fost visând
Și-n noroiul vremii te vei pierde, țară”
(*An rău*).

El își asumă astfel condiția unui lider al denunțului urgiei: „Se clatină de vânturi ste-

jarul românesc,/ Vai, vai și eu am fost ales,/ Să o mărturisesc” (*La capătul vremii*). Conștiința națională îl va călăuzi în realizarea uneia dintre cele mai substanțiale antologii tematice, pe ideea Ardealului răpit odios, pe care o aveam în literatura noastră contemporană; *Transilvania în poezia română*

(1943) cuprinde aproape două sute de nume, poeți din toate ținuturile țării, în ale căror versuri este cântată Transilvania, rostuite pe

cicluri purtând generice manifest: *Transilvania în lanțuri* (1784-1894), *Chemarea Transilvaniei* (1894-1914), *Patria și războiul pentru Transilvania* (1914-1918), *Transilvania liberă* (1918-1940), *Transilvania sfâșiată*, care „fiind expresia unei atitudini comunitare, criticul trebuie să o judece în cadrele mobilelor politice și naționale care o determină, renunțând la toga estetică” (Ion Șugariu), cu atât mai mult cu cât venea ca o replică, îndreptățită în totul, culegerii maghiare *Verseken Tundokio Erdely* (*Ardealul oglindit în poezie*) apărută imediat după cedarea din 1941, ca o formă de jubilarie a spiritului maghiarimii iredentiste.

A urmat, după cel de al doilea război, o lungă perioadă în care Emil Giurgiuca n-a mai tipărit volume originale. În schimb, s-a dedicat cu devoțiune tălmăcirii în românește a numeroase opere aparținând scriitorilor maghiari, de la noi ca și din Ungaria, într-un gest nobil de garanție a fraternității posibile între popoare ce-și respectă tradițiile și identitatea cultural-istorică. A tălmăcit astfel, din Illes Bela, Örkényi István, Mikszáth Kálmán, Moricz Asigmond, Gárdonyi Geza, Illes Gyula, dar și Meliusz Jozsef, Naghy István, Jozsef Ilona ș.a.

În 1964, Emil Giurgiuca tipărește un masiv volum de versuri noi, intitulat *Poemele verii*. Dincolo de acea notă profundă personală, a contemplativității, Ov. S. Crohmălniceanu, în comentariul său, face remarcă: „Dincolo de tonurile cumiți ale tablourilor, aerul fierbe sub incendiul solar ca în pânzele lui Van Gogh și populează văzduhul cu mii de fantome care trădează o realitate misterioasă îndărătul lucrurilor”, căci „pastelurile comunică senzația unui univers care se alcătuiește mereu sub ochii noștri prin travaliul măreț al vieții (...) evocarea are o fascinantă putere rezumativă și spune mai mult decât un studiu de specialitate”. E aici, într-adevăr, o picturalitate, în receptarea naturii, ce se relevă din propriul fior emoțional al tratării contemporanei:

„Știu să înalț pe gene curcubeie
Din roua, care cade, a luminii.

Știu să descânt la stele ca să steie
Pe zarea unde-mi reazim fruntea crinii.

Știu să alerg prin ploaie, să despătur
Din neguri munții, știu să seamăn grâu.
Și să mă bucur că îmi ești alături
Și mă urmezi ca albia un râu”
(*Știu să înalț*).

Sentimentul iubirii este astfel decantat cu delicatețe și discreție într-o poezie de dragoste calmă și sinceră – „Sinceritatea, în sensul propriu al cuvântului, e caracteristica lirismului său” (Magdalena Popescu).

Cu volumul *Cântece de țară* (1967) tematica tradițională a poetului Emil Giurgiuca primește valențe noi de gravitate. Un sentiment al permanenței de veacuri pe acest pământ românesc strămoșesc – al Transilvaniei, cu extrapolare al întregii Români – încarcă subteran gesticulația poeziei sale. Timpul și istoria se conjugă acum metaforic. Poetul nu simte ca o povară implacabila trecere a timpului peste sine, ci dimpotrivă, el, omul, devine cel ce dă măsura creatoare, fertilă, a existenței temporale.

Volumul *Cele mai frumoase poezii*, apărut în 1969, dă o imagine întreagă asupra creației lirice a lui Emil Giurgiuca, înțelegându-se că acest „liric împăcat cu scurgerea timpului și a vârstelor” este un poet al „umanismului universal pe care îl regăsește și în pământul natal și în sine” (Veronica Porumbacu). Volumul *Semne pe scut* (1973), substanțial, masiv, arată odată în plus că Emil Giurgiuca posedă „puterea miraculoasă a gestului liric sumar prin care versurile devin evocare și vrajă” (Victor Felea), el cultivând „autenticitatea frustă a imaginii” (Dragoș Vrâncianu). Întâlnim aici același pastelist de odinioară, plâsmuind însă tablouri de o forță evocatoare aparte prin tocmai dobândirea unui simplism verbal distilat în retortele metaforice ale unui imaginar frust:

„Trezit din zăpezi sub a mieilor stea,
Pământul ca iezii de negru era.
Izvoare cu fluier de argint
Chemau, alergând năucind.

A mieilor stea tremura.
Pământul ca iezii de negru era –

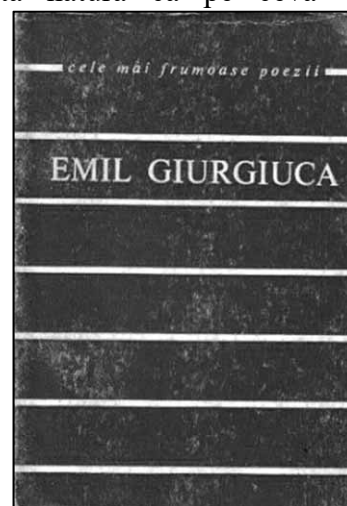
Cu zeama de spânz alăptat,
În scutec de fulgi învăscut,
Căscă, picotea ca puiul de cuc.

Sfioase diminețile treceau grăbite,
În buze înfrunzeau, pe cărări, cuvinte
șoptite,
De crengi atârnav mirezme dulci-amare,
Soarelui tânăr albinele-i coseau șerpăre.

O ramură cornul muia în azur și-nflorea.
Cireșul în văpaie se îmbrăca.
În vânturi doar cântec era și fântâni
Și visuri în turme porneau, rățăceau
săptămâni.”
(*Anotimpuri*)

Cum se vede prea lesne, „poetul nu îmbrățișează niciodată natura ca pe ceva exotic, pitoresc, decorativ”, el „se simte acasă în natură și o *con-simte*”, toate elementele acesteia – pădurea, apa, soarele, norii, aurul holdelor etc. – „se resfiră și se cern unele în altele în stihia și puritatea uimirii de a trăi corespondențele cosmice, de simbolism, parnasianism, umanism sau gândirism. Pentru Emil Giurgiuca lumea dinafară este o lume lăuntrică înălțată pe treapta bucuriei de a fi și a misterului” (Doina Uricariu).

Figura lui Emil Giurgiuca se impune cu distincție în peisajul liricii contemporane românești, marcând sensul afirmării poetice naționale a unei generații de scriitori transilvăneni ce aduceau – tineri – în literatura mare a țării unite după primul război mondial, acea sete de modernitate pe care însăși împlinirea misionarismului tradițional o impunea ca imperativ al ființării lor artistice în noua conjunctură social-istorică. Judecat astfel, poetul Emil Giurgiuca devine un însemn, o marcă pentru lirica națională modernă, cel puțin pentru această parte a țării, Transilvania.

Un poet de vocație

Gabriel CHIFU

În anul 1984, când a debutat cu volumul *Sora mea înserarea*, Constantin Preda avea 23 de ani. Atunci, dar și în anii care au urmat, talentul său poetic a fost salutat de nume importante ale literaturii noastre: critici, ca Valeriu Cristea, Eugen Negrici, Alex Ștefănescu, Laurențiu Ulici, Al. Călinescu sau poeți și prozatori, ca Ioan Alexandru, Constanța Buzea, Mircea Dinescu, Fănuș Neagu, Adrian Păunescu, Emil Brumaru,

Traian T. Coșovei, Grigore Vieru, Arcadie Suceveanu și atâția alții, de aceeași statură. Toți acești comentatori prestigioși i-au remarcat înzestrarea care se traducea într-o poezie ce se naștea firesc, muzicală, armonioasă, cu un imaginar în care predominau metafo-

re de tip modernist și cu localizare într-un areal unde natura constituia prezența relevantă, tutelară.

S-a scurs de atunci destulă vreme. E normal să ne întrebăm ce s-a întâmplat cu poetul și cu creația sa, ce a făcut el cu darul verbal pe

Eveniment

care-l primise, a împlinit sau nu promisiunea pe care o reprezenta, a onorat sau nu încredea care i se arătase? Din păcate, se cunosc atâtea cazuri de poeți care intră eclatant și devreme în literatură și al căror rezervor liric secătuiește repede, după primul cânt, încât la ei dispoziția literară, atât de efemeră, nu e o expresie a unei reale aptitudini, ci se dove-

dește a fi ceva care ține mai degrabă de biologie, de vârstă, e doar tumultul sufletesc al juneții care așa se întâmplă să se manifeste, verbal, fulguran.

Răspunsul la aceste întrebări ni-l oferă poetul sub forma unei antologii de versuri cu titlul *Biblie cu litere de zăpadă* (Editura Hoffman, 2017), care adună lirica scrisă între anii 1983 și 2017 și publicată inițial în circa patruzeci de volume. Tomul acesta este impresionant la propriu, ca volum și ca greutate, ca dimensiuni, căci numără peste 1400 de pagini, format A4. Avem prin el proba concludentă că filonul său liric este unul bogat, persistent și benefic.

Urmărită aici panoramic, în întreaga sa desfășurare, poezia lui Constantin Preda nu cunoaște transformări radicale de *poietică*. Poetul nici nu avea nevoie de acestea: el și-a găsit glasul dintr-o dată și s-a înscris într-o tradiție sigură și atât de rodnică a poeziei, pe linia care se deschide cu Esenin și Labiș, și care cuprinde alți lirici de valoare deosebită, cu contribuții originale, cum sunt Brumaru, Dinescu, Tomozei, la care însă spiritul ludic și înscenarea sunt, poate, mai accentuate decât la autorul discutat aici.

Cartea surprinde prin versuri nedatate, care își păstrează intactă prospețimea, oricând ar fi fost scrise. Iată: „vacanță petrecută la câmpie/ un staul, o cergă și-un petic de vie// c-un asin vom urca pe dealuri la schit/ acolo e raiul, e fructul oprit...”. Și: „un fel de plâns divin / al cărui nu știu cărui înger/ este țărâitul de greier/ noaptea în bostănărie// un fel de rugăciune a ierbii...” Ne dăm cumva seama, citindu-le și punându-le față în față, că unul dintre poeme e scris acum și celălalt în urmă cu patruzeci de ani? Nu. Pentru Constantin Preda, poezia înseamnă emisie continuă de

energie verbală parcă inepuizabilă care se structurează firesc, de la sine, sub forma versurilor pregnante. Sunt semeni de-ai noștri care așa funcționează, produc și enunță versuri, așa cum floarea răspândește parfum și pasărea, triluri. Constantin Preda pare să facă parte din tagma aceasta. Iată-l cântând cu naturalețe: „...să crezi în zei și semne augure/ să te legeni în șezlonguri de ceață/ să ai buzunarele pline cu greieri, cu mure/ să crezi că desparți moartea de viață.”

La el declanșatorul pentru *un poem autentic*, adică un poem convingător la nivel expresiv, este *simțirea autentică* și de o intensitate peste obișnuit mai totdeauna. Cu alte cuvinte, rețeta sa de stihuitor, formula sa magică e aparent simplă, dar, în același timp, greu de atins – sentimentul naște poezie, poezia vine dintr-un preaplin sufletesc, nu mai cine simte poate să scrie, pare să afirme el cu fiecare poem: „aș muri dacă n-aș scrie/ aș muri dacă n-aș plânge/ mierlă oarbă-n colivie/ strop uscat aș fi de sânge” (*aș muri dacă n-aș scrie*)

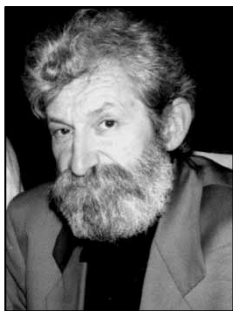
În afară de naturalețe (totuna cu inspirația) și de muzicalitate, versurile lui Constantin Preda se disting prin dependența de frumusețe. El caută și culege de peste tot frumusețea, pe care se străduiește s-o transfere și s-o conserve în versuri ca acestea, din *câmp galben*: „cât de frumos poate fi vara/ când se coc pepenii și poți prinde aripi de-atâta mireasmă/...cât de frumos poate fi vara/ când trenuri nesfârșite/ trec în drumul lor prin câmpie/ (printre luminișuri clare și lanuri de grâu)/ când cale de-napoiere nu mai există/ ci

doar prin zbor/ te mai poți întoarce/ acasă”. Se observă că formele predilecte de poem sunt balada, pastelul care-i oferă prilej de reflecție și imnul. Ajunși aici trebuie să mai punem un accent: poetului îi convine tonalitatea imnică, iar aceasta se obține în poeziile erotice. Nu se poate încheia această prezentare fără a sublinia că lirica de dragoste ocupă un loc central în poezia lui, de la început și până în anii din urmă. Aici izbânzile sunt nenumărate și atâtea se țin minte: „te-am dezbrăcat de o mie de ori/ cu privirea/ ți-am cumpărat o rochie de nori/ mai frumoasă decât nemărginirea// te-am dezbrăcat de o mie de ori/ fără să știi/ ți-am cumpărat o țară de bujori/ din țara marilor melancolii// te-am dezbrăcat atât de frumos/ întâia oară/ venise toamna incestuos/ prin cheia ușii într-o seară” (*te-am dezbrăcat și aveam toporași în loc de degete*). Sau: „negură de zmeură,/ negură de cătină, negură de fragi/ nimeni nu ți-a cântat atât de frumos negura genunchilor/ din floare de ulm/ din floare de fagi” (*negură de zmeură*). Și, încă un exemplu: „cu lumină de mure, chirlică/ m-am îmbrăcat pentru tine ca de duminică// m-am îmbrăcat frumos, din lumină de mure/ să miros a pădure, să am gust de pădure” (*cu lumină de mure*).

Într-o schiță de autoportret, Constantin Preda se descrie așa: „să fii vizionar al nimicului/ să culegi pietricele din râu/ să ai buzunarele pline cu greieri/ să crezi că desparți neghina de grâu...”. Avem în acest poem intitulat *să crezi* și, de fapt, prin întreaga antologie *Biblie cu litere de zăpadă*, mărturia unui poet de vocație și de cursă lungă.

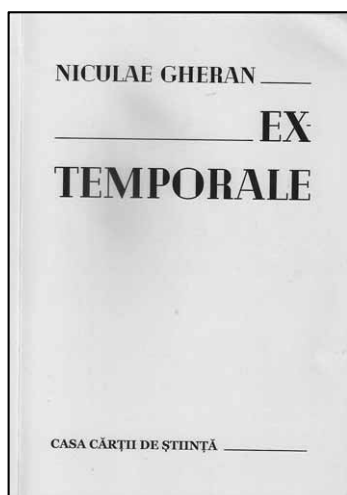
Pământ – Lut primordial

Ex-temporale, opinii și atitudini de Niculae Gheran

Virgil RAȚIU

La ce altceva să se aștepte cititorul de la noul volum de autor publicat de Niculae Gheran, decât la opinii, atitudini, corijări, satire și felicitări. Acestea se pot deduce din prima frază așezată în capul *Ex-temporale*-lor (Editura Cartea Cărții de Știință, Cluj-Napoca,

2018): *Trăim vremuri în care pro- verbele se mai cer adaptate, precum: „Cine sapă groapa altuia... departe ajunge”, având ca revers: „Nicio faptă bună nu rămâne nepedepsită!”*, ceea ce îmi amintește și replica unui personaj hazos: „Nu știu ce avea cu mine, că bine nu-i făcusem

niciodată!”. La care îndrăznesc să adaug, din amintiri: „Cine se culcă o dată cu găinile, se culcă și a doua oară”, zicală pereche la: „Domnilor, dacă n-aș fi venit cu mașina, soseam la timp”. Mai precizez că opul cuprinde și interviuri care încă nu au apărut în alte cărți ale autorului.

În oglinda lecturii

Poate că merită, pentru o înțelegere cuprinzătoare a cărții, să deschid lista de titluri, lucrări publicate de Niculae Gheran după 1990 – în afara volumelor 22, 23 de **OPERE Liviu Rebreanu** (editate între 1968-2004), care au încheiat excepționala ediție integrală a scrierilor rebreniene, cea mai mare realizare editorială din literatura română, căreia exegetul i-a dedicat (mai corect spus, sacrificat din viață) 40 de ani de studii –: *Sertar* (evocări, docu-

mente, Ed. Institutul Cultural Român, 2004), *Cu Liviu Rebreanu și nu numai*, Ed. Academiei Române, 2007), *Liviu Rebreanu prin el însuși* (interviuri, întrebări imagine cu răspunsuri reale, în colaborare cu Andrei Moldovan, Ed. Academiei, 2008), *Rebreniana*, vol. I-II (Ed. Academiei, 2017), și, cea mai importantă creație semnată, tetralogia romanească, *Arta de a fi păgubaș*, vol. I-II-III-IV, primele trei apărute la Ed. Biblioteca Bucureștilor și cel din urmă la Ed. Pallas Athena, respectiv: *Târgul Moșilor* (2008), *Oameni și javre* (2010), *Îndărătul cortinei* (2012), *Bordel nou cu ștoarfe vechi* (2014).

Privind cartea *Ex-temporale* în toate paginile ei, afirm că asistăm la lansarea unui volum de studii politice, nu de puține ori colocviale, pe care îl numesc: „Relatare despre starea României după Marea Revoluție din Decembrie”, cum îi place autorului să definească evenimentele din România care au avut loc între 16-25 Decembrie 1989.

În pregătirea editării „ex-temporalelor”, Niculae Gheran, revăzând scrierile publicate în presă în ultimele aproape trei decenii – în afara celor privind studiul vieții și operei rebreniene –, pe lângă multe altele, a dat și peste câteva articole publicate în SUA, imediat după evenimentele din decembrie 1989, în revista *POLEMICI*, editată pe atunci de tânărul Alexandru Buican, subintitulată publicație trimestrială politică și culturală. Cu aceste articole politice își deschide Niculae Gheran noul op.

Din seria „polemicilor”, prima atitudine apărută în nr. 5, primăvara, 1990, este un interviu realizat cu fostul diplomat Mircea Răceanu, *În jurul unui comunicat. De vorbă cu un condamnat la moarte*, precedat de un amplu comentariu lămuritor. În 14 martie

1989, apare în paginile ziarului *Scînteia* – organul central al Partidului Comunist Român – un „Comunicat” al Procuraturii Generale, în care se anunță că organele securității statului au descoperit o gravă acțiune de trădare a intereselor țării și poporului român, săvârșită de Răceanu Mircea, fost lucrător în diplomatie (consilier la Ambasada Română din SUA). I se impută lui Răceanu Mircea că încă din 1974 (când a fost recrutat) s-a pus în serviciul de spionaj al unei puteri străine, că a executat o intensă activitate de trădare, încălcând prevederile privind păstrarea secretului de stat, că a reușit să obțină și să furnizeze date și informații secrete, socotite acțiunii de subminare a intereselor statului. Comunicatul a făcut înconjurul lumii prin diferite posturi de radio străine, „B.B.C.”, „Europa Liberă”, „Paris Internațional” și „Vocea Americii”, dar pentru români a fost publicat în oficiosul partidului, urmărindu-se să se surprindă indignarea cetățenilor care, chipurile, cereau organelor judiciare aplicarea în cazul Răceanu a sentinței capitale, o regie din culisele puterii comuniste de a anticipa pronunțarea verdictului, înainte de încheierea formală a cercetărilor și a deferirii cazului unei instanțe judecătorești.

În cadrul anchetei asupra sa, demarată în primăvara lui 1989 – declară Mircea Răceanu în interviu –, o anchetă dictată, dură, acuzatul a recunoscut toate faptele fără să opună mare rezistență, socotind că, în finalul rechizitoriului pus la cale de organe, rezultatul anchetei ar fi fost similar, doar că, astfel procedând, a scăpat de tortură. Oricum, spune Mircea Răceanu, toate acuzele care i s-au adus au fost pure invenții, lipsite de orice formă de dovadă, de mărturie. Procesul sumar, desfășurat cu ușile închise între 20 și 21 iulie 1989, s-a soldat cu condamnarea la moarte a lui Mircea Răceanu. În subteranele din Rahova, M. R. a așteptat cutremurat executarea pedepsei, fără să știe dacă cererea de comutare a pedepsei capitale va fi aprobată. De moment ce la 31 decembrie 1989 Mircea Răceanu era încă în viață, ceva s-o fi întâmplat (se pare că ștergerea pedepsei cu moartea a fost aprobată la cererea președintelui american George W.

Bush, condamnatul rămânând cu o pedeapsă de 20 de ani de închisoare).

Odată cu revoluția din Decembrie 1989, ușa închisorii se deschide și lui Mircea Răceanu, doar că interviul dezvăluie că a fost eliberat cu o zi mai târziu decât alți condamnați aflați în subteranele din Rahova, care au fost eliberați toți în după-amiaza zilei de 22 decembrie 1989. Chiar pe acest fapt pune interviul accent. Cu ce intenție a mai fost reținut închis? Pe cine ar fi deranjat aflarea în libertate a lui Mircea Răceanu? După cum s-au desfășurat faptele, a fost clar, aparatul care îl arestase, anchetase și condamnase, continua după evenimentele din decembrie 1989 să se afle pe metereze, dispus, desigur, să execute noile ordine. Mircea Răceanu, care a fost condamnat în baza unui rechizitoriu fals, după eliberarea din închisoare a fost pus „deoparte” cu bună știință (chestiune despre care știa foarte bine și Profesorul chiromant, Silviu Brucan), în timp de vechea gardă de opresori din Securitate și magistrați jubilau în jurul lui Ion Iliescu și lua parte la împărțirea prăzii. Începând, să zicem, cu treceri în rezervă, chiar cu avansări în grad și miluiți cu pensii speciale. Fiindcă, după orice revoluție, „*ata ete tituatia!*”. Nu? Iar Mircea Răceanu, condamnat în mod abuziv de către regimul comunist, la data când i se lua interviul era șomer. Când s-a întors de la închisoare nu și-a găsit nici casa întregă. Norocul lui că i-au mai rămas pereții locuinței în picioare.

Următorul articol publicat în *POLEMICI* (în numărul de vară), *Unde dai și unde crapă*, este scris după alegerile din 20 mai 1990. Analiza aplicată de Niculae Gheran evenimentelor care au premers, au punctat și au urmat alegerilor din Duminica Orbului este neiertătoare, însă exactă, nepărtinitoare și dură față de toate părțile (de orientare dreapta, de centru, de stânga) implicate în luptele electorale din România, în primele așa-zise alegeri libere de după executarea sumară a cuplului Nicolae și Elena Ceaușescu.

Primul reproș este adresat firavei opoziții politice (abia ieșită din marasmul în care a trăit zeci de ani), opoziție ridicată și manifestată față de organul și organismele Frontului Salvării Naționale, fiindcă, în proas-

pățul proces de democratizare a țării, opoziția a acceptat transmiterea către telespectatori a lucrărilor „parlamentare”, la început sub egida FSN, apoi a Consiliului Provizoriu de Uniune Națională. Din capul locului, alcătuirea acestor organisme avea o legitimitate îndoielnică. Instalată, ultimul pe listă, în fruntea CPUN, Ion Iliescu i-a jucat pe toți din jurul lui pe degete, în direct și la microfon, pe care îl stăpânea până noaptea târziu cu răbdarea omului zâmbitor și binevoitor. Scrie Nicolae Gheran, ca urmare a unor proaspete hotărâri legislative: „...Orice om de bună sau rea-credință, destoinic sau congenital ratat, cu mustața abia mijită sau cu un picior în groapă, cinstit sau excroc, cu mintea limpede sau rătăcită, a avut dreptul să facă parte din prima adunare legislativă a României de după Revoluție, urcând dealul Mitropoliei din proprie inițiativă sau împins de la spate, în smoking sau blugi. Taxa de intrare a fost aproape simbolică: colectarea a 251 de semnături partizane și înscrierea «candidatului» la tribunal. Peste o asemenea ștachetă putea sări orice înfigăreț care s-ar fi grăbit să adune iscăliturile din prima și ultima așezare românească, dintr-o asociație sportivă sau de bloc” ș.a.m.d. Ce a urmat, am văzut cu toții. O liotă de avocați s-a declarat pricepută în toate, de la politică la finanțe, de la literatură și arte, la religie și export.

Reproșuri le sunt aduse lui Radu Câmpănu și Ion Rațiu care s-au lăsat la mâna lui Ion Iliescu, „noul crai” – la radio București s-a și transmis opereta *Crai nou* (!) – despre care toată lumea a aflat că era un om cinstit, un om de bine. Servicii și sprijin a adus opoziția politică FSN-ului prin modul în care și-a desfășurat campania împotriva nomenclaturii vechiului regim, cu repetate insistențe de trecere în afara legii a Partidului Comunist Român. Ce socoteli și-or fi făcut cei cca. 4 milioane de membri PCR, dintre care o imensă majoritate suportase frigul și foamea, marea degradare morală la care fusese supusă întreaga suflare românească? PCR ar fi trebuit lăsat să-și „spele rufele în familie”, cu convingerea că ultimul său congres ar fi dus la o ruptură definitivă între foștii săi membri și posibili reformatori. Partidele din opoziție urmăreau, în primul rând, excluderea lui Ion

Iliescu din cursa electorală. N-a fost să fie. Astfel, ajungând în fruntea statului, Ion Iliescu devine președintele tuturor românilor.

După alegerile din 20 mai și mineriada dintre 13-15 iunie 1990, Nicolae Gheran se declara consternat și spera în deschiderea unei anchete parlamentare care să ducă la stabilirea corectă a responsabilităților, indiferent din ce tabără provin criminalii, cui îi aparține „regia de culise”, cea mai vinovată decât toți vinovații. Scriind în 1990 despre „starea dezastruoasă a economiei naționale”, având în vedere situația în care se afla întreaga națiune, Nicolae Gheran observă, astăzi, că, după privatizarea și falimentarea industriei naționale, cu peste 4 000 000 de cetățeni plecați în străinătate să-și găsească locuri de muncă, România este îndatorată cu peste 100 de miliarde de euro la băncile străine, fără să apuce să vadă promisa „luminiță de la capătul tunelului”. În schimb, vechea luptă de clasă – în numele căreia au căzut victime milioane de cetățeni și a produs crime monstruoase – a fost înlocuită cu un război româno-român, bine coordonat de tot felul de „forțe”, ca și lovitura de stat din decembrie 1989. După cum delictul de sabotare a economiei naționale a fost eliminat din codul penal. Cine pe cine și în ce fel să mai fie tras la răspundere pentru situația actuală din economia românească? Unde este, după atâția ani, Legea răspunderii ministeriale? Cine și în ce mod procedează la predarea unei guvernări și preluarea prerogativelor de către o nouă guvernare? Ați întâlnit undeva astfel de dezbateri și ridicări de probleme la nivel național, parlamentar? Nu. Nu, evident.

Analizele prinse de Nicolae Gheran în toată cartea uneori primesc accente dramatice. Lăsăm de-o parte tonul ironic și măiestria satirei de mare calitate care domină cartea. Partidele politice i se înfățișează ca tarabe comercial-ideologice. Securitatea țării nu a făcut altceva decât să îmbrace o uniformă nouă. Lupta anticorupție apare ca o poveste lungă, demnă de *O mie și una de nopți*. Despre privatizare și felul cum a fost „implementată” astăzi nu mai vorbește nimeni, așa cum nu vorbește nimeni cu seriozitate despre cum munții noștri au chelit de păduri și nu s-

au făcut auzite decât niște condamnări în domeniu ale unor găinari. În urma unor mahări condamnați, statul român nu a recuperat niciun euro din prejudiciile produse, constatate de instanțe. Politica alegerilor democratice e falimentară la rândul ei. Politica și administrarea treburilor din învățământ nu seamănă decât dezorientare. Pensiile și depozitele bancare sunt arătate populației ca sperietori guvernamentale. Ba s-ar putea diminua, ba, celelalte, ar putea fi afectate de creșterea dobânzilor. Chestiunea înstrăinării bunurilor patriei e tratată de guverne și parlamente asemeni reșapării popularității „viziunilor” din jurul Izvorului Tămăduirii... Alegerea pentru rebreanolog a unui viitor loc de veci lângă o Sfântă Mănăstire din Ardeal a devenit un etern motiv de râs cu haz (căci,

deși tânăr, nu se știe niciodată ce se poate întâmpla cu un om aflat la senectute), „tratative” în care, din întâmplare, au fost cuprinse și câteva personalități contemporane de astăzi...

Niculae Gheran este un excelent analist și cumpănit judecător al întregii societăți românești, politice, culturale, economice, financiare, editoriale. (Am scris *editoriale*, cu gândul și admirația la extraordinara sa muncă de editor pe care a împlinit-o exemplar ani la rând.) *Ex-temporale*-le compun o carte remarcabilă, cu situații și stări sociale care dau pagini de aleasă literatură, cu zeci de personaje și eroi, mai mari, mai mărunți, care nu pot fi dați uitării, chiar dacă unii dintre „eroii” săi nici nu merită, moralmente, să fie bifați.

Chirpici + Construcție

Poetul care intră în viață desculț

Olimpiu NUȘFELEAN

Dacă am lua în considerare mai întâi poezia *Cruci* din volumul de versuri ***Crucea nopții*** de Menuț Maximinian, apărut în acest an la Editura Școala Ardeleană, poetul ar putea fi aproximat ca unul care intră în viață desculț. Pentru el, vezi poezia amintită, trecutul e mai „mișcător”, mai dinamic, decât prezentul, care se (re)prezintă în „inimi

împietrite”. Crucile sunt „plutitoare” iar mormintele, „călătore”, să înțelegem că pe apele prezentului. Tatăl și fiul, reprezentanți, desigur, ai generațiilor, se regăsesc într-o imagine domestică: „Pe banca de lemn,/ La umbra nucului”... Poetul mărturisește: „Mă desculț la poarta vieții/ Bat

cu pumnii în fierul rece.” Descălțarea este o „mișcare” existențială de asumare a inocenței, gest de căutat în poezia actuală, una „făcută” și unsă cu toate alifiile poetice. Pe cele ce țin de esența frumosului trebuie să le apreciem ca atare. Poetul se desface din cele lumești, din cele ce țin de trivialitățile vieții și se apropie de alesele provocări ale frumosului (care ar trebui să dea consistență trăitului) cu sufletul deschis. Cu acest suflet bate furios în fierul rece – perceput bacovian – al cotidianului dezolant. Dar Menuț Maximinian nu e un poet dezolat, nici bacovian. El are resurse puternice din care se hrănește – tradiția în special – pe care le caută și le îmbogățește. Spre el vine o realitate bulversantă, pe care încearcă să o deslușească și să o pună în ordine. Și asta o

face cu ajutorul unei poezii pe care suntem tentați să o considerăm austeră.

Menuț Maximinian este o prezență notabilă în peisajul cultural bistrițean. Am putea să-l numim un om cultural „orchestră” dacă i-am contabiliza prezențele neobosite în peisajul de profil. Conduce un ziar, cel mai știut (bistrițean, local), colaborează la o televiziune și un post de radio locale, recenzează continuu cărți (unde i-ar fi benefic să se manifeste mai selectiv) și face anchete și reportaje în mai multe direcții de interes, prezintă spectacole folclorice cu artiști renumiți, se lansează în cercetare etnologică și publică studii de specialitate, făcând parte și dintr-o asociație din domeniu, așa cum face parte din conducerea unei asociații a scriitorilor de pe meleagurile unde trăiește. Și nu mai știu ce mai face. Ne-am putea întreba când mai are timp să scrie. Ne împăcăm cu gândul că, deocamdată, scrie o poezie foarte concisă, care salvează oarecum situația de implicare multiplă și care îl ajută, poate, să se extragă din existența pierzătoare, coagulându-l și întărindu-l în nucleul tare al ființei lui.

În prefața la *Crucea nopții* (un titlu foarte încifrat) Constantin Cubleşan îl numește pe poet ca fiind unul laconic și rural. Laconismul poate fi dat de o stare psihologică, de un efort de a ieși din cotidianul unor preocupări sufocante, cum am spus mai sus. Ruralismul e reverberația unei existențe privilegiate, care mai dăinuie în amintire. Peste aceste situații se insinuează gândirea, reflecția poetică, menită să înțeleagă rostul gesturilor agreeate de trăirea zilnică. Gestul prim este cel al îmbrățișării lumii, al acceptării acesteia, așa cum ne învață tradiția (și viața patriarhală). Poetul scrie/ îmbrățișează lumea cu o simțire nepretențioasă, comună am putea zice, fără să

demonetizăm termenul gestului, tot așa cum „noaptea prinde pești în brațele/ De toate zilele.” (v. *Copilul de apă*) Iubirea este precaritate și durere, cum se întâmplă în poezia *Singur*: „Iubirea noastră –/ precum pălăria luată de vînt./ În urmă/ Cuvinte/ Scrijelite pe inimă.” Idealitatea, poate o căutare mai adîncă a sensului iubirii, este de așteptat. Ne consolăm cu „Mireasmă de flori sălbatice/ Peste valea/ În care vîntul își are culcușul.”, în vreme ce „Iisus privește spre cerul înstelat,/ Iar licuricii se ascund după lună.” (*Crucea nopții*) În aceste două versuri recunoaștem o „stratificare” plastică a lumii, în care idealitatea (maximă) e continuu emergentă, în vreme ce idealitatea „smerită”, lumina potolită, își recunoaște (și trăiește) statutul secund.

În cotidianul mărunț, poetul încropește un univers auster, în care ar vrea să inițieze un discurs psalmic, așa cum o mărturisește în poezia *Învățăture*: „Să înalți suflet mare/ În casă mică./ Să presari sare în pantofi –/ talisman/ În vremuri grele./ Să mîngîi cerul/ Precum psalmistul.” Dar, în alternanța dorințelor, „O luptă-i viața”, ar zice Coșbuc. Sentimentul luptei este trăit ca o permanență, ca o stare a lumii, care, totuși, ar putea fi prolifică, generatoare de bogății pe care le aduce ploaia, fertilă. Tropotul de cai e semnul vitalității, al neodihnei și al victoriei în cele din urmă. În *Apus* se spune: „Vuiet de luptă/ pe casa mea./ Să fie ploaia?...// Mușcata tremură/ După gratii,/ Focul se tînguie...// Tropot de cai/ Pune stăpînire pe timpan/ Pînă la capătul lumii...” Emoția coșbuciană dintr-o poezie inspirată de Sfintele Paști, euforia anotimpului, bucuria regenerării naturii sunt exprimate în versuri concise, în care sensul pare ascuns, dar se relevă pregnant prin imagini ce fac economii de vocabular: „Sfîrcurile mugurilor tresar./ Vine primăvara,/ O simte calul alb.../ Pe ulița din capătul de sus al lumii./ Nu e nevoie de fluier,/ Mioarele pasc/ Pe cărarea cît un fir de ață./ Biserica înfîptă în mijlocul satului/ Miroase a cer./ Maica Sfîntă

bea ceai din fructe sălbatice...” (*Primăvară în Transilvania*) Imaginile dobîndesc prospețime. Limpezimea înghețului relevă mișcările începutului („Sub sticla apei/ Lumea începuturilor.”), copilăria (pre)vestește ritmul existenței („Copiii/ Vestesc/ În ritm de nea.”), albul zăpezii, prin puritate, e sălaș permanențelor, care sunt ale satului (Munți albi/ Țin căuș/ Vatra satului), cum se întâmplă în *Stele albe*. Poetul mizează mai mult pe trăirea directă decît de expresia acesteia, după cum se vede în *Inima*: „Am ținut/ Inima în palmă/ I-am ascultat bățile// Cuvintele pălesc”. Poetul este un idilic, încearcă să evite drama, dar nu scapă de ea, fiindcă: „O pasăre a disperării/ Rupe din carne vie/ Precum din pungile de plastic/ Viu colorate// Muzici negre/ Sparg liniștea/ Din trupul poemului.” – precum în *O pasăre*. E un aspect care întregește universul poetic și denotă căutările altor dimensiuni ale creației.

Într-un ciclu de poeme despre vaganțarea prin lume (*Stinger în miezul lumii*), poetul dezvoltă un discurs mai mult încărcat de epic și de anecdotic. „Îți scriu un poem din Madrid/ Ca o săgeată/ Ce străbate norii.” spune în *Scrisoare din Madrid*. Comuniunea devine, acum, simplă comunicare. În *Răspîntie*, discursul, încărcat cu neologisme ale preocupărilor actuale, devine plat, lipsit de fior. Aripile poeziei sunt concurate de aripile avioanelor, ca în *Pasărea din fier*. La frontiera căutărilor, cîștigul e al celui care luptă însetat de noi aventuri.

Cu acest volum, *Crucea nopții*, Menuț Maximinian își surclasează cărțile precedente, de poezie, proză, cronică literară, reportaj. E pe o cale ascendentă. Sperăm că va avea puterea să urce în continuare. E încrezător în propria stea, în biruință, după cum mărturisește în poezia *Numele*: „Mi-am scris numele/ Pe crucea din copac/ Semn al biruinței// Gusta-va Eva din fructul oprit/ Va da de numele meu// Și iarba va striga a Înviere.” Fie ca poetul să cunoască mereu arderile Învierii.

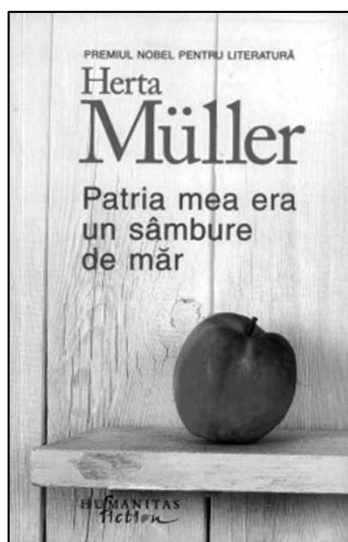

A vedea istorie

Ion Radu ZĂGREANU

„Pornind de la acest sat și această casă părintească, văd peste tot istorie.”
(Herta Müller)

Volumul autobiografic *Patria mea era un sâmbure de măr* (Editura Humanitas Fiction, 2016) al Hertei Müller adună

convorbirile autoarei cu jurnalista Angelika Klammer, la Berlin, în perioada decembrie 2013 – ianuarie 2014.

Ele refac traseul parcurs de Herta Müller din satul natal până la stabilirea ei în Germania. Evidentă este retrăirea acută a celor relatate: „cele întâmplate se-ntâmplă, și ele, încă o

dată când scriu”. Faptele autobiografice sunt proiectate pe fundalul unei epoci care le-a marcat și influențat decisiv: „când interferează cu prezentul, trecutul devine dureros de viu”.

Peisajul satului natal a influențat copilăria viitoare scriitoare. El era spațiul supraviețuirii țăranilor deposezați de pământ, vegetalul lui fiind o sursă de hrană, dar și o amenințare: „Câmpul hrănește oamenii doar pentru ca mai târziu să-i înghită”. Anormalitatea adolescenței, ieșirea ei din perimetrul „a ceea ce-i permis” erau condiționate de mai mulți factori: mama „distrusă de cei cinci ani de lagăr”, tatăl fost tânăr în trupele SS, alcoolic, bunicul făcând parte din fosta clasă exploatatoare, satul izolat în „mizerie”, timpul tern al existenței, „structurat” de trenul care îl traversa, de sosirea poștașului, vinovăția

generală a neamului din care ea făcea parte. Celor menționate li se adaugă firea ei dificilă, complexată, a tinerei Herta Müller: „Eram foarte des tristă”, dominată de frică, personificată în întunericul pe care îl străbătea, îmboldită de superstițiile consătenilor pe care le contestă. În această fază ea se „descărca” de frică prin râs, mai târziu prin scris. Plecarea din sat era o șansă de a ieși din vinovăția, din spaima colectivă: „Dacă vrei să devii tânăr trebuie să pleci din sat”. Peste toate acestea se va prăvăli istoria nemiloasă. „Marea istorie” condiționează viața individuală, o strivește. Dacă în copilărie Herta Müller sesizează manifestarea fricii în cei din jur, exprimată prin slugărnice și lașitate, ea va simți pe propria-i piele ravagiile ei când va fi urmărită și anchetată de Securitate. Din păcate, părăsirea satului, în care „unica legătură cu lumea rămâne venirea poștașului”, nu este o salvare, istoria o va închide în carapacea ei, lipsind-o de libertate, de drepturile elementare și o va împinge spre emigrare. Nararea avaturilor destinului său devine un act terapeutic: „frica mi-o puteam stăpâni scriind”. Viața îi pune la dispoziție temele de scris. A scrie înseamnă a retrăi cele întâmplate. Scrisul devine „un reazem”, o platoșă protectoare.

Când îi apare în Germania romanul *Ținuturi joase*, duritatea securiștilor interogați pare a se mai domoli: „Dar m-au apărât mai ales premiile”. În radiografierea epocii comuniste Herta Müller își include și destinul ei, interacțiunea ei cu regimul comunist, urmările acesteia.

Aspectele descrise par a fi adresate direct celor din noua ei patrie, Germania,

neîncrezători la început în ea, considerând-o o unealtă a Securității comuniste din România. Uniformizarea umană prin îmbrăcăminte, tunsoarea standard, uniformă școlară, egalitarismul, limbajul oficial, falsificarea istoriei, „naționalizarea intimității”, frica, refugiul în alcool sunt caracteristici ale epocii semnalate de Herta Müller.

Mai interesantă este experiența ei, derularea vieții sale în acele timpuri. Totul se făcea în numele patriei. Convocarea la interogatoriile Securității însemna o chemare a patriei. Șicanele Securității și ale conducerii fabricii unde Herta Müller era angajată ca traducătoare, îi provoacă o retrăire a copilăriei. Refuză colaborarea cu Securitatea. Când pleca și venea de la interogatorii repeta ca pe o formulă magică enunțul: „Patria mea era un sâmbure de măr”. După interogatorii totul părea altfel: „Drumul spre casă și el era ca împrumutat”. Excelente sunt paginile dedicate interogatoriilor care „urmau o anumită dramaturgie”. Avem în aceste pagini un adevărat „Manual de interogare”. Victima și călăul fac mișcări calculate sau brutale, se tatonează, iau pauze strategice, mută piesele intimidării și ale fricii, ca doi șahiști.

Autoarea este contestată și de membrii „Asociației Șvabilor Bănățeni” penetrată și ea de informatori. Securitatea comunistă este atacată fără menajamente: „Securitatea a fost o organizație criminală”, „Securitatea era o uriașă centrală a fricii” și, pe bună dreptate, afirmă Herta Müller că frica a fost în socialism „singura ramură economică productivă”.

Urmărita își află liniștea doar în cercul apropiat de prieteni. Buna ei amică Jenny o va trăda totuși, deși o avertizează când vine la ea în Germania, că va fi ucisă.

Pentru Herta Müller țara este lagărul comunist în care locuiește. Prietenul ei Oskar Pastior, deținut cinci ani într-un lagăr sovietic, nu mai poate ieși din lagăr, deși a fost eliberat. Reflexele spațiului concentraționar îl domină și după aceea.

Deși nu are intenția de a-și contura profilul unui disident, Herta Müller, prin reacțiile ei, sub imperiul fricii în fața opresiunii, ne dezvăluie chipul unei persoane care a îndrăznit a se opune exceselor unui regim autoritar. Probabil că nu avea altă șansă: „În dictatură, te distruge, fie adaptarea, fie refuzul”. Frica este unul dintre personajele principale din aceste pagini autobiografice. Herta Müller nu pozează, nu bravează, este foarte umană, joacă rolul celui care „vede peste tot istorie”, percepe mișcarea amplă și dirijată a constrângerii.

Fuge din satul natal pentru a ieși din vinovăția generală a neamului său, pentru a se salva. Repede își va da seama că amintirile copilăriei „lucrează” în ea, că prezentul „se transformă în ceea ce porți cu tine” și acel ceva reapare la suprafață. Mama ei a îngropat în sufletul ei ororile celor cinci ani de lagăr sovietic, nu mai pomeneste nimic de acei ani trăiți în Ucraina. Lagărul prozatoarei devine unul interior. Gardul cu sârmă ghimpată, invizibil, este preajma în care ea se mișcă, cercul în care mișună informatorii, securiștii și toți cei care o șicanau.

Herta Müller duce cu sine lagărul din țară atunci când se stabilește în Germania. Nu poate ieși din lagărul interior: „Prezentul se transformă în ceea ce porți cu tine în cap, ceva de mult uitat, dar care, pe neașteptate, apare iar și te face să fii”.

Problemele scrisului sunt mereu discutate în aceste dialoguri. Deși nu și-a propus să scrie literatură se simțea ocrotită de „propoziții”, ele o învățau să știe „mai bine cum să trăiască”. Scrisul parează frica, este șansa păstrării verticalității, așa cum în bancurile zilei mai pâlpâiau resturi ale demnității umane.

Aceste eseuri autobiografice conturează un profil moral exemplar al unei persoane care a îndrăznit a se opune unui regim dictatorial cu toate riscurile asumate. Lecția ei de curaj este relatată cu sinceritate, din perspectiva unei persoane obișnuite, dominată de frică, dar care nu a abdicat.

Locul cu Grâu

Ileana URCAN

Părăsind un univers rustic, familiar, satul Gela, cu traista pe umăr, cu câteva învățături morale și cu interdicții etice drept merinde spirituală ca să-și urmeze studiile universitare și să-și croiască un drum în viață la Cluj, Todora, din romanul *Supa de la miezul nopții* de

Marta Petreu, (Ed. Polirom, 2017) parcurge un drum inițiativ anevoios, plin de hățișuri și obstacole camuflate, cauzatoare de suferințe clarificatoare în universul halucinant al Orașului. Greutățile aproape insurmontabile (lipsa banilor, a unei locuințe care

să-i ofere un adăpost oricât de precar, a unui serviciu, a unei perspective fie ea și de scurtă durată, lipsa unei prietenii de nădejde) amăgirea cu false promisiuni etc. devin premisele unei aventuri periculoase, mutilante sufletește. Despărțirea de copilărie, de satul natal, de casa părintească, s-a produs ireversibil, deznădăcinarea având pentru ea consecințe dramatice. Tinerețea, inteligența, voința susținută de o ambiție puternică, de natură stendhaliană și, într-un anumit fel, specifică unui tânăr ardelean în formare, harul artistic și o anume frumusețe sălbatică și insolentă sunt atuurile ei, cu care trebuie să izbândească în marele Oraș, cu orice preț.

Pentru o vreme Todora e *străina* care rătăcește înfrigurată, temătoare, nesigură pe sine și inabilă în a cumpăni corect situațiile, oamenii cu care vine în contact, pierzându-se în țesătura labirintică a Orașului, pierzându-și

identitatea. Captivă la propriu și la figurat în căsnicia ei cu Marc, după ce a fost amăgită și violată de acesta, viața ei se răsucesce într-o direcție incontrollabilă, se clădește după un proiect straniu, care nu-i aparține, fiind nevoită să trăiască o vreme după regulile tiranice ale unui soț gelos, vulgar, agresiv. Marc, un fel de Minotaur modern (care datorită profesiei de farmacist ar trebui să fie tămăduitor al trupului și al sufletului, dar este, paradoxal, un personaj infernal), îi răpește până și puțină bucurie de a o lăsa să se îmbrace după plac, obligând-o la camuflaj vestimentar pentru ca alți bărbați să nu o remarce.

Deoarece nu a ascultat de sfaturile părintești, ba chiar le-a încălcat în mod voit, sfidând o ordine prestabilită, lăsându-se la cheremul Hazardului, Todora provoacă Moirele, Soarta care se răzbună. Datul ei rezistent și dur, de tăria granitului, de extracție țărănească, pe care se altoiește rafinamentul grațios al intelectualului artist, îi conferă, însă, sensul existențial și îi convertește erorile și suferințele în izbândă.

Când toate par să se năruie sub pecetea sumbră a eșecului și a morții, când sufletul răvășit simte nevoia să găsească un răgaz de alinare, precum o sălbăticiune fugărită și înspăimântată caută să iasă din bătaia puștii vânătorilor, Todora se refugiază în satul natal, la Locul cu Grâu. Acesta e spațiul mitic, paradisiac și recuperator, la care revine aieva ori în imaginație, încărcându-se de puterea și de harul pământului natal: „Puf de pădărie, zbor și eu unde mi-a fost mai puțin rău. În copilărie, acasă.” Apoi, personajul continuă: „și-am început să-mi pictez amintirea cu peștii care se întorc să moară acolo unde s-au născut, acasă: în Marea Sargaselor. Locul cu Grâu e marea mea de sargase”. Mama,

pământul, marea, țin de același simbolism al trupului matricial, care semnifică viață și moarte. Întoarcerea la Locul cu Grâu înseamnă reîntoarcerea la matricea spirituală, la un topos al frumuseții fără de hotar, al libertății vecine cu dezmărginirea. Locul cu Grâu e spațiul profan din care irumpe și se revarsă harul divin și-i vindecă sufletul, îi dă putere să lupte mai departe cu întâmplările vieții, o încarcă cu imaginație artistică, necesară creației sale de pictoriță. Aici își are sălașul un duh al pământului, *spiritus loci* puternic protector și blând, o zeitățe tainică, parentală, care o recunoaște ca *fiică și stăpână*, o iartă atunci când greșește și îi poartă de grijă. Dintre toate lucrurile din lume pe care le îndrăgește Todora, Locul cu Grâu o fascinează mereu fără să o dezamăgească niciodată, o cheamă inexorabil cu un grai profund, strămoșesc, fiindcă ea e *urmașa aleasă* încă din copilărie. Aici Todora se lasă însoțită doar de bărbatul pe care-l iubește, de Roman, refăcând pentru o clipă timpul paradisiac al iubirii ideale, căci ea pare să se simtă precum frumoasa din *Cântarea Cântărilor*, iar Roman e Mirele etern. Locul cu Grâu nu este, așa cum denumirea o spune, un lan de grâu, un loc al rodirii blagiene, ci un loc „pe hotar”, lângă casa părintească, în care înflorește sălbatic și primordial natura ca reflectare a cerului. Sub soarele după-amiezei de mai se distilează până la esențe culorile, miresmele, în drumul lor nevăzut spre amintire și spre convertirea superioară în artă.

În partea a cincea, subcapitolul 2, intitulat *Prolog în cer și pe pământ*, Todora face apel la o amintire povestită cândva de mama ei, Lucreția, întâmplare de pe vremea când fiica avea doar un an și jumătate. Narațiunea dramatizată pare una arhetipală, insolitarea întâmplării e încărcată de un realism magic menit să scoată atât personajul feminin din registrul comun, cât și să atribuie locului natal o funcție memorabilă, mitică, epifanică. Viziunea Lucreției este una folclorică, încărcată de uimire și spaimă în prezența manifestărilor lumii ascunse, neînțelese în complexitatea lor profundă. Spre un asfințit de august, când umbrele acășilor se așterneau sumbre peste ogradă, în vreme ce

Lucreția și Irina stăteau de vorbă, așezate la masă, iar Todora stătea cuminte pe „troscoțelul plin de găinaț”, „în dreptul fântânii”, se întâmplă ceva bizar. În „fața ochilor ei a văzut o zi de toamnă cu cerul jos să-l atingi cu furca și norii vineți rostogoliți de vânt unul peste altul.” „Galițele” au început să zburătească gălăgioase prin ogradă și apoi au venit speriate către Todora. Atunci, Lucreția a văzut că fetița ei ținea în mână o păpușă mare, desculță, „cu o rochiuță sau cămăsuță care sclipea”, iar la spate, din crăpătura vestmântului, îi ieșeau niște aripioare „cât o jumătate de palmă, cât vârfurile aripioarelor unui porumbel”. Buclele blonde ale păpușii se amestecau cu ale Todorei, iar din pieptul ciudatei creaturi Lucreția auzea „uguțuri dulci și bucuroase de porumbel amestecate cu torsul unei pisici”. Reacția mamei este una tipic românească, ușor grotesc-comică: „– Las-o! i-a strigat Todorei, lasă păpușa! E caca!” Păpușa îi aruncă mamei priviri încărcate de ură și-n cele din urmă dispare brusc, ca smulsă de vânt, și ordinea se restabilește. Fântâna, în dreptul căreia a fost așezată fetița, face legătura între regimul diurn suprateran și cel htonian, infernal. Creatura din brațele Todorei nu pare a fi străină de adâncul apei. „Păpușa dracului”, cum o numește mama Todorei, poate fi știma, vâlva, duhul malefic al apei care a venit s-o răpească. Păpușa din brațe pare să fie, în aceeași măsură, duhul străvechi revelat lângă fântâna ca o *axis mundi*, îngerul ei păzitor, pe care Lucreția nu ar fi trebuit să-l vadă, de aici privirea lui încruntată ațintită asupra ei. Oricum ar fi, înger, jucărie, totem, nălucire generată de o spaimă ancestrală, atavică, a mamei, umbra sau dublul fetiței, ceva din această întâlnire tainică se păstrează și după aceea, de-a lungul vieții ei: uguitul de porumbel însoțit de torsul ca de pisică al Todorei, pe care-l remarcă și celelalte personaje. Nestor, fratele lui Marc, afirmă și el: „ai în tine ceva de sfânt, Todora.” Deși Lucreția nu-i spune nimic lui Onisei, tatăl Todorei, acesta afirmă criptic: „Pă lume vezi tăt felul de lucruri... i-a șoptit,... uite, din pământ iese ca un abur. Vezi? Chiar acolo lângă fântână îs un fel de pale de negură, și doară-i numa august...”

De Locul cu Grâu se leagă nu doar nostalgiile ei de mai târziu, de tânără orășeană, dar și visele nocturne, obsesive, purtătoare de inspirație picturală. *Căderea*, *Turma* și *Sânzâienele* sunt trei dintre tablourile ei memorabile. Justificând că în Oraș nu are loc de depozitare, ea le păstrează ca pe o comoară ascunsă: „Toate tablourile mi-s la Locul cu Grâu... când mi-e dor de ele, nu mai am cum să mi le văd”. *Căderea* sugerează, prin cromatică adaptată temei, imaginea grotescă a condiției umane, care se aventurează irațional să cucerească ceea ce e de neatins, sacrul, gestul fiind pedepsit. „Pălântul” (regionalism cu trimitere clară, la zona ardelenescă din care provine Todora, dar și la *scara* unificatoare a terestrului cu cerescul, ca axă ascensională a lumii), devine mijloc de poticnire drastică. Viziunea transpune, în fond, teama obsedantă, încă din copilăria Todorei, de a nu-și putea împlini destinul și de a se face de râs.

Turma e „chiar Locul cu Grâu, cum mergi spre casa noastră (...) cum mergi de la fântâna cu cumpănă până pe dealurile Păglișei...” toată suprafața tabloului e acoperită „de turma noastră, a celor morți, sîntem oi în fața morții, cu capetele în pământ și cerul cețos și murdar sprijinit pe spinările noastre înfrînte”. Străjuit pe o margine de o troiță înfățișându-l pe Iisus și de un pâlț de acăți, Locul cu Grâu devine, astfel, și tărâm al thanatosului, cimitir în care sunt îngropați străbunii. Metafora spațiului mioritic devine aici poemă, îmblânzirea imaginii morții aducând și o ușoară revoltă împotriva condiției noastre înfrînte.

Sânzîenele conțin trei tablouri în unul singur, toate corespunzând la trei nivele

existențiale din viața Todorei. Primul este unul plin „de strălucire”, reprezentând „o pădure” de sânzâiene (simbol solar prin culoare și prin miile de cruciulițe în care sunt dispuse florile) – aluzie clară la sărbătoarea cu acest nume, când cerurile se deschid și pământul e tulburat de duhurile care îl străbat. În al doilea tablou al „tripticului”, târgul cu case, căruțe, cai, situat sub rădăcinile sânzîenelor, sugerează un mod arhaic de viață care s-a stins, îngropat în țărâna timpului pierdut. În al treilea tablou, așezată pe iarbă, o femeie tânără, „superbă”, goală, din care iese pe jumătate un bărbat în travesti, cu joben și monoclu, îmbrăcat în frac, creează impresia erosului săvârșit printr-un act de viol. „E numai cruzime”, constată o vară a Todorei. Tabloul exprimă, psihanalitic, trauma prin care a trecut Todora, cu puțin timp înainte ca tabloul să fie pictat (personajele apar în prim-plan). Acest tablou păstrat în husă, la Locul cu Grâu, tablou care nu a fost niciodată expus și pe care l-au văzut doar câțiva apropiați, conține taina tragică, ascunsă cu grijă de Todora.

Fiecare purtăm în noi un loc paradiziac, în care am fost cândva fericiți, sau unde ne-a fost „mai puțin rău”, la care ne întoarcem în momente de nostalgie sau de disperare. Când revenirea se petrece într-un spațiu geografic, s-ar putea ca acesta să ni se pară schimbat, micșorat, dezamăgitor, să fi dispărut sub o pădure sau o mare, să se fi năruit sub cupe zorite de buldozere. Locul cu Grâu și romanul doamnei Marta Petreu sunt un ținut imaginar prin care merită să trecem...

Contemplation

Amintirile din copilărie ale prozatorului Leon-Iosif Grapini

Icu CRĂCIUN

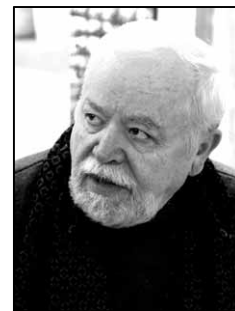
După trei volume de poezie, trei de proză scurtă și două romane (acestea din urmă premiate de Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Cluj), Leon-Iosif Grapini, originar din localitatea Șanț, județul Bistrița-Năsăud, membru al USR, a publicat în 2018 al treilea roman, intitulat *Viața, de la capăt* (Editura Paralela 45, 278 pagini).

În opinia mea, acest volum este una din cele mai frumoase cărți despre memoria copilăriei, scrisă cu măiestrie, în același stil inconfundabil grapinian, cu fraze lungi ce imită limbajul oral al oamenilor trăitori în creierul munților, specific unui povestitor înzestrat cu har, stăpân pe mijloacele prozastice, rar întâlnite la autorii contemporani.

Vârsta inocenței este fabuloasă. Repe-rele sale sunt aceleași pentru cei care au trăit-o la țară: ulița copilăriei devine la acest scriitor un axis mundi care modelează suflete, este universul la care se raportează de fiecare dată; acolo trăiesc mama și bunica, sora mai mare, vecinii și prietenii săi, de acolo iese în lume, acolo participă la obiceiul nunții, la hora de altădată, aidoma lui Rebreanu, aude strigăturile ce îi încântă urechea, participă la tăiatul porcului, se joacă de-a gădilatul, de-a magazinul cu vânzări și cumpărări de fel de fel de fructe, de-a oile cu găinile, ori Moară, Păcălici și Nu te supăra, frate!, nu lipsesc întâlnirile de prima dată ale copilului cu filmul la căminul cultural fără știrea mamei și pedeapsa primită (alungatul de acasă pe termen scurt), cu apariția primului televizor în satul fără nume (în casa d-lui Macidon, spre regretul său, fără imagini, doar o sumedenie de purici, dar ceva tot a fost: știa ce înseamnă televizor, comenta micalit maturul scriitor prins în jocul celor mici), sat ce poate fi localizat oriunde, cu plecările și sosirile autobuzului, cu vizitarea pentru întâiași dată a unui orașel de provincie (ocazie cu care constată că „orașul e de o mie de ori mai mare ca satul”(!), unde

ajunge călătorind cu cursa, cu vederea trenului, toate acestea constituie adevărate aventuri de dimensiuni uriașe, peisajele se succed unul după altul ca într-un film în care secvențele sunt filmate cu încetinitorul și, vrei, nu vrei, te faci părtaș, deși unii le-am trăit cu aceeași uimire și fervoare la vârsta inocenței. Copilul a cunoscut neajunsurile, – a fost crescut de o mamă divorțată, aspră și iubitoare când trebuie, și o bunică habotnică, plină de afecțiune pentru nepoții săi –, s-a mulțumit și bucurat de jucăriile sale: un tractoraș galben de plastic și o mingiuță de gumă, așa cum sora lui, mai în vârstă cu un an, era fericită de păpușa din cucuruz și un ticlazău minuscul, cu furatul bomboanelor din pomul de Crăciun. Relația dintre fiu și mamă sau fiică și mamă sunt evocate detaliat, cu minuțiozitate, tot așa a interiorului casei părintești și a apartamentului unchiului trăitor la oraș, după cum și credința în existența lui Moș Nicolae sau a lui Moș Crăciun. Dedublarea prozatorului este evidentă: când judecă lucrurile cu mintea naivă a copilului curios de tot ce se întâmplă în jur și se bucură ori este încântat de orice este nou, când cu a omului matur, cunoscător a nevoilor zilnice, el, odinioară, un puști pur la suflet, este în al nouălea cer când primește o eugenie, un baton de mentosane și o pungă de pufarin, cu alte cuvinte este pur și simplu fericit, cu toate că nu lipsesc și aluziile la viața adulților și la regimul comunist totalitar.

Curățenia sufletească a țăncului ingenuu a impresionat dintotdeauna. Participarea sa la

pregătirile pentru sărbătorile de iarnă, colindatul pe categorii de vârste, Banda Jianu, Turca, Plugușorul, împărțitul câștigului, mersul după ouă de Paști fac parte, în fond, din povestea copilăriei noastre. Astăzi privim cu nostalgie la jocurile băieților la grămada de nisip, al fetelor cu păpușile, de-a mamele, de-a grădinița, deseori amestecându-se în: de-a prinsa, de-a v-ați ascunselea, șotronul și de-a păsările de vândut, înfățișate de autor cu un talent scriitoricesc neasemuit de atrăgător, deloc plictisitor. Nu o dată, Leon-Iosif Grapini discută cu personajele sale, le acordă prioritate, intră în poveste, parcă poartă o cameră de filmat care se mută de la un personaj la altul, de la un grup la alt grup, de aceea socotim că el se adresează nu numai ascultătorului și cititorului, cât și unui virtual telespectator.

Evocarea mamei și a bunicii surprinse în diferite ipostaze, – uneori ironia bine camuflată face casă bună cu umorul –, despre prima, împărțind, generoasă, bomboane nepoților, nu se sfiește să scrie neutru: „Când moartea stă pe aproape, vrei să te asiguri că ești iubit, că plecarea ta va stârni regrete, și astfel simți că trăiești”, mama descrisă în diverse situații: la culesul zmeurii, afinelor sau murei, vară de vară, timp de opt ani, împreună cu copiii săi, bucătăreasa neodihnită să-i hrănească pe toți ai casei, confidentă a necazurilor odraslelor, alinătoare a eșecurilor lor (a se vedea drama fiului emoționat cu ocazia poeziei ce trebuia recitată pe scena căminului), nu mai vorbesc de primirea rudelor în vizită și plecarea lor, precum și vizita întoarsă acestora de familia sa.

Lumea cea mare, lumea de poveste este, în viziunea prozatorului, egală cu ulița copilăriei. O bună parte din acest roman se cantonează în sfera vârstei preșcolare când huțâțul și căzătura în gunoiul fierarului Leontin, vederea pentru prima dată a unui bec aprins și escapada din podul misterios al casei primesc importanță colosală, iar odată cu vârsta școlară din ciclul primar orizontul său se lărgeste și se îmbogățește, căci are voie să meargă și singur după naft, dar pe lângă bani are și un ou pentru a-l putea primi, ocazie cu care vede batoza la treierat, iarna se poate da pe derdeluș, învață să meargă pe „bițicăl”,

primește primul rol într-o piesă de teatru, se minunează la apariția primului elicopter deasupra satului, se întâlnește cu prima dragoste, dar și cu poezia și începe cetitul pe ascuns, restricție care, după cum au trăit-o și alții, mărește apetitul pentru lectură.

Odată ajuns la vârsta secretelor față de părinți, frați și surori, mintea copilului se pârguiește; știe ce înseamnă cotele, recensământul animalelor din perioada comunistă, – copilul lui Leontin stă ascuns în pod, împreună cu doi miei mai să se sufoce să scape de numărătoare –, năzbâtiile se răresc, află lucruri noi despre eclipse, chiar trăiește una dintre ele, asistă la inaugurarea noului local de școală construit prin efortul sătenilor, se adaptează atmosferei școlare, vede la televizor prima aselenizare, cu frații săi de cruce face excursii pe munții dimprejurul satului, înregistrează într-o vară cărțile din biblioteca școlii.

În afară de personajele amintite, rămân în mintea cititorului câteva care merită a fi menționate. Este vorba de fierarul Leontin, care, pe lângă faptul că era desăvârșit în meseria sa, se pricepea la făcut bumbuște, fiind, în același timp, și un adevărat magician al cuvântului (povestea cu mogâldeța l-a urmărit mult timp pe autor în postura de copil și adolescent), și de opincărița satului, lelea Sabina (...) „cea mai bună povestitoare cu umorul ei irezistibil”, poveștile sale înfricoșătoare: cu șeful de post și capăul sau cu stânca găurită și cu domnul cu clop de paie, îngropat în cimitirul satului au îngrozit generații de fete, participante la șezătoare cu: cusutul, torsul sau ștrecănitul (croșetatul). Firește, ca în fiecare localitate, există și aici personaje insolite, care sunt spaima copiilor. Aici, îi ține locul Mutu Niții sau Mutu lui Adam. Romanul se termină cu admiterea protagonistului central la un liceu, care „cu un geamantan de carton maro în mână, părăsește localitatea pentru totdeauna, se va întoarce în vacanțe și în concedii, ulița și satul cu poveștile rămânând în urmă”.

Închei cu o zicere a lui Leon-Iosif Grapini: „casa copilăriei este de neînlocuit” și vă invit la o lectură agreabilă, deconectantă, care, vă va preveni, vă va răscoli afectele.

Clipa de sinceritate

Alice Valeria MICU

După un număr considerabil de romane, Ion Pițoiu Dragomir continuă, oarecum firesc, seria cu un nou volum, *Cerul unui ocnaș-metaroman* (Zalău, Editura Caiete Silvane, colecția Scriitori sălăjeni, 2017) o construcție îndrăzneată cu care scriitorul ne-a obișnuit. Deși avertizați de subtitlu, vom găsi destul de târziu osatura construcției care să justifice într-un anumit fel explicația oferită de autor. Ne găsim în fața unui aparent roman polițist, plasat într-un viitor care acum ceva vreme putea fi considerat îndepărtat, o eră postumană, dar care, în lumina realității digitalizate ce pătrunde în zone considerate inatacabile, nu mai pare deloc îndepărtat. Avem un prim plan al personajului identificat în interiorul minei de sare cu numărul 40.18.04, o anagramare a datelor biografice ale autorului, născut în 18.04.1940. Acesta poartă un dialog cu un preot, însă doar la prima vedere. Ca orice proză care se respectă, ni se oferă și cheia încă de la prima pagină: „Cine și-a interpelat sinele, cu privirea sângerie, la început, a înțeles că dialogul interior este unul dintre lucrurile cu adevărat mistuitoare”.

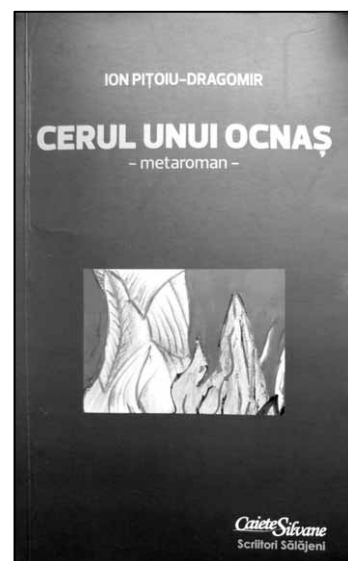
Acuzat de o crimă pe care nu a săvârșit-o, personajului i se adresează o întrebare recurentă: „unde sunt diamantele?”. El ispășește în claustrarea fizică a adâncului, dar și în cea spirituală, a dialogului său interior, de-a lungul căruia el se multiplică în polifonice valențe ale eului. Departe de cazurile patologice descrise în operele literare, dar mai ales în cele cinematografice, personajul pornește un demers inițiat de cercetare a conștiinței, o mărturisire generală, de-a lungul căreia este pe rând penitent și confesor. „Ucenici ai vieții așteptate” este încredințarea personajului-narator că ar fi viața. Precum un Argus, el se

privește pe rând cu cei o mie de ochi, iar rezultatul este un carusel amețitor.

Spuneam de un roman polițist și nu cred că sunt departe, cu precizarea că ancheta este desfășurată tot de acuzat, care în mod cathartic derulează aleator filmul vieții sale, încercând o eliberare nu fizică, ci spirituală, o continuă căutare a cerului din miezul pământului, din mormântul vieții sale trupesti. Totul se derulează în timp ce un regizor nevăzut îi dirijează din interiorul ocnei parcursul.

L-am putea suspecta pe autor de vanitatea auctorială de care mai suferă unii scriitori la senectute, însă Ion Pițoiu Dragomir este departe de toate acestea, el dăruind datele sale biografice în formula de identificare numerică a ocnașului într-un soi de devoțiune aproape Cistică față de personajul său, ajutându-l să suporte calvarul autojudecății.

Ancheta criminalistică se desfășoară intra muros, în prezența unui judecător omniscent și atoatevăzător, dar opus modelului divin. Este regizorul filmului în care personajul este pe rând acuzat și acuzator, confesor invizibil și spectator. Personajul se află pe platoul de filmare, ca pedeapsă în urma unei înscenări pe care încearcă să o descifreze. Modalitatea de a scăpa de oamenii incomozi este un scenariu cunoscut, Ion Pițoiu Dragomir nepierzând nicio ocazie să își exprime față ori disimulat disprețul față de astfel de

puneri în scenă și acte de violență care au zguduit atâtea vieți în perioada dictaturii comuniste. Evoluția din scena minei de sare se suprapune peste procesul de conștiință de-a lungul căruia asistăm la un discurs solipsist prin excelență, multiplicat în fiecare din ipostazele vocilor auctoriale ce alcătuiesc polifonic, vocea judecății dintr-un sfat al bătrânilor înțelepți și frumoși.

Salvarea prin ispășire este ipoteza pe care Ion Pițoiu Dragomir brodează în stilul binecunoscut, uneori poetic, alteori aforistic, o incursiune poliedrică în parcursul personajului înspre sine. E un text alcătuit din multe plurale, iar atribuirea unui sens hermeneutic este, dacă nu riscantă, cel puțin necuprinzătoare și prefer să evit o semnifioză în cazul acestui pretins metaroman, așa cum numește profesorul Eugen Negrici delirul interpretativ în cazul unor astfel de texte.

Pe parcursul procesului dialogic ce alcătuiește scheletul epic răzbate impulsul poetic al autorului „Liniște./ Liniște neagră./ Liniște sugrumată”, cu secvențe onirice, uneori dintr-o altă existență, cu titluri de capitol care ar putea fi la fel de bine titluri de poeme (*Fracul de lut, Almarele frigului*), dar mai ales cu jocuri de cuvinte atât de dragi scriitorului (*Ful-ger de crini, Celălalt eu-tu, La-crime*).

Trimiterile numeroase la textul biblic, notate cu acuratețe, sunt completate de prezențe simbolice, personajul se ipostaziază ca Maestru Revis, călugărul care nu se vede dincolo de flacăra ori ca un sărman Lazăr modern care și-ar dori să le spună celor de afară adevărurile revelate lui ca „viețăș”, condamnat pe viață în interiorul ocnei: „Dacă... așa ajunge – vreodată! – «afară», așa face un singur lucru, doar... un singur lucru, «Sunteți – suntem, așa corecta! – suntem orbi». Suntem orbi! Suntem orbi! Suntem striviți! Suntem sfâșiați! Morți suntem, cât timp nu zărim Lumina roditoare în tot și în toate! Încă

nu este totul pierdut! Suntem veșnici chiar și prin... moartea noastră, mai ales prin „*cealaltă vreme a vieții noastre*” așa striga – nu, corectez: așa urla ca o fiară – să mă audă toți și fiecare în parte.” Nu pot să nu semnalez ușorul abuz de semne de punctuație, justificat până la un loc, de intenția autorului de a reda în flux curgător dialogul interior, al introspecțiilor purificatoare, necesare atingerii scopului final, mântuirea prin gând și faptă, curățate de orice urmă a răului. În mod simbolic e prezentă tatuarea cu cruci ca metodă de tortură, prin care este „sfînțit” personajul, a cărui fapte sunt înscrise pe un monitor ca în Cartea Vieții.

Ion Pițoiu Dragomir are în recuzită și se folosește de numerologie, de mecanisme identificate de psihologie, precum cel al însușirii amintirilor străine sau al măștilor pe care personajul recunoaște că a fost nevoit să le poarte. Și nu este asta ceea ce ajungem cu toții să facem? „Așa mi-a cerut viața, a reluat celălalt cu aplomb: să nu fiu eu, ci să fiu... eu-celălalt!” recunoaște la un moment dat una din ipostazele personajului în dialogul său cu sine însuși. „Privind în sine, la început, a pornit, apoi, un *dialog* – sfâșietor! – cu ființa din el cea mai adâncă”. Stilul care l-a consacrat, de altfel, pe autor e unul extrem de sonor, sincopat, cu propoziții eliptice de predicat, adesea alcătuite dintr-un singur cuvânt și aranjate mai degrabă ca versuri dintr-un poem fragmentat de-a lungul întregului text: „Tăcere./ Prelungă./ Infinită...” sau „În oglindă scena prindea viață./ Totul devenea contemporan cu mine./ Mă cutremura./ Eram și eu acolo./ Uluit. /Neclintit.../ Acum privesc stupefiat./ Mă săgetează o mie de întrebări./ Usturătoare întrebări.”

Un roman plin de uși lăsate de autor întredeschise întru ispitirea cititorului, în nici 160 de pagini aglomerate de sensuri, ipostaze, secvențe în care ne recunoaștem adesea dacă avem curajul unei clipe de sinceritate.

Interviurile, o altfel de oglindă literară?

Menuț MAXIMINIAN

După zeci de ani de la apariția acestui gen literar, interviurile au rămas la modă, fiind o formă mai ușor accesibilă ce aduce în fața cititorilor informații despre evenimente, întâmplări, epoci sau personalități. Interviu exprimă o atitudine, o opinie, este un mod direct de prezentare a ideilor, reliefând un portret, exprimând opinii, idei, lămurind atitudini. Cărțile de interviuri cu oameni de cultură sunt adevărate enciclopedii, dacă avem fericita întâlnire a doi oameni care știu să dialogheze așa cum trebuie. De multe ori avem interviuri ratate fie pentru că cel care pune întrebări este foarte nepregătit, neștiind date esențiale despre subiectul lui, fie, în cazul cel mai nefericit, „personalitatea” nu se știe exprima într-un dialog care să fie coerent și să aducă informația pe care o așteaptă cititorul. „A pune întrebări e, uneori, mai dificil decât a da răspunsuri. Pe lângă faptul că trebuie să te documentezi, trebuie să înțelegi multe lucruri”, a spus scriitorul Vasile Ernu (*stiri.tvr.ro*).

În revista *Cultura*, care, din păcate, nu mai apare în formatul print, Constantin Cubleșan spunea: „Interviul, ca specie literară, poate deveni în timp un autentic document, privind atitudinea și modul în care un scriitor sau altul se raportează la epoca sa. Fără îndoială, importantă este abilitatea reporterului în a conduce discuția, în a-l provoca și a-l determina pe cel intervievat la o abordare cât mai frontală (cât mai francă) a problemelor puse în discuție”.

Exemple bune, care merită atenția noastră, sunt cartea de dialoguri dintre Stelian Tănase și Alexandru Paleologu, *Lumea de mâine*, un volum de interviuri realizat de Ion Biberi, cărțile de interviuri ale lui Sorin Antohi, cartea semnată de Nicoleta Dabija –

O lună în confesional. Convorbiri cu Liviu Antonesei.

O punte prin dialog între cititori și scriitori întâlnim și în volumul *De vorbă cu scriitori de azi*, apărut la Editura CronoLogia. Maria Daniela Pănăzan, profesor la Colegiul Tehnic Agnita, consilier cultural Astra Blaj, și Monica Grosu, profesor la Colegiul Național Lucian Blaga din Sebeș, creionează, prin intermediul dialogului, portretele a 30 de scriitori, unii dintre ei nume consacrate ale literaturii, alții mai puțin cunoscuți, însă cu care coordonatoarele volumului au avut tangență de-a lungul timpului. Vorbim astfel de o carte care se întinde

pe mai bine de 400 de pagini, în care autori sunt nu doar cele două doamne ce adresează întrebările, ci și interlocutorii – poeți, prozatori, critici, profesori universitari. Avem o frescă a vieții literare, prin intermediul acestor voci, care nu este neapărat o imagine exhaustivă a lumii scriitoricești de azi, vastă și eterogenă, ci a unui segment al acesteia, prin care se depozitează o informație documentar-memorialistică.

Autoarele merg în mare pe o schemă constantă a interviurilor, pe care o adresează fiecărui intervievat în parte. Unii spun că nu este bine să îți faci un șablon pe care să-l fructifici apoi în fața mai multor intervievați. Însă să ne amintim de anchetele lui Bogdan Petriceicu Hașdeu, din 1878, cu peste 200 de

întrebări, care tocmai acest lucru făceau, pentru a avea, prin intermediul acelorași întrebări, o oglindă din viața românilor. Era, după cum însuși Hașdeu spunea, un demers „roditor” pentru „istoria, filologia, psihologia poporană și chiar legislațiunea românului”. Aceste cerințe de tehnică a realizării răspunsurilor vor rămâne, în mereu alte formulări, puncte esențiale în toate îndrumările și instrucțiunile de acest fel, la Nicolae Densușianu, la Sextil Pușcariu, la Romulus Vuia, la Petru Caraman și la Ion Mușlea. Și chiar la etnologii de azi.

Nu știu dacă Maria Daniela Pănăzan și Monica Grosu s-au întâlnit față în față cu fiecare scriitor, pentru că, dacă faci acest lucru, inevitabil îți vin în minte și alte întrebări și interviul devine unul natural, sărind pe alocuri schema propusă. În cazul de față vorbim despre așa-numita anchetă literară, pe care o întâlnim și în reviste, și care presupune atunci exact ceea ce au făcut autoarele, adresarea întrebărilor și răspunsul strict la acestea. Pentru acest lucru, nu este nevoie să-ți privești în ochi interlocutorul, pentru că interviurile nu trebuie să transmită neapărat o stare, o emoție, ci să fie oglinda unor atitudini literare. Spre exemplu, Daniel Cristea Enache nu înregistrează interviurile, ci le trimite în scris, primind răspunsurile în același mod, pentru că „un scriitor se exprimă cel mai bine în scris. Pe hârtie poate să exprime tot ceea ce dorește, cu toate nuanțele necesare”.

Prin întrebările adresate, interviurile de față devin cât se poate de prietenești. Aflăm, astfel, când au început să scrie cei 30 de intervievați, amintirile legate de părinți, locurile natale, climatul anilor de studii, momentele trăite ca scriitor, relația literaturii cu cititorii, proiecte culturale, cele mai interesante răspunsuri fiind la întrebarea simplă: ce este literatura. Iată doar câteva din răspunsuri: Theodor Damian: „Este o călătorie prin deșert, umblând după Fata Morgana, aceste ca atunci când ți-e foame și n-ai pregătit nimic și trebuie să aduni vreascuri, să faci focul lovind două cremene, să pui pe foc ce ai de pus și să nu mănânci până ce nu vine Dumnezeu ca să-l ai musafir la masă” (p. 129). La rândul lui criticul Constantin Cubleşan spune: „un drog care odată îngurgitat produce opere de artă,

sub pana unora, excepționale. Dar literatura e și o profesiune. Cu rigorile și cerințele ei disciplinare. Dacă poți să le respecti e bine. Ai bucuria de a fi un bun profesionist al scrisului. Cel puțin pentru mine, calitatea aceasta îmi e de ajuns” (p. 118).

Se lasă loc liber și posibilității de a-și exprima interlocutorul și alte gânduri prin întrebarea „Există vreo întrebare la care ați vrea să răspundeți și nu v-a fost adresată?”. Despre soarta scriitorului contemporan, Ion Buzași spune: „nu se mai bucură de prestigiul de altădată, când era văzut ca o personalitate culturală. Cauzele sunt multe și nu mă lansez în evidențierea lor” (p. 65).

Despre mamă, cel mai frumos vorbește Valentin Marica: „I-am descoperit chipul învelit într-o năframă de culoarea florii de soare. Mă ducea cu ea pe câmp. Într-un iulie când începuse seceratul m-a dus Din Sus de Sat, locul pe care-l îndrăgea cel mai mult, fiind primit de la părinții ei, mângâietorii Iacob și Ana. A secerat un snop pe care m-a așezat ca-ntr-un jilț împărătesc și de acolo îi priveam mâinile harnice. Era trup de lumină” (p. 226).

Despre cum se regăsesc locurilor natale, în scris, Olimpiu Nușfelean spune: „Prin energia pe care mi-o dă, prin tihna scrisului, prin felul cum a urcat în viața mea, care este și a scrisului. Copiez crâmpei din el, îl transpun în câteva fraze, îl descriu... Cărțile mele se desprind din traiul de aici. Nu metaforizez. Nu țin la asta” (p. 267).

Din aceste dialoguri se pot desprinde și adevărate moto-uri, după care autorii se ghidează în viață, spre exemplu, universitarul Ilie Rad spunând: „Pentru mine, povara recunoștinței este mai grea decât povara urii” (p. 304).

CV-urile ce însoțesc dialogul, alături de poza fiecărui interlocutor, întregesc portretul fiecăruia dintre aceștia, Nicolae Băciuț, Ion Brad, Marcel Mureșianu, Mariana Pândaru Bârgău, Ioan Popa, Anca Sârghie sunt câțiva dintre scriitorii prezenți în volum.

Pe lista cărților ce trebuie citite este și cea a criticului Daniel Cristea-Enache *Literatura de azi. Dialoguri pe net*, apărută recent la Editura Polirom. Ne întâlnim cu 12 scriitori

contemporani reprezentativi pentru literatura de azi: Răzvan Petrescu, Dan Lungu, Emil Brumaru, Ioan Es. Pop, Radu Pavel Gheo, Livius Ciocârlie, Carmen Mușat, Lucian Dan Teodorovici, Vasile Ernu, Norman Manea, Radu Vancu și Silviu Lupescu. Interviuurile au apărut inițial online, pe litternet.ro, așa cum se întâmplă și cu cele de față, apărute în presa vremii.

Dimensiunile ample ale cărții semnată de Maria Daniela Pănăzan și Monica Grosu nu sunt neapărat un punct pozitiv, poate selecția a doar zece dintre scriitori sau adăugarea altor nume mai cunoscute, puteau fi o oglindă prin vocile care poartă drapelul literaturii în ziua de azi. Același entuziasm de a aduna toate interviurile din rubrica mea

culturală de la un radio l-am avut și eu la un moment dat. Mă gândeam să nu se risipească, ideea era că le stă mai bine între copertile unei cărți. Azi mi-aș schimba și optica și titlul cărții, pe care aș transforma-o din una jurnalistică în una literară, din *Stop reportofon* și peste 20 de nume, multe cunoscute doar în orașelul meu, în *Întâlnire cu 10 scriitori*. Oricum, intenția de a aduna între copertile aceleiași cărți oameni cu preocupări diferite în sfera vieții culturale este una lăudabilă, volumul fiind dedicat Centenarului Marii Uniri. Se afirmă greșit de către unii că aniversăm un veac de literatură, pentru că literatura românească este cu mult mai veche, însă putem vorbi despre o nouă etapă a literaturii noastre odată cu Unirea.

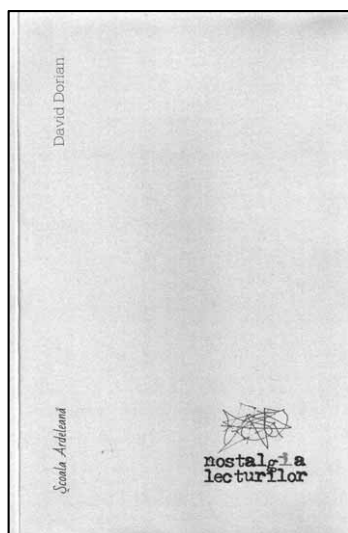
Construcție

„Nostalgia lecturilor” și critica lui David Dorian

Victor ȘTIR

Apariția volumului *Nostalgia lecturii* (Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2018) ne descoperă pregnant fațeta unui critic veritabil, scriitorul Dorian David, pe care prea bine îl cunosc cei care-i urmăresc scrisul, este drept, până acum, doar din cronicile publicate

cu intermitență, dar de fiecare dată mai mult decât convingătoare. Volumul se deschide cu un foarte bun interviu despre viața și literatura autorului, realizat de Nicolae Băciuț, „papa” interviului literar românesc, după publicarea „Istoriei literaturii române în interviuri”, lăudată la superlativ, pe bu-

nă dreptate, de Alex Ștefănescu. Aflăm: „Contactul meu cu poezia bacoviană, petrecut prin clasa a șaptea, a fost năucitor”; o premisă temeinică pentru evoluția ulterioară a poetului, am adăuga. O formă aparte de lectură o reprezintă evocările unor întâlniri admirabile, cu Dan Barbilian, prin Solomon Marcus, cu Rebreanu, prin Lucian Valea, de asemenea, cu rar farmec sunt relatate întâlnirile, de la Bistrița, cu Gheorghe Grigurecu, de la Casa Scriitorilor din Șanț, cu Mihai Ursachi. Portretul lui Luca Onul, *A învățat să moară*, are o încărcătură de frumusețe și de încântătoare nostalgie.

Finețea receptorului de text literar, care este David Dorian, se descoperă în secțiunea cărții *Jurnale paralele*, mai întâi fiind vorba despre cel al lui Mircea Cărtărescu, „deranjant” pentru Cristian Tudor Popescu, apoi des-

pre jurnalele lui Ioan Pinte: *Proximități și mărturisiri* și *Mic jurnal discontinuu*. Însemnările unui preot de țară. „Jurnalul lui Ioan Pinte este construit, implicit, în jurul unui personaj, al personajului narator; explicit, el e țesut în jurul duhovnicului, al maestrului său spiritual, părintele Nicolae Steinhardt, evocat cu admirația și căldura învățăcelului. (...) Asemenea lui Proust, autorul atât de iubit de Steinhardt, Ioan Pinte, rememorează vârsta paradisiacă petrecută la Runc, pe locul numit Dâmb...”, scrie David Dorian, indicând puterea de redare a forței textului, „debordând de idei, impresii de lectură, amintiri rămase în afara timpului, cugetări ale unui suflet candid”, comentat în totalitatea sa. Cu un instrumentar de aceeași factură își propune și reușește autorul să prezinte „Întâlnirea în eternitate” dintre Nicolae Vărsmaș, elevul, și Radu Petrescu, profesorul, scriitorul, amândoi autori de jurnale care se întâlnesc, coexistă, în literatura română.

„Proiectul ambițios și inedit de a pune față în față, așezare în oglindă, într-un paralelism cu punctul de întâlnire în eternitate, două mărturii de viață, două manifestări ale sensibilității poetice, reprezintă una dintre cele mai frumoase reușite”, constată autorul David și amplele înzestrări îi permit să comenteze foarte convingător capodopere.

Muntele vrăjit, de Thomas Mann, este una dintre ele și întâlnim în comentariu voluptatea povestirii pe spații scurte, de excepțională densitate, a uriașei construcții românești. Ne pare cu nimic mai prejos, ideatic și stilistic, de textele de aceeași factură ale lui Nicolae Balotă, de pildă.

Exemplificăm: „Șederea lui Castor la Sanatoriul Berghof, preconizată ca o simplă vizită, se va prelungi nedefinit... El va uita

șirul anilor petrecuți aici (șapte la număr), trăind iluzia că s-a sustras scurgerii timpului. Uitarea nu înseamnă însă și oprirea timpului...”.

Octavian Paler este numit un ecleziaș al vremilor noastre și cartea lui „Autoportret într-o oglindă spartă” ne plimbă prin anotimpul senectuții, scrie David Dorian, cu pătrunderea și delicatețea cu care se ocupă și de cartea *Portretul lui M*, semnată de Matei Călinescu, pentru a descinde apoi asupra paginilor din *Despre îngeri*, a lui Andrei Pleșu, căreia îi acordă o hiperbolizată atenție într-o construcție empatică, impecabilă stilistic, probabil prea mult pentru meditațiile relativ palide ale marelui cărturar. Cu ochi proaspăt și condeiul aplicat, David Dorian are curiozitatea, plăcerea, să citească foarte atent romanele Ioanei Bradea, în care sesizează ineditul, noutatea textului, ce le scapă unora cantonați în canoane, împresurați de bătrânețea gândurilor, tot astfel cum este evidențiat entuziasmul prozei lui Traian Săsărman sau al textelor confesive eseistice ale Jeniței Naidin, în elanul cuprinderii în lecturi a unui mare număr de scriitori iluștri. Dintre echinoxiști sunt reținuți cu cărți de poezii Dinu Flămând și Gavril Moldovan, iar dintre critici, chiar mentorul grupării, Ion Pop, autorul antologiei Poezii revistei *Echinox*. Poeta Florica Dura este indicată prin volumul *Biserica din Smirna*, găsindu-se în perimetrul ideatic al unei mistici a iubirii, astfel cum universul poetic al Anei Zegrean i se pare autorului marcat de delicatețe și tragism: „Versurile Anei Zegrean aduc în sufletul cititorului plâsmuiri delicate de poezie, într-o lume grevată de înțeleșuri tragice”. Cu grila profunzimii și candorii este lecturat volumul de versuri *Ninge* al Veronicăi Știr: „Poemele sale sunt ale unui suflet pur, nealterat de modele trecătoare. (...) Candori turnate în matricea poeziei reliefează profilul unei

autoare ale cărei virtuți constau în simplitatea notației, însoțită de reflexii și reflecții surprinzătoare”. Poezia lui Gheorghe Mizgan este privită deopotrivă prin dorința manifestă de înnoire, uzându-se de procedee din „inventică”, dar și sub elanul recuperator al publicării textelor de acum aproape patru decenii.

Disponibilitatea autorului pentru prizarea actului cultural este cu asupra de măsură dovedită în diversitatea textelor. Un comentariu pe care îl face în secțiunea sinesteziei este relevant dincolo de mijloacele criticii literare folosite: „Florin Săsărman ne aduce un buchet al marilor sale sensibilități și creativități, răspândind miresmele poeziei nemuritoare”, sau aprecierile din: *Timiditatea unei remarcabile actrițe*, adresate Adei Milea. Considerațiile plastice ne mărturisesc sensibilitatea pentru lumea culorilor și capacitatea de apreciere a formelor: „Siluetele lui Macedon Retegan, conturate cel mai adesea din câteva tușe, izbutesc să comunice mult mai mult decât ar putea-o face canoanele unei reprezentări exhaustive. Trupuri imateriale, constituite mai mult din aura lor transparentă, dobândesc o stranie greutate cromatică”.

Prin suplețea stilistică și nuanțarea adevărilor sale, Dorian David ni se arată ca unul dintre cei mai înzestrați scriitori ai generației sale, cu o plajă de expresie, de la poezie, la roman, comentariu politic, la critica de artă, „feliată” pe domenii și scrisă cu sensibilitate, cu aplicație. Firește, totul sub nostalgia pierderii acestor adevăruri, după „lectura” în care le ia în stăpânire. Autorul ajunge la admirație, la textul critic de sorginte artistă, găsindu-se ca tipologie în siajul lui Gheorghe Grigurcu și fiind, ca armonie și profunzime, cel mai fidel continuator al marelui critic. Regretul unei dedicări totale criticii este tot mai întemeiat pe măsură ce publică din textele scrise.

Genius loci

Rodica LĂZĂRESCU

Despre „duhul ardelenesc”...

„Transilvania este, pentru mine, șira spinării verticală, scăldându-se în imensa lacrimă a străbunilor și părinților mei, alunecați în uitare.”

Fiindcă „ardeleanul are dorința, dar și voința spiritului de sistem sau, mă rog, de cuprindere sistematică”, la patru ani de la apariția primului volum, apare acum cel de-al doilea tom, cu subtitlul *Alte contribuții istorico-literare*,

consacrat de distinsul cărturar Mircea Muthu *continuităților și polarizărilor* din spațiul aparte al Transilvaniei, acolo unde structurile sociale erau „mai încheiate decât acelea din Vechiul Regat”, aristocrația românească

fuse înlocuită „cu una eminamente maghiară, dar și de origine saxonă”, rămânând ca structurile românești „să fie girate, direct sau indirect, de prezența tutelară a satului transilvan, cu specificitățile sale psiho-sociale, unele ancestrale, permanentizate etnologic, lingvistic și cutumiar”.

Două cărți

Eseul despre *Continuități și polarizări* deschide prima dintre cele două părți ale volumului („Pro memoria”) și este urmat de alte șapte texte puse sub genericul *Circumscrieri*, dedicate celor doi Mihai Halici, tată și

fiu, mitului văzut ca „parte integrantă din pânza freatică a imaginarului social din toate epocile pe care îl aluvionează fără conținere, modificându-i structura, mai ales în situații de criză”, lui Andrei Șaguna, cel cu „ochi luminoși, ca două minuni” (G. Călinescu), lui Aron Cotruș – „talent robust și cultivat”, micii „bijuterii istorico-literare” semnate de Al. Cistelean, „o mostră de critică aproape ficționalizează spre [...] plăcerea lecturii”, precum și lui „Liviu Rebreanu la timpul viitor”, o bine documentată trecere în revistă cu informația adusă la zi, mai exact la cele două masive volume (peste 1100 de pagini) *Rebreniana*, publicate în 2017 de Niculae Gheran, cea mai autorizată voce în domeniu.

Partea a doua („Insertii contemporane”) reunește cronici/comentarii pe marginea unor volume de poezie (Ion Mureșan, „poet al interstițiului, blindat de cultură și cu obstinația de sursă în primul rând țărănească”, încercând „să umple, să umanizeze «golurile neliniștitoare»”, Mircea Ivănescu, „singularul” Dan Damaschin cu o „sensibilitate poetică cu totul aparte”, George Vulturescu, Mircea Petean, Vasile George Dâncu și „badea” Vasile Dâncu), proză (Florina Ilis și „povestitorul” Marin Ilea „din Ieud”) și teorie literară (Ștefan Borbély și Al. Cistelean).

În *Addenda* este reprodus un interviu acordat lui Ovidiu Pecican, din care am citat la începutul acestor note.

...și „spiritul ieșean”

Conștient că în condițiile avalanșei de apariții editoriale, „un singur om nu mai poate da seama de tot ce se înregistrează în planul vieții sale spirituale”, Ionel Necula și-a ales spre comentariu acele cărți ce au ajuns pe masa lui de lectură de la scriitori pe care i-a cunoscut în anumite împrejurări și pe care i-a „ținut totdeauna în grații receptive”. Volumul de față (*Spiritul ieșean, în receptări critice ocazionale*, Editura StudIS, Iași, 2018) adună după un anume criteriu 22 de cronici, criteriul fiind, dincolo de valoarea volumelor comentate, apartenența autorilor la un anume spațiu geografic, și anume „dulcele târg ieșean”. Grupate în patru secțiuni (*Resurecții lirice, Publicistica în active lucrative, Saga Ursă-cheștilor, Imaginarul narativ ieșean*) (cărora li se adaugă, în Addenda, un text despre Anișoara Pițu), textele propun cititorului medalioane literare avându-i în centru, printre alții, pe „subtilul scriitor” Daniel Corbu („un mare poet de care se sparg maladiile acestui veac”), pe Emilian Marcu (autorul unor „sonete glazurate”, dar și în ipostaza de

„constructor al imaginarului narativ”), „a cărui productivitate a complexat deja multă lume”, pe Aurel Brumă („o voce a societății civile”, dar și „într-o dispunere epică”), „scriitor care merită mai multe recunoașteri”, pe Magda și pe omul „cât o enciclopedie” Petru Ursache („un polihistor sagace și laborios”), pe „polivalentul scriitor” Doru Scărlătescu ori pe medicul-poet Ioan Hurjui.

„Am fost și am rămas birnicul lor [...], de la fiecare am luat câte ceva și le sunt profund recunoscător pentru bucuriile oferite.” Bucurii pe care „birnicul” Ionel Necula le întoarce către cititorii săi, cu un avertisment teribil: „pașii mei vor fi totdeauna pe urmele lor”! Spre folosul tuturor, zicem noi.

Lut

Flavia ADAM

Bilanț

Tot ceea ce numești acum dragoste:
cerul sub care-am murit, iluzia că întunericul
are formă striată. Numele noastre, niște
baloane în aer,
adevărul de cealaltă parte. Șuieratul ce se mai
aude o vreme după ce trenul oprește în haltă.
Dimineța în care cămașa cu flori
mi-a învelit numai o parte a corpului,
în vreme ce adevăratele lupte s-au dus
pe suprafețe adiacente. Pielea mea și a ta,
amprente

pe diferite obiecte din casă.
Soarele spânzurat printre crengi,
gustul lui galben, incert.
Tot ceea ce numești acum viață:
clipa în care bei o cană cu lapte
și pe buza de sus îți rămân urme albe.
Șervețelul. Buchetul de frezii.
Lătratul câinelui din vecini. Faptul că mă
gândesc la tine
și totuși pot scrie coerent, calculat,

Poezia Mișcării literare

despre moluște și încălzirea globală,
despre anxietate și sindromul obsesiv-
compulsiv,
despre momentele în care ne imaginăm
că gloanțele pot trece prin noi
și nu ni se întâmplă nimic,
ca și cum, într-un timp nu foarte îndepărtat,
ceva s-ar schimba, cu toate că nu am făcut
mare lucru

pentru-a opri acest aer care ne umple din ce în
ce mai des, din ce în ce mai înverșunat,
piepturile.

Abatere

Firește, nu am nimic cu lumea
și, cred că, nici ea cu mine:
să-mi îngăduie, așadar, o mică,
foarte mică abatere
de la rutina acestei duminici.
În spații similare, lumina e o draperie mișcată:
diminețile seamănă izbitor
cu bolile de ficat tratate cu silimarină.
Durere acută în dreapta,
un salon de spital în prelungirea brațului alb.
Paturi cu mai puțin de o jumătate de metru-
ntre ele,
ferestre prin care, în orice moment,
cineva slab de înger s-ar putea arunca.
Oricine are impresia că este puternic, nu e.
Oricine are impresia că e vigilent, nu e.
Oricine are impresia că e pregătit, nu e.
Pentru că întunericul vine întotdeauna din
spate,
pentru că nimeni nu îi simte frigul din prima,
chiar dacă unele semne se-arată
cu suficient de mult timp
înainte.

De iarnă

Sunt ierni în care noaptea vine devreme,
ierni în care pietrele par capete albe de miei.
Atunci, o fierbințeală moale ne mută din loc

și pupilele se măresc într-atât,
 încât avem impresia că ne-aflăm
 în fața unor cimitire rotunde.
 Sunt ierni în care singurătatea
 se prăvălește din casă în casă,
 din bărbat în femeie, din femeie în prunc.
 Ierni în care, dacă arunci
 un pai în paharul cu vodcă,
 prin trupul lui vag, vădit subțiat,
 vor mișuna doar esențele tari.
 Sunt ierni în care un glas amăru
 distanțează corpul de corp,
 cuvântul de gura ce l-a rostit.
 Atunci, chiar atunci, o dâră de
 beznă mânjește zăpada
 și toți sunt convinși că trăiesc,
 și toți sunt convinși că visează,
 doar noi ne prefacem mirați,
 când traversăm dintr-o parte în alta
 și dintr-o dată se face frig, foarte frig,
 așa cum se-ntâmplă numai în corpul cuiva
 care moare.

Cazemate

E timpul să credem și
 ceea ce nu am crezut:
 că înotăm împotriva curentului,
 că percepem la rece
 geometria unui punct luminos.
 Că lumea-i un coridor sidefat,
 un tub prin care înaintăm în viteză,
 în vreme ce-n guri ni se-ndeasă
 cireșe amare.
 E timpul să credem în noi,
 în siguranța pe care-o emană
 cazematele de zăpadă.
 Să ne amintim ce-am uitat,
 să analizăm în detaliu
 aspectele deja cunoscute:
 în fiecare zi,
 cineva se roagă să moară,
 în fiecare noapte, cuiva îi e teamă
 că nu se va mai trezi dimineața.
 Doar nouă, celor căptușiți
 într-o burtă imensă,
 ne e greu să clipim controlat,
 să ne lipim unul de celălalt până când
 o urmă subțire de sfoară
 ni se imprimă treptat, aproape vulgar,
 pe mijlocul gâtului.

Flavia Armina Avram

Născută la 27 decembrie 1982, Târgu-Mureș. Studiază la Liceul Pedagogic „Mihai Eminescu”, Tg. Mureș, profil învățători-educatori, promoția 2002; Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, specializarea pedagogia învățământului primar și preșcolar, promoția 2010. Este profesor pentru învățământul primar și preșcolar.

Debutează în revista *Târnava*, Tg. Mureș, 2000;

În perioada 2014-2018, publică versuri în revistele: *Luceafărul de dimineață*, *România literară*, *Apostrof*, *Vatra*, *Convorbiri literare*, *Familia*, *Discobolul*, *Târnava*, *Acolada*, *Argeș*, *Conta*, *Arca*, *Poezia* (Iași), *Hyperion*, *Scriptor*, *Feed Back*, *Mozaicul*, *Neuma* etc.

Este redactor la revista *Banchetul* și la revista *Neuma*.

Semnează mai multe volume de versuri, dintre care amintim:

Tăcerile dintre cuvinte, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj Napoca, octombrie 2013;

Instantanee din ultima moarte, prefată Iulian Boldea, Editura Arhipelag XXI, Tg. Mureș, aprilie 2015;

duminicile de sub pământ, Editura Tracus Arte, București, februarie 2016;

Raiul de urgență, Editura Neuma, Cluj-Napoca, martie 2017.

Beneficiază de cronici, recenzii, comentarii critice în mai multe reviste literare, ca și de premii obținute la festivaluri naționale și internaționale de poezie.

Groapa

Am trecut prin fața lor o secundă,
 ei nu au văzut
 decât o bucată de carne.
 Am trecut prin mâinile lor noduroase,
 ei au simțit o înțepătură ușoară.
 Am trecut prin gurile lor hămesite,
 ei au crezut că cineva de sus îi hrănește.
 M-au rotit, m-au atins, m-au scaldat
 în poemele ridicate deasupra paharelor.
 Au închinat în cinstea mea
 și-au băut și,
 numai când vuietul s-a limpezit
 cât de cât, unul s-a sculat și a zis:
 „— Aceasta trebuie să fie lumina
 de care am tot auzit!”.

Apoi, s-a răsucit altul și-a spus:
„– Să rămână cu noi!”
Dar eu plecasem deja –
soarele meu nu mai era printre ei,
doar frigul ca o spărtură în cer,
doar aerul galben, vâscos,
doar luna ca o mireasmă sărată
pe care o plimbi vrând-nevrând
dintr-o parte în alta
a gurii.

În ploaie

Mi-e dor de tine
ca de o ploaie în mijloc de vară,
când mă strecor sub umbrelă
crezând
că lumea e un lan de lumină,
pe care îl pot culca la pământ
cu o simplă mișcare
a mâinii.

La vale

Tot mai mult mă-nvăț cu
liniștea zilei, cu pielea ei netedă.
Îmi port amarul cum aș
purta un sac de cenușă și toți
ai mei s-ar mira de
gura lui largă. N-am nimic de-mpărțit,
nimic de ascuns. Respiro:
punct și virgulă, gaură-n cer.
Aici încape un soare pătrat.
Aici am un nume pe
care nu mi-l pot aminti. Aici vii tu și
rănești ce-a mai rămas de rănit.
Aici drumul o ia dintr-o dată
la vale.

colți

poate că dragostea nu e totul
suntem înghițiți zi de zi
de spoiala unor lucruri mărunte

de pildă
la câțiva metri de noi
un bărbat pune vreascuri pe foc
se lipește de trupul femeii

nu vede
că-n liniștea felinarelor
lepidopterele își ating
antenele gri

că sub streșina-nsângerată
a casei de lut
un pui de rândunică-și găsește sfârșitul
în colții tulburi
nefiresc de subțiri
ai pisicii

avionul

o limbă de foc
peste a doua limbă
de foc
clădirea acoperită cu iederă
pedalele
bicicletelor Pegas

trec de ele
absorb
vaporii netezi din aer
mimez fericirea
o rezum
la un pumn de furnici

la avionul
ce taie
albastrul în două
deși pentru mine e doar
un punct în mișcare

bizar

uneori îmi vin în minte
lucruri bizare:
o lună imensă și verde,
spânzurată
deasupra orașului.
picioarele mele culcând
la pământ
câmpul de rapiță.
festivalul baloanelor,
globuri de aur
căzând
de la mare-nălțime.
furnicare de oameni,
viața crescând

sub tălpile lor.
femeia în capotul
cu flori,
un șarpe-nghițind
un alt șarpe.
uneori îmi vin în minte
lucruri bizare,
cum ar fi
să tai cu foarfecele
poemul de azi,
să fac din el câteva
avioane
pe care să le-aruncăm
de la unul
la altul.

de-a rostogolul

e joi
am pielea fină
ating
coperta lipită cu făină
și apă
fixez textura ei pe retină
iau pulsul
fiecărui por de hârtie

o muscă
îmi bâzâie la ureche
dau s-o lovesc
nu am cum
nu mă pricep la ucis vietăți

renunț
rostogolesc lumina prin aer
o aduc
aproape de tine

sunt vie
ești viu
constat că mai nou
dragostea se măsoară în pixeli

că inima ta
e-o încăpere rotundă
în care mă-ntorc mai mereu
cu brațele pline
de flori

caprifoi

2 p.m. rup
crenguțe de caprifoi –
observ că lumea se mută dintr-o parte

în alta, că-mping aerul cu o
forță pe care nu credeam că o am.
calc înapoi în balta gălbuie
și tocul pantofului dispare pe

jumătate. calc înapoi peste tot ce
ai însemnat pentru mine:
rai și fân, dejunul
la Mc, piepturile noastre

curbate. chiar acum pornim în
direcții diferite. chiar acum, frica
se lipește de noi.
chiar acum când, printre
zuluții rotunzi ai amiezii, soarele-mi
strălucește mai ceva ca un
ghem de paie în păr.

istorie

mă gândesc la dragoste,
un soi de război
în plină desfășurare,

o gaură roșie-n piept
după care
totul rămâne
istorie

Ovidiu POJAR

Autoportret cu ochelari

Văd lumea pe dos.
Port ochelari
cu lentile ciudate -
una mă lasă să privesc doar în sus
cealaltă să privesc doar în jos.
Stau între două fântâni
și mă minunez
de ușurința cu care ștergi
diferența între nu și da
cu o privire pe care încerc s-o cunosc.
Văd totul pe dos,
mă mir
și mi-e bine așa.

Aur pe fruntea ta

Zilele se făceau tot mai frumoase
Și ne era atât de bine așa
Și era vară, și era toamnă
Și miere din ceruri curgea.

Orele se-ascundeau după dealuri
Rodnică, pentru noi aștepta via
Printre frunze, deschizând ferești
Îți priveam, tânără, bucuria.

Dumnezeu și-a dat jos nimbul -
Aur lunecând în gutui
Și-am văzut cum îți pune pe frunte
Un strop din galbenul lui.

Conviețuiri

Prea puțin loc ai, Doamne,
Pe perna mea!
Cum să ne suportăm unul pe altul
Noaptele acestea lungi și
Neliniștite,
Când eu îți șifonez mereu imaginea,
Ca un cearceaf mototolit mă înghesui în mine
Mă trezesc iarăși înaintea ta
Și strig:
Iată omul
Cu aripi de ceară
Cum scormonește
În măruntaiele cerului!

Locul tău

Care e locul tău?
Sunt o tablă de șah
cu pătrate inegale
tu faci o deschidere clasică
eu am un răspuns imposibil -
nu mai vreau scurtături,
iubesc gândul plecat în diagonală
și dormitul în cort
îmi iau cu mine nebunii,
facem un ocol
și ne pierdem puțin
într-un fiord norvegian
sacrific un cal

să nu mai vin ca un cuceritor
înspre tine
de teamă să nu eşuăm într-un şah etern –
care e locul tău,
şi ce culoare
alegi azi?

Insomnii

Nu am insomnii
Fiindcă nu mai am nopţi.
Ca şi când aş fi trecut
De paralela de 66 gr şi 30 min
Mult înspre nord
Respir într-o lumină continuă
Un aer rarefiat în care
Precum un vânător singuratic
Aştept nemişcat după gesturile tale
mărunte
atât de mici încât numai cineva
cu o foarte mare acurateţe a privirii
le-ar putea sesiza
aşa cum te mişti
într-un râu cu peşti transparenţi –
de aceea am tot timpul cu mine
năvodul gata pregătit
fiindcă aceste gesturi aproape infinitezimale
au o însemnătate foarte, foarte mare.
„Hai să vorbim”
Îmi spui tocmai atunci
Şi râul tău, ca un duh eliberat dintr-o sticlă
Ne ridică dintr-o dată pe sus
Şi toate celelalte rămân foarte departe
Şi neînsemnate
şi noi tragem frenetic de clopotele
Îngerului de apă
Şi ale îngerului de vânt
Şi cad peste noi cuvinte
Pe care numai noi le-auzim.

După o excursie în Turcia

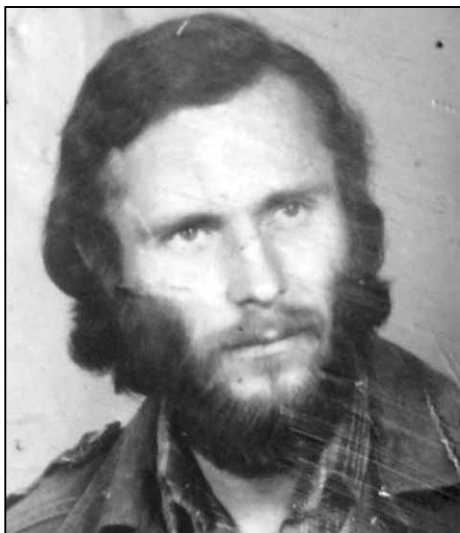
Te-aş fi făcut moschee,
Picioru-ţi minaret
Să fiu legat de tine
Pe veci, ca muezinul
Căci te iubeam, femeie,
Şi mă simţeam Profet
Care la nuntă-n Cana
Făcea din apă, vinul.

Te-aş fi făcut mai bine
Un caravan serai
Să-mi pun în tine noaptea
Comorile-n păstrare
Cât mă desfăt cadâne,
Şi tu încă erai
Răsfăţ pentru-al meu sânge
Şi dulce ţărm de mare.

Dar ai rămas ca Troia
Ascunsă în nisip
Şi chiar nu mai pot astăzi
Să-nchipui alt destin
Aştept să-ţi spele ploaia
O umbră de pe chip –
Rămâi doar cu mireasma
Pădurilor de pin!

Iarăşi, toamna

Eu vin din neguri
Şi mai aduc cu mine ploi
Nu te speria
Când toamna îţi bate la uşă –
În ritm de castagnete s-au dezbrăcat nucii –
Ştiu,
În oraşul tău
Totul se întâmplă altfel,
Manechinele au primit haine noi,
Ce caut eu lângă tine – măr pădureţ
Cu braţele goale
Întinse?

Atila RACZ

drumul înspre casă

timpul în care încerc să-mi scot din cap
roșcata aceea din pub întinzând mâna deodată
cu mine

spre același pahar cu tequila
să-mi scot din cap poezii care mă locuiesc
să-mi scot din cap orice gând și mai ales
patima de a

recita în gând Bukovski
timpul ăla s-a dus
ca fumul gros îmbibat cu vapori de alcool
cu toate străzile care au devenit deodată râuri
de clădiri de oameni de mașini
lăcrimez teribil și merg ca un vierme
îmi amintesc că ai pus pe masă două farfurii
două cuțite
două furculițe
și te-ai așezat demn cu spatele la fereastră
m-ai așteptat
dimineața șiroia printre arțarii căzuți
în umbrele lor duioase
a trecut mult timp de atunci
nu pricep de ce-ți vedeam
doar
acele linii atât de ademenitoare ce-ți conturau
coapsele
nu înțeleg
așa ca un fluture de noapte prins de lumina
lăptoasă

șovăielnic
închid ușa din mine
și mă trântesc pe inimă să adorm dracului
să te visez

mama

mama a rămas așezată pe banca
de sub mărul verde plantat de tatăl meu
sta ghemuită în sine
cu privirea în sine
cu lumina stinsă în ei

casa din lut și paie încă era albastră
ca cerneala-n care puneam apă s-o înmulțim
palmele largi ale tatălui
se mistuiau în spărturi
și să nu uit
să nu uit
picioarele ei altădată frumoase
au prins miros de pământ
rochia ei altădată curată a prins miros de
pământ
a rămas atât de singură mi-a șoptit fratele meu

am ridicat-o în brațe mi-a zis fratele meu
și-am simțit că a rămas din ea doar un prunc
o umbră ușoară
pe care n-o poți prinde-n culori nici în cuvânt
mi-a cerut o portocală mi-a șoptit fratele meu
iar eu n-am avut

tatăl

tata nu-mi spunea niciodată ce să fac
dar îl vedeam în fiecare dimineață-n grădină
așa pe înserat uneori îmi arăta via
prunii de pe coama dealului

iarba
și-mi zicea
ea iarba
este bogăția pământului
uneori când veneam din Bistrița spre casă
îl vedeam cum nu vrea
nu
să-mi spună că s-ar putea oricând
să fie ultimul nostru drum împreună
și mă privea lung cu ochii lui verzi
limpezi ca ziua de astăzi
când mă gândesc la el

și nu știu
nu
dacă ar vrea să mă asculte

primeniri

de când ei lipsesc iau o foaie înghețată
peste care a fulguit
cu pana îngerului aștern cuvintele
pe care mă gândesc că le-aș fi rostit
curg nori pe fereastra prinsă de viscol
ziua se stoarce ca un fuior de nămeți
pe un drum neștiut
aici pe umărul colinei
nu demult era așezat tatăl meu
privind grădina ninsă
copacii prinși de aerul greu

haina-i îmbracă scaunul din colțul
odăii
spațiul lui s-a împușinat atât de mult
încât a încăput în el
îmi amintesc acum înspre primăvară
cum părinții cântau împreună
în camera primenită de flori
când
noi copiii ne rugam în lăuntru
să nu-i ia Dumnezeu

bucolică

coboară toamna-n hainele brumate
peste oraș cad frunze de pelin
iubirea mea de altă dată
cum briza amăruie de pe dig
vin nopți în care șoldul tău coboară
spre palmele ce se deschid

când numai cu suspine de plăcere
îți iau de pe genunchi durerea cu-n sărut
te-aplecî încet ca adierea
pe marginea ferestrei să privești
iar umerii îți curg ca miera
spre luna ce te poartă prin povești
pe străzi se lasă umede umbre
și-n ele curge cerul scuturat din părul tău
m-apasă sânul cald pe-o tâmplă
și mă visez într-un copil

rugăciune

bucurați-vă
că nu știți ce aduce ziua de mâine
că nu știți ce aduce sufletul în lăcașul său
și ziceți
astăzi este ziua fericirii
astăzi o să vă aduc cu brațele mele calde
în încăpere
o să vă spăl picioarele cu apele ochilor
o să vă învelesc în gânduri înmiresmate
iar trupul vostru va întineri
inima voastră va fi plină
bucurați-vă cum cei săraci cu duhul
cum cei prigonți
cum cei flămânzi și însetați de dreptate

răzvrătitul

nu mă termin așa ușor
nu mă las frânt
nu mă las secăt
nu mă las morții
încă sunt viu
iar sângele meu
sângele meu este roșu
nici coclit
nici albastru
sunt sclavul căruia nu-i poți lua
inima
nu-i poți lua cuvântul
nu-i poți lua mâinile
capul
picioarele
știu că tatăl meu a iubit oamenii
știu că a iubit pământul
iar grădina din jurul casei
creștea în palmele lui
mari și noduroase

a fost în război
să-și apere patria
bucata aceea de pământ
în care a crescut
în care și-a pus trupul
eu ce să zic
sunt fugarul ce-și poartă pământul
sub unghii

singuraticul

din ce în ce mai complicată este simplitatea

spăl vasele
și mă prinde dorul de Magdalena
de mâinile ei harnice jucăușe
de gestul de a se apropia de mine
să-mi spună
câte-s în stele
și câte în lună
de gestul acela de a se apleca cu grijă
cu genunchii-mpreună
parcă înserarea venea mai repede
cu hărnicie
parcă dimineața nu era așa de grea
așa de tăioasă
așa de rece
simplitatea
acum mi se pare atât de complicată
încât
spăl vasele și mă prinde dorul
ca un fir de gheață
ca un fir de foc prelins din jăratic

spre Bistrița

zgomotul locomotivei cu abur
și iarna
câteva doamne
în jurul lor nori de gheață
băncile așezate ca morții
cu picioarele lipite de moarte

scriu pe un perete proaspăt vopsit
despre mine privindu-te

știu că nu-i slobod
dar așa ninge
așa ninge
iar femeile devin de zăpadă
îmi închipui cum alergîi înspre gară
și-mi crește o floare de spin pe față
pe șira spinării
îmi închipui că alergîi
iar drumul se alungește ca un șarpe

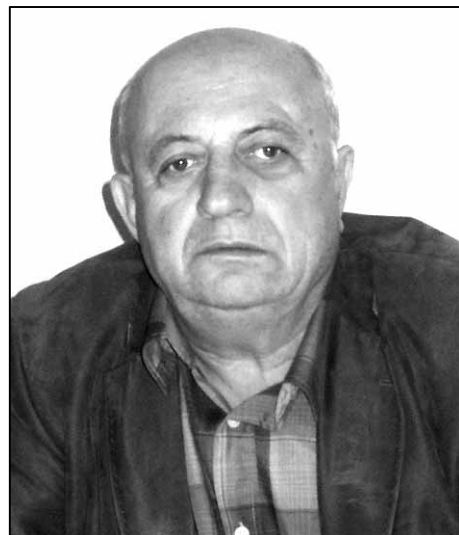
uneori gândurile o iau razna
și mă trezesc umblând de-a surda
pe sub clopotele catedralei
chiar în inima Dublinului

îmi închipui
strada ce mă împingea spre casă
când țigani amărâți măturau străzile
și-l înjurau pe Ceaușescu
de moarte

Chirpici +Construcție

Gheorghe VIDICAN

Gheorghe Vidican s-a născut la 27 iulie 1953 în satul Petid, com. Cociuba-Mare, județul Bihor, al cărui cetățean de onoare este din anul 2013. Este absolvent al Facultății de Inginerie Managerială și Tehnologică a Universității din Oradea și a masterului Managementul și Ingineria Afacerilor.

A debutat în anul 1968 în culegerea de versuri a elevilor bihoreni *Mlădițe bihorene*, apărută sub îndrumarea poetului Alexandru Andrițoiu, debut consacrat prin apariția în revista *Familia* în anul 1972.

A publicat poezie și interviuri în majoritatea revistelor de cultură din țară. A debutat în volum cu *Singurătatea candelabrului* (ed. Cogito, Oradea, 1994).

Au urmat circa 20 de volume de versuri, dintre care amintim (selectiv):

Utopia nisipului (Biblioteca revistei *Familia*, Oradea, 2003, Premiul Festivalului Internațional de Poezie de la Sighetul Marmăției, 2003);

Sărbători vulnerabile (Biblioteca revistei *Familia*, Oradea, 2003);

Rigorele cercului (editura Axa, Botoșani, 2004);

Tratatul de liniște (editura „Brumar”, Timișoara, 2006, Premiul de excelență pentru literatură al Consiliului Local al municipiului Oradea). În anul 2010, apare ediția în Braille a acestui volum, Asociația Nevăzătorilor din România);

Genunchii Tamisei (editura „Brumar”, Timișoara, 2010);

aspru sângele meu (editura „Brumar”, Timișoara, 2012, premiul „Balcanica” pentru poezie al Direcției pentru Cultură Brăila, 2014);

Dimineața din pumni (editura „Aureo”, Oradea, 2014, nominalizată la premiul Uniunii Scriitorilor din România pentru poezie pentru anul 2014);

Ochi hăituiți de trădare (editura „Cartea Românească”, București, 2015, premiul special „Gheorghe Ardeleanu” al Festivalului Internațional de creație literară pentru nevăzători „Pașii profetului”, mai 2016);

3D (CFR Edizioni, Italia, 2015) antologie de autor româno-italiană, 2003 – 2013, premiul I la Festivalul Internațional de poezie „Don Luigi di Liegro”, Roma, Italia, aprilie 2016; locul IV la Festivalul Internațional de Poezie Morlupo cittadella Poesia 2016, Roma, Italia, decembrie 2016, secțiunea A - traducere din literatura europeană în limba italiană, traducătoare: Tatiana Ciobanu, Elena Toderaș, Aannamaria Ferramosca, Gabriela Molcsan; premiul special pentru promovarea literaturii române în spațiul italian la ediția a XXI-a la „Zilele Revistei Convorbiri Literare”, Iași, 22-25.04.2017);

Fisura privirii (editura „Școala Ardeleană”, Cluj-Napoca, 2017).

Este prezent în mai multe antologiile de versuri.

Lucrează ca referent cultural la Asociația Nevăzătorilor Bihor-Sălaj. Este inițiatorul Festivalului Internațional de Creație Literară pentru Nevăzători „Pașii profetului”, ajuns la XXV-a ediție. Revistele literare din țară au găzduit cronici literare la volumele sale semnate de importanți critici literari.

Are în pregătire mai multe proiecte literare.

Gheorghe Vidican este membru al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Timișoara.

Primăvară

intri în neliniștea păsării phoenix cu tăișul securii o paranoia demnă de conturul unei lenjerii intime
drumul dintre umbrele noastre e despărțit de drumul dintre trupurile noastre sânge pe tăișul securii
cișmea ridicată lacrima mamei câinele vecinilor moare de sete sforăitul bunicului bate din palme
mi se zbate ochiul stâng e de bine grâul încolțește în palmele noastre bătăturile înfloresc câmpul
măsurăm cu pasul umbra primăverii la poalele magnoliului înflorit mirosul tău litere braille
fumegă în pipa bunicului amintirile din război în vișini sătenii descântă mirosul pălincii
sub pașii pisicii copiii ascund clopotul bisericii duhurile rele fug de semnul crucii
în ochii cerșetorilor lăcomia și foamea scorbură de copac tatuată pe trupuri
buzele mele desenează trupul femeii un poem cu țărnul abrupt zeiță
obsedată de călătoria prin mine niște năluci trecătorii prin noi
capcană izvorul arde pustiul setea lui sare pe buzele noastre
în paharul cu vin înfloresc corcodușii parcă-s ecou
primăvara are sentimente contradictorii singuri
sătenii își poartă umbrele prin holda de grâu
foamea matinală se întoarce-n copii
trupurile noastre topite de răsărit
ne așezăm uitarea în umbre
ne așezăm umbrele în sertar
alergăm prin stropul de rouă
fără auz ecoul singurătate
ni se purifică sângele
prin noi plouă plouă
plouă în noi
cu răcoare
izvorul
setea buzelor
bate la ușă tăcând
mirosul tău litere braille
în palmele noastre bătăturile înfloresc
tălăngile răstoarnă livezile în cântatul cocoșului
dimineța iese din stropul de rouă la plimbare zâmbind
în trupuri ne înfloresc pașii plini de foșnetul risipirii prin sânge
un ireversibil cosmic prin noi primăvara deranjează vecinii cu buzele
nemărginitele dorințe ale câmpului ingenuncheate-n pământ sunt șoapte
de dor nerostite de ibovnicile părăsite înainte de răsăritul soarelui de feciorii
plecați cu noaptea în cap la arat plopilor de pe marginea drumului plini de lacrimi
atât de pur ne trece prin trup mirosul de pită coaptă-n cuptor de răsăritul soarelui
ochiul tău e greu de sărutul meu dimineța ne cântărește dorurile în cutii de chibrit
curge pe deal iarba soarele își pipăie umbra ascunsă în florile de măcieș ard vișinii roua
după ce foamea copiilor s-a topit în zâmbetul bunicii își simte arsurile tinereții pe tâmpile
se hrănesc cu amintirile primului sărut pasărea phoenix prin copacii din fața casei fumegă
of culorile câmpului prin trupul ei obosit de respirația buimacă și batjocoritoare a clipei ieri
cristiorul și-a ieșit din matcă sălbatic o herghelie cârciumăreasa face politică o muscă bețivă
se aude din vii cocostârcii bățând din aripi vrând să usuce lacrimile pline de sudoare a bunicului
drumul dintre umbrele noastre e despărțit de drumul dintre trupurile noastre tăișul securii primăvara
plină cu anticari de semințe prin noi sunt pașii pisicii copiii ascund dangătul clopotului ieri prin ieri
grădină înflorită literele braille prin trupurile noastre primăvară cu genele pline de viitor ridurile noi

Marină

între coastele unui bărbat zâmbetul tolerant al unei femei
descoperit de arhivarul tăcerii sincope prin mirosul plin de mânie a fotografului
toleranța o hibă a imperiul habsburgic
report la categoria 6/49 astăzi la loto
lacrima e închisă în frigul plin de tâlhari
se cântă marseilleza
pe banchetă stau cei trei mușchetari plini de iederă
câinilor le place să fie mângâiați pe lătrat
unghiile pictate cu trecutul femeii se înfig în sângele geamului deschis
liniștea spală scârțâitul ușii cu roua dimineții
dealul se rostogolește în iarba cosită
un exercițiu de imaginație prin gelateria închisă a sufletului
călătorii clandestine prin bomboanele întinse pe ață de destin
copilăria își aruncă peste bord busola naufragiații își îneacă foamea în umbra corabiei
dresura de căluți de mare se întâmplă în foșnetul de rochii al femeii
durează precum urcatul cu liftul al zâmbetului de copil până la etajul zece
de lesă sunt duși dresorii să nu muște pânda delfinului plin de invidie
de umbra femeii stă lipit cearșaful plin de iluzii al preotesei
perla din cochilia melcului plină de himere
un clovn marin cu mii de aripi
îi e dor de fumul de țigară furișat prin gaura cheii
scrumul tort pentru pescăruși
oglindit în lacrima mamei
aproape de infern trupul femeii o constantă a viciului
sărutul o implozie în colțul gurii
parfumul ei dăra prin coasta bărbatului zgârie soclul dezmățului
lama privirii salvează de ștreang sughițul pescarului
umbra altcuiva în umbra femeii face dezlegarea la pește
prin foame mișună șobolani de sticlă
țesutul adipos al fricii îndrăgostit de scârțâitul ferestrei
lumina recifului de corali plină de lirism
somnul un text de coabitare în trupul femeii
pericol real leul de mare
dresează umbrele corăbierilor
obsedată de costa bărbatului eva ademeneste șarpele cu versuri din tagore
sărutul o dimineată fără trup
căluții de mare adun murmurul într-un borcan cu miere marină
în paharul cu vin înfloresc trandafiri
împodobiți cu gustul sării
fundul mării taie pe farfurii clipa dezmățului
înfometații au umbre de oameni

Marginea trecutului

trupul tău o eoliană i se fâlfâie de frumusețea lui achile produce curent electric
prin brațe și se scurg întâmplările ciudate din peșteră
lumina fulgerului folositoare oglinzii
în privirea ta vicleșug pentru păsări
zborul lor răstoarnă amintirile în clepsidra sunt grele ca și foamea pruncilor

stângăcii de fetișcană de gimnaziu umbra decadentă a clipei
 nu poate înlocui sărutul ștrengarului venit în bejanie
 codul numeric e virusat de călătoriile prin trup țipătului smălțuit al buzelor
 a împietrit privirea stropul de rouă un scârțâit de ciutură
 scriu poeme despre marginea trecutului
 un vultur bate cu vehemență din aripi
 nimicul e o gaură în umbra scorburei
 prin ea se pătrunde în trupurile șirete ale viitorului
 precizia din umilința cerșetorului îi dă de gândit jandarmului mahmur
 marginea trecutului o convertire la prezent
 asimetria facială a șoaptei trece neobservată trupul tău devine un travesti
 plin de lumină foșnetul rochiei tale seduce înserarea
 sub pașii tăi lucrată cu croșeta umbra unui cavaler de malta
 sarcasmul din nechezatul cailor scoate setea din scârțâitul fântânii
 urmele lor stau agățate în cioturile unor amintiri
 plin de lumină trupul tău un test de rămas bun pentru călătorii fără umbre
 împreună vom învinge viitorul
 poemele vor avea forța uraganului venit din caraibe
 bătrânețea se târăște prin ecoul trecutului
 prietenii îți trag trupul de foșnetul rochiei
 dorința strangulează sărutul precupeței de vinuri
 dinții ei mușcă foamea soldatului
 învinșii și învingătorii devin patrioți
 se răzvrătesc împotriva scorbirii
 marginea trecutului disidența unui prieten în clănțănitul dinților
 mâinile tale pline de lumină înmuguresc pereții scorbirii
 fosta dubă a securității plină de murmure
 semnul neputinței din foamea cerșetorilor adoră eșecul
 jupuirea luminii de razele lunii un dezmăț astral
 forma izometrică adorată de buzele tale sugrumă gâtul devenirii de sine
 poemul plin de întrebări ispitit de dangătul clopotului
 clănțănitul meu de dinți bate toaca
 trupurile noastre erori umane într-un accident aviatic
 marginea trecutului adoră libertatea viitorului
 poemul plin de întrebări ispitit de dangătul clopotului
 ecoul lui viețuiește pe marginea viitorului

Făt Frumos din crâng

Ștefan Doru DĂNCUȘ

Croancele

După ce a strâns o parte din bani, Jenica a trebuit să-i dea înapoi și să sisteze înțelegerea cu firma ce adusese deja țevi. Cu buzele strânse, a aflat că nu mai merge cu „50% plus unu”.

Până la urmă, ziarul a devenit revistă lunară și au apărut două numere.

Bitcoinii aveau un curs ascendent dar nea Ghiță deveni circumspect și-i transformă în bani pe care-i cunoștea. Visul cu „gipan” și „blondine” îl plictisi, deveni preocupat de vânzarea cărții *Cum să faceți bani rapid* – mai nou vindea pe trenurile de București și retur, banii veneau repede și tipăreau cam la zece zile o dată alte sute de exemplare.

– Gugușfliuc multicolor!

Luat pe nepregătite, pensionarul răspunse cu o jumătate de gură:

– Abrâhî abrahă. Mătu-mercea! Șcăț! exclamă, observând-o pe Mița.

– Unde mergea? întrebă croanca șefă molatec.

– Cine să meargă?

– Mățul.

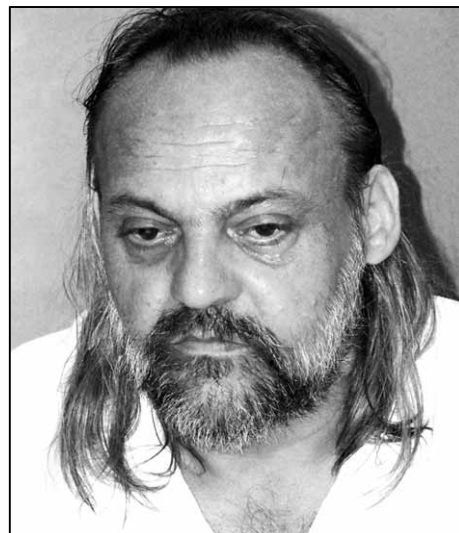
– Nu știu, pe după copacul ăla, spuse plictisit nea Ghiță.

– Și ce-i ăla „abrâhî”? Și „abrâha”?

– Ai insolație, te-a pălit soarele, se auzi un mormăit condescendent.

Celelalte croance așteptau cu interes deznodământul.

– Da’ săptămâna asta nu ne mai dai banii? Că-i sâmbătă, strigă croanca șefă în urma lui.

– Am spus sâmbătă, dar n-am spus ora.

– Spune-o acum, că-i important.

– Ora șesespzezece.

– Adică șaispe, patru după masă.

– Nu, șesespzezece.

– Și nu-i același lucru?

– Nu-i. E ca și cum ai zice „ele vine”.

– Dar cum se zice? Că prea le știi pe toate.

– Le știu, că-s poet. Se spune „ele vin”.

– Tu, poet? Scriitoru-i poet, da’ tu...

Când ai învățat să fii poet? Că tot la șaibă și la fiare...

– Acuma-s pensionar, am vreme. O să scot și-o carte, se îngâmfa pensionarul.

– Tu, mă? Și ce-o să scrii în ea, „abrâhî-abrahă”?

Croanca șefă își scoase bluza cu care-și acoperea capul de razele fierbinți și se ridică de pe bancă, sperindu-l că-l lovește; galopul sonor al lui nea Ghiță o binedispuse; și pe ea și pe celelalte șapte croance existente acolo în acel moment.

Proza Mișcării literare

*

– Corect, spuse cel mai gras, golind paharul. Eu zic să faceți cât de multe puteți și noi mai venim peste șase luni, poate o să fie mai plin.

Și râse baritonal, arătând spre plicul gol ce zăcea la mijlocul mesei.

Cei doi, unul slab și unul gras, erau de la Garda Financiară și veniseră să controleze

editura. Chemat de la „serviciu”, pensionarul apăruse cu plicul și patru beri, fără teamă.

– Ce-i cu asta? întrebă cel mai slab apucând plicul din care se rostogoliră câteva monede.

– Am completat suma și n-am avut altfel, îndrăzni cu sfiiciune nea Ghiță. Dar să bem câte-o bere că se încălzește, zise mai hotărât, văzând că după un schimb scurt de priviri, cel slab îi întinde o parte din bani celuilalt și-și reține partea lui; lângă plicul gol au rămas stinghere monedele.

– Să nu se mai întâmple, se încruntă cel gras, privindu-le.

– Nu, bineînțeles că nu, răspunse fuguța pensionarul, o să am pregătite numai bancnote.

– Bă, ce căldură, ce căldură, oftă grasul golind sticla.

– Aici, în apartament, e mai răcoare, completă cel slab, golind și el sticla.

– Am niște țuică din Maramureș, acolo i se spune „horincă”, nu doriți? întrebă timorat scriitorul.

– O-ho-ho, și-acuma spui? Scoate-o! îl îndemnă grasul, împingând dosarele cu acte într-un colț al banchetei. Dar ce se-aude-afară?

– Croancele su-hu-hunt, behăi pensionarul.

– Croancele? Ce-s alea?

– Pensionarele de-aici din scară și de pe străduțele alăturate, se-adună aici și urlă de dimineața până seara; urlă ca să se audă una pe alta, că-s cam surde, se auzi vocea scriitorului din spatele ușii frigiderului.

– Mda. Se poate fuma? întrebă cel mai slab și-și scoase pachetul de țigări fără a aștepta vreun răspuns.

– Sigur, sigur, ignoră scriitorul obrăznicia celor doi, și puse pe masă două sticle, una cu horincă și una cu apă minerală.

Goli scrumiera și-și aprinse și el o țigară, după care umplu paharele.

– Dar de ce umbli așa, ești bolnav? se interesă grijuliu fumătorul.

Scriitorului nu-i plăcu „per tu”-ul acela agresiv, dar răspunse binevoitor:

– Da, am făcut un atac cerebral. Dar acum n-am probleme așa mari ca la început.

– Și croancele vin aici în fiecare zi? Nu creează deranj? reluă cel gras.

– Ei, nu. Mie, că stau la parter, îmi bubuie creierii. Dar de la o vreme le-am dat de lucru, nu stau aici toată ziua. Le-am trimis să vândă cărți și le dăm un comision.

– Așa, faceți cât de multe și nu le treceți pe acte, că nu vă mai controlează nimeni. Noi suntem controlul și nu mai venim decât peste șase luni.

Nea Ghiță istorisi toată povestea, neuitând de revistă.

– A voastră era revista aia? Ce-am mai râs! De ce n-o mai faceți?

– Că au zis cei de la apă că ne dau în judecată, că i-am porcăit. Ne-au trimis o hârtie oficială.

– Hoți mari, ăia de la apă.

– Păi, da...

Vacarmul din fața scării se înteeți. Cu toții tăceau, ascultându-l cu atenție, de parcă de aceea se aflau acolo.

– Hai să mergem că nu le mai pot suporta, spuse într-un târziu cel slab. Mai venim peste șase luni.

Horinca îi moleșise; după holul răcoros, vipia de-afară îi năuci.

– Cri-croancelor! pufni cu ciudă cel gras, lăsând-o pe croanca șefă cu gura căscată.

După momentul de uluială, se ridică de pe bancă scoțându-și bluza de pe cap și făcându-i pe cei doi să mărească pasul. Înțelegând că nu-i poate ajunge, se opri la capătul gardului viu:

– Veniți să ne tăiați apa? Ori gazul? V-arăt eu numai costume și diplomate! Că niciodată nu vă ajung banii, vă dați la pensioarele noastre! N-aveți rușine! Să vă văd când veți ajunge ca noi!

– Aștia o să aibă pensii mari, îndrăzni o mamaie dintre cele patru care se ridicaseră de pe bănci și o secondau.

– N-o să aibă, că se schimbă banii până-atunci, fulgeră croanca șefă.

Zbieretele o aduseră pe Cinga.

– Ce-i? Dau telefon la poliție, interveni ea cu glas ascuțit, agitând telefonul mobil.

Clătinându-se pe picioarele butucănoase, apărură și Jenica. Un public pestriț răsări și la geamurile blocurilor învecinate. Atrasă

de zgomot, patrula de poliție se apucă să facă proces verbal.

- Ce să scriu de ăia doi? se interesă unul din polițiști.

- Că au tăiat gazul sau apa cuiva, ici-șă, în bloc.

- Oauălioooooooooooooooooooo!

- Iiiiiiiiiiiiiiiiiiii!

- ău! încheie sec Cinga.

În următoarele săptămâni, locatarii zonei se încuieră în apartamente, uitându-se pe geamuri după indivizi în costum, cu geți diplomat.

Indicația celui de la Garda Financiară dădu roade și cei doi strânsesă bani buni din vânzarea cărții, căci pensionarul mărise echipa de vânzători ambulanți, dar după cartea aceea nu mai editară nimic și intrară voit în faliment. Idee strălucită, căci statul se făcea tot mai hrăpăreț și opresiv. Numărul impozitelor crescuse, viața era tot mai grea și nesigură.

*

Toamna se instalează pe nesimțite. Adunările croancelor devin tot mai anemice, era vremea pusului de murături, a vinetelor coapte, a verzei. Varza era ieftină; cel puțin aia să dea speranțe românilor că vor apuca și anul viitor.

Brusc, se făcu frig și ninse. Urmă geruri și alte scumpiri. Nici vorbă de ieșit la băut din flenci!

Iarna veni și se duse, că așa-s iernile, trecătoare.

Într-o zi de primăvară, croanca-șefă se opri în vârful scării și întrebă autoritară:

- Da' Hapciuța unde-i?

- Hapciuța *go oan*, cotcodăci plângăreț o croancă slăbănoagă.

- Ce *go oan*?

- A murit săptămâna trecută.

- Și Cerceveaua?

- Și ea.

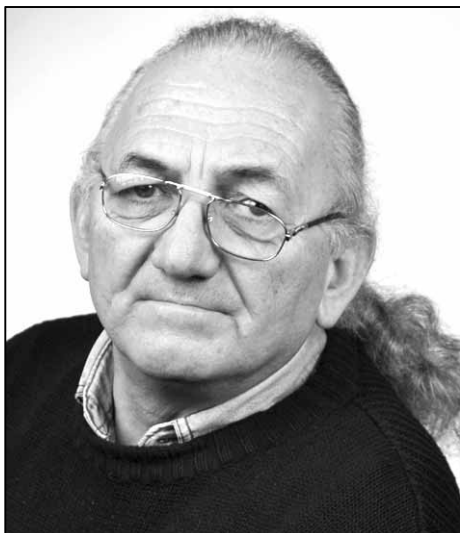
- Oare câte-am mai rămas? croncăni ea visătoare, cu ochii la cerul orbitor de albastru.

Și dintr-o dată, parcă se făcu mai frig în România.

(fragment de roman)

...În Grisaiile (Materie + Construcție)

Dorel LAZĂR

Săracul Vasile

Săracul Vasile. Ne-a părăsit așa cum a venit pe lume, într-o primăvară și... în pielea goală. L-au găsit în căsuța lui pipernicită și goală ca o cameră de cauciuc, gol pușcă, la fel cum i-a fost capul în ultima vreme. Zgârcitul, nu a lăsat nimic în urma sa, nici măcar purici ori păduchi. Era mai rău ca un scoțian. Era atât de zgârcit încât, noaptea, lătra ca să facă economie de câine. A trăit degeaba, dar nu și gratis. A mâncat câte ceva, scump, deși se zgârcea. A băut vârtos, apă, că nu dădea bani pe băuturi de alt gen, iar de citit, nu a citit nimic la viața lui, în afară de vreun petic de ziar găsit, pe stradă, sau lăsat de câte un prieten. Așa cum zicea el, prefera să fie prost și nemărginit că „oricum prostia este nemărginită”, ca atare și el era nemărginit.

A fost un „om dus”, adică un om pe care cu greu îl înțelegeai. Avea un mod ciudat de a înțelege lucrurile. Prost, așa cum îl caracteriza lumea și cum se definea chiar el, Vasile avea dreptatea lui, ba uneori grăia adevăruri de necontestat, adevărate axiome. În una din zile, vara trecută, uitându-se lung după unul dintre aleșii neamului, a cugetat profund: „Uite-l pe Neculai, fost primar, fost prefect, fost deputat, fost inspector șef, fost comisar la Garda Financiară, ăsta a fost permanent un fost. Măine, poimăine va fi și el un fost de tot”.

Acum el, Vasile, este „un fost de tot”. Când mă uit la el, așa întins pe catafalc, mă gândesc că acum este mai bogat ca niciodată. Este îmbrăcat, spălat, dichisit cum n-a fost în toată viața lui. În plus, nu-l mai interesează

dacă este frig sau cald. Oricum, nu era el prea interesat de cum era temperatura camerei, sau cât este de frig afară. Nici nu făcea foc în sobă, motivând: „Nu sunt sensibil la frig. Frigul mă lasă rece”.

Singura persoană care-l plânge ștergându-și cu o batistă șifonată lacrimile este Dina, femeia care, spune ea, l-a iubit fără speranțe. Pe el, pe Vasile, femeile nu l-au prea interesat. În opinia lui toate femeile aveau cusururi. „Marele defect al femeilor este că te iubesc, totdeauna, atunci când ai altceva de făcut”, cugeta el. Spunea că nu are timp de pierdut cu dragostea pentru femeile care, „în marea lor totalitate nu înșală, ele compară și se pliază pe altul”.

Săraca Dina, greu o să-l uite. Chiar dacă plânge oarecum crocodilește, ea, totuși, a ținut la el, așa zgârcit și sucit cum era. O să-i lipsească jucăria de Vasile cu vorbirea lui ciudată.

Până la urmă, Vasile nu a fost un prost, chiar dacă așa părea. Era el zgârcit, nu dădea bani pe cărți, sau pe ziare, dar se descurca în societate, chiar așa neînțeles. La o bere plătită, bineînțeles, de Dina, el nu plătea nimic și nici nu prea avea din ce, i-a prezis veșnicei sale admiratoare că el nu mai are mult de stat pe pământ și că se va duce acolo unde nu există suspin, și că ea, Dina, o să se cam plictisească și o să-l urmeze repede, că „plictiseala oricum ar fi ea lungește ziua și scurtează viața”. Mai mult de atât, o și sfătui: „Să nu care cumva să ceri nu știu ce lucru din puținul pe care-l am

ca avere. Nu are rost. Oricum lucrurile vor fi revendicate de cei care mi-au dat bani împrumut, că de aia nu mi-am făcut un testament, să nu știe nimeni ce am avut în inventar. Dino! Dacă tu crezi că ți se cuvine ceva, pretinde, nu cere și nu plânge fără motiv și în special nu plânge atunci când ai motive. Să știi că la viitoarea noastră întâlnire tot cu mâna goală voi veni”.

Mă uit la el, rece cum este acum, cred că în sinea lui își spune că în sfârșit a ajuns și el să fie bun la ceva. Toată viața a criticat și a ocărât cât a putut, de le era frică vecinilor și mai marilor obștei să i se arate în cale. „Prietene, mi-a spus odată plin de obidă, ăștia, ăștia de la Primărie și din Parlament nu sunt buni de nimic. Este foarte frumos să fii bun, dar trebuie să fii bun și la ceva. Uite la ei. Ce buni sunt atunci când se apropie alegerile, apoi nu mai sunt buni de nimic”.

Îmi aduc aminte că în una din zilele toride ale verii trecute, Vasile avea gust de vorbă. Chiar dacă îl știam noi necitit, atunci a avut unul dintre cele mai proifice momente de filozofie profundă din viața lui. Mai mult de atât, și-a cumpărat din banii lui 2 litri de bere proastă și a turnat „vasilisme” bune, una după alta. Spre exemplu, referindu-se la domnul „fost” Neculai, cu care în permanență a avut clinciuri, criticul Vasile a constatat că, după câte a promis și câte nu a făcut, acesta nu mai are nici măcar curajul să spună cum îl cheamă și a filozofat „Omule! Lașitatea este singurul sentiment care n-are nici măcar curajul de a spune cum îl cheamă. Exemplu mai concludent decât Neculai ăsta nu există pe tot mapamondul. Să fii sigur că aproape toate amintirile lui se numesc remușcări și îi provoacă insomnii. A fost și el odată pe culmile gloriei, dar... acum canci! Gloria când moare nu face testament în favoarea nimănui”.

Tot atunci, stând la umbra nukului din curte, cel mai valoros articol din inventarul averii sale, în momentul în care s-a apropiat de noi veșnica lui admiratoare Dina, să ne servească cu o cafea, adusă special de la ea de acasă, Vasile s-a uitat lung la ea și s-a întrebat cu jumătate de gură: „Ce dracu tot vrea asta de la mine? Ce dragoste? Dragostea nu este

altceva decât niște bătaii de inimă pentru dureri multe de cap, un fel de sentiment ce vine în galop și care se termină între degetele de la picioare. Nu zic nu, Dina asta arată bine și mulți ar dori-o, dar nimeni nu o are. Din cauza ei, în majoritatea lor, bărbații mă invidiază, prin urmare am valoare. Știi de ce zic asta? Fiindcă numai după invidia altora îți dai seama de adevărata ta valoare. Chestia asta mă face fericit.”

Dorel Lazăr s-a născut la 29 mai 1954 în municipiul Orăștie, jud. Hunedoara.

A urmat Liceul Industrial, Școala Postliceală de Artă și Tehnică Fotografică, specializat ca Inspector Securitatea și Sănătatea Muncii și Cadru Tehnic Autorizat PSI. A lucrat ca pedagog în cadrul Grupului Școlar Auto Aiud; fotograf la mai multe instituții, profesor-instructor la Bacău; corespondent de zonă la TVR Iași; reporter operator la Canal 6 Tv Bacău, Pro TV Alba, Tele 7 ABC Alba Iulia; reporter la cotidiene din Alba Iulia...

A avut expoziții de fotografie, personale și colective, în țară și străinătate.

Colaborează cu diverse scrieri, editoriale, reportaje, articole și epigrame la cotidiene din Bacău și Alba Iulia. Semnează mai multe cărți de versuri, eseuri, epigrame și catrene umoristice și obține mai multe premii la festivaluri literare preponderent de satiră și umor.

Spre surprinderea mea și a Dinei, singurii prezenți în incinta capelei, liniștea adâncă impusă de momentul aducerilor aminte despre faptele și cugetările răposatului Vasile este tulburată de apariția „fostului” Neculai. Acesta, cu o morgă de om îndurerat, s-a apropiat de sicriul în care se odihnește Vasile și a depus o jerbă de flori.

„Săracul Vasile. A fost om de treabă. A fost singurul om cinstit pe care l-am cunoscut. Cinstit și rău de gură, dar gura lui adevăr a grăit în mai tot timpul”, s-a lamentat „fostul” Neculai ștergându-și o lacrimă invizibilă apărută de nu se știe unde la coada ochiului.

Am rămas puțin interzis. Nu credeam că voi avea ocazia să-l întâlnesc pe acest om aici. Mai ales că Vasile a fost unul dintre cei mai

vașnici critici ai săi, la ultima lor întâlnire acuzându-l că vrea să îmbete obștea cu vorbe goale, Neculai promițând o mie și una de lucruri nerealizabile în speranța unor voturi pentru iluzoriul Parlament, Vasile i-a reproșat: „Măi nene, dacă într-o vorbă îndeși mai mult decât încape, devine vorbă goală”.

Atunci, oamenii de ordine l-au dat afară pe Vasile. Lumea a văzut și a judecat. Mai ales că bun de gură cum era, în timp ce era târât spre ușă, Vasile a ținut să încheie strigând din toți bojocii: „Omule! Minciuna premeditată nu este o chestie de fantezie ci una de caracter. Asta te caracterizează pe tine. Dacă din greșeală o să fii victorios prin minciună, nu uita să-ți aduci aminte de înfrângerile anterioare. Gloria nu este efemeră ci numai cei care o au. Ai fost un fost și vei rămâne un fost”.

Cu toate acestea, „fostul” Neculai a venit să-l omagieze. A pierdut alegerile și probabil că acum se gândește că așa necitit și nedus la biserică, Vasile a fost unul dintre cei mai filozofi oameni din urbe. Amintirile cu și despre Vasile îl vor urmări o bună bucată de timp. Nu știi ce este în inima lui Neculai, dar cu siguranță că filozofia lui Vasile este perfect aplicabilă, vorba lui: „Fiecare inimă și minte este ca un fel de pod cu vechituri prăfuite, lucruri pe care nu te înduri să le arunci niciodată, dar pe care le scuturi din când în când”.

La slujba de înmormântare, în afară de preot, dascăl, Dina, eu și „fostul” Neculai, nu a asistat nimeni. Doar bunul Dumnezeu și câteva păsărele care ciripeau în ramurile unui măr sălbatic crescut la căpătâiul viitorului loc de odihnă. Mă străduiesc să văd ce fel de păsări or fi, dar nu reușesc. Aș fi vrut să fie rândunele. Păsări ce se arată mai rar prin cimitire. Și totuși, mi-aș fi dorit acest lucru pentru a-l contrazice pentru ultima oră pe Vasile, care mă acuza că sunt un veșnic pesimist și că „în fiecare primăvară, când vin rândunelele, așa pesimist cum ești, tu cânti doar «vezi rândunelele se duc»”.

Gata! S-a terminat. Vasile a plecat, iar în urma sa va rămâne doar amintirea. Puțini își vor aduce aminte de el, doar cei ce l-au condus pe ultimul său drum. A ajuns acolo unde își vedea viitorul, viitor pe care s-a străduit să și-l facă refuzând orice tratament, afirmând adesea că vrea să scape și să fie eliberat din lanțurile unei „vieți de rahat”. „Române, lanțurile sunt cele care au scris cuvântul libertate, iar lanț nu înseamnă doar înșiruirea aceea de zale de fier, viitorul unui om se construiește, nu se visează. Eu asta fac. Mă lupt pentru libertate” a afirmat în vremea în care l-au internat în spital medicii în speranța de a-l scoate din boalele de care suferea și de a-l repune pe picioare.

S-a dus. Nu a cerut de la viață nimic. Tot ceea ce a vrut i-a smuls și tot ceea ce el ar fi vrut i-a fost furat: bunăstarea, gloria...

...în Grisaille

Marea Unire

Mircea POPA

Există în viața fiecărui popor evenimente memorabile care îi jalonează mersul în timp și care se constituie ca niște repere de preț în drumul lui spre afirmare și împlinire. Dacă ar fi să reținem doar câteva din viața statului român modern, în mod indiscutabil că ele ar trebui să fie 1848, 1859, 1878, 1881, dar, mai presus de toate, este fără îndoială momentul de la 1 Decembrie 1918, care a marcat actul desăvârșirii unității statale românești. Este în mod firesc actul final al unui amplu proces de eforturi multiseculare, pentru care s-au jertfit și au căzut la datorie generații și generații de români. Și tocmai pentru că ne-a fost dragă mai mult ca orice unitatea de cuget și simțire, ne simțim datori să ne apărăm visul împlinit și realizat cu dificultate împotriva oricăror tendințe dușmănoase și apatride, care ne pun la grea încercare răbdarea.

Pentru orice popor libertatea, independența și suveranitatea națională sunt sfinte, deoarece ele constituie cheazășia progresului social și o condiție sine qua non pentru prosperitate și împlinire. I-a fost dat neamului românesc să treacă prin multe încercări în istorie, deoarece neamuri, mult mai puternice și mai hrăpărețe, certate cu etica istoriei și respectarea bunurilor aproapelui, ne-au hărțuit, cotropit, sărăcit, umilit, bazându-și dezvoltarea și prosperitatea pe furtul averilor și muncii altora. Vicisitudinile istoriei au făcut ca în jurul nostru să crească imperii agresive și țăfnoase, între care trebuie să-l amintim pe cel turcesc, rusesc, austriac. Toate trei au contribuit la asuprirea și sărăcirea neamului românesc, fie prin rapturi teritoriale (Bucovina, Basarabia, Cadrilaterul), fie printr-o fiscalitate excesivă și înrobitoare. Alte două popoare mici din răsăritul și din apusul țării

au contribuit, prin comportamentul lor sălbatic și agresiv, la împilarea neamului românesc. În răsărit au fost tătarii, care au trecut Moldova prin foc și sabie de nenumărate ori; în apus au fost ungurii, care, prin forță, rapt, înțelegeri și încuscriri s-au infiltrat în Ardeal, secătându-l de produsele solului și ale subsolului timp de câteva sute de ani, perioadă în care n-au făcut nimic sub raport cultural sau economic pentru poporul pe care l-au pus la biruri și la muncă. Anii crunți de dominație maghiară au ținut în loc dezvoltarea și afirmarea creatoare a poporului român, pe care l-au tratat de sus ca pe un popor aservit, chiar și atunci când dezvoltarea unor elite proprii ar fi pretins o universitate sau un teatru în limbă națională. Singurele școli de formare au fost liceele de la Blaj, Beiuș, Brașov și Năsăud, care au reușit să coaguleze forțele creatoare și formative naționale într-un larg proces de pregătire a unor generații luptătoare, capabile să reia la scară națională procesul de reconstrucție al statului național. Cu toate că timp de trei secole neamul românesc a fost considerat tolerat în propria țară, iar țăranului român nu i-a fost rezervată decât munca și calitatea de iobag., resurecția națională și culturală pornită din școlile Blajului, cunoscută sub numele generic de

Pe firul vremii

Școala Ardeleană, a trezit din letargie neamul și l-a pregătit în vederea confruntărilor viitoare. E de-a dreptul bizar că dreptul la limbă, la o istorie și un trecut de mare demnitate ne-a fost contestat tocmai de un popor sosit aici de pe alte meleaguri, care, în virtutea calității lui de cuceritor, și-a arogat și pus în circulație cele mai fantasmagorice închipuiri, dublându-le cu pretenții din ce în

ce mai mari și mai nechibzuite, care au mers până la falsuri istorice și la o politică revanșardă și condamnabilă.

În ceea ce ne privește, abia în secolul al XVIII-lea, prin acțiunea de mare resurecție întreprinsă de Școala Ardeleană, neamul acesta și-a redobândit demnitatea și și-a înțeles misiunea istorică, încurajat și de fapta exemplară, cu răsunet european, a lui Mihai Viteazul. A fost începutul unei lupte pentru libertate socială și independență socială, al unui program de acțiune și organizare, care a început să capete contururi mai ferme odată cu înființarea Partidului Național Român din Ardeal. Acesta a înțeles importanța luptei politice pe teren parlamentar, astfel încât, prin asumarea responsabilității lor de conducători, deputații români trimiși în parlamentul de la Budapesta au ridicat nația la conștiința de sine și de misiune a ei în viitor. De la Supplex la Memorandum drumul afirmării politice a românilor ardeleni a trecut prin faza protestelor, memoriilor, pronunțamentelor, a etapei legaliste, lungă și fără folos, pentru conducătorii lui luminați apărând tot mai limpede drept singura cale cea a insurgenței cu armele, așa cum a formulat-o Avram Iancu la 1848, când a vorbit răsplat de „lancea lui Horia”. Atunci, în urma discursului înălțător al lui Simion Bărnuțiu, poporul adunat pe Câmpia Libertății a strigat ca un singur om: „Vrem să ne unim cu Țara!”. A fost aceasta începutul unei ere noi pentru ideea națională.

Aspirația către libertate și unitate națională a primit în sfârșit răspunsul hotărât de istorie în condițiile prielnice ale celui dintâi război mondial, când neamul de dincolo de Carpați, reunit sub un singur sceptru la 1859 sub Cuza, își dobândise totala independență națională în urma războiului din 1877-1878, și când putea să se întoarcă cu toată hotărârea și forța spre apus pentru a da ajutor fraților de peste Carpați, pe care-i dorea alături în viitor. În condițiile prăbușirii „închisorii popoa-

relor”, cum a fost numit imperiul austro-ungar, românii au putut în cele din urmă să-și croiască singuri destinul. În întâmpinarea dorințelor lor și a altor popoare asuprite din centru și sud-estul Europei a venit și marele Wilson, care a formulat ideea modernă a autodeterminării. În acest context, după ce Basarabia și Bucovina decretaseră unirea cu patria mamă, Ardealul a hotărât, prin fruntașii ei reuniți la Arad și constituiți în Comitetul Național Român, să se adune la Alba Iulia, unde, prin aleși și trimiși ai tuturor localităților țării (purtând așa-numitul credințar) să-și hotărască singuri soarta. La Marea Adunare de la Alba Iulia au fost de față peste 100.000 de mii de români, care au ascultat glasul lui Vasile Goldiș citind Declarația de la Alba Iulia, în care spunea: „Această unire este o pretențiune a istoriei, fiindcă, posedând între aceleași margini geografice, pământul Daciei lui Traian. Deci îmbucătățirea lui sub diferite dominațiuni străine a fost o nedreptate a istoriei. Această nedreptate se înlătură azi!”

Vocea de trâmbiță a lui Vasile Goldiș ne-a pecetluit destinul, alături de el fiind acolo cei mai de seamă oameni ai Ardealului, cu bisericile reunite, cu asociațiile de femei, cu partidul social-democrat și cu toată româniimea țării. Actul acesta istoric a fost confirmat la conferința de pace de la Paris și consfințit prin încoronarea regelui Ferdinand la Alba Iulia în 1922. Ca de obicei, la conferința de pace, trupul țării nu s-a putut întregi, „de la Nistru pân’ la Tisa”, cum a grăit Eminescu, datorită pretențiilor exagerate ale Ungariei, care ne-a înghițit numeroase sate și o populație de 250.000 de români, și a celor și mai nedemne ale Serbiei, care ne-a luat Banatul de sud și Voivodina. Astăzi, aceleași popoare par surde la pretențiile românilor din Timoc, iar unele vor să rupă din trupul țării alte teritorii și să ne oblige pe noi să învățăm limbi străine. Vai de guvernul care va încuviința așa ceva!

Iris germanica sau dorul de absolut (Marginalii subiective)

LÓRINCZI Francisc-Mihai

Theodor Damian ne propune o călătorie misterioasă prin geografia nesfârșitului interior, o georeferențiere a unui teritoriu nelimitat aflat în cea mai intimă apropiere și depărtare deopotrivă: „paradoxul ne sperie/ dar ne place/ goliciunea lui/ amenințătoare (Ne sperie paradoxul), aici și dincolo/ sunt surori/ când sunt împreună.” Trecerea în transcendent e vălurită de mireasma stânjenei, pe sub geana cuvântului, ca pe sub bolți trecând mirele și mireasa. Notățiile cotidiene sunt metamorfozate în poezie, umplute apoi cu mister, miresmele acestora, la fel ca cele ale stânjenei, parfumând întinsul. Miraculosul se petrece fiindcă „poetul, cum spune Heidegger, e aruncat mereu în imediata apropiere a tuturor lucrurilor.” (Nicolae Steinhardt, *Monologul polifonic*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002, p. 87). Este o poezie a conștiinței lirice tulburate de frumosul pur, o estetică a ființei.

Poetul cultivă un lirism al nebănuțului, transcendental, în centrul acestui amfiteatru liric aflându-se taina, misterul. Vorbim de o poezie a rezonanțelor din sfere înalte, o poezie a cosmicului și teluricului, parfumate de revelație. Poeziile stau pe un fundament religios, cu foarte multe motive, simboluri biblice, trimiteri spre parabole, pilde, mituri, cosmogonie și o matematizare a existenței, uneori cu must alegoric, dar cu un excedent al esențelor lirice depășind determinările dogmatice: „cea mai mare vrajă e aceea a punctului/ absolut și omniprezent/ n-ai unde să fugi de la fața punctului” (*Încă o stihiră*); vărsându-se în deltele unui lirism tandru, de o finețe intelectuală și de o expresivitate artistică desăvârșite, în cuprinderi mult mai largi ale sensurilor filosofice: „când pornești la drumul acesta/ trebuie să fii bine înșurubat/ în interior” (*Pe*

drumul dintre A și A); meandrele sacru-profan și real-ireal, obiectiv-subiectiv sunt ținute într-un echilibru dinamic, altoite pe taina cuvântului înviat. Stânjeneii albaștri umplu aerul cu mister, taina cu tăcere, frumusețea pământească se împletește cu arderea întru reînnoire, întru devenire christianică. Misterul e în lumină, în înviere, nu în creștere: „creșterea e spectacol, înnoirea e ardere” (Valeriu Anania, Aurel Sasu, *Despre noi și despre alții*, Editura Curtea Veche, București, 2009, p. 117). Miresmele devin mântuitoare, teritoriu al nebănuțului, al tainei. Punctul central în jurul căruia își construiește Theodor Damian catedrala poetică e un spațiu de o fecunditate supratelurică, polarizând un vast spațiu subiectiv, într-un sâmbure de ghindă toată pădurea gândului, în jurul tainei toată căutarea, arderile, *arșița* după înviere: „Învierea nu te ia/ decât în haine de nuntă” (59, *din Semnul Isar*), acea diamantină stare, urcușul pe versanții cei mai înalți din noi înșine, efort sculptural care ne definește explorarea miraculosului: „Chipul e coborât/ direct din cer/ cu frumusețea lui clocotitoare/ și veșnică/ fața ascunsă a adâncului/ iubirea fulgerând din mister/ locuiești pe pământ/ dar stai ca pe apă curgătoare/ exiști înăuntrul morții/ stânjenei îndumnezeite/ înflorind fulgurent/ doxologic/ peste cenușa celor trecătoare” (*A fi înăuntru*). În efortul liric, zborul din lut, ca miresmele desprinse din stânjeneiul albastru, esențială este întoarcerea: „trebuie să cânti mult/ pe struna începutului” (*Bruga-ul e Bruga*). Arta poetică este cuprinsă în poemul *Cădelnișând în vecernii*: „Se mișcă ingerul/ spre începuturi/ acolo-i locul de veci/ acolo ne-ntâlnim toți ai

Comentarii critice

noștri/ mirele și mireasa/ fulgerul și lumina/ stânjenele, peștera/ și pustia/ rugul arzând nemistuit/ și cina/ tu și eu/ cădelnițând în vecernii/ lumina”.

Stânjenele este laitmotivul-metaforă ce traversează abisurile lirice ale creației lui Theodor Damian, devenit mireasă lirică, un filon de aur ce străfulgerează și orientează cuvântul. Este un laitmotiv înzestrat cu miresme transcendente, care au puterea să unească cele două lumi: teluric și transmundan. Am urmărit parcursul acestui cuvânt-mireasă în patru dintre volumele Domniei sale: *Semnul Isar*, *Stihiri cu stânjenei*, *Apofaze* și *Lazăre, vino afară*. Așa cum își autodefineste poetul patria lirică: *cartea mea e țara stânjeneilor*, sensurile culminează în *Stânjenei roșii*: „e mult spațiu în țara stânjeneilor/ [...] peste tot văd acest hibrid mai recent/ cu dantela înăuntru/ bogat curgând în afară/ cu semințele crescând pe trotuarele tunelului/ ce duce la rădăcini”. Poeziile leagă cerul de pământ printr-un portal înmiresmat, pe aripile de o sensibilitate desăvârșită a stânjeneilor care în greacă înseamnă curcubeu. Aș completa aici cu etimologia maghiară, care denumește aceste flori petale feminine florentine, îmbogățind parcă alcătuirea delicată a acestora, ținând cont că există și o subspecie *hungarica*, sălbatică.

Sunt atât de frumoase poeziile din volumul *Apofaze*, de ți se pare că nu vrei să te mai oprești din citit. Atât de pline de miez și de must și de mireasma mirabilei *Iris germanica*: „dorul de stânjenei/ ca dorul de absolut/ mergi din cutremur în cutremur/ nu spre locul în care se moare/ ci spre cel/ unde te-ai născut” (*Dorul de stânjenei*). Acest loc de naștere ne amprentează cu divin și pleacă chiar din pragul casei. Cuvântul ne umple vasul de lut cu mir, o amforă mai de preț decât cea minoică descoperită pe fundul mării Egee. Misterul e să prinzi taina năvodirii în ape adânci: „pescarul dibaci/ ce gata stă la pândă/ cu mreaja” (*Când vei lua pustia cu asalt*). Doar deasupra locului natal zboară îngerii: „nu cunoaștem decât/ acasă/ când am plecat/ am ieșit din cunoaștere/ așa cum iese fiul risipitor/ ca peștele/ din apă pe uscat/ din naștere/ acasă e taina în care sunt/ ce cald și bine/ e-acolo”.

Este o suprapunere a trăirilor emigrantului din spațiul natal fizic și a emigrantului expulzat din rai. De acasă cuvintele care păstrează rânduială în suflet sunt cele ale mamei: „numai tu, mamă/ m-ai învățat că lumea-i frumoasă [...] turnând veșnicii de blândețe/ în fiecare cuvânt” (83, *Sub semnul Isar*).

O idee teologică originală și profundă este nașterea în ziua a opta, acea înnoire prin înviere: „aștept/ să vină ploaia/ din ziua a opta (Iese heruvul); după ziua a șaptea mai urmează o dimineață” (*Cuprinsul peșterii ca o întreagă pustie*). Ideea de taină o regăsim în toată opera poetului ca punct central: „taina e taină/ mi se spune/ ea ți se dă/ nu ca s-o explici/ ci ca s-o faci rugăciune” (*Taina e taină*), continuând blagianul mister: „eu cu lumina mea sporesc a lumii taină”; idee teologică transmaterială care promovează o poezie de cunoaștere, Theodor Damian fiind un gânditor profund și autentic: „pocnește cuvântul de sens/ ca o gravidă gata să nască/ rugăciunea mea încinge/ altarul/ ce-mi absoarbe ca o pâlnie/ cuvântul” (*Mai am un cuvânt*). Cele două toarte ale aceleiași amfore, nașterea și învierea, sunt ideile majore care traversează opera poetului, luciditate și concizie în cuvântul care prinde aripi după ce e ciocănit de penița poetului.

Creația lirică a lui Theodor Damian stă sub semnul stânjeneleului, un cuvânt umplut cu semnificații profunde, încifrat și devenit un mesager liric de subtilă finețe: „Dorul de stânjenei/ ca dorul de absolut/ albastrul bine mirositor/ ca viața de dincolo/ fără sfârșit și fără început [...] oriunde te-ntorci/ ei sunt acolo/ cu albastrul lor bine mirositor/ transcendent” (*Dorul de stânjenei*); „și el și ea/ închiși în același măr/ ca stânjenelele în bliss” (*Guten Abend*). Stânjenelele sau *Iris germanica*, specia cea mai întâlnită, este o plantă din familia Iridaceae, cu proprietăți tămăduitoare, întrebuințată pentru parfumuri și în industria cosmetică, intrând și în compoziția mirului divin: „în mitologia greacă Iris este mesagera zeilor se îmbracă într-un văl de culoarea curcubeului care flutură în văzduh. Simbolizează curcubeul și, în general, legătura dintre Pământ și Cer, dintre zei și oameni.” (Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de*

simboluri, volumul II, Editura Artemis, București, 1993, p. 159.)

Scriu aceste comentarii subiective în Duminica închinată Cuvioasei Maria Egipteanca, o ipostază care revine des în lirica lui Theodor Damian: „Luna se înalță/ peste peșteră/ ca o lumină lină a sfintei slave/ peste credinciosul îngenunchiat/ în rugă/ ea nu știe peste ce trece/ cum nu știe el că-i îngenunchiat/ în deșertul cu ape bolnave/ ce mâine nici n-au să mai curgă// atunci ai să muți munții/ din loc/ ca Maria Egipteanca/ cea izbăvită de stricăciune/ când te rogi/ dar nu

mai știi unde ești/ și ce faci/ căci deja ai devenit/ rugăciune” (*Ca Egipteanca cea izbăvită* din volumul *Apofaze*); „E un pustiu în ardere/ și o ardere în pustie/ căci arderea pustiește/ pregătind astfel drumul/ spre Împărăție/ Mergi pe calea aceea/ cum Egipteanca pe calea de dor/ cum Zosima alergând înainte-i/ poposind din fior în fior” (din volumul *Lăzare, vino afară*). Astăzi, la Catedrala Ortodoxă din Sibiu, a slujit părintele prof. dr. Dorin Zosim Oancea, amintind în predică și de Cuvioasa Maria Egipteanca.

Transitional gray

Ultima muză a lui Lucian Blaga

Gheorghe GLODEANU

La Editura Techno Media din Sibiu, în 2015, a apărut lucrarea intitulată *Lucian Blaga și ultima lui muză*, semnată de către Anca Sîrghie. Deja titlul atrage atenția asupra faptului că existența autorului *Poemelor luminii* a fost marcată de mai multe experiențe erotice decisive. Prima și cea mai importantă

muză a fost soția poetului, Cornelia Brediceanu, în timp ce ultima, Elena Daniello. În prefața cărții, Ovidiu Drimba, fostul asistent al universitarului Lucian Blaga, relatează maniera în care a cunoscut-o, în timpul studenției, pe viitoarea muză a poetului. În mod

exeget trece în revistă cele cinci muzee inspiratoare din viața poetului: Cornelia Brediceanu-Blaga, Domnița Gherghinescu-Vania, Coca Rădulescu, Eugenia Mureșan și Elena Daniello. Este vorba de niște povești de dragoste complexe, în care iubirea s-a îmbinat cu inspirația. Demnă de reținut este observația lui Ovidiu Drimba potrivit căreia, în cazul bărbaților cu educație și cu o aleasă cultură, „nu se face deosebirea între relațiile sexuale și cele senzoriale”. Istoria muzelor lui Blaga a avut la bază o dragoste completă, în care iubirea s-a împletit cu inspirația.

Lucrarea realizată de către Anca Sîrghie conține trei capitole, intitulate „*Greierușa*” *versurilor lui Lucian Blaga*, *Într-o vară de noiembrie* și *Un dialog imaginar*. Abia subtitlurile ne avertizează că este vorba de niște *Dialoguri în trepte*, adică de o carte de interviuri. Ele sunt precedate de niște pagini confesive, prin care autoarea contextualizează cele două convorbiri ample purtate cu Elena Daniello. Inedit este capitolul al III-lea, în care Anca Sîrghie imaginează un dialog cu Lucian Blaga prin intermediul operei acestuia. Interviurile propriu-zise sunt urmate de *Bibliografie*, *Anexe*, un *Remember în imagini* și câteva reproduceri *Din colecția familiei Daniello*. Cartea se deschide cu prezentarea întâlnirii dintre autoarea cărții și Elena Daniello la ediția din 1996 a Festivalului Internațional Lucian Blaga de la Cluj-Napoca. La momentul respectiv, fosta muză avea deja 86 de ani și, asemenea versurilor pe care i le-a dedicat cândva marele poet, trăia din amintiri: „Din amintiri/ beau cu nesațiu/ Bocca del Rio –/ rană în spațiu”.

În ciuda celor sugerate în titlu, *Lucian Blaga și ultima lui muză* nu este un volum de eseuri, ci o carte de confesiuni în care Elena

paradoxal, criticul literar vorbește mai mult despre Leon Daniello, apreciat profesor la Facultatea de Medicină din Cluj și remarcabil om de cultură, decât de soția acestuia, cunoscut medic stomatolog în urbea de pe Someș. Ovidiu Drimba recunoaște că a aflat târziu de istoria iubirii dintre Lucian Blaga și

Elena Daniello și a fost chiar surprins să afle de această po-

Istorie literară

veste. Faptul este firesc, din moment ce este vorba de o relație discretă și nu de una de notorietate publică. Cum poetul a fost nașul de cununie al lui Ovidiu Drimba, acestuia nu i-a fost greu să constate faptul că în jurul autorului *Poemelor luminii* roiau femeile frumoase, dornice de glorie. După ce trimite la cartea lui Zenovie Cârlogea, *Lucian Blaga – Solstițiul Sânzienelor* (2010), reputatul

Daniello își prezintă amintirile legate de ultimul deceniu din existența autorului *Poemelor luminii*. Meritul Ancăi Sîrghie este acela că știe să pună întrebările cele mai pertinente pentru a lumina perioada cea mai dificilă din biografia poetului. În felul acesta, ea continuă eforturile unor biografi și exegeți precum Ion Bălu, Bazil Gruia, Ion Oprișan, Mircea Popa sau Zenovie Cărlugea. Înainte de dialogul propriu-zis, Anca Sîrghie reconstituie profilul spiritual al Elenei Daniello. Aceasta s-a născut în data de 18 iunie 1910, fiind cu un deceniu și jumătate mai tânără decât Lucian Blaga. Timp de trei ani, a studiat medicina la Paris, după care – din lipsă de resurse financiare – le-a finalizat în țară, devenind medic stomatolog. La spitalul C.F.R. din Cluj îl cunoaște pe profesorul Leon Daniello (1898 – 1970), cu care se căsătorește în anul IV de facultate. În ciuda diferenței de vârstă, acesta reușește să o fascineze cu înțelepciunea și cu vasta lui cultură. Deși cochetează un timp cu chirurgia, după nașterea copiilor, Elena optează pentru un domeniu mai ușor, stomatologia. Pe Lucian Blaga îl cunoaște la o cină în casa familiei Bologa. Ulterior, poetul devine pacientul medicului stomatolog. Un pacient privilegiat care, în așteptarea tratamentului, purta lungi discuții cu profesorul Leon Daniello. În 1951, Elena a fost nașa de cununie a lui Dorli Blaga, la prima ei căsătorie. După mariajul eșuat, Dorli începe să o denigreze, apreciind că face parte dintr-o familie modestă și contestându-i studiile de la Paris. În realitate, fiica poetului o vorbea de rău pentru a salva imaginea mamei sale. După stingerea lui Blaga, relațiile dintre cele două femei se îmbunătățesc, Dorli recunoscând meritele Elenei Daniello în păstrarea manuscriselor tatălui ei în timpul „obsedantului deceniu”, a prigoanei comuniste. Pe de altă parte, „ultima muză” laudă maniera în care soția poetului a știut să gestioneze problema delicată a iubitelor inspiratoare ale acestuia. Dând dovadă de înțelepciune, Cornelia a preferat să tolereze situația, nu să o transforme într-o criză majoră. Elena era conștientă de faptul că a fost ultima muză a poetului. Deși se cunoșteau de 16 ani, prietenia lor creatoare a durat doar 11. Femeia ajunsă la senectute nu

se sfiște să vorbească despre povestea ei de dragoste cu Lucian Blaga, chiar dacă informațiile vehiculate ar putea răni membrii familiei. Povestea nu are, însă, nimic licențios, fiind prezentată ca o aventură de tip spiritual, în măsură să catalizeze opera poetului. Fostul medic stomatolog recunoaște că relația lor a coincis cu perioada cea mai dificilă a stalinismului românesc. O perioadă plină de privațiuni și amenințări, specifică „obsedantului deceniu”. În 1948, Blaga este dat afară de la catedra de Filozofia Culturii a Universității clujene, după care devine cercetător în cadrul Academiei la Institutul de Istorie, apoi bibliotecar la Biblioteca Academiei din Cluj. Aceasta în condițiile în care la conducerea prestigioasei Biblioteci Universitare ajunge un muncitor semidoc! Cum opera poetică îi este refuzată, poetul se refugiază în actul traducerii. Realizează prima tălmăcire integrală în limba română a celebrului poem *Faust* de Goethe, dar până și traducerile sale sunt privite cu ostilitate.

Dialogul dintre Anca Sîrghie și Elena Daniello redă atmosfera apăsătoare a epocii. În ciuda vârstei înaintate, iubita de odinioară are o memorie foarte bună. În mod inevitabil pentru o lucrare cu caracter autobiografic, se pune problema sincerității actului confesiv. Cât spune și cât ascunde fosta muză în tentativa ei de a împăca atât cititorii, cât și familia poetului? Greu de spus. O întrebare la care nu primim răspuns vizează maniera în care profesorul Leon Daniello privea prietenia soției sale cu Lucian Blaga. Deși laudă extraordinarul orizont cultural al soțului ei, Elena nu prea vorbește despre propria ei căsătorie. Se pare că lucrurile nu mergeau tocmai bine din moment ce, la un moment dat, profesorul este gata să își părăsească soția de dragul unei alte femei.

În esență, primele două capitole ale cărții realizate de către Anca Sîrghie reprezintă transcrierea unor interviuri înregistrate de către un cameraman profesionist. Din păcate, prezența aparatului de filmat distruge câte ceva din magia conversațiilor necenzurate purtate de obicei într-o atmosferă intimă. În dialogurile realizate de către Anca Sîrghie, Elena Daniello este înfățișată ca o vestală care

apără memoria poetului, templul în care slujește fiind propria ei casă. Este vorba de o preoteasă ce a făcut din păstrarea amintirilor și a textelor ce i-au fost încredințate cândva o datorie de suflet, un sens al existenței sale.

Confesiunile Elenei Daniello au o importantă valoare documentară. Ele reconstituie condiția poetului în teribili ani 50, dezvăluie concepția acestuia despre iubire și ne introduc în interiorul laboratorului de creație, dezvăluind geneza câtorva din operele reprezentative elaborate într-o perioadă extrem de dificilă. Elena vorbește despre rolul ei în viața poetului. Se consideră o prezență tonică atunci când Cornelia Brediceanu, bolnavă și obosită, nu-i mai putea fi un sprijin moral. Recunoaște faptul că scriitorul a avut nevoie de încurajare atunci când opera i-a fost pusă la index, iar cărțile i-au fost trimise la topit. În ciuda sentimentelor sale, femeia îndrăgostită are delicatețea să îi transmită Corneliiei Brediceanu că, dacă este deranjată, va avea puterea să îi interzică poetului să mai frecventeze familia Daniello. Soția, însă, îi răspunde cu înțelepciune că nu ar putea face acest lucru deoarece Blaga nu a scris niciodată poezii de dragoste mai frumoase (ciclul *Vară de noiembrie*, poemul *Bocca del Rio* etc.). Dar și fiica Elenei, Rodica, l-a inspirat în *Catrenele fetei frumoase*. În casa Daniello își citește Blaga noile creații și fragmentele traduse din *Faust*. Prin contribuția lui la evoluția literaturii, scriitorul este considerat „un geniu al secolului al XX-lea”. Un om de cultură care trăia pentru a scrie și, pentru că nu își putea publica opera, scria pentru posteritate. Dincolo de frumoasa lor poveste de dragoste, Elena are tăria să recunoască faptul că, totuși, soția a fost principala constelație pe cerul iubirii poetului. Laudă atitudinea plină de demnitate a Corneliiei, care nu a pozat în martiră cunoscând faptul că poetul a strâns în brațe și alte femei. În ciuda tuturor muzelor mai mult sau mai puțin efemere, ea a fost cea care l-a avut în apropiere în timpul vieții și tot ea l-a ținut în brațe la capătul mării treceri.

Elena Daniello știa că, înainte de ea, Blaga a mai avut și alte muze inspiratoare, precum Domnița Gherghinescu-Vania, căreia i-a dedicat ciclul *Nebănuitele trepte*. Poetul o

vizita și la sanatoriul unde aceasta era tratată de tuberculoză. O altă muză a fost Eugenia Mureșan, care se considera o veritabilă Veronica Micle a lui Lucian Blaga. Spre deosebire de ele, Elena Daniello joacă un rol tonic în existența poetului într-o perioadă terifiantă, când viața se transformă într-un coșmar insuportabil. Femeia inspiratoare este cea care îl ajută să supraviețuiască în cea mai dificilă criză existențială pe care o străbate. Începe să fie cuprinsă de teamă abia atunci când este arestată și ea pentru o noapte și conștientizează faptul că până și ultimul dobitoc te poate distruge. Elena vorbește despre drama poetului, care nu numai că era urmărit, dar care, în calitatea lui de bibliotecar, se vede obligat să trimită la topit propriile sale cărți! În mod sugestiv, cabinetul în care lucra a fost denumit „Bârlogul lui Faust”. Într-o perioadă tulbure, marele om de cultură avea puțini prieteni fideli. În schimb, era înconjurat de turnători. Din păcate, nici conducătorii breslei nu îl ajută prea mult. Dimpotrivă. Zaharia Stancu, de exemplu, îl acuză că ar fi filogerman. Mihai Beniuc îl atacă și el în mod infam. Sunt lansate zvonuri ce vizează presupusele ambiții politice ale poetului, acuzațiile false având menirea să îl discrediteze. Pe Blaga, însă, nu îl interesa politica, ci libertatea de gândire și de creație.

Deși Elena Daniello nu trecea drept o femeie frumoasă, pe autorul *Poemelor luminii* nu îl deranja acest lucru, deoarece el era de părere că, pentru o femeie, era mai important să fie îngrijită. În privința prietenei sale, poetul afirma că farmecul ei „se alege din suflet”. În lungile sale confesiuni, muza de odinioară vorbește despre o prietenie aflată sub semnul revelației și care rodea în plan artistic. Alături de marele poet, ea învață faptul că și vârsta poate să fie o calitate. Drept urmare, povestea ei circumscrie o iubire matură. Poezia intitulată *Portret* este considerată cea mai fidelă transpunere a manierei în care gânditorul își vedea iubita. Pentru a-și susține ideile, Elena Daniello trimite, adesea, la versurile poetului. La fel procedează și Anca Sîrghie.

Un episod dramatic al convorbirilor vizează boala și sfârșitul scriitorului. Elena

Daniello nu insistă prea mult pe maladia reputatului om de cultură, dar vorbește pe larg despre interdicțiile de la înmormântare. Recunoaște faptul că păstrează cu sfințenie o arhivă Lucian Blaga, alcătuită din textele poeziilor ce i-au fost dedicate și din numeroase scrisori, dintre care opt au fost publicate de către profesorul Liviu Petrescu. Dialogul purtat de către Elena Daniello cu Anca Sîrghie devine un pretext pentru a se plimba prin „împărăția amintirilor” sale. Vorbind despre valoarea operei lui Lucian Blaga, fosta muză afirmă că poetul a dorit să fie un frate mai mic al lui Eminescu, „cel care a făcut limba română”.

Cea de a II-a secțiune a *Dialogurilor în trepte* realizate de către Anca Sîrghie se intitulează *Într-o vară de noiembrie*. Capitolul se deschide cu o introducere având menirea de a fixa locul și timpul derulării convorbirilor. De data aceasta, cele două interlocutoare se reîntâlnesc la Sibiu, în data de 12 august 2000. Elena Daniello este deja nonagenară, dar nu și-a pierdut vitalitatea, umorul, luciditatea și plăcerea conversației. Întrevederile repetate dintre cele două femei le apropie tot mai mult, transformându-le în prietene. O prietenie înfiripată la Festivalul Lucian Blaga din 1996. Noua întâlnire devine un pretext pentru a relua dialogul asupra unui subiect fascinant, personalitatea complexă a autorului *Spațiului mioritic*. Pe parcursul descinderilor sale pe str. Eminescu nr.3 din Cluj unde se găsea „casa amintirilor”, Anca Sîrghie remarcă faptul că, deja prin maniera în care citea poemele marelui poet, Elena Daniello „dovedea o iubire aproape mistică pentru titanul condeiului născut la Lancrăm”. În cei patru ani de când s-au cunoscut, cele două femei au purtat numeroase conversații telefonice și au realizat două filmări. În plus, Anca Sîrghie are ocazia să observe că locuința Elenei Daniello este un fel de templu dedicat marelui poet, un spațiu al amintirilor. În ciuda vârstei, nonagenara are o memorie surprinzător de clară, „depășând întâmplări și creionând portrete de oameni pe care ea îi cunoscuse cu o jumătate de veac înainte pe meleagurile Mărginimii Sibiului”. Elena se întoarce cu bucurie la Hermannstadt, mai ales

în satul Gura Râului, unde a locuit cu familia în anii refugiului, când Universitatea „Regele Ferdinand” din Cluj a fost mutată la Sibiu. Nonagenara arde de nerăbdare să revadă micul spațiu mioritic de pe Cibin, numit de către Lucian Blaga Bocca del Rio.

Anca Sîrghie vede o dovadă a devotamentului Elenei Daniello în faptul că aceasta a copiat în trei caiete studențești romanul *Luntrea lui Caron*, manuscris compromițător, ce nu trebuia să ajungă în mâinile autorităților. Chiar și la senectute, femeia fatală de odinioară păstra cu sfințenie, în arhiva personală, numeroase texte originale aparținând poetului. De altfel, acesta i-a dedicat traduceri din mai multe capodopere ale literaturii universale, precum *Faust* de Goethe și *Nathan Înteleptul* de Lessing. Nu este întâmplător faptul că, după trecerea în neființă a lui Lucian Blaga, fosta iubită și-a dedicat existența memoriei și valorificării operei acestuia.

Pe parcursul comentariilor sale, Anca Sîrghie lansează ideea că, printre muzele lui Lucian Blaga, Elena lasă impresia unei cenușărese. Este vorba de o relație ce a durat un deceniu și jumătate, mai exact între 11 și 16 ani, și e dificil de stabilit momentul exact în care prietenia colocvială s-a transformat într-un sentiment în măsură să declanșeze o intensă forță creatoare. Când Blaga este pe cale să fie arestat, cei doi convin să nu se mai vadă la ea acasă, ci la o prietenă de o discreție absolută, Livia Armeanu. Întâlnirile repetate ale îndrăgostiților devin un bun prilej pentru lectura noilor creații. Este vorba de poeme care, la data respectivă, nu puteau vedea lumina tiparului. Confesiunile muzei ne introduc în laboratorul intim al poetului, relevând geneza câtorva din operele elaborate pe parcursul „obsedantului deceniu”. Elena menționează faptul că Blaga lucra asupra versurilor sale reluându-le. Asemenea unui bijutier, le așeza pe „nicovale de argint și le bătea cu ciocănelul de aur” până când acestea dobândeau forma dorită. La fel proceda și Tudor Arghezi, care potrivea cuvintele timp de mii de săptămâni cu migala unui artizan, transformând limbajul trivial în poezie. Iubita recunoaște faptul că este greu de explicat ce se petrecea în mintea poetului și ce întâmplări

din realitate îl impresionau pentru a se transforma apoi în versuri. Unele creații aveau o gestație îndelungată. De exemplu, ca să apară, poezia *Câinele din Pompei* a avut nevoie de 31 de ani! Importantă se dovedește atitudinea poetului în confruntarea lui cu „teroarea istoriei”. Dialogurile relevă faptul că, din fața realității ostile, Blaga se refugia în actul creației, deoarece era un om de geniu care trăia pentru eternitate.

Anca Sîrghie relevă faptul că muza devotată era conștientă de perenitatea operei blagiene. Nu întâmplător, autorul *Spațiului mioritic* era considerat un autentic „vrăjitor al poeziei”. Drept urmare, la moartea poetului, prietena credincioasă a ascuns manuscrisele pe care le poseda pentru a le salva și a le oferi posterității. Autoarea vorbește de comoara spirituală deținută de către Elena Daniello, tezaur alcătuit din versurile ce i-au fost încredințate, din ciorne și din texte dactilografiate. Rând pe rând, sunt parcurse dedicațiile făcute pe filele de manuscris sau pe pagina de gardă a volumelor dăruite, dedicații în măsură să reconstituie o profundă legătură afectivă. Anca Sîrghie vorbește de o „relație spirituală” rodnică sub aspect creator, chiar dacă s-a derulat în condiții sociale extrem de vitrege. Este perioada în care scriitorul a ajuns la deplina lui maturitate. Dialogul reconstituie apoi geneza unor creații, ideile exprimate fiind ilustrate prin trimiteri la versurile poetului. Un bun exemplu rămâne, în acest sens, poemul intitulat *Portret*. După moartea lui Blaga, Elena i-a cerut pictoriței Lucia Piso să-i facă un portret, fiind îmbrăcată la fel ca în momentul în care a inspirat cunoscuta poezie blagiană.

Dialogul celor două prietene devine interesant deoarece nu rămâne la suprafață, ci ne introduce în laboratorul de creație al poetului. Elena dezvăluie faptul că, în viziunea lui Lucian Blaga, „orice dragoste care duce la creație își dobândește legitimitatea”. Mai mult, poetul avea și o teorie despre inspirația poetică provocată de muză. Potrivit acestei concepții, „o muză, când se întâlnește cu poetul ei, pare oarecum jenată, că n-ar corespunde întocmai imaginii pe care poetul și-o face despre ea. Dar tocmai în aceasta constă farmecul muzei”.

Discuția despre condiția muzei continuă printr-o serie de exemple celebre din literatura universală: Dante și Beatrice, Laura și Petrarca, femeia în negru din versurile lui Shakespeare. Autoarea atrage atenția asupra faptului că, „de când este lumea, s-a făcut distincție între artist, cu viața lui de familie, și muzele care l-au inspirat”. Pentru a-și argumenta ideile, exegeta trimite la muza lui Dante Alighieri, pe care poetul a adorat-o și care i-a inspirat numeroase versuri de dragoste, deși nu a atins-o niciodată. Pentru ca să nu o pună pe Elena Daniello într-o postură incomodă, dialogul insistă exclusiv pe condiția spirituală a muzei, chiar dacă în viața lucrurile nu stau întotdeauna așa. Cei doi îndrăgostiți tomnatici se apropie mai ales în anii refugiei de la Sibiu a Universității din Cluj. Dar cele două familii au continuat să își facă vacanțele la Gura Râului și după reîntregirea hotarelor patriei. Dialogul relevă atitudinea înțeleaptă a Corneliiei, dar nu aflăm nimic despre maniera în care privea iubirea celor doi doctorul Leon Daniello. Consoarta poetului recunoaște că l-a inspirat pe Blaga în creațiile de debut din ciclul *Poemele luminii*. Era, însă, conștientă de faptul că omul de cultură era prea mare pentru a fi numai al ei. Este surprinzător să aflăm că, aparent, muzele care l-au inspirat pe poet nu i-au produs amărăciune soției legitime, deoarece aceasta știa că Lucian avea nevoie de femeile din jurul lui pentru creația sa. Cornelia recunoștea că „o soție a unui scriitor trebuie să înțeleagă și să ierte. Să nu pozeze în martiră”. La un moment dat, fără a se insista pe detalii, aflăm că și soțul Elenei Daniello, Leon, s-a îndrăgostit de Stela, soția filozofului D. D. Roșca, și era gata să își părăsească familia. O întrebare care se impune în mod firesc este aceea dacă condiția de soție este cumva incompatibilă cu cea de muză? Teoria este contrazisă de Cornelia Blaga, care, în tinerețe, i-a fost poetului atât soție, cât și muză. Este interesant faptul că Blaga nu ezita să vorbească despre muzele sale, despre femeile care i-au inspirat creația. La 55 de ani, poetul e cuprins de o stare sufletească idilică datorată iubirii pentru Elena Daniello, o relație definită prin sintagma *amitié amoureuse*.

Dincolo de frumoasa poveste de dragoste reconstituită în dialogul celor două prietene se ascunde, însă, atmosfera apăsătoare a epocii. La un moment dat, Anca Sîrghie întreabă cum resimțeau contemporanii boicotul la care era supus Lucian Blaga. Interlocutoarea menționează faptul că poetul era foarte circumspect și nu își arăta textele originale decât celor în care avea deplină încredere. Dialogul menționează ignoranța reprezentanților puterii și relevă formele pe care le lua ostilitatea pe vremea comunismului. Lucian Blaga se vede obligat să creeze într-o atmosferă potrivnică, fiind confruntat cu avalanșa ignoranței și a amenințărilor. În acest context, cei doi îndrăgostiți simt nevoia să iasă din coșmarul existenței cotidiene. Pentru a scăpa de gura lumii, Blaga și Elena Daniello se întâlnesc în pădurea Hoia. Fosta muză consideră important faptul că, în ciuda atmosferei ostile a epocii, Blaga a scris tot timpul, mai puțin când era internat la spital. Ca vlăstare de intelectuali din sate din Transilvania, apropierea celor doi protagoniști nu este doar una spirituală, ci vizează și originea lor asemănătoare. Elena era fiică de învățătoare, iar Blaga, fiu de preot.

Până la urmă, după dispariția poetului în 1961, Cornelia a recunoscut influența pozitivă pe care Elena Daniello a avut-o asupra lui Blaga. Un rol benefic, ce s-a manifestat fără să-i fie afectată viața de familie. Cât timp a trăit soția marelui poet (1897-1983), Elena nu a vorbit deloc despre relația ei. Cu toate acestea, a fost defăimată în mod sistematic de către fiica acestuia, Dorli. După un timp, văzând că fosta muză inspiratoare a păstrat textele ce i-au fost încredințate de către tatăl ei, aceasta și-a schimbat opiniile. Elena Daniello mărturisește că nu era ușor să susții sufletește un poet pus pe lista neagră de către comuniști. Ostilitatea la adresa omului de cultură era atât de puternică, încât cei aflați la putere „doreau să-l discrediteze, să-i stârpească până chiar și posteritatea”. La rândul ei, Anca Sîrghie remarcă rolul jucat în creația lui Lucian Blaga de iubirile lui repetate, care făceau parte din însuși mecanismul inspirației. Cu alte cuvinte, creația era stimulată de prezența binefăcătoare a iubitelor. La rândul ei,

chiar dacă se manifesta vădit împotriva muzelor, la un moment dat, Dorli Blaga afirmă că „fără sentiment nu se poate izvedi nimic...”

Pentru a fi cât mai elocventă, în dialogurile sale, Anca Sîrghie compară ultima iubire a lui Lucian Blaga cu pasiunea tardivă a lui Emil Cioran pentru Friedgard Thoma. Diferențele dintre cele două pasiuni se dovedesc, însă, semnificative. Doctoranda în filozofie era mult mai tânără decât maestrul septuagenar, având cam jumătate din vârsta acestuia. Chiar dacă a fost atrasă de opera reputatului filozof, Friedgard nu s-a transformat într-o adevărată muză deoarece nu a influențat opera celebrului gânditor. În plus, fire pragmatică, Cioran nu s-a mulțumit cu o relație pur spirituală. Diferă apoi contextul social în care se derulează cele două povești de dragoste. Spre deosebire de autorul *Silogismelor amărăciunii* care trăia într-o lume normală, ce facilita actul de creație, Lucian Blaga era terorizat de ideea lipsei de libertate. Aflat în dizgrație, autorul *Poemelor luminii* a fost insultat de către poeții comuniști, care îl considerau un scriitor reacționar. Lucrurile erau cu atât mai dureroase cu cât reprezentanții puterii nu aveau nici educația, nici cultura necesară pentru a-i aprecia opera. Atitudinea lui Mihai Beniuc în epocă este ilustrativă în ceea ce privește condiția ostracizată a lui Lucian Blaga.

Deoarece avea un stil elevat iar versurile sale i se adresau unui cititor ce avea anumite cunoștințe de filozofie, Elena Daniello l-a încurajat pe scriitor să elaboreze o carte mai accesibilă, adresată tuturor celor care doresc să îi înțeleagă destinul și modul de a scrie. Ascultând de asemenea îndemnuri, poetul a început să scrie romanul *Robie pământescă*, *Robie cerească*, devenit ulterior *Luntrea lui Caron*. Iubita vorbește despre geneza cărții, întreruptă de boala și de moartea scriitorului. Este prezentă și ea în opera de ficțiune purtând numele de Ana Rareș. Pentru a salva romanul, stomatologa îl copiază integral, efort remarcabil având în vedere dimensiunile acestuia. Recunoscând eforturile depuse de către prietena ei pentru a păstra în siguranță opera blagiană, Anca Sîrghie exclamă: „Dumne-

zeule, cât trebuie să-l fi iubit!” După moartea poetului, muza iubitoare se dedică păstrării amintirilor, a obiectelor ce evocă trecutul. Nu întâmplător, locuința ei ajunge să fie denumită „casa amintirilor”.

Anca Sîrghie și Elena Daniello au fost prietene timp de 13 ani. La ultima lor întâlnire, în 2010, muza poetului avea deja 99 de ani. Convorbirile celor două femei reconstituie o poveste de dragoste derulată într-o epocă ostilă culturii și libertății spiritului.

Cea de a treia secțiune a *Dialogului în trepte* realizat de către Anca Sîrghie ne propune un experiment interesant. Mergând pe urmele lui Niculae Gheran, cunoscutul exeget al operei lui Liviu Rebreanu, autoarea realizează *Un dialog imaginar* cu Lucian Blaga, pornind de la scrierile acestuia. După lungile conversații cu Elena Daniello din perioada 1996-2010, Anca Sîrghie relevă în mod direct opiniile autorului *Poemelor luminii* pe tema prieteniei creatoare. O primă problemă care se pune este dacă relația dintre reputatul poet și Elena Daniello a constituit o iubire autentică sau a fost doar o prietenie rodnică în plan literar? În continuare, se explică maniera în care muza a intrat în viața poetului. După ce parcurge volumul *Cu Lucian Blaga* de Lelia Rugescu, Anca Sîrghie reține ideea că, odată cu trecerea timpului, sentimentele poetului pentru Cornelia Brediceanu s-au erodat, din marea pasiune din tinerețe rămânând doar umbra. Acest lucru justifică apariția iubitelor inspiratoare. Cu toate acestea, în interviurile sale, poetul a remarcat importanța Corneliei pentru prima etapă a creației sale. Lelia Rugescu mai face o observație interesantă. Ea este cea care menționează faptul că, din cele cinci muze ale poetului, doar două nu l-au dezamăgit: prima și ultima.

Anca Sîrghie relevă dramatica năruire publică și profesională a lui Lucian Blaga odată cu venirea la putere a regimului totalitar. Criza se adâncește după 1 iunie 1951, când poetul este transferat la Biblioteca Filialei Academiei R.P.R. din Cluj. În acest context social dificil, viața sentimentală a constituit o veritabilă supapă de revitalizare. Așa se explică și rolul jucat de Elena Daniello, poetul încercând să evadeze din fața unei

realități ostile prin refugiul în creație și în iubire. Pornind de la confesiunile muzei de altădată, Anca Sîrghie recitește romanul *Luntrea lui Caron* în cheie biografică, încercând să identifice adevărul situat dincolo de ficțiune. Exegeta imaginează un dialog cu Lucian Blaga, răspunsurile fiind găsite în opera scriitorului. Experimentul se dovedește ingenios și interesant, chiar dacă, uneori, întrebările și explicațiile criticului literar se dovedesc mai ample decât replicile identificate în creația blagiană.

În romanul său autobiografic, reputatul om de cultură încearcă să se explice ca destin. Pe de altă parte, opera literară lămurește și atitudinea Corneliei Blaga. Dora, soția din roman, manifestă înțelegere față de escapadele sentimentale ale poetului. Nu este atât o înțelegere a pasiunilor, cât a rodniciei lor. Aceasta deoarece Dora nu dorea să devină un obstacol în calea creației. Nemaieșuind să acapareze interesul artistic al poetului, ea tolera numai acele femei care reușeau să îi stimuleze inspirația, devenind adevărate muze. Nu era scutită de gelozie, dar o depășea printr-o atitudine superioară. Protagonistul romanului recunoaște faptul că, uneori, sărea peste morala conjugală. Dora însăși îi justifică faptele, afirmând că „creația precede morala”. Din roman se desprinde ideea că Blaga se îndrăgostea mereu de alte femei deoarece „se socotea a fi un «bărbat încă nemortificat»”. Din păcate, viața sentimentală a poetului nu era scutită de dezamăgiri, muzele neputându-se ridica întotdeauna la înălțimea așteptărilor. O deziluzie teribilă produce Domnița Gherghinescu-Vania, căreia poetul îi dedică ciclul *Nebănuitele trepte* din 1943. Asemenea lui Eminescu în poemul *Pe lângă plopul fără soț*, Blaga îi reproșează iubitei necredincioase faptul că nu s-a lăsat cuprinsă de farmecul sfânt al iubirii.

Atitudinea conciliantă a Corneliei se explică și prin faptul că ea se considera principala constelație de pe cerul inspirației lui Blaga, chiar dacă în jurul ei începeau să apară și alte stele. Ea știa, însă, foarte bine că, de regulă, era vorba de niște stele căzătoare. Personalitatea soțului o captiva în asemenea măsură, încât nu simțea nevoia altor relații de

prietenie. Înălțimea creației ce se realiza în jurul ei îi dădea Corneliiei sentimentul împlinirii. Cu toate acestea, biografia poetului au relevat ofilirea treptată a sentimentelor inițiale dintre cei doi soți, „ca o eroziune ce lasă în urmă vremea reveriilor inspiratoare”. Cornelia a fost prima muză, cea care i-a insuflat versurile volumului *Poemele luminii*. A fost și vestala care i-a ocrotit operele și în brațele căreia poetul și-a găsit sfârșitul. Romanul *Luntrea lui Caron* oferă numeroase informații privind relațiile din interiorul familiei, Cornelia devenind Dora în plan ficțional. Și o altă muză, Eugenia Mureșan, primește o identitate diferită, transformându-se în Octavia Olteanu. Comentariul Ancăi Sîrghie relevă, apoi, apropierea dintre Elena Daniello și Ana Rareș. Nu trebuie uitat faptul că, pentru Lucian Blaga, crearea personajelor nu însemna o simplă copie după natură, ci un amplu proces de sinteză și de transfigurare artistică. Transfigurarea nu este, însă, totală, astfel încât în spatele noilor înfățișări pot fi recunoscute identitățile reale ale protagoniștilor. Pentru a-și deruta cititorii, Blaga recurge, uneori, la un interesant proces al dedublării personajelor. Astfel, el însuși este prezent în roman în două ipostaze diferite, poetul Axente Creangă și filozoful Leonte Pătrașcu. Același lucru este valabil și pentru Elena Daniello, pe care o putem recunoaște atât în persoana Anei Rareș, cât și în cea a Ilenei Salva, care moștenește și profesia de stomatolog a modelului arhetipal.

În anii 50, Lucian Blaga se considera încă un om tânăr. Mai exact, un „tânăr tomatic”. Încercând să se adapteze la munca de jos, desfășurată la ore fixe, bibliotecarul nu mai avea răgazul necesar să scrie poezii decât duminica. Cu toate acestea, el se dedică integral creației, deoarece este conștient de faptul că „ceea ce rămâne e versul, restul se duce sub pământ”. În 1959, Blaga se pensionează și își amenajează o masă de scris în grădina vărului său Augustin Bena. În felul acesta, are privilegiul să se găsească în vecinătatea familiei Daniello, unde Elena își îngrijea plantele. Merită remarcat faptul că pasiunea poetului nu s-a stins nici după pensionarea acestuia.

Pentru a reconstitui destinul zbuciumat al omului de cultură, Anca Sîrghie alege o serie de citate elocvente din corespondență, lucrările autobiografice și roman. Pornind de la contextul politic zbuciumat în care a fost elaborat, romanul *Luntrea lui Caron* este considerat „o carte curajoasă, subversivă comunismului românesc”. Starea sufletească a poetului acuzat de decadență și idealism devine tot mai apăsătoare în condițiile prigoanei declanșate împotriva sa. În ultimii ani ai existenței sale, Blaga a trăit într-un timp blestemat, în care metafizica era echivalată de noii cenzeni și critici literaturi cu crimele de război. Scriitorul vorbește în roman despre decalajul dintre timpul psihologic și cel fizic. Aceasta deoarece grația poetică îi aparține trecutului, în timp ce istoria pe care o trăiește este ostilă artei. Analizându-și statutul dramatic din anii 50, marele poet afirmă că, de ani de zile, nu mai este o personalitate, ci doar un obscur număr sindical. A fost dat afară din literatură, este cenzurat în ziare și reviste, numele lui nemaiputând fi amintit decât însoțit de injurii. A fost ras de pe lista membrilor Academiei Române și este exclus din teatru deoarece piesele sale au fost considerate mistice. Mai mult, a fost dat afară de la Universitate pe motiv că ar fi un exponent al esteticii „idealiste”. În felul acesta, din vechea lui personalitate nu a rămas nimic. Trist este că scriitorul Lucian Blaga nu primește ajutor nici din partea breslei, el devenind o victimă a regimului totalitar. Nu numai că i se interzice să își publice creațiile, dar i se fac tot felul de șicane și în calitatea lui de traducător. Asemenea eroului său din roman, poetul trăiește o dureroasă robie spirituală.

La un moment dat, în romanul *Luntrea lui Caron*, Blaga dezbate ideea că iubirea și creația sunt pasiuni ce se leagă între ele și se condiționează reciproc. Mai mult, flacăra creației și cea a iubirii își dispută întâietatea, determinându-i sensul existenței. Accentul pus pe iubire este considerat un semn de feminitate, în timp ce creația este văzută ca un semn de bărbăție. La un moment dat, în aforismele din volumul *Elanul insulei*, poetul afirmă: „Creația e singurul surâs al tragediei noastre”. Scriitorul continuă să lucreze chiar

și atunci când devine un autor interzis, pregătindu-și cărțile pentru tipar, chiar dacă nu știe când vor putea fi acestea editate. Neputându-și publica volumele proprii, Blaga optează pentru traduceri, care devin și o modalitate de a-și spori veniturile. Adevărat profesionist, poetul elaborează și o teorie personală asupra actului traducerii. În viziunea reputatului om de cultură, traducerea trebuie să devină un pretext pentru creație. De aici afirmația: „Traducătorul unei poezii trebuie să aibă, mai mult decât creatorul, clarviziunea poeziei latente cuprinsă în original”. Alte idei vizează geneza propriei opere. Zămisirea poeziei este considerată un proces de esențializare, iar versul este un veșmânt în care autorul își îmbracă iubirea și moartea. Teribila luptă a poetului cu cuvântul este comparată cu lupta lui Iacob cu îngerul.

Este interesant faptul că cele povestite în interviurile Elenei Daniello sunt reluate în ultima secțiune a cărții din punctul de vedere al bărbatului îndrăgostit prin intermediul opereii acestuia. Evenimentele sunt aceleași, cele două perspective fiind complementare. Trimițând la lirica de după 1944 a lui Lucian Blaga, Anca Sîrghie realizează un comentariu meticolos al acesteia. Exegeta remarcă faptul că, în anii deplinei sale maturități, poetul îndrăgostit are convingerea că trăiește o adolescență spirituală triumfătoare, păstrată de-a lungul timpului în forul său intim pentru marea întâlnire cu iubirea. Omul de cultură poartă mereu în gând imaginea inspiratoare a iubitei, iar când se apucă de scris, versurile încep să curgă, cuvintele dobândind forța de expresie a descântecului. Poetul conștient-

zează importanța muzei pentru creația sa, rolul femeii adorate fiind acela de a declanșa mecanismele tainice ale inspirației. Iubirea este cea care asigură tinerețea spirituală a poetului, prelungește marea trecere, sfidează moartea. De aici semnificațiile versului: „a iubi e primăvară”. Uneori, Lucian Blaga preia înfățișarea unui bard medieval care adoră de departe femeia iubită, idealizând-o. Alteori, poezia devine un jurnal versificat al gândurilor declanșate de evenimentele din viața cotidiană. Drept urmare, poemele din ultima etapă a creației sunt niște documente existențiale de certă valoare. Spre deosebire de Eminescu în *Pe lângă plopii fără soț*, Lucian Blaga găsește în Elena Daniello un sprijin sufleteș durabil și de încredere. Pentru creatorul pus pe lista neagră de către comuniști, dragostea tainică are rolul unui balsam. Conștient de propria lui valoare, Lucian Blaga își pregătea fiica pentru administrarea postumă a opereii sale, activitate despre care nutrește convingerea că va deveni mult mai rentabilă decât cea de profesoară. Într-adevăr, în mod treptat, creația marelui om de cultură începe să fie reconsiderată după 1959. În acest sens, ajută, poate, și cea de a doua căsătorie a lui Dorli. Din păcate, Lucian Blaga se stinge din viață în noaptea de 5-6 mai 1961, astfel încât nu se mai poate bucura de recunoașterea oficială a activității sale.

Ultima muză a lui Lucian Blaga este o carte ce ne introduce în intimitatea marelui om de cultură, ajutându-ne să cunoaștem și să înțelegem mai bine omul aflat în spatele opereii.

O evocare, din nevoia unei exorcizări

Cornel COTUȚIU

Într-un cotidian bucureștean văd reclama la romanul *Cavalerul reginei*, de Alexandre Dumas. Așa, a izbucnit în mine un gheizer de iritare și, deopotrivă, de nostalgie.

Mama mea, abia trecută de adolescență, a fost trimisă la București, de menajeră la o familie. După trei ani, s-a întors acasă; războiul mondial începea să zăngăne. Surorile o așteptau să vadă ce aduce în cele două geamantane. Unul era umplut cu hainele ei, lenjeria intimă și câteva batoane de ciocolată. Celălalt (stupoare!) era plin cu cărți... (nu numai citite, dar, din leafa ei insignifiantă, mai întâi cumpărate).

La noi în familie, copilul ce eram, am priceput de la o vreme că obiectul, ce-l ținea mama în mâini și-l desfăcea în foi, se numește carte. Apoi, am perceput verbul „a citi”, când taică-meu, pantofar fiind, lucra la pingecele unei perechi de pantofi și-i spunea mamei, invitând-o să se așeze alături pe un scăunel scobit într-o tulpină de brad și-i zicea: „Ad-o pe Ana și mai citește-mi”. Peste vreo doi ani, când am intrat la școală, am înțeles că acea carte se numește *Anna Karenina*.

Obiectul acela, totuși, nu semăna cu manualul meu de la școală, dar observasem că dintr-o clădire ies oameni cu cărți în mână. Nu știam eu că se numește bibliotecă, dar o cunoșteam pe tanti care era atât de generoasă cu cărțile, fiindcă venea la noi în vizită câteodată. Mi-am făcut curaj și am intrat și eu într-o cameră ticsită cu astfel de obiecte. „Doresc și eu o carte” – i-am spus. Ea, de acolo: „Ești prea mic să-ți fac o fișă, dar vino cu mama și ce vei vrea, o trec pe fișa mamei.” (*Paranteză*. Aveam să debutez, licean fiind, într-un cotidian regional cu un articol despre biblioteca din orașul meu natal...)

Cu anii, ajuns la liceu, într-o zi am descoperit în podul casei geamantanul cu cărți al mamei. N-am întrebat-o de ce-l ținea acolo, cum tot așa, de ce în ultima vreme nu mai citește. Dar mi-a venit ideea să fac pe bibliotecarul voluntar. Duceam cărți la școală, ca să le împrumut colegilor, aveam un caiet în care treceam titlurile cărților împrumutate, data de returnare și semnătura lor de primire. Erau, unele, volume în colecția „15 lei”, despre care nu știam cât de acuzate sunt pentru conținutul lor, cică vulgar, toxic prin problematică; dar plăceau pentru componenta lor de narațiune erotică și de aventuri.

Erau anii când precumpăneau cărți de genul *Bărăgan, 100 de kilometri*, *Lumina vine de la răsărit*, *Desculț*, anii de școală când manualele vibrau de maculatura semnată de pigmei de genul Mihai Beniuc, Alexandru Toma, Dan Deșliu sau Titus Popovici, Zaharia Stancu, umflând literatura proletcultistă (chit că apoi unii s-au mai domolit în lingăreala partidului în vogă și a guvernanților moscoviți).

E, e!... Dar profesorul responsabil cu educația ideologico-politică din școală a auzit despre faptele mele „subversive”. Cum?! Thomas Mann, Dumas, Hugo, Rebreanu, Camil Petrescu?! Eram difuzor de cărți subversive, nocive, terifiante pentru conștiința vârstei utemiste a tineretului școlar din Republica Populară Română! Țțț!...

După o muștruluială zgomotoasă în careul școlii din pauza mare, m-a dus la sediul comitetului raional al uniunii tineretului muncitor. Șeful K. (era ungur) în așa hal m-a prăpădit – ajunsese chiar dușman al clasei muncitoare și amenințat cu eliminarea din

**Geamantanul
cu cărți**

școală, încât tremuram înspăimântat când am revenit la cursuri.

Aveam în bancă *Secretul Țigăncii*, de Karl May, și *Ultima noapte de dragoste...* a lui Camil Petrescu. Eram vinovat! Eram un nemernic! Afară trosneau pietrele de ger, iar teracota din sala de clasă bubuia. Am aruncat volumele în flăcări... La văd și acum, cum s-au înfocat și au început să ardă peste jarul lacom.

(*O paranteză.* Tovarășul K., devenit între timp „domn”, avea să vină la inspectoratul școlar al județului, unde lucram, să mă caute și să mă roage să pun o pilă la serviciul personal, pentru nepoată-sa, care, profesoară fiind, voia să se apropie de orașul reședință...)

Mda!...

Actualmente, România se tot află pe ultimul loc în Europa, în diferite domenii sociale, economice, culturale, de sănătate etc. Tot așa, după o recentă cercetare a unui for european de specialitate, rezultă că ne situăm pe ultimul fuștel valoric privind frecvența actului citirii și al numărului de cumpărători de carte. E un palier social, în care învățământul este realmente corigent. Iar programele școlare la limba și literatura română sunt atât de suferinde, de anapoda, încât, pe bună dreptate, academicianul Eugen Simion a strigat, public: „Copiilor li se șterge identitatea națională!”

Transitional gray

Limbajul bisericesc românesc – între vechi și nou¹

Octavian GORDON

1. Actualitatea temei

Se aud astăzi multe voci care solicită înnoirea limbajului bisericesc, pornind de la ideea că este învechit, că nu se supune canoanelor rudimentare ale limbii române evoluată, că este neinteligibil, că, în loc să se adreseze maselor de credincioși sau de potențiali credincioși, se izolează în cercul strîmt și limitat al reprezentanților clerului, că îi îndepărtează, în loc să îi apropie pe credincioși de Biserica universală ș.a.m.d. Acestor voci li se adaugă și opinia unor lingviști (mai mult sau mai puțin specialiști), care, comparînd limbajul bisericesc cu limba română (literară) standard, văd în limbajul bisericesc un stadiu învechit al limbii române, înțepenit în negura vremurilor, ducînd cu sine o serie întreagă de arhaisme. Avînd această perspectivă în minte, a unei limbi învechite, nu puțini sînt preoții sau cîntăreții de strană care – unii dintr-o nevoie de modernizare a limbajului, alții dintr-o dispoziție teologică aparte –, încearcă, pe parcursul slujbelor, diverse adaptări ale textelor pe care le rostesc. Nu puține sînt însemnările cîntăreților de strană prin *Mineie*, *Octoih* sau *Ceaslov*, corectînd diverse forme gramaticale sau lexicale pe care le consideră învechite. Desigur, aceste corecturi alternează, inevitabil, cu forme „învechite” rămase necorectate.

Gîlceava înțelepților acestui veac cu textele și rostirile bisericești se manifestă inclusiv în cercurile de traducere cele mai înalte: de la echipa de traducători ai *Septuagintei* (NEC-Polirom), la cercetătorii adunați în jurul proiectului *Monumenta Linguae Dacoromanorum* (al Universității „Al. I. Cuza” din Iași), la specialiștii din cadrul Societății Biblice Interconfesionale din România și pînă la Comisia Patristică a Patriarhiei Române. La acest din urmă for, am asistat neputincios cum una dintre traduceri a fost respinsă pe motiv că folosește

un limbaj prea... bisericesc. Astfel, sintagma „limbaj bisericesc” ajunge să fie folosită cu sens peiorativ chiar într-un for bisericesc.

De cealaltă parte se află o masă largă de credincioși practicanți care nu sînt deranjați de vetustețea acestui limbaj bisericesc – unora chiar conferindu-le o stare de bine –, la care se adaugă militanții pentru păstrarea, cu orice chip, a unui ifos arhaizant în limbajul bisericesc, de multe ori cu tentă identitară.

2. Arhaic, vechi și învechit

Judecarea limbajului bisericesc prin raportare la limba română standard (ceea ce, în opinia mea, este o eroare din punct de vedere lingvistic) conduce și la aprecieri eronate cu privire la așa-zisele arhaisme din limbajul bisericesc. Prin natura lui, un cuvînt „arhaic” nu este automat și un cuvînt „vechi”. Dacă ar fi așa, atunci cuvinte precum „pîine”, „mamă”, „tată”, „frunte” și „cal” ar putea fi caracterizate drept „arhaisme”. Or, caracterul arhaic al unui cuvînt este dat de ieșirea lui din uzul curent, de încetarea de a mai fi utilizat. Raportarea utilizării sau a ieșirii din uz la limba comună, la limba standard, este, de asemenea, o eroare, întrucît propune judecarea unui cuvînt dintr-un sistem lingvistic (de altminteri unitar și bine încheiat) ca uzual sau neuzitat în alt sistem lingvistic (tot unitar și tot bine încheiat). Faptul este cu atît mai eronat, cu cît actuala limbă comună reprezintă, de fapt, șlefuirea și răspîndirea unitară a unui singur grai (cel muntenesc) din multitudinea de graiuri care alcătuiesc limba română în toată complexitatea ei (fără să ignorăm, desigur, „contribuția” certă pe care o au și alte graiuri ale limbii române la ceea ce a ajuns să fie această limbă română comună).

Cercetare

Astfel, corect ar fi ca un cuvânt să fie considerat arhaic sau nu în funcție de gradul lui de utilizare în cadrul sistemului din care face parte acel cuvânt, nu prin raportare la utilizarea lui în alt sistem lingvistic. Dacă vorbim, de exemplu, despre conservarea, în anumite graiuri sau dialecte, sau în anumite jargoane, a unor cuvinte străvechi, este impropriu ca aceste cuvinte să fie considerate arhaisme. A se vedea conservarea termenului „pîrit” în jargonul juridic sau a perfectului simplu al verbelor în graiul oltenesc sau a cuvîntului „almar(i)” în mai multe ramuri ale graiului ardelenesc.

Octavian Gordon este clasicist, doctor în Filologie, cu o teză susținută în 2007 sub îndrumarea Profesorului Dan Slușanschi, în prezent fiind lector universitar la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității din București. A beneficiat de mai multe stagii de cercetare doctorală și postdoctorală la Universitățile din Fribourg (bursier al Confederației Elvețiene), Berlin (Freie Universität și von Humboldt), Salonic, Münster și București. Bursier al Colegiului „Noua Europă”, a participat la traducerea *Septuagintei* în limba română, precum și la alte proiecte de traducere în limba română din limbile greacă veche și latină, în special din literatura ecleziastică. A participat la peste 40 de manifestări științifice naționale și internaționale, este membru al mai multor organizații academice de profil, Corespondent Național (pentru România) și membru în Consiliul Științific al Asociației Internaționale de Studii Patristice. A ocupat, pentru scurt timp (iunie 2016 – mai 2017) funcția de Director General al Bibliotecii Naționale a României, în trei mandate interimare succesive.

În același fel, este impropriu a judeca formula „Blagosloviți, Părinte!” din limbajul bisericesc ca fiind arhaică, fiindcă ea n-a încetat niciodată să fie folosită în spațiul bisericesc, nu doar în formă scrisă, ci și prin viu grai, chiar dacă există și formula concurentă „Binecuvîntați, Părinte!”. La fel, este improprie caracterizarea ca arhaism a pluralului „greșale” (și nu „greșeli”) sau „mormînturi” (și nu „morminte”), întrucît acestea nu au încetat vreodată să fie folosite în cadrul sistemului lingvistic unitar care este limbajul bisericesc, de la începuturile lui pînă astăzi. Desigur, multe dintre cuvintele care apar în forma scrisă a limbajului bisericesc sînt cu adevărat arhaisme, dar ele sînt arhaisme

prin raportare la limbajul bisericesc însuși, nu la limba română standard sau la alte sisteme lingvistice.

De altminteri, ceea ce poetul Alexei Mateevici numea „limba vechilor cazanii” este aceeași limbă „care-o plîng și care-o cîntă/ pe la vatra lor țărani”. Iar dacă vom spune că limbajul bisericesc este caracterizat în special de arhaisme, va trebui să spunem același lucru despre oricare dintre graiurile limbii române, precum și despre o serie întreagă de jargoane sau sociolecte. Or, acest lucru ar fi nepotrivit din punct de vedere științific, întrucît ar afirma supremația unei ramuri lingvistice aflate în uz față de altă ramură lingvistică, aflată și ea în uz.

3. Procesul de continuă înnoire a limbajului bisericesc

De bună seamă, limbajul bisericesc românesc, chiar și după ce a cunoscut un proces de „canonizare” (a se citi: maturizare) lingvistică în timpul lui Antim Ivireanul, a continuat să se înnoiască. Astfel, în ciuda conservării unor fapte de limbă veche, astăzi nu mai întîlnim în cărțile de cult cuvinte precum „Blagoveștenie”, „Grigorie Bogoslovul”, „clir” sau „fiul curvariu”, ci „Bunavestire”, „Teologul” sau „Cuvîntătorul de Dumnezeu” (cu varianta „de-Dumnezeu-Cuvîntătorul”), „cler” și „fiul risipitor”. De asemenea, pe un palier mai puțin frapant, dar relevant pentru analiza de față, vom observa că se spune acum: „îrchina-mă-voi în biserica Ta cea sfîntă”, și nu „îrchina-mă-voiu cătră besearica Ta cea sfîntă”.

Se înțelege că unele cuvinte au fost înlocuite dintr-o necesitate dată de presiunea evoluției semantice: în loc de „Sfînta Troiță”, scriem și spunem astăzi „Sfînta Treime”, fiindcă „troiță” a ajuns să desemneze crucea înălțată în curțile bisericilor, în curțile oamenilor sau la răsîntii de drumuri. Să ne imaginăm însă ce impact puternic va fi avut în popor trecerea de la „Sfînta Troiță” la „Sfînta Treime” sau, în ce privește formula de început a Sfîntei Liturghii, de la „Blagoslovită este Împărăția...” la „Binecuvîntată este Împărăția...”. Sau ce impact va fi avut trecerea de la inițialele INȚI (cu grafie chirilică) la INRI pe crucile mormintelor, atunci cînd și-a făcut apariția cuvîntul „rege” în limbajul bisericesc („Iisus Nazarineanul *Regele* Iudeilor”). Cu siguranță nu a fost ușor, cu sigu-

ranță vor fi fost voci nemulțumite împotriva schimbărilor. Ce este însă sigur este că limbajul bisericesc, în ciuda afirmațiilor fără temei cu privire la „înțepenirea” în trecut, a cunoscut o perpetuă înnoire. Când spunem însă „înnoire”, nu spunem și „aggiornamento”, o ajustare totală la limba de cu zi cu zi, ci o înnoire care păstrează totuși distanța definitorie a unei modalități de expresie nesecularizate.

4. Problema *inteligibilității* raportată la procesul de înnoire a limbajului

Așa stînd lucrurile, devine legitimă întrebarea: cînd este oportună o înnoire a limbajului bisericesc și în ce temei? Inevitabil, de vreme ce orice limbaj este un mijloc de comunicare, nu se poate vorbi despre înnoirea limbajului bisericesc în afara chestiunii *inteligibilității* și, parțial, a adresabilității. Practic, putem aduce în discuție necesitatea înnoirii limbajului bisericesc acolo unde acesta devine neinteligibil. Dar neinteligibil pentru cine? Pentru oricine? Pentru cei neinițiați?

Poetul Ovidius, exilat la Tomis, se plînge că limba lui elevată, superioară cultural, este luată în derîdere de către cei care nu o înțeleg:

Barbarus hic ego sum, qui non intellego
ulli

*Et rident stolidi verba Latina Getae...*²

Într-o traducere aproximativă:

„Barbar sînt eu aici, de nimeni nu sînt

înțeles

Și rîd proștii de geți de cuvintele latinești...”

Aceste versuri nu pot să nu amintească de felul în care creștinii primelor veacuri erau batjocoriți de către păgîni pentru limba „stilcită” și „neliterară” pe care o foloseau. De asemenea, mie, personal, îmi amintește de un episod straniu petrecut în biroul șefei Direcției Resurse Umane din cadrul unei Universități de prestigiu, pe care a pufnit-o rîsul cînd a văzut că în *Planul de învățămînt* al Facultății de Teologie figura o disciplină intitulată *Dogmatică*. Desigur, „proștii de geți” rîdeau în temeiul neștiinței lor, nu fiindcă limba latină – superioară cultural, după cum spuneam – ar fi fost în sine vrednică de rîs. Nu trebuie deci decît un dram de onestitate pentru a observa că *inteligibilitatea* este dată și de gradul de cultivare a receptorului.

Dacă acceptăm că limbajul bisericesc exprimă atît reflecții teologice înalte, dintre care

unele inaccesibile minții, cît și aspecte prozaice din viața oamenilor, atunci *pretenția inteligibilității limbajului bisericesc este absurdă pentru realitățile teologice foarte adînci, dar este legitimă pentru aspectele prozaice*. Este absurd să creadă cineva că pot fi redată într-un mod mai inteligibil decît în prezent expresii precum „sfîntească-se numele Tău”, „vie Împărăția Ta”, „Duhul Sfînt, Care de la Tatăl purcede”, „plin e cerul și pămîntul de slava Ta” (a se remarca lipsa acordului gramatical), fraze precum „La/Întru început era Cuvîntul și Cuvîntul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvîntul” sau că poate explica într-un mod inteligibil monoteismul Sfintei Treimi, dualitatea firilor sau a naturilor lui Hristos („Dumnezeu și Om”), învierea din morți sau pururea-fecioria unei femei care a dat naștere unui Prunc. Aceste realități sînt „mai presus de fire”, „mai presus de minte” și – așa cum mărturisesc toți cei care le-au cîntat în cuvinte – inexprimabile, inefabile.

Totuși, și în cazul *inteligibilității* aspectelor prozaice, trebuie făcute două precizări:

1. Întîi de toate, *pretenția inteligibilității* a fost demontată de Însuși Hristos, atunci cînd, întrebât fiind de ucenicii Lui, contrariați, de ce le vorbește oamenilor în pilde (în parabole), El răspunde:

Vouă vă este dat să cunoașteți tainele Împărăției lui Dumnezeu, iar celorlalți în pilde, ca, deși văd (trad. prin „văzînd”), să nu vadă și, deși aud („auzînd”), să nu înțeleagă. [...] Luați seama deci la felul cum ascultați; căci celui ce are i se va adăuga; dar celui ce n-are i se va lua și ceea ce i se pare că are. (Mt. 13; Lc. 8)

Părintele Profesor Constantin Coman, specialist în *Noul Testament*, atrage atenția asupra faptului că „este o aluzie directă a Mântuitorului la îndărătnicia poporului din care se născuse, reprezentant fidel, de altfel, al omenirii întregi. Mântuitorul reia un cuvînt frecvent rostit în Vechiul Testament prin care proorocii descriau în acești termeni învîrtoșarea inimii concetățenilor lor și nevolnicia lor: «Ascultați acestea, popor nebun și fără inimă! Ei au ochi și nu văd, urechi au, dar nu aud... Dar poporul acesta are inimă îndărjită și răzvrătită» (Ieremia 5,21,23). Sau: «Fiul omului, trăiești în mijlocul unui neam răzvrătit. Aceștia au ochi ca să vadă, dar nu văd; au urechi ca să audă, dar nu aud, pentru că sunt un neam de răzvrățiți.» (Iezechiel 12,2).” În cele din urmă,

„este vorba de disponibilitatea auditoriului, de voința lui, sau mai curând de lipsa de disponibilitate și voință”³, Același Hristos afirmând despre anumiți contemporani ai Lui un cuvânt foarte tranșant și lipsit de echivoc: „Dacă nu ascultă pe Moise și pe Prooroci, chiar dacă ar vedea pe cineva înviat din morți și tot nu ar crede...” (Lc. 16, 30-31).

Prin urmare, strict la nivel teologic și gnoseologic, a aduce în discuție chestiunea inteligibilității, chiar și pentru realitățile prozaice, este lipsit de sens, fiindcă înțelegerea rezidă în disponibilitatea receptorului, nu în felul în care este emis mesajul. La un nivel inferior, al unei gândiri mai strîmte, în termenii pogorământului (pentru slăbiciunea firii omenești) și acceptîndu-ne condiția de făptură limitată, vom continua să ne putem totuși problema acestei inteligibilități.

2. A doua precizare legată de inteligibilitate ține de o altă distincție necesară, cu referire la exprimarea realităților prozaice, acelea care pot fi exprimate și în limbajul comun: și anume, trebuie diferențiat între ceea ce este neinteligibil, fiindcă este specific, și ceea ce este neinteligibil fără să (mai) fie specific, ba poate duce chiar și la o înțelegere greșită.

Din prima categorie, fac parte expresii precum: „năstrapă de aur”, „cu osîrdie”, „Iubi-Te-voi, Doamne, *vîrte* mea”; „a mîneca”; „teologie dogmatică”. Aici, în mod evident, lipsa inteligibilității poate fi înlăturată prin simpla învățare, așa cum poate fi învățat orice limbaj cu specific, fie că vorbim de sociolecte, fie că vorbim de jargoane. Pînă nu învățăm anumiți termeni medicali sau juridici, e limpede că nu vom putea înțelege nici „pășă-reasca” medicului de familie pe care-l frecvențăm, nici pe operatorul SMURD atunci cînd este relatat un accident rutier în jurnalul televizat, nici comunicatul purtătorului de cuvînt al Poliției Române cu privire la comiterea de infracțiuni. Și exemplele pot continua. Oricare dintre aceștia însă – medic de familie, operator SMURD sau locotenent de poliție – vor putea explica oricînd, pentru publicul neavizat, ce înseamnă cuvinte și expresii neinteligibile pentru omul de rînd, precum „pleurezie”, „embolism pulmonar” sau „clasarea cauzei”. În relatarea lor obișnuită însă, nu vor folosi cuvinte din limba comună, ci cuvintele specifice limbajului prin care își exprimă realitățile ariei

lor de competență, adică acele cuvinte „neinteligibile” în primă instanță.

În ceea ce privește a doua categorie, este de reflectat asupra înțelesului unor expresii rostite la Sfînta Liturghie și care, în încercarea de a le conștientiza, par a fi izolate într-o zonă inaccesibilă a înțelegerii, fără să constituie realități teologice mai presus de minte. Nici omul de rînd, nici preoții, nici chiar profesorii teologi nu știu ce înseamnă exact „sfîrșitul neîmfruntat al vieții” sau „sicriul însuflețit”, în fraza: „ca de un sicriu însuflețit nicicum să nu se atingă mîna necredincioșilor” (Axionul Bunei-vestiri). Fără accesul la originalul grec, mintea celui care ascultă, ca și a celui care rostește, este deviată înspre înțelegerea greșită a lucrurilor, cum ar fi că ne rugăm pentru o acceptare lină, fără înfruntare, a morții, respectiv asociem „sicriul însuflețit” cu imaginea unui coșciug. Or, „neîmfruntat” însemna, în româna veche, „fără motiv de rușinare” (adică cerem de la Dumnezeu un sfîrșit creștinesc de așa natură încît să nu ne rușinăm la înfîlnirea cu Judecătorul Hristos), iar „sicriul” însemna orice fel de cutie sau ladă. Cuvîntul grecesc κιβωτός ar putea fi tradus la fel de bine prin „chivot”, iar imaginea proiectată în mintea rostitorului sau a ascultătorului ar fi mai aproape de realitatea, de altminteri simbolică, pe care o exprimă cuvîntul.

Falsa reprezentare a ideii de inteligibilitate atunci cînd vorbim de cuvinte și expresii bisericești poate duce însă și la „diortosiri” eronate, datorate lipsei de raportare la originalul grecesc sau cunoașterii insuficiente a realităților despre care vorbește textul cu pricina. Ne vom limita la două exemple:

1. Nemaîînțelegînd cuvîntul *vîrte* (= „vigoare”, „forță”, „putere”), mulți diortositori, fie oficiali, fie de ocazie, l-au schimbat cu *virtute*, care înseamnă cu totul altceva. Astfel, sînt incorecte fraze precum: „Iubite-voi, Doamne, *virtutea* mea...” sau „îngerii cei puternici la *virtute*”, în ultimul exemplu fiind vorba de o redundanță specifică limbii ebraice, ca o modalitate frecventă de a reda superlativul.

2. O binecunoscută cîntare de la Slujba Înmormîntării, care se cîntă adesea și la săvîrșirea Parastaselor, este redată în felul următor: *Nu este sfânt precum Tu, Doamne, Dumnezeul meu, Care ai înălțat fruntea credincioșilor Tăi, Bunule, și ne-ai întărit pe noi pe piatra mărturisirii Tale* (Irmosul cîntării a treia a

Canonului). Aceeași formulă, cu „înălțarea frunții” o întâlnim și la Catavasiile Nașterii Domnului: „Cel Ce ai înălțat fruntea noastră, Sfint ești, Doamne...” Or, acolo nu-i vorba despre nicio frunte înălțată, în originalul grecesc fiind cuvântul *κέρας*, care înseamnă „corn”. Unui diortositor, la un moment dat, i s-a părut nepotrivit ca textul să vorbească despre „înălțarea cornului”, fiindcă – nu-i așa? –, oricum ar fi pe grecește, oamenii nu au „corn”, ci „frunte”. Doar că acolo se vorbește despre înălțarea ritualică a cornului cu untdelemn și ridicarea omului la statutul de împărat, așa cum odinioară Samuel l-a uns pe împăratul David, prin turnarea pe creștet a untdelemnului din corn. Or, dacă este înlocuit cuvântul „corn” prin „frunte”, se ratează tocmai esența acestei evocări ritualice vechi-testamentare, tipologică pentru realitatea nou-testamentară instituită de Hristos.

5. Concluzii

Din toate cele de mai sus, propunem drept concluzii ceea ce ni se pare a fi esențial în orice discuție referitoare la „vechi și nou” în limbajul bisericesc:

1. „Noul” și „vechiul” trebuie judecate prin raportare la limbajul bisericesc ca sistem lingvistic autonom, bine încheiat, continuator neîntrerupt al vechii limbi de cultură românești, și nu prin raportare la limba standard. Astfel, particularitățile lingvistice catalogate adesea ca „arhaisme” se dovedesc a fi doar particularități lingvistice vechi, utilizate neîntrerupt în cadrul sistemului lingvistic unitar care este limbajul bisericesc.

2. Realitățile pe care le indică (fără să le epuizeze) limbajul bisericesc sînt, pe de o parte, profund teologice și, practic, inaccesibile minții sau, cel puțin, inaccesibile pe cale lingvistică, iar pe de altă parte, realități prozaice, accesibile minții omenești.

3. Dintre acestea din urmă, unele expresii lingvistice țin de specificul limbajului bisericesc și îl definesc ca atare. Astfel, pentru ca ele să fie inteligibile, trebuie pur și simplu învățate.

4. Altele nu definesc propriu-zis limbajul bisericesc, ci reprezintă doar cîteva (puține la număr) reminiscențe ale unui limbaj arhaic și pot fi supuse procesului de înnoire.

5. În cazul limbajului bisericesc, se poate vorbi despre arhaisme doar în măsura în care faptele de limbă respective au încetat să fie utilizate ca atare, astfel încît un nou produs literar bisericesc (un *Paraclis*, de pildă) nu le poate îngloba. Aceste elemente arhaice fac parte, în general, din categoria expresiilor bisericești a căror înnoire apare ca necesară.

6. Înnoirea nu este apanajul oricui. Dacă acceptăm ideea că însăși conceperea textelor bisericești are o latură duhovnicească, atunci cea dintîi perspectivă de luat în calcul pentru înnoirea lingvistică trebuie să fie eminamente duhovnicească. Dacă nu acceptăm aspectul duhovnicesc al zămislirii textelor bisericești, atunci este de luat în calcul cel puțin perspectiva culturală: mai precis, o înnoire a limbajului bisericesc nu poate fi făcută fără o înțelegere a teologiei despre care vorbește o expresie sau alta, și nici fără o temeinică cunoaștere a limbii sursă (în special greaca veche bizantină) și a limbii țintă (în speță, româna, în varianta ei literară).

Note:

1. Textul de mai sus este un fragment din conferința cu același titlu pe care am susținut-o în data de 16 mai 2018 la Biblioteca Județeană „George Coșbuc” din Bistrița.
2. Ovidius, *Tristia* V, 10, 37-38.
3. <https://www.crestinortodox.ro/sarbatori/duminica-21-dupa-rusalii/despre-vorbirea-pilde-150190.html>.

Constantin Rîpă – portret în oglinda vremurilor

Adrian ȚION

În orizontul poetic de azi vin valuri-valuri de poeți, împreună cu volumele lor, gata să trezească atenția criticilor și să incite curiozitatea, din păcate, tot mai scăzută a cititorilor, categorie puternic subțiată, la concurență cu artele vizuale. Se îngrămădesc ei, poeții, să ajungă degrabă la simpozionul timpului, organizat ca stație intermediară de

elită, fixată pe țărmul nisipos dintre nemărginire și efemer. Unul dintre aceștia e Constantin Rîpă, un val înspumat și el, angoasat, cuprins în asaltul mareelor douămiiste. Atrase de lună și soare, valurile-versuri iau forma

Eseu

apei necuprinse, în veșnică tălăzuire și vuiet prelung în căutarea formei poetice ideale, proprii. Valuri sau *visuri în vuietul vremii*, cum le-ar fi numit Alexandru Philippide. Marea poeziei, imensă, este până la urmă expresia acestui tangaj neîntrerupt, alinător pentru suflet, proiectat pe cerul vremuirii noastre în lume. Un val de cuvinte meșteșugite sau furișate sub vremi e producția literară a oricărui poet. Vine, trece, poate rămâne. Pe el călătorești spre a-i aprecia

forța și consistența, capabilitatea de a se pietrifica, de a învinge timpul. Un asemenea val e forța portantă a creației lui Constantin Rîpă. Un decupaj din legănarea lui se vrea cartea aceasta despre creația lirică a lui Constantin Rîpă.

Un artist complex, temerar, dinamic, înzestrat cu inspirație debordantă extinsă în polimorfism de substanță, înregistrând succese remarcabile în diferite forme de manifestare ale talentului său, așadar activând în sectoare diferite ale creației, va fi întotdeauna greu de încadrat într-un clișeu estetic rigid, moștenit, tipizat. Spațiile compartimentate, rezervate unei taxonomii restrictive, sunt adesea prea înguste și nu lasă loc ansamblului monolitic multidimensionat conținut într-o personalitate puternică, fulminantă, chiar difuză în manifestarea sa, care și-a exercitat profesia și înzestrarea nativă dincolo de limitele unui didacticism explicit.

Un artist de acest fel este Constantin Rîpă, compozitor, muzicolog, dirijor, poet, eseist, profesor universitar doctor de notorietate națională, exersat în pedagogie muzicală, afirmat în spațiul cultural din centrul Ardealului cu mai bine de șaizeci de ani în urmă, legat organic de instituția în care a învățat și a profesat: Academia de Muzică „Gheroghe Dima” din Cluj-Napoca. Printre numele ilustre care au servit și onorat prin prestația lor exemplară această instituție se numără, desigur, și numele compozitorului-poet Constantin Rîpă.

În profilul personalității sale, pe care încercăm să-l conturăm aici, se îmbină în mod spectaculos și ferm, deliberat și exploziv, cel puțin două elemente de bază ale limbajului artistic, cu specificul fiecăruia de a transmite, a emoționa și a comunica măiestrit: sunetul și

cuvântul. Muzica și poezia sunt, în cazul său, două surori suave pornite să-l călăuzească prin desișul vieții pe cel ales pentru a desăvârși un destin artistic de excepție. De fapt, în timpuri imemorabile, vechii greci nici nu făceau diferențe între arta sunetelor și arta cuvântului, amândouă fiind întrupate într-o singură muză: Euterpe. Diafana Euterpe era zeița bucuriei și a plăcerii, curată și sacră întrupare a Armoniei. Era considerată muza poeziei lirice și a muzicii, fiind reprezentată cu un fluier/ flaut în mână, uneori cu un flaut dublu. Întruchipa și coagula în divina-i înfățișare armonizarea simțirii interioare cu sonurile mângâietoare emise spre exterioritate, spre audiență, spre receptor. De aceea numele ei semnifică o educare în domeniul frumosului și înseamnă „cea care face multă plăcere”. Numai normele estetice instituite ulterior au tranșat-o nemilos în două. Astfel că unitatea complementarității a rămas mereu un deziderat, un ideal demn de atins. Nostalgia unității de conținut a întregului poate fi exemplificată și prin structura artistică bidimensională a profesorului Constantin Rîpă. Oricum, în visul misterului auroral al Antichității, versurile cântate alunecau pe undele melodice îngânate de liră ca lebedele pe apă. În persoana artistului contemporan portretizat aici cele două dimensiuni ale artei sale trăiesc reunite, unitate de netăgăduit a operei sale, chiar dacă una din ele, poezia, e mai puțin cunoscută publicului larg. Nu e mai puțin adevărat că, deși reunite, cele două arte au drumul lor propriu, independent, original. Legătura subtilă între cele două arte surori, despărțite convențional în două structuri autonome, este comprimată cum nu se poate mai sugestiv de visătorul romantic Lamartine în enunțul: *Muzica este literatura inimii; ea începe acolo unde se sfârșește vorbirea*. Dar vorbirea nu sfârșește cu adevărat, ea se sublimează la nivel estetic în lirism și metaforă, călătorind paralel, împletindu-se uneori, depărtându-se alteori, completându-se, plutind pe valurile ademenitoare ale frumosului etern artistic. Doar convenția teoretică le desparte și dacă există convenții, fie și estetice, artistul este chemat primul să le depășească, să le încalce în folosul său și al

creației sale, singularizându-l și prin aceasta în masa confrăților. Stă în firea lui, în temperamentul lui artistic. Și din acest punct de vedere Constantin Rîpă acoperă cu brio statutul prefigurat, declarându-se un rebel care sfidează convențiile și din toate răzvrătirile și diseminările lui se încheagă un artist complex în adevăratul înțeles al sintagmei, acesta care este el, inconfundabil în complementaritatea sa!

Dar să-i dăm cuvântul, să vedem în ce termeni se autodefinește în raport cu epoca și cu eventualele influențe urmărite sistematic de analiștii operei sale (muzicale sau poetice): „Sper ca pentru muzica (și poezia) mea, să nu se caute modele în alte culturi (sau chiar în cultura noastră) pentru că am fost întotdeauna un «rebel» care tocmai asta am repudiat. Dar prin asta nu cred că nu m-am integrat (n-aveam cum să nu mă integrez) în marea muzică a curenților epocii mele la care eu însumi contribuam cu tendința mea de libertate. Libertate însă, în cadrul unui «limbaj», acela al «stilului» epocii”, firește. Așa este. Constantin Rîpă nu afișează gratuit poza de rebel, ci o trăiește în profunzime, o probează în toate acțiunile lui. S-a războit cu toate obstacolele care limitează și îngădesc puterea creatoare a individului, dar prin asta nu înseamnă că s-a îndepărtat de spiritul epocii sale. Dimpotrivă, se poate spune fără a greși că l-a ilustrat la modul superlativ, exemplar, i-a pătruns în adâncuri specificitatea. S-a integrat în mișcarea muzical-poetică a vremii apropiindu-se cu sensibilitate și empatie de

convulsiile și metamorfozele formelor artistice ale veacului XX, continuând să le intuiască și să le practice cu aceeași vigoare și în secolul XXI.

Spirit insurgent, răsfățat de muze, purtat pe aripi de vis ca amintitul poet romantic francez, compozitorul Constantin Rîpă a dat glas inspirației cu un entuziasm radical, lăsând impresia unui impetuos răzvrătit, rupt de realitatea vieții, în luptă permanentă cu himerele. Un torent imagistic, greu stăpânit, se revarsă din poezia sa înscrisă sub spectrul geometrizării stridente, impulsive. La concurență cu notele muzicale așternute pe portative, poetul dezvoltă o prodigioasă „viață de hârtie”, cuprinsă într-un palmares literar original, remarcabil (10 volume de versuri și două de însemnări/ eseuri). În genere, artiștii zburdă cu dezinvoltură în imaginar și nesocotesc oglinda în care s-ar putea reflecta activitatea lor pentru ceilalți. Nu e cazul profesorului și muzicianului Constantin Rîpă. El a reușit să-și orienteze vocația și să-și dozeze efortul creativ în complementare activități utilizând variate resurse.

Ca profesor este autorul mai multor cursuri de Teoria muzicii, implicat în proiecte valoroase, cărți de solfegii etc. A fost întotdeauna foarte exigent cu studenții, fiind considerat de unii un zbir, dar a îndrumat și format generații de muzicieni, participând și contribuind din plin la viața culturală și universitară a Clujului și a altor centre universitare din țară. A găsit astfel un echilibru stabil în forul său interior între zborul imaginativ al inspirației compozitorului și acribia didactică a îndrumătorului în tainele muzicii, ale componisticii și interpretării.

Prin însemnările făcute de-a lungul anilor, adunate în două volume, Constantin Rîpă

dovedește că are o profundă responsabilitate în tot ceea ce face, că este călăuzit de o înaltă conștiință artistică și profesională, analizând cu rigoare conținuturile esteticii armoniei, confluențele, simetriile, afinitățile electiv pe plan cultural, dar și analizându-se drastic pe sine și motivându-și demersul creator în pagini de o elevată structură intelectuală.

*

Un moment de vârf al activității din Academia de Muzică „Gheorghe Dima” din Cluj-Napoca l-a constituit înființarea corului *Antifonia* în 1969 și succesele răsunătoare pe care le-a raportat cu acest ansamblu coral în țară și în străinătate. Anul 1969 marchează începutul unei ascensiuni profesionale de excepție. Are numeroase turnee în străinătate, participă cu acest cor la concursuri și festivaluri internaționale de mare amploare. Cunoaște succesul și el e imens pentru zona de afirmare în arta corală din acea vreme. La nivel profesionist, *Antifonia* putea concura numai cu *Madrigalul* lui Marin Constantin, dar ansamblul condus de profesorul clujean promova cu totul alt gen de muzică, este vorba despre muzica modernă a secolului XX, evitată de instituțiile profesionale și de toate formațiile muzicale din țară. Pe lângă oratoriul *Mirabila sămânță*, inspirat din versurile lui Lucian Blaga, Constantin Rîpă a compus numeroase piese pentru cor, lieduri și muzica pentru baletul *Tânărul și moartea*, recentă premieră a Operei din Cluj-Napoca. Atras în egală măsură de condei ca și de baghetă, Constantin Rîpă este autorul a zece volume de poezii care așteaptă valorizarea critică.

Menirea țărmlui

Mihai ANTONESCU

Poetul e o singurătate care urlă pe dinăuntru. El nu urlă să fie auzit, ci să se audă pe sine. Uneori urlatul se preschimbă-n jelanie despre tot ce nu-l cuprinde și lunecă a nepăsare, alteori preaplinul stărilor care-l încearcă dă pe dinafară lăsându-l gol, aidoma unui tulnic în care vântul a uitat să mai sufle. Nevoia de stabilitate, cum și nevoia de confesiune, ar fi urgențele oricărui suflet încercat de toate câte sunt, de câte am avea de spus.

Cartea distinsului poet Viorel Birtu-Pîrăianu, *Pe țărml tăcerii*, Editura Singur, 2016, îmi pare aidoma jelaniei unei păduri în care tăietorii de lemne au intrat deodată și cu de la ei voie, având la îndemână unelte ciudate, dar bine ascuțite, cu care să aducă prinos de liniște vetrelor proprii, dinaintea iernii care se apropie. Dar ce-i pasă tăietorului, de sângele copacului, am spune noi, când frigul e certitudine, iar primăvara atât de departe? Aici intervine distinsul poet. El se face glasul lemnului dinaintea ultimei prăbușiri în foșnet, locul pe veci pierdut al cuiburilor din visul de întoarcere al păsării într-un cândva ori, cum vedem în această carte, speranța unor viitoare urme care să reîntregească tot ce a șters valul într-un timp mirabil din carnea țărmlui, aparent același mereu: „eu nu sunt eu/ mă caut disperat/ prin cămărilor vieții/ goale și pustii/ seara cobor pe țărml/ printre aprige valuri/ stânci ascuțite și adânci/ mângâi gândurile cu degetele/ sunt o participantă/ din întunericul lumii/...” (din poezia *Cine sunt eu*, p. 34).

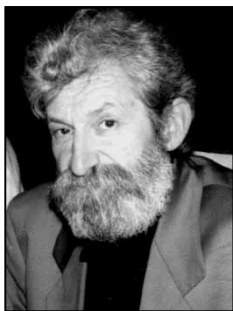
Uneori țărmlurile sunt fugarnice, iar căutarea de sine, pe conștiința perpetuu înșelătoare a unei realități tot așa, devine un adevarat chin. Căci, ce este marea, dacă nu o eternă minciună care scrie poeme ca să le steargă la nesfârșit, în dauna efemerei noastre credulități? Și pe asta, distinsul poet Viorel

Birtu-Pîrăianu o cunoaște cu asupra de măsură. Ne întoarcem, așadar, la stabilitatea de care făceam vorbire și constatăm că ea nu există. Totul e relativ, totul e trecere, petrecere. Mai rămâne confesiunea. Asta da, chiar dacă și celor care ne confesăm, fie și prin aparenta rezistență la timp a hârtiei, tot un clopot ne sună, mai devreme ori mai târziu. Tocmai ori poate și de aceea, poetul e mut, iar urlatul e unul pe dinăuntru, să-l audă numai el: „caut o poziție/ de sprijin/ între două puncte/ inutile, inegale/ discuții sterile/ descompun păreri de nicăieri/ stau pe o treaptă/ a cui/ a nimănui/ și asta cui să spui/ unii o numesc viață/ un cuvânt nespălat/ de multe ori ratat/ pe drum un cerșetor obosit” (*Între ce...*, p. 57).

Firește, poetul vădește îndrăzneli remarcabile în alcătuirea poemelor sale, fuga din tiparele metricului, a rimei și a „căderii pe felie”, cum s-ar spune, e vizibilă în favoarea unei libertăți de expresie care tot poezie se cheamă, una tinzând spre modern – postmodern, dând totuși altă dimensiune așa zisului fracturism, sub o vizibilă aură de clasic, cum vedem: „am învățat devreme/ că este vreme/ am uitat pentru ce/ și de ce/ am făcut o incizie/ în timp/ și am ajuns/ în răstimp/ atunci am început să mor/ între timp.../ pe masă a mai rămas/ doar un pahar/ gol” (*Prea devreme... Prea târziu* (2), p. 62).

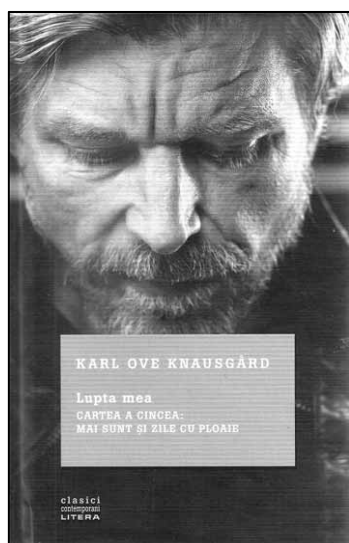
Asta e! Menirea țărmlui e să ne umple și să ne golească la nesfârșit. Firește contează și cu ce, și cine însetează. Găsim și una și alta, mai puțin lacrimile care cam curg pe dinafară și de care nu-i bine să se facă abuz, la câtă mare stă dinaintea poetului. Asta ar fi singura latură, credem, care umbrește cumva întregul și valoarea acestei cărți, altfel bune. Ave!

Raft

Lupta mea. Cartea a cincea: *Mai sunt și zile cu ploaie* de Karl Ove Knausgård

Virgil RAȚIU

Seria de romane scrise de norvegianul Karl Ove Knausgård a început să fie tradusă și publicată de Editura Litera în 2015. Seria de

romane autobiografice poartă titlul „Lupta mea” (*Min Kamp*). Romanele scrise între 2009 și 2011 i-au adus autorului consacrarea. Cartea a cincea are titlul *Mai sunt și zile cu ploaie* (Editura Litera, București, 2017 – traducere din limba norvegiană de Ioana-Andreea Mușan).

Cartea a patra a seriei se încheie cu plecarea naratorului din localitatea Håfjord, unde el, tânărul Karl Ove, a funcționat ca profesor suplinitor la Școala Generală, și pornirea într-o excursie lungă în cursul căreia are prima experiență sexuală adevărată. La nouăsprezece ani, după zbateri adolescente erotice, se consideră bărbat.

Cartea a cincea începe cu pornirea din Insula Rhodos către casă, spre Bergen, după

ce hălăduise împreună cu prieteni prin Italia (Florența) și

Grecia (Atena). Cum rămăsese fără bani, la ajutorul prietenilor nu a apelat, a plecat singur cu trenul până la Viena. Nu avea la el decât sacul de dormit și țigări pentru câteva zile. Din Viena a făcut autostopul (cu ajutorul și din mila câtorva tiriști), răbdând de foame și sete până acasă, în Norvegia, la Bergen, unde a tras la fratele său Yngve, student și el. Karl Ove, în urma unei lucrări scrise, fusese

acceptat student la Academia de Scriere Creativă.

În Bergen, mai întâi a căutat o chirie modică unde să se instaleze, să doarmă, să mănânce și să învețe. Face cunoștință cu prietenii lui Yngve și cu noii colegi de facultate. Profesori la Academie erau scriitori și jurnaliști mai mult s-au mai puțin consacrați, specialiști în relații publice și psihologi. Obligația studenților era să studieze, să citească, să scrie eseuri, proză, poezie. Colegii lui Karl Ove erau mai în vârstă decât el, mai ales studentele. Din excursia de peste vară se întoarse îndrăgostit de Ingvild, cu care, până să se reîntâlnească tot în Bergen, fiind la rândul ei studentă, a corespondat. Pentru studenții de la această facultate era o mare fală să fie cursanți la Academia de Scriere Creativă. Cursurile îi obligau să fie punctuali, să învețe să vorbească liber, să polemizeze, să-și etalez forțele creatoare. Studiau scrieri, opere de la clasici la contemporani. Toți visau să ajungă scriitori. Directiva era: „Citiți cât de mult puteți, pentru că în acest caz nu vă pierdeți pe voi, nu deveniți lipsiți de originalitate, ci se întâmplă exact opusul, veți ajunge să vă găsiți pe voi înșivă. Cu cât citiți mai mult, cu atât mai bine”.

Karl Ove visa să debuteze la sfârșitul anului de învățământ, deja având câteva zeci de pagini scrise, dintr-un mai vechi proiect de roman. Însă era îndrăgostit iar sentimentul acesta îl preocupa și în somn. Spera să o aibă pe Ingvild cât mai repede numai pentru el. Se întâlneau la cafenele, mergeau la filme, ascultau muzică, se întâlneau cu grupul de prieteni al lui Yngve (mai în vârstă cu șase ani decât el). Dar nu era mulțumit de ceea ce scrisese. Simțea că nu are forță în scris. Se măcina că nu reușea să se impună în fața

Cartea străină

celorlalți. Era urmărit de gândul că el nu era el, ci doar „fratele lui Yngve”. „Ești frate cu Yngve, nu-i așa?” De întrebarea asta nu scăpa la nici o întrunire sau petrecere privată, cum se obișnuia să fie organizate de fiecare membru al grupului de prieteni, pe rând. Și în trupa de muzică ușoară în care era baterist era recunoscut ca fratele lui Yngve.

Nenorocirea a dat peste Karl Ove când a aflat că prietena lui, Ingvild, s-a culcat cu Yngve. Din acel moment a început seria de beții (nu consuma singur niciodată) în grup, însă Karl Ove îi întrecea pe toți: treptat, consumând, devenea violent, incoerent, arțăgos, greu de controlat. De regulă, supărat, părăsea grupul de petrecăreți și în drum spre casă smulgea portierele automobilelor cu gândul să poată porni un motor și să facă „niște ture”. Intra în curțile oamenilor și, dacă găsea o bicicletă neasigurată, o fura după care o abandona cine știe unde. Instantaneu uita de prietena lui. Arunca cu pietre la întâmplare. Nu de puține ori a dormit pe sub tufe, pe un acoperiș de garaj (loc unde nu-și amintea cum a reușit să se cațere), într-un azil de bătrâni, pe un culoar, încât dimineața a fost ridicat de un echipaj de poliție și acuzat de spargere. Ca scriitor continua să fie blocat. Nu-i ieșea nimic. Era invidios pe prietenii care reușeau să publice în reviste, să contacteze edituri, să de-a interviuri, să facă cunoștințe în lumea literară și artistică.

Un fel de viață nouă începe când ajunge recrut și participă împreună cu alții la niște cursuri despre inițiativele de menținere a păcii și despre obiecția de conștiință față de efectuarea serviciului militar. Urma apoi serviciul civil. Aproape nimănui nu-i păsa de latura idealistă a serviciului civil. Sigur că majori-

tatea erau împotriva războiului, dar nu la un nivel profund.

Iubirile lui se repetă, face alte cunoștințe, însă eșuează. Proiectul lui de a debuta editorial îl vede tot mai îndepărtat. Ca să supraviețuiască, concomitent cu studiile, lucrează la un azil de bătrâni. Apoi la un spital de psihiatrie. Autorul oferă cititorului o față urâtă a acelor lumi. Karl Ove o cunoaște pe Gunor, se iubesc admirabil, însă cuplul nu se încheagă. Călătoresc în Anglia și Islanda. Între timp îi moare bunica dinspre mamă. Tatăl său, devenit, după divorțul de mama sa, alcoolic incurabil, moare la rândul său în chinuri groaznice (cărui în volumul I al seriei autobiografice, *Moartea unui tată*, îi dedică zeci de pagini extraordinare, de o forță narativă mai rar întâlnită). Între timp, alți prieteni debutează, publică volume, iar Karl Ove, în mijlocul prietenilor și cunoștințelor, se consideră un răhățel idiot. Leagă o nouă prietenie cu o tânără frumoasă foc, Tonje. Se iubesc, călătoresc, amândoi continuă să învețe și el, în cele din urmă, reușește să finalizeze primul roman. Debutează editorial. Îl cunoscuse la Oslo pe editorul Geir Gulliksen. Însă căsătoria celor doi, datorită toanelor și fumurilor de scriitor totuși neîmplinit, nu rezistă, Karl Ove o părăsește pe Tonje. Înfiorată, Tonje îl însoțește la gară. Karl Ove o sărută și părăsește orașul studentesc, Bergen. Pleacă spre Oslo. Apoi la Stockholm. Își făcuse alte planuri.

Firul roșu al romanului l-am derulat simplu, cât se poate de simplu. Plăcerea produsă și trăită în timpul lecturii este, însă, dificil de descris. Este ca o împlinire spirituală.

Cititorul, devenit captiv al narațiunii, rămâne în așteptarea volumului 6.

Dacian Andoni

Născut în 30 decembrie 1962, Arad, România.

Studii:

1993 – absolvent al Academiei de Arte „George Enescu”, Iași (clasa prof. Adrian Podoleanu), secția pictură;

2005 – doctor în arte vizuale, titlul tezei: *Aspecte ale sacrului în pictura românească actuală*, conducător științific Prof. Dr. Rodica Vârtaciu;

2015 – doctor habilitat, titlul tezei de abilitare: *Construcție și Modernitate*;

Din 2017 – profesor universitar la Universitatea de Vest din Timișoara, Facultatea de Arte și Design.

Expoziții personale:

- naționale

2017 – Expoziție de pictură, Biblioteca Națională a României, în cadrul manifestărilor „Biblioteca și revistele culturale”- Convorbiri literare 150 organizată de Asociația Ziariștilor Independenți din România (AZIR), expoziție prezentată de criticii de artă Doina Mândru, și Cristian-Robert Velescu;

2016 – ...în *Grisaille*, Galeria „Cecilia Cuțescu-Storck” din cadrul Academiei de Studii Economice București, curator Prof. Univ. Dr. Gabriel Niculescu;

2016 – *In memoriam Dan Hăulică*, Mănăstirea Putna, Sala Domnească;

2016 – *Pictură, desen, foto*, Galeria Dialog din cadrul Primăriei sectorului 2 București, curator Ruxandra Garofeanu;

2012 – *Construcție și memorie*, Palatele Brâncovenești Mogoșoaia, expoziție vernisată de Dan Hăulică, Președinte de Onoare al Asociației Internaționale a Criticilor de Artă împreună cu Doina Mândru;

2011 – *Pământ transfigurat*, Galeria „Arcade 24” Bistrița, expoziție vernisată de criticul de artă Oliv Mircea;

2011 – *Pământ + Construcție*, Muzeul de Artă Timișoara, Expoziția, expoziție vernisată de Dan Hăulică;

2009 – *Dincolo de materie*, Galeria Dana Iași, expoziție vernisată de Dan Hăulică;

2009 – *Dincolo de materie*, Muzeul de Artă Cluj-Napoca, expoziție dedicată cineastului Paul Barbăneagră;

2006 – Palatul Administrativ Timișoara, Expoziție de acuarele vernisată de Prof. Univ. Dr. Marcel Tolcea, Directorul Muzeului de Artă din Timișoara;

2004 – ...prin cele ce se văd, Galeria Sabina & Jean Negulescu, București, expoziție vernisată de Dan Hăulică și Magdalena Crișan. În 15 iunie 2004 a avut loc o expoziție Paul Neagu-Dacian Andoni, la Galeria Sabina & Jean Negulescu în ambianța căreia a avut loc lansarea volumului *Paul Neagu – Nouă Stațiuni Catalitice* de Matei Stîrcea-Crăciun.

Plastică

- internaționale

2016 – Muzeul Național de Artă al Moldovei, Expoziție de pictură;

2007 – *Între memorie și uitare*, Institutul Român de Cultură și Cercetare

Umanistică, Veneția, Italia, curator Dan Hăulică;

2003 – *Timp, Culoare și Simbol*, Maison de l'Europe, Hôtel de Coulange Paris, Franța. În ambianța expoziției s-a organizat o Masă Rotundă cu tema: *Redescoperirea sacrului în artele contemporane*. Moderator: Dan Hăulică – Președinte de Onoare al Asociației Internaționale a Criticilor de Artă; Invitați: Paul Barbăneagră – regizor, producător de film; Sanda Nițescu – pictor, scriitor; Dacian Andoni – pictor;

2001 – *L'art et le sacré*, Centrul Cultural Român, Paris.

Pământ + construcție

Dan HĂULICĂ

Dintr-o firească legitimă întoarcere afectivă, nu numai protocolară, către oaspeții noștri, directorul Muzeului de Artă de la Timișoara își începea alocuțiunea, printr-un omagiu adus personalităților respectabile prezente la vernisaj. Dar eu nu uit o vorbă pe care mi-a raportat-o Constantin Flondor despre profesorul său pe care-l uităm prea mult, este vorba despre Julius Podlipny cel care spunea: „cînd e vorba de desenatori, trebuie să-i tratăm ca pe niște sfinți”. E o sfințenie inerentă a actului de a desena și actul de a desena este momentul de ideatie esențial, momentul intelectual care este precumpănitor în fenomenul creației. Această sfințenie a meseriei s-a dovedit aici în momente grele. N-am să uit niciodată acea răscruce pe care a reprezentat-o expoziția „Studiu”. Într-o ambianță foarte ipocrit lustruită cum era cea a saloanelor noastre unde se urmărea un fel de scrupul artizanal al corectitudinii egalizatoare, o mîna de oameni curajoși, mînați de curajul ideilor, au conceput o expoziție care să fie o explorare a intimității creatoare, – a ceea ce oferă atelierul în starea lui imediată. Și lucrul acesta s-a făcut cu anvergură, cu anvergură istorică, pornind încă din secolul al XVIII-lea, desene neașteptate care intrau foarte bine în propunerea expoziției alături de lucrări experimentale strict contemporane. Numai la Timișoara s-ar fi putut spera o asemenea îndrăzneală. Și n-am să uit niciodată vernisajul pe care l-am oficiat atunci. Era o zi caldă, insuportabil de caldă, și lumea stătea în picioare, răbdătoare, ore întregi, urmărind o dezbatere care poate în unele detalii teoretice îi scăpa, dar cu un respect al culturii, cu un fel de cuviință superioară care nu s-ar fi putut întîlni în altă parte în România. Eu cred că aceste virtuți sunt mereu prezente, ele demonstrează inanitatea despărțirii între provincie și centru. Nu există pentru creație niciodată provincie. Există numai o continuitate a chemărilor și a problemelor pe care și le pun naturile adevărate de artiști. Și, iată, un exemplu pregnant care-mi răsare obligatoriu în memorie: este vorba despre un eveniment care a marcat anul 2011, la Paris: o expunere dacă se poate spune, de o anvergură specială, echivalând cu un monument insolit, făcînd parte dintr-un ciclu chiar astfel numit Monumente. Întregul spațiu imens, nava uriașă, de la Grand Palais care a fost concepută în 1900 pentru expoziții universale, a fost restaurată

timp de ani de zile și nu i se găsea întrebuintare, era prea mare. S-a găsit întrebuintare de data aceasta într-un mod nimerit, de o surprinzătoare organicitate. Este vorba despre o operă realizată de Anish Kapoor, un indian pe care l-am întîlnit la Bienala de la Veneția, și de care mă leagă în mod special și care ne vorbește într-un mod deosebit, și mie și dumneavoastră, pentru că a fost elevul lui Paul Neagu. Artistul a avut o îndrăzneală extraordinară, a conceput pentru un atare spațiu niște asamblări de volume uriașe de câte 30-40 m, intri în ele așa cum ai intra să zic într-o sculptură de Henry Moore, dar mărită, și nu cu un sentiment de surpriză puțin ștregărească, cum se făcuse la Stockholm – de pildă în realizarea lui Niki de Saint Phalle acele gigantice păpuși în care intrai, comandate de Pontus Hultén. Totul în cheie gravă, degajînd un sentiment de comuniune ca într-o catedrală ce răsare neașteptat din însăși turgescența organică a formelor. Un fenomen de organicitate care unește grandiosul cu tot ceea ce este imediat în sevele acestea ale creativității. Am avut o polemică o dată – eram în Canada la un congres internațional al criticilor de artă – cu un faimos critic newyorkez, care spunea că nu mai e loc pentru producții naționale, nu e loc decît pentru o artă care să se orienteze globalizat, deci gîndindu-se în primul rînd la ceea ce pornea de la New York; și știu că i-am dat replica pe loc, și i-am dat exemple, tocmai mi-a venit în minte India și marile civilizații agrare care scapă ciclurilor egalizator-industrializate și, mă gîndeam, în această ordine de idei, la Horia Damian, de pildă – l-am și citat atunci – operînd o sinteză unde e loc pentru emergențe care vin de departe, din adîncurile creației noastre. Încît, iată, mi se pare că Timișoara nu mai e, cum cred unii, o întîlnire a unor etnii diverse - zona de vest - ci este creatoare într-un fel autonom, rotund, asta cred că nu trebuie să oitem vreodată. Nu cu sentimentul unei marginalități care poate fi și snobistic considerată, dar aici este vorba despre o creativitate reală.

Și spun lucrurile aceste în legătură cu Dacian Andoni, care iată, a debutat prin expoziții semnificative mai ales în străinătate. Eu l-am întîlnit la Paris. Mi-a atras atenția asupra lui Paul Barbăneagră, cunoscutul cineast. El îl descoperise pe Dacian și mi-a propus și am făcut împreună o Masă Rotundă într-un loc foarte prestigios,

Maison de l'Europe, era o expoziție semnificativă a pictorului nostru, întovărășită de o Masă Rotundă unde s-au auzit vocile unor personalități importante ale exilului românesc, precum regretata Sanda Stolojan. După aceea am făcut împreună o expoziție la Veneția, la Iași, vreau să spun că fără nici un fel de propensiune pentru locuri numaimedecât celebre, el a asumat această exigență de a se confrunta cu niște medii diverse și de a-și încerca în felul acesta puterile. Găsesc că această întoarcere în insula natală, după vreo 18 ani cred, cu o expoziție mare la Timișoara, este de fapt o întoarcere a unui artist îmbogățit de experiențe și înțîniri ce reprezintă o autentică vocație.

Asta e, într-un fel, și dificultatea expoziției de acum. Pentru că e vorba de o stratificare în timp, și, totodată, de o secretă coeziune, care se făcea simțită în pofida disparității cronologice. Nu e ușor ca aceste filoane de inspirație, aceste filoane de creativitate, să fie puse laolaltă, și nu la modul pedant, pedagogic al unei serii pe felii de timp, ci al unei conexiuni cu mult mai suple, care să realizeze o armonie complexă. Cred că o asemenea țintă a fost atinsă, și nu doar prin îndemînarea celor care au lucrat la punerea pe simeză, ci mai ales prin coerența inerentă a creației pe care o expunem. Asta este un lucru foarte important. Un artist deschis spre experiențe foarte variate, care, deopotrivă, izbutește să-și mențină o coerență organică. Vorbeam despre răspunsuri la solicitări variate. Ghicesc într-o atare ecuație, într-un dialog care fertiliza lecția maestrului său, Constantin Flondor, în primul rînd o întoarcere spre multiplicitatea naturii, spre un fel de poezie reavăn exuberantă a vegetalului. În acele faze astfel anunțându-se în creația sa, perspectiva sa eminamente creștină, plină de umilință, de cuvință adîncă față de bogăția firii, a Creației, afirma neocolit atașamentul față de diversitatea văzutei. Cîștigul unei asemenea situații, ce pare că aparține de la sine percepției artistice, rezultă în realitate, dintr-o voluntară atitudine artistică. În secolul XI, un temut episcop și cardinal, Pietro Damiani, – mare prieten al lui Hildebrand viitorul papă Gregorio al VII-lea, care l-a umilit pe împăratul germano-creștin la Canossa – lansa o întregă filipică împotriva multiplicității. Pînă la un fel de vînătoare a gramaticii, a limbii, a expresiei lingvistice care prilejuia, în ochii săi, demonia. *Eritis sicut dei*, veți fi precum zeii, includea în mintea de inchizitor a acestui teolog, un pericol de demonie, – pentru că pluralitatea candidă a existenței ducea la o pierdere a unității esențiale, care ar trebui să fie binele exclusiv al teologiei. Au trebuit să treacă anii, cel puțin 200 de ani, pînă la orizontul salvator al franciscanismului, pentru ca într-adevăr mentalitatea creștină să înțeleagă că totul în Creație, tot ce este operă a Facerii Universale,

merită să fie considerat cu o priveghere tandră, să fie îmbrățișat așa cum a reușit Giotto în influxul cuprinzător al unei asemenea sensibilități. Deci afirmarea multiplicității este un cîștig pe care cîteodată artiști de inspirație sacralizantă, dintre pictorii noștri, îl neglijează. Sacrul a fost o chemare legitimă, salvatoare, pentru că ne-a vindecat de riscul unor porniri nu numai superficiale, dar chiar dăunătoare, pe care ni le inculcase epoca dictaturii. Însă mulți din oamenii care proclamă sacralitatea inerentă a inspirației se limitează la a o înțelege drept ca un fel de enclavă specializată. Or, sacrul – și asta spuneam la Paris în jurul expoziției sale prilejuind acea Masă Rotundă, mai înainte pomenită – nu este o specializare reductivă pentru că, în acel caz, am aluneca într-o artă de *Saint Sulpice*, ca o producție de artizanat cuviincios, ineficient și, pînă la urmă, chiar ipocrit. Sacrul este o atitudine, este o capacitate de a îmbrățișa umil și pînă la urmă grandios diversitatea naturii și a existenței. Și, cred că în sensul acesta era important atașamentul său pentru multiplicitate.

Dar, iată, a simțit nevoia, de-a lungul anilor, să coaguleze această inspirație în niște tablouri care să adune cumva, să solidifice, dacă vreți, această multiplicitate ajunsă la izbânzi sensibile în sugestia evanescentului. S-a instalat, astfel necesară, o întoarcere spre tema cărămizii, spre tema construitului. De aici titlul expoziției noastre. Și, gîndiți-va la paradoxul pe care îl furnizează adevărata creație. Horia Bernea îmi povestea că lucrurile cele mai românești ca inspirație, pe care le-a îndrăznit și realizat, îi veneau, cum s-ar zice popular, la Paris, mai ales, în fazele sale cînd lucra, cînd avea atelierul la Beaubourg, nu la fața locului, aici, în atelierul din România. Iată, această întoarcere spre pămînt, spre rădăcinile pămîntului – pentru că, ce este cărămida decît o consimțire trainică la un destin umil și adînc? – această întoarcere s-a produs, la el, sub semnul prestigios al unui loc spre care jinduim cu toții, în preajma Veneției, pregătind istoric Veneția, sever și magnific, la Torcello. Ați văzut lîngă intrare imaginea unei sculpturi care era lîngă așa-zisul tron al lui Atila la Torcello. O sală întregă, cu desene și cu picturi, aduce aminte de acest impact care a fost declicul unei noi inspirații. De la Veneția i-a venit acest impuls de întoarcere, de îmbrățișare nouă a realității noastre. Deci, ciclul întreg al pietrei, al întoarcerii la pămînt, iată se putea foarte bine logodi cu situarea în ambianțe europene variate. Și mi se pare că lucrul acesta trebuie spus pentru că severitatea inspirației nu e niciodată străină de murmurul subtil al unor chemări chiar mai direct senzuale, imediate. E o vorbă a Sfîntului Bernard, Bernard de Clairvaux, care a inițiat marea reformă cisterciană – în mai puțin de un secol, cinci sute

treizeci de mănăstiri în Europa înființate în locurile cele mai neprielnice, în desișurile sălbătice, în locuri nepopulate și, care, dintr-o dată au schimbat nu numai fața întregului Occident, dar au schimbat raportul umanității europene cu Dumnezeu, aducând accente hotărâte, în marile imposterii intelectuale și sufletești. Mai spune Sfântul Bernard, el care era protagonistul arhitecturii romanice, a artei celei mai austere, – spune, „trebuie să facem să scoatem miere din miezul pietrei și să scoatem unt-de-lemn, (traduc o vorbă arhaizantă), din stîncile cele mai dure”. Se rostea, în atare îndemnuri, vrednicia de a ataca viteaz tot ceea ce ascunde o rezistență aspră în fața artistului, cu făgăduința că vom declanșa astfel niște izvoare de mîngîiere sufletească. Aceasta se vede, și în paleta lui Dacian Andoni, care se irizează în niște tonuri de auriu biruitor, lîngă tot ceea ce atinge aparențe magmatice, de lavă sumbră. Această contaminație aduce uneori în tema zidirii un fel de patetism al infinitului. E într-una din imaginile dintre cele mai seziante, o piesă din cele recente, *un chirpici neliniștitor, care germinează țepos* – sunt paiele care ies din structura de pămînt – ce ar putea totodată să apară, de departe, drept *un creștet*. Te duci cu gîndul la Zurbarán, la Odilon Redon, figurînd mari victime ale supliciilor patetice într-o arie, care-l cuprinde și pe Ioan Botezătorul și pe Orfeu. Există în zidire, de fapt, un destin al construcției, care depășește puritatea inginerescă și dorința nedomolită de raționalizare, legată de construcție. Întrevăd în aceasta o fertilă promisiune, mijesc într-acolo benefic noi punți făcînd posibile noi sinteze. La Veneția, cînd am urcat pe simeză expoziția lui Dacian – la Institutul Român de Cultură și Cercetare Umanistică, condus cu asiduitate, ani de zile, de Coriolan Babeți –, împrejurarea convoca, spre bucuria privitorului, niște acuarele și desene uimitor persuasive. Se înfățișau astfel, pentru că își păstrau o delicatețe de *sfumato*, păreau un fel de enunț impalpabil al *Ideii*. Și, totodată, felurimea exponatelor purta neascuns o temă de turgescență, – un strugure uriaș, pornea de la simbolul de euharistie, dar se întâlnea cu marile teme mitologice. Țineți minte un tablou celebru al lui Poussin, doi oameni care poartă pe o birnă un imens ciorchine, un fel de emblemă mitologică a *Vîrstei de Aur*. E o întindere semnificativă din

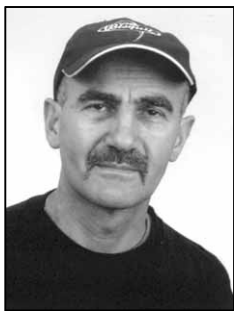
expoziție care articulează cîteva piese hrănindu-se din această inspirație. Sub semnul evanescentului se poate realiza un elogiu al bogăției care saturează existența.

A reuni astfel contrariile mi se pare iarăși o îndrăzneală fericită de care are nevoie arta noastră și mai ales căutarea sacrului, care cade, adesea, în clișee simpliste. Trebuie să o spunem cu toată franchețea, într-un context ca acesta, unde ne întîmpină destule afirmări picturale ce pot reține meditația privitorului. E o artă care nu exclude bucuria imediată, această euforie a întîlnirii senzuale a privirii cu suprafețe și realizări remarcabile ale desenului și culorii, dar le subordonează mereu unui gînd, care le duce mai departe țintind situarea noastră cuviincioasă față de ceea ce ar fi un apel la totalitate, dar nu la modul publicitar al globalizării, ci la modul unei coeziuni pe linia unei aspirații demne spre universal.

Dacă țineți minte, e o vorbă din ultima scriere a lui Saint-Exupéry: „piatra nu poate visa să fie altceva decît piatră, dar poate să se asambleze, să devină templu.” Constructivitatea, sensul acesta superior al unei puneri laolaltă a eforturilor, trebuie să fie mereu ținta artistului. Și în genul acesta, adăuga Saint-Exupéry, „la Citadelle, Citadela, o zidesc în inima omului”. Nu sunt simple încercări literare, creatori exemplari ai veacului care a trecut au trăit această urgență. Gîndiți-vă la arhitectul cel mai organic al secolului, Frank Lloyd Wright, care face la Talliesin o arhitectură potrivită unui falanster, de o inspirație perfect austeră. Gîndiți-vă la Kandinsky, la scrierea sa programatică, *Spiritualul în artă*, la o întreașă axă de preocupări care nu-l atinge doar exterior pe artist, ci îl determină în adîncime. Mi se pare că, fără pedanterie, fără declarații de amvon, Dacian e sensibil la această urgență sufletească, la această nevoie care trebuie să aibă discreția ei, dar, în același timp, și forța ei de configurare lăuntrică, de constructivitate interioară.

Eu îl urmăresc cu drag, mi se pare că, iată, e un artist care știe să răspundă serios unor solicitări ale noastre, unei situații care să fie dincolo de snobisme și, în același timp, să răspundă unor adevăruri ale locului și ale comunității căreia îi aparținem. Îi urăm, și de aici înainte, succes neabătut și înaintare lucidă.

(Cuvîntul regretatului Dan Hăulică la vernisajul expoziției Dacian Andoni, „Pămînt + Construcție”, la Muzeul de Artă Timișoara, iunie 2011.)

Păpușarul și sentimentul dublului

Alexandru JURCAN

Supermemorie, depozit de date, influență de la distanță, „minte de dincolo” – toate aceste noțiuni întâlnite în cărțile lui Dumitru Constantin-Dulcan și ale lui Dan D. Farcaș mi-au revenit la reîntâlnirea cu filmul lui Kieslowski *Dubla viață a Veronicăi* din 1991, cu Irène Jacob și Philippe Volter. Două ființe atrase de muzică, Veronika și Véronique, locuind în două țări diferite (Polonia și Franța). O amintire din creierul nostru poate

Irène Jacob și Guillaume de Tonquédéc
în *Dubla viață a Veronicăi*

exista și „dincolo”? Cum e fenomenul de „nonlocalitate”? Două cuante de lumină, emise de o aceeași sursă în două direcții diferite, oricât se depărtează una de cealaltă, rămân legate între ele și, dacă se întâmplă ceva uneia, cealaltă va fi instantaneu afectată.

Film

Oare nu avem adesea sentimentul dublului? Véronique constată plângând că „am fost și aici, dar și altundeva”. În realitatea imediată se petrec lucruri inexplicabile. Să existe o lume paralelă? În spectacolul păpușarului balerina se prăbușește. Veronika moare. Véronique trăiește și cunoaște dragostea. Alexandre Fabbri e scriitor și păpușar. Un

artist carismatic, misterios, complet. Trimite casete, obiecte, manevrează oglinzi ce nasc raze spre ființa adorată, înregistrează zgomote, trenuri, ca să poată fi reperat de Véronique cea vizată. Totul în muzica sublimă a lui Zbigniew Preisner, absolut inconfundabilă, obsedantă. Alexandre vrea să scrie o poveste, dorește să vadă dacă o femeie ar veni spre el după atâtea semne. „De ce m-ai ales pe mine, de ce?” – întreabă ea, care l-a găsit în gara aceea, apoi fuge disperată, iar el o caută prin mulțimea pestriță, nonșalantă, cotidiană.

*

Alexandre confecționează două păpuși cu chipul ei. Una e culcată sau moartă. O învață pe Véronique să-și manevreze sosia minusculă. Camera surprinde un trio bizar, oarecum sinoptic, cu iz identitar. Actorul care-l interpretează pe Alexandre e Philippe Volter, fiul lui Claude Volter, regizor, om de teatru. Philippe a suferit o cruntă depresie după moartea tatălui. Lup singuratic, acesta a murit într-un accident premeditat. Restul e tăcere, nu-i așa? Însă el renaște de câte ori stă alături de Véronique în camera de hotel, ștergându-i ei lacrimile ori lăsând ochelarii să cadă spre un somn adânc, eliberator.

Deodată mă gândesc la *Persona* lui Bergman, la confuzia identității celor două femei. Două sau una...? Cine să fie Alma? În suedeză, *alma* înseamnă subconștient. Fascinat de teoriile lui Jung, Bergman recurge la zone obscure complexe, la joc de oglinzi, într-o regie onirică. Ce se întâmplă după o sondare asiduă a subconștientului? Dar ce e cu fețele în prim-plan? Exact, mi-amintesc de afirmația lui Gilles Deleuze, cum că folosirea prim-planului duce la o disoluție a personajului. Câte fețe avem? Câte personaje fierbem în subconștient? Luați loc, domnule Freud, avem timp de o cafea și de o discuție!

Lansări de carte și prezentarea nr. 4-2017 al revistei *Mișcarea literară* la Biblioteca Județeană din Bistrița. În imagine: Mircea Măluț, Cornel Cotuțiu, Olimpiu Nușfelean, Ioan Pinte.

Menuț Maximinian, Irina Petraș, Emilian Horea, Olimpiu Nușfelean la Festivalul Internațional de Poezie Lucian Blaga, Filiala Cluj aUSR

Omagierea lui Eminescu la bustul din piața care îi poartă numele în Bistrița. În imagine: un grup de eleve de la Palatul Copiilor din Bistrița

Octavian Gordon conferențiază la Biblioteca Județeană din Bistrița pe tema *Limbaajul bisericesc românesc – între vechi și nou*.

Fotoalbum cu scriitori

Constantin Rîpă la Casa Argintarului din Bistrița. Îi sunt alături: Adrian Țion, Olimpiu Nușfelean, Ovidiu Pecican, Gavril Țărmure – director al CJC BN.

Icu Crăciun, Al. C. Miloș, Ovidiu Pecican, Iacob Naroș, Constantin Rîpă cu fiul și soția, Radu Salvan, Macavei Al. Macavei, Adrian Țion, Ionela Nușfelean, eleve de la Palatul Copiilor Bistrița

Adrian Popescu la Casa Argintarului din Bistrița. Alături de poet: Olimpiu Nușfelean, Angela Roman-Popescu și Elena Pleniceanu, muzeograf.

Participanți la eveniment în preajma lucrărilor de tapițerie, broderie expuse de artista Angela Roman-Popescu

Angela Roman Popescu și Adrian Popescu la Concursul Regional *Scrisori de mai*, organizat de Palatul Copiilor din Bistrița la Biblioteca Județeană George Coșbuc din Bistrița

Emilian Horea, Andrian Popescu, Iulia Istrate, Ionela-Silvia Nușfelean

Adrian Popescu și Angela Roman-Popescu la Bistrița

Imagine din sala Gavril Scridon a Bibliotecii cu participanți la Premiера Scrisorilor de mai

Elevi, cărți și margarete

Acordarea Marelui Premiu FestLit pentru 2017 la Hotel Victoria, Cluj, în cadrul FestLit 2018. În imagine: juriul și premianții – Angelo Mitchievici, Irina Petraș – președintele juriului, Vasile Spiridon, Daniel Cristea-Enache, Dan Cristea și premianții.

Premianții FestLit pentru 2017:
Lăcrămioara Berechet și Liviu Ioan Stoiciu

Desant poetic la Liceul Gheorghe Barițiu din Cluj-Napoca:
Olimpiu Nușfelean, Andrea Hedeș, Doina Popa,
Liviu Ioan Stoiciu, Leo Butnaru, Mihaela Mudure

Andrei Moldovan, Menuț Maximilian, Hanna Bota,
Răzvan Voncu, Virgil Mihaiu la Colegiul Național Nicolae
Bălcescu din Cluj-Napoca

FestLit 2018

Simpozionul *Istorie și literatură*, dedicat Centenarului Unirii, la Filiala Cluj a USR. Între participanți: Irina Petraș, Gabriel Chifu, Daniel Cristea-Enache, Ovidiu Pecican, Dan Cristea.

Participanți la Gala Poeziei desfășurată în sala Auditorium Maximum a UBB din Cluj-Napoca

Deschiderea Colocviului Revistelor de Cultură, Arad, 2018.
În imagine: Ioan Moldovan, Vasile Dan – organizator,
Răzvan Voncu – moderator, Mircea Mihăieș.

Imagine din sala de dezbateri

Vasile Dan

Răzvan Voncu

Adrian Popescu

Ovidiu Pecican

Colocviul Național al Revistelor de Cultură, Arad, 2018

Gabriel Coșoveanu

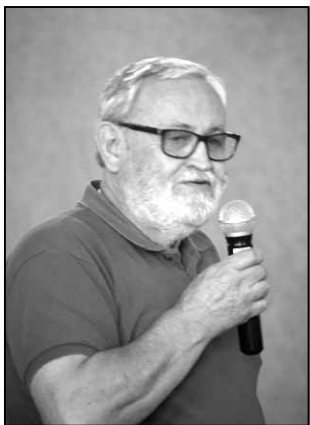
Angelo Mitchievici

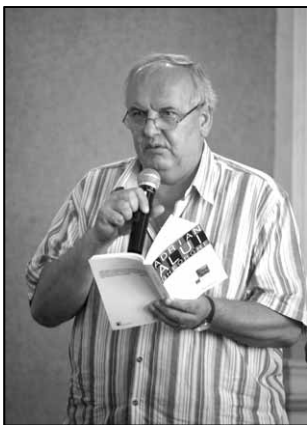
Ioan Matiuț

Gheorghe Schwartz

Ioan Moldovan în recital poetic
la Primăria Arad

Adrian Alui Gheorghe

Olimpiu Nușfelean

George Vulturescu

Traian Ștef

Dumitru Păcuraru

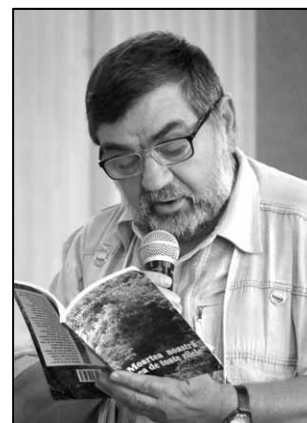
Alice Micu

Andreea Hedeș

Hanna Bota

Dumitru Augustin Doman

Participanții la Lectura publică de la Primăria Arad

Irina Petras la Casa Argintarului din Bistrița, invitată a revistei *Mișcarea literară*, în 21 iunie 2018

Icu Crăciun, Irina Petras, Olimpiu Nușfelean

Irina Petras și Laura Poantă

Irina Petras, Laura Poantă, Vasile George Dâncu

Irina Petras la Bistrița

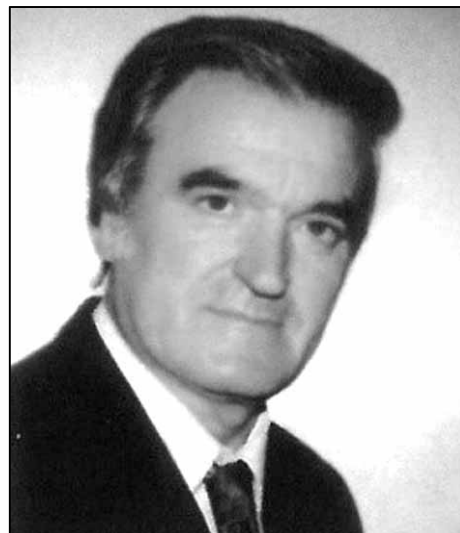

Imagine din sala de conferințe a Casei Argintarului din Bistrița

Al. C. Miloș, Andrei Moldovan, Gavril Moldovan, Irina Petras, Menuț Maximilian, Maria Olteanu, Icu Crăciun, Olimpiu Nușfelean

Vasile LARCO

Porumbul și fasolea (fabulă)

Din un grăunte, cât un bumb,
Acolo-n lunca-nsingurată,
Ieșise firul de porumb
Atras de roua înstelată.

Când zorii zilei se iviră,
Văzu cu ochii-nlăcrimați
Că singur e pe-a vieții spiră
Făr' de surori și fără frați.

Dar tresări: chiar lângă el
Zăcea un bob, cu mult mai mare,
Bătând în ape fel de fel
De-arsura razelor de soare.

De mila lui a lăcrimat
Să prindă verde rădăcină
Și cârjă – firava tulpină –
Î-a fost. Acum, înconjurat

C-o mie de cârcei – cătușă –
Abia respiră și așteaptă
„Răsplata”, după buna faptă:
Căderea-n propria cenușă.

Morala

Povara veche este clară,
Ca toate cele omenеști:
„Pe cel ce nu îl lași să moară,
N-o să te lase să trăiești!”

Hărnicuțele (fabulă)

– N-am, să știi, pe tine pică,
Surioara mea, furnică,
Dar prea ești de-o veșnicie
Etalon de hărnicie,
Prea te lauzi tu la toți,
La copii și la nepoți.
Dar, cei vrednici, vezi tu bine,
În balanță-s puși cu mine.

Zise-albina istovită
Spre furnica rebegită.

Și cum știi, eu fac doar miere
În sfială și tăcere.
În căsuța etajată
Ești cu greierul certată,
Îl jighești că stă o vară,
Dar el cântă din chitară...

Poezii cu tîlc

– Tu, regină zburătoare,
Ești un mugur fin de soare,
Harnică din cale-afară
De cu zori și până-n seară...
Dar un trântor lângă tine
Numai de ospăț se ține:
El te-nvață să-nfigi acul
În respectul meu, săracul?

Morala

Tâlcul miezul își arată
Cel ascuns, adevărat:
Orișicare laudat
Tot mai are-o neagră pată.

Reîntoarcerea

(rondel)

În genunchi mă-ntorc la tine
Scumpa mea demult iubită,
Dar uitată, părăsită
Și de asta mi-e rușine.

Am o altă conduită,
Îți promit că va fi bine...
În genunchi mă-ntorc la tine
Scumpa mea demult iubită.

Plin de lacrimi și suspine
Zise unul sub răchită

Spre o sapă ruginită:
La oraș nu e de mine...
În genunchi mă-ntorc la tine!

Rondelul tânărului însurat

Să n-atingi fata nici c-o floare,
Femeia-i îngerul curat!
I-au zis vecinele din sat
Băiatului la-nsurătoare.

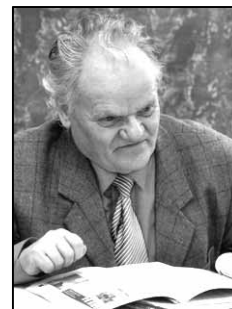
La prânz cei doi s-au cununat,
Spre seară-i zise nuna mare:
Să n-atingi fata nici c-o floare,
Femeia-i îngerul curat!

Frumos era la-nfățișare,
Mai rar ca el așa bărbat,
Dar ce folos, au divorțat
În scurtă vreme, căci se pare...
El n-a atins-o nici c-o floare.

Muntele Athos

CITITOR DE REVISTE

Aurel PODARU

fondată în 1906
Viața Românească
Uniunea Scriitorilor din România Redacția Publicațiilor pentru Străinătate

Viața Românească
(nr. 4, aprilie 2018).

De la clasicii marxism-leninismului citire se intitulează editorialul semnat de Nicolae Prelipceanu, din care cităm: „«Trebuie să ni-l închipuim pe Sisif fericit», așa se termină, parcă, celebrul eseu al lui Albert Camus, *Mitul lui Sisif*. Pe acel Sisif al filozofului, da. Dar ce te faci cu celălalt, sisiful de toate zilele, *sisifuțul*, cum se traducea titlul unei cărți a unui scriitor maghiar din Cluj, apărută acum câteva decenii?

Întrebarea bate în aceeași direcție în care oricât ai bate nu ți se va deschide. În sensul că nimeni nu va lua seama la informația pe care o dai, dacă ea nu convine. A manipula adevărul după cum e, sau nu, oportun în momentul *lecturii*, e una dintre manevrele acelea mai frecvente în zilele noastre. De la stângiștii occidentali, mai ales francezii, care nu țin seama de crimele comunismului, de sutele de milioane de oameni ale căror vieți au fost distruse, prin crimă sau *doar* (?) prin privarea de drepturi, la grupurile de inși puși să demoleze ceva, pe cineva, cărora în zadar le arăți că argumentele lor nu stau în picioare, cu toții fac parte din aceeași categorie foarte la modă azi, despre care ne temem că va cucerii lumea. Iar tu, cel care comunică adevărul, ești pus mereu în postura de Sisif, de data asta nu urci muntele, ci repeți la infinit, fără să fii luat în seamă, informații simple.”

Mai semnează: Radu Cernătescu, Sebastian Reichmann, Ovidiu Ivancu, Marian Victor Buciu, Ștefan Ghilimescu, Ioan Groșan, Marian Ilea, Traian Dobrescu, Ion Buzași, Radu Cange, Octavian Onea, Cristian Crăciun, Gheorghe Grigurcu, Andrei Ionescu, Irina Petraș, Constantin Trandafir, Tudorel Urian, Rodica Grigore, Nicolata Dabija, Florin Toma, Călin Stănciulescu, Eugenia Țarălungă, Liviu Ioan Stoiciu.

FAMILIA
REVISTĂ LUNARĂ DE CULTURĂ

Familia (n. 4, aprilie 2018). Cităm din interviul realizat de Hristina Doroftei cu

Romulus Bucur: „Literatura tipărită versus literatura online: ce părere aveți despre cele două abordări? Se completează ori se află în concurență?” Intervievatul dă următorul răspuns: „Nici una în mod deosebit. E o schimbare de mediu. Este mediul mesajul? E o întrebare cât se poate de serioasă. Luăm poezia de pe hârtie și o transformăm într-un fișier HTM(L)? Nu am făcut altceva decât să-i mărim, potențial, publicul. Contează asta cu adevărat? Putem echivala popularitatea, succesul, faima etc. cu valoarea? Profităm de posibilitățile multimedia ale calculatorului, transmise apoi mediului online? Atunci avem altceva. Noi vorbim despre poezie? Dacă ne referim doar la posibilitățile grafice, suntem în continuare în tema poeziei vizuale de la începuturile ei, a caligramelor, a poeziei concrete. Dacă aducem dimensiunea sonoră, sau imaginea în mișcare, sau caracterul (mai mult sau mai puțin) interactiv, atunci avem de-a face cu altceva, cu o formă sincretică. O mai numim poezie? Nu știu, și, de fapt, nici nu cred că mai contează acest lucru.”

În sumar: Ion Simuț, Gheorghe Grigurcu, Ioan Moldovan, Traian Ștef, Al. Cistelecan, Lucian-Vasile Sabo, Florin Ardelean, Andreea Pop, Viorel Mureșan, Nicolae Coande, Dumitru Zdrengea, Dan Dănilă, Horia Blidaru, Maria Vaida, Alexandru Sereș, Lucian Scurtu, Ioan Țiplea, Constantin Stancu, Magda Danciu, Horia Al. Căbuți, Maria Hulber, Adrian Gagi, Lucian Perța.

Cafeneaua literară
(nr. 4, aprilie 2018).

Virgil Diaconu: – Cum vezi recentul scandal iscat de poezia porno a Medeei Iancu, premiată de Editura Cartea Românească la gala Premiilor Eminescu, de la Botoșani?

Iulian Boldea: – Am trecut cu destulă ușurință peste scandal, nu am fost traumatizat sau oripilat. Nu sunt adeptul poeziei porno, nu agreez astfel de scandaluri, teribilisme sau modalități de promovare publică. Cred că poezia vorbește prin

Cafeneaua literară

propriul ei trup translucid, prin propria ei voce inefabilă, fără să fie nevoie de scandaluri, de exhibiționisme, de cuvinte (pre) tari. Cuvintele tari nu pot înlocui poezia. (Virgil Diaconu – *convorbiri cu poetul și criticul Iulian Boldea despre poezie, critică și viața literară contemporană*).

Din sumar (selectiv): Gheorghe Grigurcu, Ana Dobre, Valentin Predescu, Alexandru Jurcan, Adrian Simeanu, Constantin Stancu, Nina Ceranu, Bianca Boțan.

Supliment ARTE POETICE: Jean Cohen – *Structuralismul poetic*; Alessandro De Francesco – *Pentru o teorie nondualistă a poeziei*.

Nord Literar
Revista de Literatură și Cultură

Nord Literar (nr. 5, mai 2028). Ne-a reținut atenția textul lui

Constantin Cubleşan despre Niculae Gheran, din care oferim cititorilor un scurt fragment: „Încheind editorial o operă monumentală, integrala Liviu Rebreanu, la care a salahorit (cuvântul nu este deloc exagerat) mai bine de o jumătate de secol («Cine mai e dispus astăzi să lucreze ani de zile la o carte de valorificare a patrimoniului național, ca apoi să nu i se acorde nici măcar echivalentul muncii plătite tipografilor și difuzorilor ei? /.../ Să sperăm că va fi, dar nu-i rău ca înainte de a se apuca de lucru să facă un control psihiatric, întrucât, dacă se va înhăma la o asemenea treabă de durată, fără să fie angajatul unei instituții) cu obiective culturale de perspectivă, urmând să trăiască de pe o zi pe alta, sănătos la cap nu-i» – «Capu' sus, că oricum belelele curg»), Niculae Gheran s-a dezlănțuit, aproape nestăvilit, în a-și dezvolta propria vocație, inițială («Mă înțepam cu acul să alung ispita de a scrie despre altceva în afara exegezei Rebreanu» – «Cum și de ce? Întreabă-te, domnule!»), de prozator el însuși, memorialist și publicist deopotrivă, comentator politic și pamfletar nu mai puțin, edificând astfel, din mers, în graba mare, o altă operă, de data aceasta originală, plină de umor și culoare stilistică (Eliberat din acribia textologică, dictată de rigorile ediției critice, mi-am lăsat penița să alunece și de capul ei, să se răsfețe independent de vestimentația sobră a vechilor slove /.../ Așa se face că prin rubrica *Sertar* am intrat în hora gazetăriei săptămânale!» – *A fost să fie*), menită a-l așeza în recuperare, alături de cei mai importanți scriitori ai momentului, dincolo de limitele biologice/ biografice ale propriei generații. Câștigul este al nostru, al cititorilor, în general, bucurându-ne pe de-o parte de o ediție critică exemplară (singulară în istoria literaturii noastre, nu numai prin faptul că cenzura n-a scos

la croșete nici un cuvânt, datorită inteligenței și acribiei editorului, dar și prin faptul că a izbutit s-o ducă până la capăt – Perpessicius, Cioculescu ș.a., abandonând asemenea ediții, din operele altor scriitori clasici, cam pe la jumătatea drumului), iar pe de alta de revelația unui scriitor ce a revenit la uneltele sale, vorba poetului, la o vârstă matură... din toate punctele de vedere.”

În sumar: Gheorghe Glodeanu, Oana Neicu, Săluc Horvat, Daniela Sitar-Tăut, Marcel Mureșeanu, Mihaela Bude, Manuela Pinte, Ion Bălu, Marian Ilea, Daniel Dragomirescu, Gheorghe Pârja, Theodor Codreanu, Radu Sergiu Ruba, Ștefan Aurel Drăgan, Liviu Petrina, Lucian Perța, Elena Căraușan.

Steaua (nr. 5, mai 2018). Mihai Țapu despre Menuț Maxi-

STEUA
LITERATURĂ
ARTĂ
CULTURĂ
ANUL XVI
NR. 6 / 2009

minian, poetul: „Apărut în 2018 la Editura Școala Ardeleană din Cluj, volumul *Crucea nopții* este cel mai nou volum de poezii aparținând lui Manuț Maximilian, poet, jurnalist și director al cotidianului *Răsunetul* din Bistrița.

Imaginarul poetului oscilează între două toposuri, ruralul și citadinul, localizate prin intermediul celor două părți din care se compune volumul. În vreme ce poemele adunate în prima parte, denumită „Copilul de apă”, evocă cu nostalgie satul transilvănean alături de toate elementele sale adiacente (casa bunicii, nucul, florile etc.), a doua parte, „Stingher în miezul lumii”, surprinde claustrarea poetului în interiorul cadrului citadin, în special în timpul călătoriilor sale prin New York, Malaezia, Istanbul, Kalula Lumpur [...].

Menuț Maximilian reușește să se plaseze atât în tradiția spațiului rural consacrat de poeți precum Goga și Coșbuc, cât și să pătrundă în modernitatea spațiului citadin, creînd o punte între cele două lumi.”

În sumar (selectiv): Gelu Hossu, Ruxandra Cesăreanu, Petru Poantă, Aurel Codoban, Aurel Rău, Adrian Țion, Ioana Diaconescu, Mircea Popa, Nicolae Mareș, Adrian Mureșan, Marcel Mureșeanu, Ion Pop, Marius Conkan, Victor Cubleşan, Alex Ciorogar, Constantin Cubleşan, Virgil Stanciu, Ștefan Manasia, Radu Florescu, Cristina Popescu, Eva Cosac, Ioana Ștefancu, Maria Crăciun, Mircea Oliv, Ioan Pavel Azap.

De citit, *in integrum*, editorialul lui Adrian Popescu, intitulat *Cafeaua domnului Fulga*. Ce vremuri, domnule! Ce vremuri!

Poezia (nr. 1/ primăvară 2018), cu tema: *Poezie și profeție*. Una din între-

bările lui Marius Chelaru adresată poetului, eseistului, traducătorului și editorului Marin Cengiz din Turcia sună așa: „Azi ești un autor cunoscut, tradus în mai multe limbi străine. Din ce știi, primul tău poem, *Nasul Știr*, a fost publicat în 1980... Dar cum a fost drumul tău spre scris, spre poezie? Sub ce auspicii au fost începuturile?” La care, interviuatul dă următorul răspuns: „*Da, cum e Poezia?/ Nasul Știr*. Prima dată am scris poezie. Când eram copil mă ajuta să scriu poezie, și mă gândeam la poezie. Era diferită de roman, de povestire, era foarte diferită de filozofie. Mă ajuta să scriu poezie dar nu îmi plăcea. Nu era ca marile poeme care îmi plăceau. Apoi am început să citesc romane. Poezia era doar un joc. Niciodată n-aș fi publicat-o. În orașul meu și așa oamenii nu știau, nu ar fi știut mare lucru despre poezie. Dar trăiau foarte aproape ca într-o poezie. Vorba lor era similară poeziei. Ei bine, am scris, de asemenea, și un roman. Dar de fapt nu. Cuvintele mele erau ca o poezie. Apoi m-a atras politica. Mai multă filozofie, sociologie, roman, poem istoric. Nu am părăsit niciodată poezia. Și mi-am trimis poemele la reviste. De la Kars la Istanbul, la Ankara. De la un capăt al lumii la altul. Așa a fost. Poeziile mele au fost publicate. Am fost închis pentru politică. Am stat în pușcărie. Am ieșit și am continuat să scriu poezie. Am scris poezie, m-am gândit la poezie și am scris-o Așa s-a întâmplat.”

Multă poezie conține acest număr: poezie contemporană, tineri autori, poezii de la cenaclul Schenk, poezii de ieri pentru azi, poeme românești. Poezie străină: americană, germană, italiană, lusitană, elvețiană, rusă, poloneză, turcă, greacă, cehă, slovacă, albaneză, în traducere românească, firește. Eseul este reprezentat de Adrian Bucurescu și Daniel Onaca.

Cronici și recenzii semnează Ioan Holban, Cristian Livescu, Valentin Talpanaru, Vasile Flutur, Vasile Diacon, Constantin Mănuță, Diana Vrabie, Diana Dobrița Bălea.

Pașii Profetului se intitulează suplimentul Festivalului

Internațional „Lucian Blaga”, ediția a XXXVIII-a, care a avut loc în luna mai la Sebeș, supliment dedicat lui Lucian Blaga și realizat de Eugeniu Nistor, redactor responsabil al publicației. Sumarul se deschide cu un cuvânt al lui Ion Dumitrel, președintele Consiliului Județean Alba

și cuprinde o selecție de poeme blagiene, realizată de Dorli Blaga, o evocare de Alexandru Surdu, *Lucian Blaga și Marea Unire* de Mircea Popa, un studiu de Eugeniu Nistor, despre gnozeologia lui Lucian Blaga, un eseu al lui George Vultureescu, despre motive ale liricii blagiene, precum și alte contribuții de exegeză blagiană semnate de Mihai Ardelean, Mioara Pop și Zenovie Cărlugea, grupaje de versuri de poeți contemporani, printre care îl amintim pe Ion Horea, proză de Cornel Nistea. Traduceri din poezia internațională, traduceri din Eugenio Montale, Juan Ramon Jimenez, Bullat Ocudjava și altele.

„Dar nu trebuie să-i uităm, tocmai în aceste momente, în care ar fi cazul să ne gândim la ridicarea de monumente în cinstea Eroilor Unirii, nici pe ceilalți români care și-au jertfit viețile pentru idealul Unirii, de la Mihai Viteazul încoace, și nici pe cei care, după Unire, au luptat pentru consolidarea ei «în cuget și-n simțiri»; și mai ales pe cei care au făurit de-a lungul vremii și au consolidat Conștiința Națională a românilor. N-au murit pe câmpul de luptă, dar și-au dat ultima picătură de viață și de suflet pentru România și pentru români. Am putea să-i numim «Eroi ai Culturii Române», Eroi cu E mare, cum se cuvine, și să le indicăm și lor monumentele cuvenite. Nu săpate în piatră și nici turnate în aramă, ci întipărite în cugetele noastre, și să le aducem, în locul coroanelor de flori, buchetele aducerii aminte ale cunoștinței noastre”, ne spune, printre multe altele, Acad. Alexandru Surdu, în articolul său intitulat: *Monumente pentru Eroii Culturii Române*.

România literară (nr. 26, 8 iunie 2018). De citit interviul cu

Nicolae Breban, proaspăt laureat al Premiului național pentru proză de ficțiune, „Ion Creangă”, *Opera omnia*, interviu realizat de Cristian Livescu. Dintr-o listă de șapte nominalizări, juriul, prezidat de acad. Nicolae Manolescu v-a votat (cum rar se întâmplă) în unanimitate, semn de recunoaștere, dar și de apreciere pentru tradiția acestui Premiu, care se dorește unul de autoritate în viața noastră literară. Cum se integrează acest moment în biografia dvs.?”

Nicolae Breban.: Sunt onorat și, bineînțeles, teribil de emoționat că, după decenii de când am primit Premiul Academiei Române, pentru *Francisca*, în 1966, ce purta aceeași denotație „Ion Creangă”, iată, mi se încheie cariera cu aceeași distincție, grea de sensuri lingvistice, literare și istorico-literare. Felicit și mulțumesc

Consiliului Județean Neamț pentru instituirea acestui Mare Premiu, ce face, iată, simetrie „moldoveană” cu deja prestigiosul Premiu de Poezie „Mihai Eminescu” de la Botoșani și recunoaște și dreptul prozei, al romanului românesc, la o recunoaștere națională. Sunt onorat, totodată, că am primit aceeași distincție „humuleșteană” împreună cu vechiul meu prieten și coleg, de litere și de academie, D. R. Popescu (laureat anul trecut), de care mă leagă o lungă și întortocheată biografie literară, el fiind corifeul, în anii cincizeci, al unui grup de tineri literați din redacția revistei „Steaua”, condusă la Cluj de A. E. Baconsky, noi, la București, oploșiți pe culorile revistei „Gazeta literară”, unde „corifeul” nostru, Nichita Stănescu, „funcționa” pe postul de redactor 2, înconjurat de Cezar (Baltag), Grigore (Hagiu), Matei (Călinescu) și Nicu (Breban).

Mai semnează: Victor Neumannn, Mircea Mihăieș, Răzvan Voncu, Mircea Anghelescu, Aurel Pantea, Daniel Cristea-Enache, Marius Miheț, Sorin Lavric, Alex Ștefănescu, Gheorghe Grigurcu, Agata Grigorescu-Bacovia, Nicolae Sârbu, Ioan Mărginean, Giovanni Lista, Angelo Mitchievici, Edward Sava, Marina Vazaca, Carmelia Leonte, Arnold Spescha, Dragoș Grusea.

Orașul (nr. 44-45/2018). Revistă de cultură urbană, fondată în 2006. Director: Ionel

Vitoc, secretar de redacție: Ion Cristofor.

Editorialul semnat de acad. Ion Aurel Pop se intitulează *Cultura română și dimensiunea sa istorică națională*. „S-au dat, de-a lungul timpului, numeroase definiții ale culturii, fără să se cadă de acord asupra uneia general acceptate. Sub aspect etimologic, cuvântul cultură este latinesc. Verbul latin *colo*, *-ere*, *colui*, *coltum* are accepțiuni destul de variate: a cultiva (pământul), a locui, a împodobi, a îngriji, a ocroti, a îndrăgi, a-i cinsti pe zei etc. Cultura spirituală (intelectuală) de grup, însă, este un concept mai bine circumscris și acesta se referă, cred, la ansamblul manifestărilor spirituale ale unei comunități, concretizate în creație și realizate, de regulă, în instituții. Cultura aceasta spirituală s-a înfăptuit de-a lungul istoriei și se înfăptuiește și acum, sub ochii noștri. Ea este, prin urmare, o moștenire, transmisă deopotrivă prin memoria individuală și prin memoria colectivă, dezvoltată mereu. Nimeni nu poate elabora o creație spirituală – oricât talent ar avea – dacă nu este depozitarul acestei moșteniri, dacă nu a asimilat valorile culturale anterioare, dacă nu are o anumită *forma mentis* alcătuită prin educație,

transmisă dinspre trecut”, afirmă, printre altele, editorialistul, continuându-și ideea vorbind despre cultura națională românească, despre personalitățile marcante, din toate timpurile, ale acestei culturi.

„Cultura românească, conchide Ioan-Aurel Pop, învățată la școală din perspectivă istorică – ca să nu mai auzim oameni mirându-se că Eminescu sau Coșbuc nu au scris ca Jaques Prévert sau ca Adgar Alan Poe – ar putea fi salvarea noastră, salvarea minților noastre, dar și calea de a înțelege universalitatea. Cultura Lumii – dacă există – este formată din toate culturile naționale și regionale. Ca români, vorbim de limba română, spre a-l recepta pe Goethe, într-o bună traducere românească, trebuie să-l pătrundem pe Eminescu, fără de care am fi cu toții mult mai labili sau nici nu am mai fi. De aceea, este bine să veghem aici, la Academia Română, ca noi, românii, să nu uităm niciodată «să ne cuprindem de acel farmec sfânt», așa cum ne îndeamnă, din veșnicie, Eminescu...”

Din sumar (selectiv): Ioan-Aurel Pop – *Mesajul istoric al „Rezoluțiunii Adunării Naționale de la Alba Iulia, din 18 noiembrie/ 1 Decembrie 1918”*; Teodor Ardeleanu – *Unirea din 1918 – cea mai mare ctitorie românească*; Horia Bădescu – *Exerciții de memorie – 1918*; Mircea Popa – *Alexandru Vaida-Voevod*; Lazăr Marian – *Un luptător pentru Marea Unire*, GHEOGHE POP DE BĂSEȘTI; Negoită Lăptoiu, *Marea Unire în arta plastică*. Despre Unirea de la 1859 scriu: Ioan Aurel Pop, Radu Munteanu, Instituții clujene: Școala clujeană de medicină, Academia de Muzică „Gheorghe Dima”; Pr. Ioan Chirilă – *Bisericile reformei în Claudiopolis*; Poezie: Ion Antoniu, Horia Bădescu, Ion Cristofor; Proză: Marcel Mureșeanu, eseu: Titu Popescu, cronica literară: Dumitru Cerna: *Pavel Dan din nou în oglinda lui Aurel Podaru*, Ion Cristofor, *Cu Eminescu în Țara Sfântă*; Mihai Eminescu în limbile ebraică și idiș de Lucian Zeev Erșovici, *Scriitori evrei. Reviste în limba română* (în Israel).

Una peste alta: O revistă grea, și la propriu și la figurat: 200 de pagini, în format A4. În alb-negru și color. Excelente condiții grafice.

Orizont (nr. 5, mai 2018). De citit interviul, *Secrete știute, secrete neștiute*, realizat de Cristian Pătrășconiu cu Mircea Cărtărescu.

– *Ce înseamnă pentru scriitorul Mircea Cărtărescu „puterea deplină de a scrie”?*

– Asta e o întrebare grea. Mulți autori au încercat metafore ca „a scrie din tot trupul” pentru

ceva ce e foarte greu de definit, pentru că nu e un concept, ci un sentiment. Sau, mai curând, un fel de senzație, ceva ca și când nu tu simți, ci altcineva te simte pe tine. Eu am vorbit uneori de levitația pixului tău deasupra paginii, fără să o atingă, cum se spune că plutea textul celor zece porunci la un deget deasupra tablelor de piatră ale legii. Dar e foarte greu de exprimat acest sentiment al „scrierii depline”. Ce simți când sângerezi? Ce simți când ejaculezi? Cam asta simți când șiroiește cerneala din tine.

Cornel Ungureanu scrie despre *Vasile Dan*, 70, Cristina Chevereșan despre jurnalul lui Mircea Cărtărescu, intitulat *Un om care scrie*. La ancheta: *Cum arată cititorul ideal al textelor dumneavoastră?*, realizată de Cristian Pătrășconiu, răspund: Ana Barton, Melania Ciucea, Simona Constantinovici, Gabriela Gheorghisor, Alina Gherasim, Maria Hulber, Dan Negrescu, Alina Pavelescu, Florin Toma. Alexandru Budac scrie despre volumul *Elicea lui Urmuz (Întâmplări imaginare pe străzile Bucureștiului)*. Trioul de la Cluj într-un roman epistolar se intitulează cronică literară semnată de Vasile Popovici, care pune sub lupă două cărți: *O insulă de clujeni-neclujeni la Cluj (Corespondență Mirea Zăciu – Marian Papahagi)* și *La echinox, în atelier (Corespondență Marian Papahagi – Ion Pop 1969-1981)*, apărute amândouă la Editura Muzeul Literaturii Române, în 2012 și, respectiv, în 2015). Alexandru Oravițan scrie despre romanul *Supa de la miezul nopții* de Marta Petreu, și *Rădăria Ernest Hemingway's Short Stories*,: *A Cognitive Approach* de Gabriela Tucan, iar Grațiela Benga despre romanul *Capătul drumului* de Liliana Corobca.

Mai semnează: Robert Șerban, Radu Pavel Gheo, Claudiu T. Arieșan, Adriana Cărcu, Alexandru Ruja, Marian Odangiu, Borco Ilin, Daniel Vighi, Viorel Marineasa, Daniela Șilindean, Adina Baia.

Discobolul

Discobolul (nr. 241-242-243/ 2018). „Așadar, pentru

Alexandru Uiuiu scrisul este în același timp

cunoaștere și profunzime a umanului sau mai degrabă a sinelui ajuns în ipostazele cele mai felurite și, eventual, mai teribile, care declanșează izbucniri ale inconștientului, pe care de cele mai multe ori omul nu-i capabil să le gestioneze favorabil sieși, lăsându-se condus de pasiunile provocate de instincte, cel erotic părând a fi și cel mai agresiv, și care provoacă mai multe victime.

Confesiunea, dusă până la limitele ei (teribile), e cea care îl transformă pe narator într-un personaj aș îndrăzni să-i spun tragic: «Camera Poetului. Am în casă o Cameră – cea în care a crescut Alexandra, care mai păstrează încă mirosul curat de copil și aburii somnului ei, căreia îi spun așa pentru că – după ce Alexandra a plecat cu mama ei – acolo dormea Iustin care venea la mine în vacanță ca să arăm orașul și să semănăm în brazdele de asfalt femeii și poezie și să le udăm cu alcool, ca să crească mari la noi în cap».

E confesiunea ca terapie, ca modalitate de vindecare a rănilor loviturilor vieții, între care cele nesesizabile cândva pot deveni ucigătoare.. Devastatoare nu e doar iubirea în diferitele ei forme, cât și admirația pentru cei înzestrați cu multă spiritualitate și simțire excesivă. Astfel se poate explica faptul că în câteva locuri din carte, scriitorul și filosoful abordează problema fericirii, căci toți oamenii își doresc să fie fericiți. Dar cât de complicat e să definești ce înseamnă pentru om să fie fericit?» Am citat din cronică literară: *Două romane în unul singur*, semnată de Cornel Nistea, la romanul *Iustin* de Alexandru Uiuiu. Un comentariu amplu, doct și aplicat. La capitolul: *Cărți, cronici, autori* mai semnează printre alții: Nicolae Oprea, Iulian Boldea, Constantin Cubleşan, Mircea Popa, Sonia Elvireanu, Adina Curta, Passionaria Stoicescu.

În acest număr, bogat și divers, mai putem citi poeme de Virgil Todeasă și Daniel Dăian. Jurnal de Gheorghe Grigurcu, un dosar critic avangardist de Ion Pop, *Fete pierdute* de Al. Cistelean, proză de Adrian Alui Gheorghe și Dan Perșa, La rubrica *Centenarul Marii Uniri* semnează: Mircea Popa, Ion Buzași, Iulian Chivu, Mihail Diaconescu.

Ședința Comitetului Director al Uniunii Scriitorilor din România din data de 19 iunie 2018

Măști, 19 iunie 2018, s-a reunit Comitetul Director al Uniunii Scriitorilor din România. La ședință au participat următorii membri ai Comitetului Director: Nicolae Manolescu, președintele U.S.R., Varujan Vosganian, prim-vicepreședinte U.S.R., Gabriel Chifu, vicepreședinte U.S.R., Ion Cristofor din partea Filialei Cluj, Aurel Maria Baros, președinte Filiala București-Proză, Cassian Maria Spiridon, președinte Filiala Iași, Mircea Mihăieș din partea Filialei Timișoara, Horia Gârbea, președinte Filiala București-Poezie. Invitați: Daniel Cristea-Enache, director de imagine, Răzvan Voncu, director programe externe, Sorin Lavric, director programe interne, și Stela Pahonțu, director economic.

Primul punct pe ordinea de zi l-a constituit expunerea sintezei întâlnirilor la vârf ale delegațiilor U.S.R. la Televiziunea Română, Radio România Cultural, Institutul Cultural Român și Ministerul Culturii și Identității Naționale. S-a convenit asupra unor întâlniri similare pentru inițializarea de parteneriate cu agențiile de presă (Agerpres), Primăria Municipiului București, Muzeul Literaturii Române, Ministerul Educației Naționale, Academia Română. În acordurile de parteneriat trebuie urmărite obiective specifice pentru fiecare instituție: înregistrări cu scriitorii reprezentativi de astăzi, momente poetice, transmiterea unor evenimente (gale de poezie, premii etc.) și reportaje despre manifestările U.S.R., portrete ale scriitorilor contemporani (la TVR și RRC); validarea de către critici a scriitorilor care reprezintă literatura română la Târgurile de Carte din străinătate (la ICR și Ministerul Culturii); alcătuirea de către U.S.R. a unor jurii de critici care să selecteze cărțile pentru traduceri (la ICR); inițializarea programului de achiziții de carte pentru biblioteci și asigurarea finanțării fără sincope a proiectelor (reviste literare) cu desfășurare continuă (la Ministerul Culturii). Comitetul Director i-a însărcinat, pentru conceperea parteneriatelor instituționale, pe: Sorin Lavric pentru Ministerul Culturii și Identității Naționale; Daniel Cristea-Enache pentru TVR și RRC; Răzvan Voncu pentru ICR.

Directorul economic Stela Pahonțu a făcut câteva precizări legate de decontarea finanțării primite pentru editarea revistelor U.S.R. Normele metodologice emise de Ministerul Culturii și Identității Naționale cuprind cu rigoare cheltuielile eligibile ce pot fi decontate: drepturi de autor, servicii redacționale, tipar și difuzare, salarii, cheltuieli administrative, premii.

Vicepreședintele Gabriel Chifu a prezentat în continuare proiectele U.S.R. care vor fi derulate în semestrul II al anului 2018: Turnirul de Poezie, Alexandroupolis, Grecia, 4-9 septembrie 2018; Proiectul pentru tineri „Literatura tinerilor”, Neptun, 14-15 septembrie 2018;

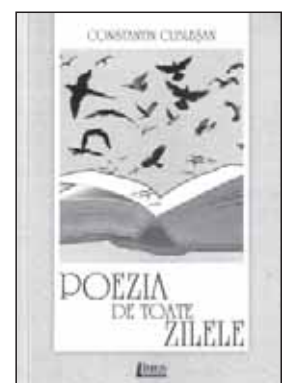
Comunicat USR

Colocviul Național de Proză, ediția a VII-a, Alba Iulia, 5-7 octombrie 2018; Premiul „Scriitorul Anului”, ediția a III-a, Iași, 1-2 noiembrie 2018; Gala Poeziei Române Contemporane, Alba Iulia, 24 noiembrie 2018; Programul „Reviste Centenare” („Viața Românească”, „Ramuri”, „Convorbiri literare”, „Familia”).

A fost pus în discuție modul de acordare al ajutoarelor sociale de către Comisia Socială. S-a stabilit că pensionarii care au sub 1.000 lei pensie pot primi, la solicitarea adresată acestei Comisii, un ajutor social. Comisia va acorda ajutoare în limita bugetului.

Lista cu semnăturile celor prezenți se anexează la procesul verbal și face parte din acesta.

CĂRȚI SOSITE LA REDACȚIE

„Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicațiilor și nici pentru conținutul materialelor publicate.”

Dacian ANDONI, *Unu și Multiplu*